

ANKARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO:888
A.Ü. SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ YAYINLARI NO:663

VIII. MÜLKIYE ULUSLARARASI İLİŞKİLER KONGRESİ

GELECEĞİN İNŞASI: YENİ DÜNYA, ESKİ DÜZEN (?)

17 - 18 EKİM 2024

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Yayına Hazırlayan:

Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Ankara, 2025

e-ISBN: 978-605-136-888-7

© Copyright: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi 2024
(Çevrimiçi İlk Yayınlanma Tarihi: 14 Ocak 2025, Elektronik Basım Tarihi: 17 Ocak 2025)

ANKARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO:888
A.Ü. SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ YAYINLARI NO:663

**VIII. MÜLKİYE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
KONGRESİ**

**GELECEĞİN İNŞASI:
YENİ DÜNYA, ESKİ DÜZEN (?)**

17 - 18 EKİM 2024

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

Yayına Hazırlayan:
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Ankara, 2025

Düzenleme Kurulu

Erdem DENK (Kongre Sorumlusu)

Ahmet AKÇAM

Ahmet Berat GÖR

Esra ALTINOVA TELATAR

Ferhat DURMAZ

Yunus KESKİN

Bilim Kurulu

Ayşe Ömür ATMACA, Hacettepe Üniversitesi

Atay AKDEVELİOĞLU, Ankara Üniversitesi

Cengiz AYTUN, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

Çağrı ERHAN, Altınbaş Üniversitesi

Çınar ÖZEN, Ankara Üniversitesi

Erdem DENK, Ankara Üniversitesi

Erel TELLAL, Ankara Üniversitesi

Funda KESKİN ATA, Ankara Üniversitesi

Gencer ÖZCAN, İstanbul Bilgi Üniversitesi

Hasan Ali KARASAR, Kapadokya Üniversitesi

Klevis KOLASI, Ankara Üniversitesi

Melek FIRAT, Ankara Üniversitesi

Mustafa AYDIN, Kadir Has Üniversitesi

Nuri YEŞİLYURT, Ankara Üniversitesi

Özge ÖZKOÇ, Ankara Üniversitesi

Ünal ARSLAN, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi

BİRİNCİ GÜN
17 EKİM 2024 PERŞEMBE

Açılış Konuşmaları	10:00-10:30	Aziz Köklü Salonu
Melek Fırat Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı		
Orhan Çelik Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanı		
Neddet Ünüvar Ankara Üniversitesi Rektörü		
Erdem Denk Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı		

Açılış Oturumu	10:30-12:00	Aziz Köklü Salonu
Oturum Başkanı: Erdem Denk		
Hilal Elver California Üniversitesi BM Gıda Hakkı Özel Raportörü (2014-2020)		

12:00-13:00 Öğle Arası

Oturum I	13:00-14:30	Salon: 219
Büyük Güçlerin Mücadelesi, Bölgeselleşme ve Dış Politika Ekseninden Devletlerin Dünyasında Geleceğin İnşası (Düzenleyen: Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü)		
Oturum Başkanı: F. Selcan Serdaroğlu Polatay		
Furkan Sarper Köseoğlu	Geleceğe Dönüş: Yeniden Büyük Güçler Rekabeti	
Osman Ergül	Kıtalararası Bölgeselleşmede Bir Fay Hattı: Ukrayna	
Ali Faik Demir	Türk Dış Politikasında Rusya-Ukrayna Savaşı'nın İkili, Bölgesel ve Küresel Yansımaları	
Menent Savaş Cazala	Devletlerin Uluslararası Sistemik Baskılar Karşısında Geliştirdiği Dış Politika Stratejilerinin Neoklasik Analizi	

Oturum II	13:00-14:30	Salon: 220/A
Oligarşik Dünya Düzeni (Düzenleyen: Kazım Ateş)		
Oturum Başkanı: Serdal Bahçe		
Kazım Ateş	Demokrasinin Krizinin Oligarşik Nedenleri Üzerine...	
Celal Oral Özdemir	Demokratik Direnç ve Oligarkların Dolaşımı: Venezuela ve Bolivya Örnekleri	
Orhan Gafarlı	Rusya'nın Batı'dan Kopuşu ve Rus Oligarşisi	

Oturum III	13:00-14:30	Salon 220/B
Oturum Başkanı: Funda Keskin Ata		
Burçin Canar	“Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok”: Soğuk Savaş Sonrası ABD Liderliğinde Avrupa-Atlantik Barış Düzeni	
Sinem Ünalıdılar	Biden Döneminde Transatlantik Güvenlik Yapısının Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme	
Emre Feyzi Çolakoğlu	NATO 2030: Yeni Dünya Düzeninde NATO'ya Yer Var mı?	
Semanur Oğuz	Yeni Başkanlık Eski Retorik: Yarım Kalan Duvar Tamamlanıyor Mu?	

Oturum IV	13:00-14:30	Salon 221
Oturum Başkanı: Erel Tellal		
Necip Cömertoğulları	Geleceğin İnşasında Uzay Çalışmaları: Rusya Roskosmos Örneği	
Burak Çınar	Geleceğin Teknoloji Odaklı Savaşlarında Tarz Arayışı ve İkinci Askeri Devrim Düşüncesi	
Çiğdem Sofuoğlu	Savaş Oyunlarının Artan Önemi: Dijitalleşme ve Demokratikleşme Çerçevesinde Teorik ve Metodolojik Bir İnceleme	
Behbud Yaghmalı	Yeni Silah Sistemleri ve Savaş Teknolojilerinin Azerbaycan'ın Savunma Stratejisine Etkisi: 2. Karabağ Savaşı Sonrası Değişen Dinamikler	

14:30-15:00 Çay/Kahve Molası

Oturum V	15:00-16:30	Salon 219
Geleceğin İnşasında Uzay Çalışmalarının Önemi Düzenleyen: İtir Toksöz		
Oturum Başkanı: Senem Atvur		
İtir Toksöz	Geleceğe Bakarken Uzay Uluslararası İlişkilerin / Uluslararası İlişkiler Uzayın Neresinde?	
A. İnci Sökmen Alaca	Uzay Teknolojisi ve Uzay Tıbbı: Dünya Yaşamını Dönüştürmesi	
Aybüke İnan Şimşek	Sınırlı Bir Doğal Kaynak Olarak Yerdurağan Dünya Yörüngesinin Stratejik Önemi	
Anıl Akyol	Bir “Yeni Dünya Eski Düzen” Örneği Olarak Yeni Uzay Çağında Uydu Teknolojileri ve Müspet Uzay Hukuku: Sürdürülebilirlik Bağlamında Bir İnceleme	

Oturum VI	15:00-16:30	Salon 220/A
Oturum Başkanı: Melek Fırat		
Ali Onur Özçelik, Hüsrev Tabak ve Kadri Kaan Renda	Dayanıklılık ve Direnç: Türkiye-AB İlişkilerinde Değişen Dinamikler Karşısında Türkiye'deki Avrupa Yanlısı Aktörler	
Seçkin Köstem	Jeoekonomik Rekabet Çağında Türk Dış Politikası'nın Ekonomik Unsurları	
Kadri Kaan Renda	Muharebe Gruplarından Süratli İntikal Kapasitesine: Avrupa Birliği Askeri Kabiliyetlerindeki Değişim ve Türkiye'nin Yeri	

Oturum VII	15:00-16:30	Salon 220/B
Uluslararası Siyaset: Yeni Dünya Yeni Yaklaşımlar (Düzenleyen: Zuhale Yeşilyurt Gündüz)		
Oturum Başkanı: Zuhale Yeşilyurt Gündüz		
Zuhale Yeşilyurt Gündüz	Yeni Şeyler Söylemek Lazım: Uluslararası İlişkiler, Feminist Teori ve Yeşil Teori	
Selver B. Şahin	Çatışma Sonrasında Güvenlik Sektörünün Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Reform Edilmesi: Bir “Stratejik-İlişkisel” Değerlendirme	

Gülriş Şen	Orta Doğu'da Güvenliğe Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Bakmak: BMGK 1325'ten Bu Yana Temel Kazanımlar ve Açmazlar
Burcu Sarı Karademir	Mor Küçülme: Yeni Dünya İnşası için Alternatif bir Model

Oturum VIII	15:00-16:30	Salon 221
Oturum Başkanı: Erel Tellal		
B. Alper Torun	Hakikat Sonrası Çağ'da Uluslararası Çatışma: Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Sahte Haberlerin Etkisi	
Niyazi İpek	Rus Dış Politikasını Yeniden Düşünmek: Rusya Adası	
Yeliz Yazan Koç	Rusya-Ukrayna Savaşı Pratiğinde Yaygınlaştırılmış Caydırıcılığı Yeniden Düşünmek	
Sevi Ceren Dalbeyler	Yeni Dünyada Ekonominin Silahlaştırılması: Rusya'ya Uygulanan Ekonomik Ambargoların 2024 İtibariyle Global Deniz Ticareti Tedarik Zincirine Etkileri, İhlalleri ve Uygulanabilirliklerinin Tartışılması ile İlgili Güncel Meselelerin Uluslararası Hukuk ve Deniz Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi	

16:30-17:00 Çay/Kahve Molası

Oturum IX	17:00-18:30	Salon 219
İklim Krizinde Başka Bir Düzen Mümkün mü? (Düzenleyen: Senem Atvur)		
Oturum Başkanı: Ceren Uysal Oğuz		
Arda Özkan ve Derya Sürmeliolu Parlar	İklim Değişikliğinin Suriye'nin Su Güvenliğine Etkisi	
Ceren Uysal Oğuz	Akdeniz için İklim İttifakı: Ekolojik Krize Karşı Dayanışmacı Bir Yaklaşım	
A. Gün Güneş Gülal ve Sanem Özer	Popülist Anlatılar: BRICS Ülkelerinin İklim Değişikliği Politikaları Üzerine Bir Söylem Analizi	
Senem Atvur	İklim Aktivizmi Neoliberalizme Karşı Durabilir mi?	

Oturum X	17:00-18:30	Salon 220/A
Oturum Başkanı: Erdem Denk		
Özgür Yılmaz	“Yeni Savaşlar” ve Çocuk Savaşçılarının Rolü	
Diren Doğan	21. Yüzyılda Gri Bölge Stratejileri: Küresel Sistemde Savaş ile Barış Arasındaki Yeni Dinamikler ve Uluslararası Hukuk Perspektifinden Bir Değerlendirme	
Ayşen Köse	Silahlı Çatışmalarda Çevresel Zararın İnsancıl Hukuk Perspektifinden İncelenmesi	
Harun Koçak	Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı ve Meşru Müdafaa Kavramının Dönüşümü	

Oturum XI	17:00-18:30	Salon 200/B
Oturum Başkanı: Klevis Kolasi		
Bülent Sarper Ağır	Batı Balkanlar’da Jeopolitikanın Dönüşü: Ruslar Geliyor (mu?)	
Özgenur Çaputlu ve Elçin Macar	Eski Himayecilik, Yeni Müdahalecilik (!): Bosna-Hersek Örneği	
Musa Akgül ve Çiğdem Görgün Akgül	Günümüz Ortadoğu’sunda Savaş Yapımı ve Devlet Oluşumu: IŞİD Örneği	
Pelin Nur Çağlayan	Rusya’nın Ukrayna’yı İşgalinden Sonra Polonya’nın Avrupa Güvenliğindeki Rolü	

Oturum XII	17:00-18:30	Salon 221
Oturum Başkanı: Nuri Yeşilyurt		
Aybala Lale Kahraman	Münzevi Krallıktan Dijital Hanedanlığa: Kuzey Kore’nin Siber Güvenlik Stratejileri ve Yapay Zeka İlişkisi	
Betül Gültekin Albayrak	Yapay Zekâ ve Sosyal Medyanın Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları ile İlişkisi: Hindistan Seçimleri Örneği	
Yusuf Mehmet Akay	Yapay Zekânın Savaş Alanındaki Rolü: Otonom Silah Sistemleri ve Uluslararası Hukuk	

İKİNCİ GÜN
18 EKİM 2024 CUMA

Oturum XIII	10:30-12:00	Salon 219
Küresel Yönetişim ve Yükselen Güçler: Yeni Bir Düzenin Doğuşu mu? (Düzenleyen: H. Burç Aka ve Tolga Bilener)		
Oturum Başkanı: H. Burç Aka		
H. Burç Aka	Küresel Yönetişim ve Yükselen Güçler: Çok Taraflılık ve İttifak İlişkileri Üzerinden Bir Değerlendirme	
Sezin İba Gürsoy	Yükselen Güçlerin Küresel Etki Aracı Olarak Çevre Politikaları	
Tolga Bilener	Küresel Ekonomide Asya'ya Doğru Güç Kayması: Alternatif mi, Tamamlayıcı mı?	
Can Donduran	Çin'in Küresel Yönetişimde Artan Etkinliği: Bir "Yapısal Güç" İncelemesi	

Oturum XIV	10:30-12:00	Salon 220/A
Oturum Başkanı: Erdem Denk		
Nur Seda Temur	AB'nin Yeni Göç ve Sığınma Paktının Türkiye ile Göç Diplomasisine Etkisi	
Yasemin Karadağ Avcı	Almanya'nın Entegrasyon Kanunu Bağlamında Mülteci Entegrasyonunu Yeniden Düşünmek	
Ayşegül Er Karakaş	Avrupa Birliği'nde Yeşil ve Dijital Dönüşümün Temel Haklara Etkileri: "Adil Geçiş"i Anaakımlaştırmak Mümkün mü?	
Gülâyşe Ülgen Türedi	Avrupa Birliği'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Taraf Olduğu Yeni Bir Düzen?	
Tolga Çıkrıkçı	Avrupa Birliği'nde Ayrımcılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadeleye Direnç	

Oturum XV	10:30-12:00	Salon 2210/B
Oturum Başkanı: Funda Keskin Ata		
H. Kutay Aytuğ ve İ.Fatih Pozan	Çevresel Güvenlik Bağlamında İklim Değişikliğinin AB Güvenliğine Etkileri: Kuzey Buz Denizi Örneği	
Yasin Kara	Küresel Siyasetten Yeryüzü Siyasetine: Ama Nasıl? Bir Müfredat İncelemesi	

Şeyda Güdek-Gölçek	Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Küresel Ortaklığa Dair Umut ve Zorluklar: Büyük Yeşil Duvar
Dilek Ağa	Uluslararası Deniz Hukuku ve Küresel İklim Krizi: Kısıtlamalar ve Çözümler
Özlem Özan	Yeni Dünyada Eski Düzen: İnsanlığın Ortak Geleceği İçin İklim Adaleti

Oturum XVI	10:30-12:00	Salon 221
Oturum Başkanı: Gökhan Erdem		
Pelin Erbil İyibil	Bölgeselleşme, Yerelleşme, Küreselleşme	
Nil Dikmengil	Dijitalleşen Dünyada Küresel Sivil Toplum	
Ali Bilgin Varlık	Eski Propaganda Yeni Kamu Diplomasisi mi?	
Abdullah Acar	İstikrarsızlık Aracı Olarak Kurumsallaşmış Dezenformasyon	

12:00-13:00 Öğle Arası

Oturum XVII	13:00-14:30	Salon 219
Küresel Güç Dengeleri Değişirken Çok Kutuplu Düzen ve Hegemonya Arayışı (Düzenleyen: Mustafa Türkeş)		
Oturum Başkanı: Mustafa Türkeş		
Coşkun Soysal	Uluslararası Düzenin Kısıtlı ve Sürdürülemez Bir Anı Olarak “Çok Kutupluluk	
Tolgahan Akdan	ABD’nin Çin’i Uluslararası Kapitalist Düzene Yerleştirme Stratejilerinin Nixon’dan Biden’a Evrimi	
Yahya Gülseven	“Yükselen Donörler” Olarak BRICS Üyesi Ülkeler: Çok Kutuplu Bir Küresel Finans ve Dış Yardım Mimarisine Doğru (?)	
Elif Uzgören	Avrupa Entegrasyonunun Siyasal İktisadının Yeni Dinamikleri: Sanayisizleşme, Tedarik Zincirindeki Dönüşüm ve Ticaret	
Mustafa Türkeş	Tekil Öneri, Çoklu Merkez, Üç Ayaklı Uluslararası Düzendeki Balkanların Yeri?	

Oturum XVIII	13:00-14:30	Salon 220/A
Oturum Başkanı: Atay Akdevelioğlu		
Didem Özdemir	Liberal Sistemin Krizleri ve Uluslararası Siyasi İktisadi Sistemin Yeniden Yapılandırılması	
Ömer Faruk Çingir	Türkiye’de Hem Batı Merkezli Hem de Oksidental Olmayan Bir Bölge Çalışmaları Mümkün müdür?	
Arzu Demirel	Uluslararası Düzensizlik: Belirsizlik Rejimi ve Dünyada Artan Otoriterleşme	
Samet Zenginoğlu	Yeni Köye Eski Adet: Post-modern Dünyada Modernitenin Yansımaları	

Oturum XIX	13:00-14:30	Salon 220/B
Oturum Başkanı: Betül Doğan Akkaş		
Müge Yüce	Çin Karakteristikli Yeni Düzen İnşasında Temel Araç ve Söylemler: Eski Düzenin Yeniden İnşası mı Yeni Bir Düzen mi?	
Ayten Mehmed Aksaç	Basra Körfezinde Yeni Düzen: Çin-Körfez İlişkileri	
İlkay Ata Yıldız	Çin, Dijital Teknoloji, Tekno-Oryantalizm: Bir Vaka Örneği Olarak Batı’nın Sosyal Kredi Sistemi Tahayyülü	
Soner Hamzaçebi	Ortadoğu’nun Değişen Savunma Dinamiklerinde Çin’in Artan Rolü	

Oturum XX	13:00-14:30	Salon 221
Oturum Başkanı: Özge Özkoç		
Günseli Durmaz	İklim Krizinin Politik Ekonomisi: Yeni Yeşil Kapitalizm	
Nisa Nur Ateş	Küresel Kapitalizmde ve Küresel Yönetişimde BRICS: BRICS Neden Küresel Güney Açısından Uluslararası Düzendeki Değişime Dair Bir Umut Değildir?	
Gökhan Tekir	Varlık Yöneticilerinin Küresel Siyasetteki Rolü: Finans ve Jeopolitik Etkileşimi Analizi	
Tayfun Yıldırım	Yeni Düzenin Eskimeyen Egemenlik Aygıtı: “İmparatorluk”un Krizi ve Ulus Devletin Geri Dönüşü	

14:30-15:00 Çay/Kahve Molası

Oturum XXI	15:00-13:30	Salon 219
Türk Dış Politikasında İdeoloji, Kimlik ve Toplumsal Sınıflar: Yeni Dünya Eski Düzen Arasında Türkiye (Düzenleyen: Uluslararası İlişkiler Konseyi (UIK) adına Bezen Balamir Coşkun)		
Oturum Başkanı: Bezen Balamir Coşkun		
Özgür Özdamar	Sağ Popülizm ve Türkiye’de Dış Politika Kurumlarının Dönüşümü	
Ali Şevket Ovalı	Neo-klasik Realizm Çerçevesinden Türk Dış Politikasında İdeolojiler ve Batı Sorunu	
İnan Rüma	Türk Dış Politikası ve Toplumsal Sınıflar	
Sinem Açıkmeşe	Türk Dış Politikasının Ontolojik Güvenlik Meseleleri: Türkiye’nin Transatlantik Kimliği	

Oturum XXII	15:00-16:30	Salon 220/A
Oturum Başkanı: Atay Akdevelioğlu		
Murat Jane	“Eski” ve “Yeni” Dehşet Dengesi’nde Diplomasinin Rolünün Analizi	
Kürşad Güç	21. Yüzyılda Uluslararası Sistemin Dönüşüm Sürecinde Epistemik Kriz: Ne Olacak Bu Dünyanın Hali?	
Özlem Pınar Oran	ABD-Çin Büyük Güç Yarışı: Ekonomik Rekabetten Yapay Zekâ Savaşlarına	
Baybars Öğün	Başarısızlığa Mahkûm Olan Sistemin Kendisi mi Yoksa Düzenler mi? Neorealist Bir Tartışma	

Oturum XXIII	15:00-16:30	Salon 220/B
Oturum Başkanı: Melek Fırat		
Levent Odabaşı	“Modi-fied” Hindistan’da “High-Tech Populism”: Hologram’dan Deepfake’e Yeni Teknikler Eski Taktikler	
Figen Aydın	Değişmez Coğrafya Değişen Jeopolitik: Hindistan’ın Savunma Sistemleri ve Savaş Teknolojileri	
Akış Doğan	Hegemonya’nın Devrinde Yaşlanan Nüfuslar: Japonya Deneyimi – Çin Örnekleme	

Oturum XXIV	15:00-16:30	Salon 221
Çin, Yeni Teknolojiler ve Küresel Rekabet		
Oturum Başkanı: Derya Göçer		
Veysel Tekdal	Çin'in Teknolojik Atılım Çabası ve Jeoekonomik Rekabet: Elektrikli Araçlar Sektörü Üzerine Bir Tartışma	
Sırma Altun	Tersine Bağımlılık? Avrupa Birliği-Çin İlişkilerine Dijital Pencereden Bakmak	
Emre Demir	Çin'in Teknolojik Atılımında Yeşil Enerjinin Rolü ve Küresel Jeoekonomik Parçalanma	

16:30-17:00 Çay/Kahve Molası

Oturum XXV	17:00-18:30	Salon 219
İklim Değişikliğiyle Küresel Mücadele ve Uluslararası Turizm (Düzenleyen: M. Onur Gülbahar, E. Ozan Aksöz, Fulya Köksoy)		
Oturum Başkanı: M. Onur Gülbahar		
Fulya Köksoy	İklim Değişikliğiyle Küresel Mücadele: Nereden Nereye?	
E. Ozan Aksöz	Küresel İklim Değişikliğine Seyahat ve Turizm Endüstrisinin Etkileri	
M. Onur Gülbahar	Küresel İklim Krizinin Turizm Endüstrisi Üzerindeki Etkileri	

Oturum XXVI	17:00-18:30	Salon 220/A
"Yeni Dünya Eski Düzen" Sorunsalını Soykırım Üzerinden Tartışmak (Düzenleyen: Mehmet Emin Çağırın)		
Oturum Başkanı: Mehmet Emin Çağırın		
Mehmet Emin Çağırın	Soykırım Sözleşmesi'nin Gazze'de Uygulanması Davası	
Metin Çelik	7 Ekim Gazze Olaylarında Yaşanan Soykırım Karşısında Küresel ve Bölgesel Uluslararası Örgütlerin İşlevsizliği	
Mehmet Cığır	Uluslararası Bireysel Cezai Sorumluluk: Eski Düzendeki Bir Paradigma Değişimi Mi?	
Semra Aksu	Soykırım Suçu Bağlamında Uluslararası Hukukun Tedrici Gelişimi	

Oturum XXVII	17:00-18:30	Salon 220/B
Oturum Başkanı: Funda Keskin Ata		
Suna G. Aydemir ve Philipp Decker	2024 Avrupa Parlamentosu Seçimleri- Sağ ve Sol Popülizmler Nasıl Karşılaştırılabilir?	
Klevis Kolasi	Dün, Bugün ve Gelecekte Aşırı Sağ: Benzerlikler ve Farklılıklar	
Yavuz Yıldırım	Eskiden Yeniye Değişim Dönemlerinde Toplumsal Hareketlerin Etkisi	
Tuğba Bayar	Sağ-Popülist Hükümetlerin İnsan Hakları Rejimlerine Riayeti	

Oturum XXVIII	17:00-18:30	Salon 221
Uluslararası İlişkiler ve Yeni Teknolojiler* (Düzenleyen: Başaran Ayar)		
Oturum Başkanı: Başaran Ayar		
Hilal Özkalp	İklim Değişikliğiyle Mücadelede Uluslararası Anlaşmalar Bağlamında Türkiye'nin Konumu	
Ali Karahan Kaya	CIPS'in RMB'nin Uluslararasılaşmasına Etkisi	
Elif Naz Polat	Yapay Zekâ Teknolojisinin Uluslararası Siyaset Üzerindeki Potansiyel Etkileri Üzerine Bir Literatür Taraması	
Muhammet Ali Çifçi	Yeni Medyanın Kamuoyuna ve Dış Politikaya Etkisinin Değerlendirilmesi; Rusya-Ukrayna Savaşı Örneği	

* Bu oturum, lisans öğrencilerinin Mülkiye Uluslararası İlişkiler Bölümü ve USEİM tarafından düzenlenen "Uluslararası İlişkiler ve Yeni Teknolojiler" temalı çalıştayda hazırladıkları çalışmalar arasından seçilen sunumlardan oluşmaktadır.

KATILIMCI LİSTESİ

A. Gün Güneş Gülal, Dr., *ANT-Akademi*
Abdullah Acar, Lisansüstü Öğrencisi, *Karabük Üniversitesi*
Akış Doğan, Arş. Gör., *Munzur Üniversitesi*
Ali Bilgin Varlık, Doç. Dr., *İstanbul Arel Üniversitesi*
Ali Faik Demir, Doç. Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
Ali Karahan Kaya, Lisans Öğr., *Ankara Üniversitesi*
Ali Onur Özçelik, Doç. Dr., *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
Ali Şevket Ovalı, Prof. Dr., *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Anıl Akyol, Lisansüstü Öğr., *Atılım Üniversitesi*
Arda Özkan, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Arzu Demirel, Arş. Gör., *Hacettepe Üniversitesi*
Aşkın İnci Sökmen Alaca, Prof. Dr., *İstanbul Arel Üniversitesi*
Atay Akdevelioğlu, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Aybala Lale Kahraman, Dr. Öğr. Üyesi, *Bursa Teknik Üniversitesi*
Aybüke İnan Şimşek, Arş. Gör., *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi*
Ayşegül Er Karakaş, Lisansüstü Öğr., *Ankara Üniversitesi*
Ayşen Köse, Arş. Gör., *İstanbul Üniversitesi*
Ayten Mehmed Aksaç, Dr. Öğr. Üyesi, *Giresun Üniversitesi*
Başaran Ayar, Öğr. Gör. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Baybars Ögün, Dr. Öğr. Üyesi, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi*
Behbud Yaghmalı, Lisansüstü Öğr., *İstanbul Üniversitesi*
Betül Doğan Akkaş, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
Betül Gültekin Albayrak, Dr. Öğr. Üyesi, *Kırklareli Üniversitesi*
Bezen Balamir Coşkun, Doç. Dr., *TED Üniversitesi*
Bilal Alper Torun, Arş. Gör. Dr., *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*
Burak Çınar, Doç. Dr., *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi*
Burcu Sarı Karademir, Dr., *TED Üniversitesi & SDG5 Network*
Burçin Canar, Dr. Öğr. Üyesi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi*
Bülent Sarper Ağır, Prof. Dr., *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*
Can Donduran, Dr. Öğr. Üyesi, *İstinye Üniversitesi*
Celal Oral Özdemir, Dr. Öğr. Üyesi, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi*
Ceren Uysal Oğuz, Doç. Dr., *Akdeniz Üniversitesi*
Coşkun Soysal, Dr. Öğr. Üyesi, *Gaziantep Üniversitesi*
Çiğdem Görgün Akgül, Dr. Öğr. Üyesi, *Ordu Üniversitesi*
Çiğdem Sofuoğlu Böcek, Arş. Gör., *İstanbul Arel Üniversitesi*

Derya Göçer, Doç. Dr., *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
Derya Sürmelioglu Parlar, Dr. Öğr. Üyesi, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*
Didem Özdemir, Arş. Gör., *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Dilek Ağa, Lisansüstü Öğr., *Kırıkkale Üniversitesi*
Diren Doğan, Öğr. Gör., *Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*
Elçin Macar, Prof. Dr., *Yıldız Teknik Üniversitesi*
Elif Naz Polat, Lisans Öğr., *Ankara Üniversitesi*
Elif Uzgören, Doç. Dr., *Dokuz Eylül Üniversitesi*
Emre Demir, Doç. Dr., *TED Üniversitesi*
Emre Feyzi Çolakoğlu, Dr. Öğr. Üyesi, *İstanbul Rumeli Üniversitesi*
Emre Ozan Aksöz, Prof. Dr., *Anadolu Üniversitesi*
Erdem Denk, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Erel Tellal, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Feride Selcan Serdaroglu Polatay, Doç. Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
Figen Aydın, Dr., *İstanbul Rumeli Üniversitesi*
Fulya Köksoy, Doç. Dr., *Batman Üniversitesi*
Funda Keskin Ata, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Furkan Sarper Köseoğlu, Arş. Gör., *Galatasaray Üniversitesi*
Gökhan Erdem, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Gökhan Tekir, Doç. Dr., *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Gülayşe Ülgen Türedi, Dr. Öğr. Üyesi, *Kırklareli Üniversitesi*
Gülriş Şen, Dr. Öğr. Üyesi, *TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*
Günseli Durmaz, Arş. Gör., *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi*
Halit Burç Aka, Prof. Dr., *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi*
Harun Koçak, Arş. Gör., *Kastamonu Üniversitesi*
Hilal Elver, *California Üniversitesi*
Hilal Özkalp, Lisans Öğr., *Ankara Üniversitesi*
Hüseyin Kutay Aytuğ, Prof. Dr., *Manisa Celâl Bayar Üniversitesi*
Hüsrev Tabak, Doç. Dr., *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi*
İtir Toksöz Bullens, Dr. Öğr. Üyesi, *Doğuş Üniversitesi*
İ. Fatih Pozan, Lisansüstü Öğr., *Manisa Celâl Bayar Üniversitesi*
İbrahim Özgür Özdamar, Prof. Dr., *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi*
İlkay Ata Yıldız, Arş. Gör., *Aksaray Üniversitesi*
Kadri Kaan Renda, Dr. Öğr. Üyesi, *Hacettepe Üniversitesi*
Kazım Ateş, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Klevis Kolasi, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Kürşad Güç, Dr. Öğr. Üyesi, *Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi*
Levent Odabaşı, Arş. Gör., *Aydın Adnan Menderes Üniversitesi*
Mehmet Ciğer, Arş. Gör., *Munzur Üniversitesi*

Mehmet Emin Çağırın, Prof. Dr., *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Mehmet Onur Gülbahar, Prof. Dr., *Batman Üniversitesi*
Melek Fırat, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Menent Savaş Cazala, Doç. Dr., *Galatasaray Üniversitesi*
Metin Çelik, Doç. Dr., *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Muhammet Ali Çifçi, Lisans Öğr., *Ankara Üniversitesi*
Murat Jane, Dr. Öğr. Üyesi, *İstanbul Aydın Üniversitesi*
Musa Akgül, Lisansüstü Öğr., *Lancaster Üniversitesi*
Mustafa Türkeş, Prof. Dr., *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
Müge Yüce, Doç. Dr., *Atatürk Üniversitesi*
Necip Cömertoğulları, Lisansüstü Öğr., *Rusya Ural Federal Üniversitesi*
Nil Dikmengil, Arş. Gör., *İzmir Ekonomi Üniversitesi*
Nisa Nur Ateş, Lisansüstü Öğr., *Milli Savunma Üniversitesi*
Niyazi İpek, Dr. Öğr. Üyesi, *Ardahan Üniversitesi*
Nur Seda Temur, Öğretim Gör., *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
Nuri Yeşilyurt, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Orhan Gafarlı, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
Osman Ergül, Arş. Gör., *Galatasaray Üniversitesi*
Ömer Faruk Çingir, Öğretim Gör., *Ankara Üniversitesi*
Özge Özkoç, Doç. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Özgenur Çaputlu, Arş. Gör., *İstanbul Rumeli Üniversitesi*
Özgür Yılmaz, Arş. Gör., *Bitlis Eren Üniversitesi*
Özlem Özan, Arş. Gör., *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Özlem Pınar Oran, Öğretim Gör., *Hacettepe Üniversitesi*
Pelin Erbil İyibil, Lisansüstü Öğr., *Hitit Üniversitesi*
Pelin Nur Çağlayan, Lisansüstü Öğr., *Orta Doğu Teknik Üniversitesi*
Philipp Decker, Dr. Öğr. Üyesi, *Türk-Alman Üniversitesi*
Samet Zenginoğlu, Doç. Dr. *Adıyaman Üniversitesi*
Sanem Özer, Doç. Dr., *Akdeniz Üniversitesi*
Seçkin Köstem, Doç. Dr., *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi*
Selver B. Şahin, Doç. Dr., *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi*
Semanur Oğuz, Lisansüstü Öğr., *Hacettepe Üniversitesi*
Semra Aksu, Arş. Gör., *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi*
Senem Atvur, Doç. Dr., *Akdeniz Üniversitesi*
Serdal Bahçe, Prof. Dr., *Ankara Üniversitesi*
Sevi Ceren Dalbeyler, Dr., *Bağımsız Araştırmacı*
Sezin İba Gürsoy, Doç. Dr., *Kırklareli Üniversitesi*
Sırma Altun Demir, Dr. Öğr. Üyesi, *Ankara Üniversitesi*
Sinem Akgül Açıkmeşe, Prof. Dr., *Kadir Has Üniversitesi*

Sinem Ünalldılar, Doç. Dr., *Ege Üniversitesi*
Soner Hamzaçebi, Dr. Öğr. Üyesi, *Trabzon Üniversitesi*
Suna G. Aydemir , Dr. Öğr. Üyesi, *Türk-Alman Üniversitesi*
Şadan İnan Rüma, Doç. Dr., *İstanbul Bilgi Üniversitesi*
Şeyda Güdek Gölçek, Arş. Gör., *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi*
Tayfun Yıldırım, Arş. Gör., *Kafkas Üniversitesi*
Tolga Bilener, Dr. Öğr. Üyesi, *Galatasaray Üniversitesi*
Tolga Çıkırıkçı, Dr. Öğr. Üyesi, *Giresun Üniversitesi*
Tolgahan Akdan, Arş. Gör., *Aksaray Üniversitesi*
Tuğba Bayar, Doç. Dr., *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi*
Veysel Tekdal, Dr. Öğr. Üyesi, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*
Yahya Gülseven, Dr., *Bağımsız Araştırmacı*
Yasemin Karadağ Avcı, Öğr. Gör., *Hitit Üniversitesi*
Yasin Kara, Arş. Gör. Dr., *İstanbul Medipol Üniversitesi*
Yavuz Yıldırım, Doç. Dr. *Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi*
Yusuf Mehmet Akay, Dr. Öğr. Üyesi, *Karabük Üniversitesi*
Zühal Yeşilyurt Gündüz, Prof. Dr., *TED Üniversitesi*

İÇİNDEKİLER

Geleceğe Dönüş: Yeniden Büyük Güçler Rekabeti.....	1
Kıtalararası Bölgeselleşmede Bir Fay Hattı; Ukrayna.....	3
Türk Dış Politikasında Rusya-Ukrayna Savaşı'nın İkili, Bölgesel ve Küresel Yansımaları	5
Devletlerin Uluslararası Sistemik Baskılar Karşısında Geliştirdiği Dış Politika Stratejilerinin Neoklasik Analizi.....	6
Demokrasinin Krizinin Oligarşik Nedenleri Üzerine.....	8
Demokratik Direnç ve Oligarkların Dolaşımı: Venezuela ve Bolivya Örnekleri.....	10
Rusya'nın Batı'dan Kopuşu ve Rus Oligarşisi	12
Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok?: Soğuk Savaş Sonrası ABD Liderliğinde Avrupa-Atlantik Barış Düzeni	14
Biden Döneminde Transatlantik Güvenlik Yapısının Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme	16
NATO 2030: Yeni Dünya Düzeninde NATO'ya Yer Var Mı?.....	18
Yeni Başkanlık Eski Retorik:Yarım Kalan Duvar Tamamlanıyor Mu?	20
Geleceğin İnşasında Uzay Çalışmaları: Rusya Roskosmos Örneği.....	22
Geleceğin Teknoloji Odaklı Savaşlarında Tarz Arayışı Ve İkinci Askeri Devrim Düşüncesi	24
Savaş Oyunlarının Artan Önemi: Dijitalleşme ve Demokratikleşme Çerçevesinde Teorik ve Metodolojik Bir İnceleme.....	26
Geleceğe Bakarken Uzay Uluslararası İlişkilerin / Uluslararası İlişkiler Uzayın Neresinde?	28

Uzay Teknolojisi ve Uzay Tıbbı: Dünya Yaşamını Dönüştürmesi.....	30
Uzay Teknolojisi ve Uzay Tıbbı: Dünya Yaşamını Dönüştürmesi.....	32
Bir “Yeni Dünya Eski Düzen” Örneği Olarak Yeni Uzay Çağında Uydu Teknolojileri ve Müspet Uzay Hukuku: Sürdürülebilirlik Bağlamında Bir İnceleme	34
Dayanıklılık ve Direnç: Türkiye-AB İlişkilerinde Değişen Dinamikler Karşısında Türkiye'deki Avrupa Yanlısı Aktörler	36
Jeoekonomik Rekabet Çağında Türk Dış Politikası'nın Ekonomik UNSURLARI	37
Muharebe Gruplarından Süratli İntikal Kapasitesine: Avrupa Birliği Askeri Kabiliyetlerindeki Değişim ve Türkiye'nin Yeri	39
Yeni şeyler söylemek lazım: Uluslararası İlişkiler, Feminist Teori ve Yeşil Teori	41
Çatışma Sonrasında Güvenlik Sektörünün Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Reform Edilmesi: Bir “Stratejik-İlişkisel” Değerlendirme	43
Mor Küçülme: Yeni Dünya İnşası için Alternatif bir Model	45
Hakikat Sonrası Çağ'da Uluslararası Çatışma: Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Sahte Haberlerin Etkisi.....	47
Rus Dış Politikasını Yeniden Düşünmek: Rusya Adası.....	49
Rusya-Ukrayna Savaşı Pratiğinde Yaygınlaştırılmış Caydırıcılığı Yeniden Düşünmek.....	51
Yeni Dünyada Ekonominin Silahlaştırılması: Rusya'ya Uygulanan Ekonomik Ambargoların 2024 İtibariyle Global Deniz Ticareti Tedarik Zincirine Etkileri, İhlalleri ve Uygulanabilirliklerinin Tartışılması İle İlgili Güncel Meselelerin Uluslararası Hukuk ve Deniz Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi	53
İklim Değişikliğinin Suriye'nin Su Güvenliğine Etkisi	55

Akdeniz için İklim İttifakı: Ekolojik Krize karşı Dayanımcı Bir Yaklaşım.....	57
Popülist Anlatılar: BRICS Ülkelerinin İklim Değişikliği Politikaları Üzerine Bir Söylem Analizi	59
İklim Aktivizmi Neoliberalizme Karşı Durabilir mi?.....	61
“Yeni Savaşlar” ve Çocuk Savaşçıların Rolü	63
21. Yüzyılda Gri Bölge Stratejileri: Küresel Sistemde Savaş ile Barış Arasındaki Yeni Dinamikler ve Uluslararası Hukuk Perspektifinden Bir Değerlendirme	65
Silahlı Çatışmalarda Çevresel Zararın İnsancıl Hukuk Perspektifinden İncelenmesi.....	67
Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı ve Meşru Müdafaa Kavramının Dönüşümü	69
Batı Balkanlar’da Jeopolitikanın Dönüşü: Ruslar Geliyor (mu?).....	71
Eski Himayecilik, Yeni Müdahalecilik (!): Bosna-Hersek Örneği.....	73
Günümüz Ortadoğu’sunda Savaş Yapımı ve Devlet Oluşumu: IŞİD Örneği.....	75
Rusya'nın Ukrayna'yı İşgalinden Sonra Polonya'nın Avrupa Güvenliğindeki Rolü	77
Münzevi Krallıktan Dijital Hanedanlığa: Kuzey Kore’nin Siber Güvenlik Stratejileri ve Yapay Zeka İlişkisi	79
Yapay Zekânın Savaş Alanındaki Rolü: Otonom Silah Sistemleri ve Uluslararası Hukuk.....	81
Küresel Yönetişim ve Yükselen Güçler: Çok Taraflılık ve İttifak İlişkileri Üzerinden Bir Değerlendirme	83
Yükselen Güçlerin Küresel Etki Aracı Olarak Çevre Politikaları	85

Küresel Ekonomide Asya'ya Doğru Güç Kayması: Alternatif mi, Tamamlayıcı mı?	87
Çin'in Küresel Yönetişimde Artan Etkinliği: Bir "Yapısal Güç" İncelemesi	89
AB'nin Yeni Göç ve Sığınma Paktının Türkiye İle Göç Diplomasisine Etkisi	91
Almanya'nın Entegrasyon Kanunu Bağlamında Mülteci Entegrasyonunu Yeniden Düşünmek.....	82
Avrupa Birliği'nde Yeşil ve Dijital Dönüşümün Temel Haklara Etkileri: "Adil Geçiş"i Anaakımlaştırmak Mümkün Mü?	94
Avrupa Birliği'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Taraf Olduğu Yeni Bir Düzen?	96
Avrupa Birliğinde Ayrımcılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadeleye Direnç: Güncel Durum ve Gelişmeler	98
Küresel Siyasetten Yeryüzü Siyasetine: Ama Nasıl? Bir Müfredat İncelemesi	100
Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Küresel Ortaklığa Dair Umut ve Zorluklar: Büyük Yeşil Duvar	102
Uluslararası Deniz Hukuku ve Küresel İklim Krizi: Kısıtlamalar ve Çözümler.....	104
Yeni Dünyada Eski Düzen: İnsanlığın Ortak Geleceği İçin İklim Adaleti	106
Dijitalleşen Dünyada Küresel Sivil Toplum	108
Eski Propaganda Yeni Kamu Diplomasisi mi?	110
İstikrarsızlık Aracı Olarak Kurumsallaşmış Dezenformasyon.....	112
Uluslararası Düzenin Kısıtlı ve Sürdürülemez Bir Anı Olarak "Çok Kutupluluk"	114

ABD'nin Çin'i Uluslararası Kapitalist Düzene Yerleştirme Stratejilerinin Nixon'dan Biden'a Evrimi	116
“Yükselen Donörler” Olarak BRICS Üyesi Ülkeler: Çok Kutuplu Bir Küresel Finans ve Dış Yardım Mimarisine Doğru (?)	118
Avrupa Entegrasyonunun Siyasal İktisadının Yeni Dinamikleri: Sanayisizleşme, Tedarik Zincirindeki Dönüşüm ve Ticaret.....	120
Tekil Öneri, Çoklu Merkez, Üç Ayaklı Uluslararası Düzendeki Balkanların Yeri?	122
Liberal Sistemin Krizleri ve Uluslararası Siyasal İktisadi Sistemin Yeniden Yapılandırılması.....	125
Türkiye’de hem Batı merkezli hem de Oksidentalizm olmayan bir Bölge Çalışmaları mümkün müdür?.....	127
Uluslararası Düzensizlik: Belirsizlik Rejimi ve Dünyada Artan Otoriterleşme	128
Yeni Köye Eski Adet: Post-Modern Dünyada Modernitenin Yansımaları	130
Çin, Dijital Teknoloji, Tekno-Oryantalizm: Bir Vaka Örneği Olarak Batı'nın Sosyal Kredi Sistemi Tahayyülü	132
Ortadoğu'nun Değişen Savunma Dinamiklerinde Çin'in Artan Rolü	134
İklim Krizinin Politik Ekonomisi: Yeni Yeşil Kapitalizm	136
Varlık Yöneticilerinin Küresel Siyasetteki Rolü: Finans ve Jeopolitik Etkileşimi Analizi.....	138
Yeni Düzenin Eskimeyen Egemenlik Aygıtı: “İmparatorluk”un Krizi ve Ulus Devletin Geri Dönüşü	139
Sağ Popülizm ve Türkiye’de Dış Politika Kurumlarının Dönüşümü	141
Neo-klasik Realizm Çerçevesinden Türk Dış Politikasında İdeolojiler ve Batı Sorunu	142

Türk Dış Politikası ve Toplumsal Sınıflar.....	143
Türk Dış Politikasının Ontolojik Güvenlik Meseleleri: Türkiye'nin Transatlantik Kimliği	145
“Eski” ve “Yeni” Dehşet Dengesi’nde Diplomasinin Rolünün Analizi.....	147
21. Yüzyılda Uluslararası Sistemin Dönüşüm Sürecinde Epistemik Kriz: Ne Olacak Bu Dünyanın Hali?	149
ABD-Çin Büyük Güç Yarışı: Ekonomik Rekabette Yapay Zekâ Savaşlarına	151
Başarısızlığa Mahkûm Olan Sistemin Kendisi mi Yoksa Düzenler mi? Neorealist Bir Tartışma.....	153
“Modi-fied” Hindistan’da “High-Tech Populism”: Hologram’dan Deepfake’e Yeni Teknikler Eski Taktikler	155
Hegemonya’nın Devrinde Yaşlanan Nüfuslar: Japonya Deneyimi – Çin Örnekleme	157
Çin’in Teknolojik Atılım Çabası ve Jeoekonomik Rekabet: Elektrikli Araçlar Sektörü Üzerine Bir Tartışma	159
Tersine Bağımlılık? Avrupa Birliği-Çin İlişkilerine Dijital Pencereden Bakmak ...	160
Çin'in Teknolojik Atılımında Yeşil Enerjinin Rolü ve Küresel Jeoekonomik Parçalanma.....	161
İklim Değişikliğiyle Küresel Mücadele: Nereden Nereye?	163
Küresel İklim Değişikliğine Seyahat ve Turizm Endüstrisinin Etkileri.....	165
Küresel İklim Krizinin Turizm Endüstrisi Üzerindeki Etkileri.....	167
Soykırım Sözleşmesi’nin Gazze’de Uygulanması Davası	169
7 Ekim Gazze Olaylarında Yaşanan Soykırım Karşısında Küresel ve Bölgesel Uluslararası Örgütlerin İşlevsizliği	171

Uluslararası Bireysel Cezai Sorumluluk: Eski Düzendeki Bir Paradigma Değişimi Mi?	173
Soykırım Suçu Bağlamında Uluslararası Hukukun Tedrici Gelişimi	175
2024 Avrupa Parlamentosu Seçimleri - Sağ ve Sol Populizmler Nasıl Karşılaştırılabilir?	177
Dün, Bugün ve Gelecekte Aşırı Sağ: Benzerlikler ve Farklılıklar.....	179
Eskiden Yeniye Değişim Dönemlerinde Toplumsal Hareketlerin Etkisi	182
Sağ-Popülist Hükümetlerin İnsan Hakları Rejimlerine Riayeti.....	184
CIPS'in RMB'nin Uluslararasılaşmasına Etkisi.....	185
Yapay Zekâ Teknolojisinin Uluslararası İlişkiler Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Literatür Taraması.....	186
Yeni Medyanın Kamuoyuna ve Dış Politikaya Etkisinin Değerlendirilmesi: Rusya-Ukrayna Savaşı Örneği.....	188
Bölgeselleşme, Yerelleşme, Küreselleşme	190
Küresel Kapitalizmde ve Küresel Yönetişimde Brics: Brics Neden Küresel Güney Açısından Uluslararası Düzendeki Değişime Dair Bir Umut Değildir?.....	191
Yapay Zekâ ve Sosyal Medyanın Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları ile İlişkisi: Hindistan Seçimleri Örneği	193

KONGRE BİLDİRİLERİ

Geleceğe Dönüş: Yeniden Büyük Güçler Rekabeti

Furkan Sarper KÖSEÖĞLU

Arş. Gör., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Çin Halk Cumhuriyeti'nin 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmasını takriben göstermiş olduğu eşsiz ekonomik büyüme ve Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası politikanın başat aktörü olarak öne çıkan ABD'nin 11 Eylül saldırıları, 2008 ekonomik krizi gibi gelişmeler karşısındaki zayıflayan konumu son on yıllarda yeniden bir büyük güçler mücadelesi ve uluslararası düzene yönelik tartışmaları beraberinde getirmiştir. Bu çalışmada yükselen güçlerin ve yeni aktörlerin ne derecede yeni dünya düzeni hedefi oldukları sorusuna bu gelişmelerin devletin aktör olarak uluslararası sahnede önemini tekrar kazandıran bir büyük güçler rekabeti perspektifinden yanıt aranacaktır. ABD'nin yaşadığı krizler karşısında Çin'in yükselişi uluslararası sistemde güç geçişine yönelik sorgulamaları doğurmuştur. Bu tartışmalar Çin'in ABD öncülüğündeki liberal uluslararası düzene yönelik bir meydan okuma niyetinde olduğu; Washington tarafından teşvik edilen demokrasi, insan hakları gibi politik prensiplere karşı Çin'in başka bir alternatif sunma potansiyeli ekseninde ilerlemektedir.

Devlet dışı aktörlerin ortaya çıkması, çok uluslu firmaların uluslararası arenada artan ağırlığı, güvenlik tehdidi ve algılamalarında yaşanan dönüşüm ile ABD öncülüğünde küreselleşme, Soğuk Savaş sonrası dönemin temel niteliklerini oluşturmuştur. Düzenin bu nitelikleri karşısında Çin'in alternatif yaratma potansiyeli yeni dünya düzenine yönelik tartışmalara bir perspektif sunmaktadır. Bununla birlikte düzene yönelik bu tartışmaları, Soğuk Savaş sonrası dönem olarak tanımlanan periyottan önce de rastlanan, devletler arası rekabetin şekillendirdiği, büyük güçlerin uluslararası sistemde hegemonya mücadelesinin bir parçası olarak okumaktayız. Bu sebepten ötürü bu çalışmada yeni dünya düzenine yönelik tartışmaların aslında tarihin geçmiş dönemlerinde yer alan büyük güçler mücadelelerinden benzerlik taşıdığını savunmaktayız.

Bu durum sınırları aşan ve önemsiz kılan küreselleşme dalgasının önermelerinin aksine devletin bir aktör olarak uluslararası arenada ağırlığının yeniden arttığını göstermektedir. NATO'nun yayınladığı stratejik konsept belgesinde yeniden Rusya'nın bir tehdit, Çin'in ise bir meydan okuma olarak tanımlanması devletler arası rekabetin geri dönüşüne bir işarettir. Bununla sınırlı kalmayarak devlet dışı aktörler olarak şirketler de -ABD-Çin ilişkileri özelinde Huawei örneğinde olduğu gibi- devletler arası rekabetin bir öznesi haline

gelmektedir. Bizzat Soğuk Savaş sonrası düzenin kurucusu ABD tarafından dahi, önce Trump sonra Biden tarafından devam ettirilen ekonomi politikalarında serbest ticarete yönelik kısıtlama motivasyonları bulunmaktadır. Aynı zamanda ABD-Çin ilişkilerinin analizine dair yapılan yeni Soğuk Savaş analizleri de yeni dünya ve yeni düzen tartışmalarında eski dönemlere ait benzerliklerin kurulabileceğini gösterir. Tüm bu gelişmeler; yeni dünya ve yeni düzen tartışmalarının tarihin eski dönemlerden itibaren gelen, uluslararası politikanın temel nitelikleri arasında yer alan, devletin temel aktör olduğu bir büyük güçler rekabetinin geri döndüğünü göstermektedir. Tüm bunlar, geleceğin inşası sürecinde küresel aktörlerin temel motivasyonlarını şekillendirmektedir. İklim krizi, karşılıklı ekonomik ve ticari ilişkilerin geleceği gibi küresel yönetim gerektiren konular devletlerin birbirleriyle olan rekabet ortamının duydukları güvensizlik ile şekillenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Güçler Rekabeti, ABD, Çin, Uluslararası Düzen

Kıtalararası Bölgeselleşmede Bir Fay Hattı: Ukrayna

Osman ERGÜL

Dr. Arş. Gör., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası sistemde yaşanmakta olan değişim/dönüşüm karşısında kurumsal bölgesel işbirlikleri, eski ve yeni bölgeselleşme dalgalarının betimleyen hibrit nitelikleriyle, hem defansif hem de ofansif dış politika stratejilerinin uygulamasına imkan tanımaktadır. Küreselleşmenin bir sonraki etabının “inter-regionalism” olduğuna ve küresel sistemin “Bölgeler Dünyası’na evirileceğine dair önermeler dikkate alındığında bölgesel entegrasyonlar ve bölgeselleşme stratejiler, güç kapasitelerinden bağımsız olmamakla birlikte devletler için egemenlik alanlarını sadece birbirlerine karşı değil, sınır aşan etkileri giderek artan tüm aktörlere karşı yeniden tanımlama imkânı sunmaktadır. Bölgesel büyük güçlerin sistemin yeniden tanımlanması taleplerine paralel olarak küresel etkileşimin düzeyinin kontrol edilmesi stratejilerine zemin tanıyan bölgesel inisiyatifler ortaya birbirine benzemeyen hibrit işbirliği modellerini çıkarmaktadır. Bu işbirliği girişimlerinin dayandığı sosyo-politik kültürel değerler, yönetim ve ekonomik modeller etki coğrafyalarındaki aktörlerinin kimliklerini sistemde yaşanan rekabet ve çatışma alanların merkezine taşımaktadır. Bu küresel sistemin daha efektif işleyişinde ara durak olarak tanımlanan bölgeselleşme kavramını küresel çatışma ve ayrışmanın ana konularından biri haline getirmektedir.

Rusya'nın küreselleşmeye ekonomik ve politik uyumu, dış ticaretin serbestleştirilmesini gerektiren ve fiyatların ani bir şekilde serbest bırakılması ile kamu hizmetleri ve işletmelerinin hızla özelleştirilmesine dayanan "şok terapisi" politikası, sadece Rus halkının ekonomik ve sosyal yaşamı üzerinde değil, aynı zamanda 1990'ların başında Rusya'nın siyasi yaşamında da belirleyici etkiler yarattı. Bu dönemde yaşanan ekonomik ve sosyolojik dalgalanmalar, ulusal güvenlik argümanının ve "büyük Rusya'nın yeniden inşası" söyleminin geliştirilmesinin belirleyici faktörlerinden biri oldu ve uluslararası ilişkiler vizyonunun gerçekçi ve pragmatik bir perspektifle oluşturulmasında önemli etkiler yaptı. 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren, Rusya'nın uluslararası ekonomik ve politik sistemdeki değişim ve yeniden tanımlama karşısındaki vizyonunun pratik ve teorik yansımaları, özellikle bölgesel kurumsal örgütlenme alanında belirgin hale geldi. Vladimir Putin tarafından ortaya konan, Rusya'nın uluslararası sisteme uyum sağlamaktan ziyade, bu sisteme işlevsellik kazandırmak için dönüştürülmesi gerektiği söylemi, Rusya'nın küreselleşmeyi

reddetmediği, ancak ulusal çerçevesini liberal ekonomik modele alternatif bir model olarak sunmaya çalıştığı girişimleri beraberinde getirdi. Bu bağlamda, Avrasya Birliği projesine atfedilen önem, BRICS girişimi ve Çin ile işbirliği süreci, Rusya'nın uluslararası ekonomik sistemi ve küreselleşmeyi yeniden tanımlama talebi ve çabalarının gerçekleştirilmesinde önemli değişkenler sunmaktadır.

Avrasya Birliği ve Avrupa Birliği'nin iki bölgesel işbirliği projesinin bölge yaratımına dair rekabeti, 2022 Rusya-Ukrayna savaşına kadar geçen süreç açısından değerlendirildiğinde sistemde yeniden belirleyici olmak isteyen bölgesel aktörün yumuşak gücünün bölgesel işbirliğinin kurumsallaşması yoluyla kullanımı kadar zorlayıcı güç ve askeri güç kullanımının sınırlarını analizinde önemli bir örnek teşkil eder. Ukrayna'ya karşı uygulanan savaş ve zorlayıcı yöntemler, Rusya'nın, bölgesel devletlerin rızasına dayalı bir bölgesel düzeni teşvik ederken, çatışma bölgelerinde zorlayıcı ve askeri araçlara başvurmaktan çekinmemesi nedeniyle bir paradoksu işaret eder. Bu sorunsal çerçevesinde, çalışmada Ukrayna krizinin nedenleri ve sistemik etkilerini bölgesel entegrasyon ve işbirliği kavramları üzerinden tartışılacaktır. Ukrayna savaşına evirilen süreçte Sovyet sonrası Avrasya'da bölgesel entegrasyon geliştirme stratejisinin ne oranda emperyal ve ofansif bir stratejinin parçası olduğu özellikle karşılaştırmalı bölgeselleşme literatürü çerçevesinde "yeni dünya eski düzen" sorgulamasına temel oluşturacaktır. Araştırmanın analiz birimi öncelikle Rusya'nın dış politikasıdır, ancak bölgesel ve bölge dışı aktörlerin siyasi ve ekonomik stratejileri de işbirliği mantığının evriminin dinamiklerini ve doğasını ve bunun bölgesel hegemonyayı yeniden teşvik eden bir bölgesel düzenin oluşumuna etkisini anlamak için gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Bölgeleşme, Ukrayna, Rusya, Hegemonya.

Türk Dış Politikasında Rusya-Ukrayna Savaşı'nın İkili, Bölgesel ve Küresel Yansımaları

Ali Faik DEMİR

Doç. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

2014'de başlayan Rusya Ukrayna gerginliği 10 yılın ardından çok derin, farklı ve çetrefilli bir hal aldı. İkili ilişkilerdeki anlaşmazlık ve sorunlarla başlayan gerginlik önce hızla bölgesel bir boyut kazanıp ardından küresel etkiler yaratmaya başladı. Rusya Ukrayna savaşı, bir aşamadan sonra yeni bir soğuk savaş dönemine dönüşü yani yeni bir batı doğu sınırının yeniden belirlenme arayışına evrildi. Ukrayna, Atlantik ittifakı ile önde Rusya'nın yer aldığı bir doğu grubunun saha kazanma ya da kaybetmeme mücadelesinin satranç tahtasıdır. Yeni büyük oyunun sahnesi Ukrayna'dır.

Böylesi küresel ölçekte etki yaratan sorun, kuşkusuz Türkiye için de son derecede hassas stratejik dengeleri gözetme zorunluluğu yaratmaktadır. Türkiye bir taraftan son yılların en önemli ve güçlü partneri Rusya ile ilişkilerini bozmadan yürütmeye çalışırken, diğer taraftan da Ukrayna ile ilişkilerini hassasiyetle sürdürmektedir. Türkiye'nin sorunun çözümünde ya da kısa süreli de olsa belli adımların atılmasında anahtar ülke konumu, bölgesel ve küresel çerçevede de karşılık bulmaktadır. Son dönemde Türk dış politikasında ve Türk algısında bu soruna yönelik atılan adımlar ve yapılan girişimler özel bir konum teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Rusya, Ukrayna.

Devletlerin Uluslararası Sistemik Baskılar Karşısında Geliştirdiği Dış Politika Stratejilerinin Neoklasik Analizi

Menent SAVAŞ CAZALA

Doç. Dr., Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası sistem, devletlerin dış politika davranışlarının belirleyicisidir. Anarşik yapıda devletler, güvenlik ve hayatta kalma çıkarlarına odaklanır ve askeri güç, ekonomik çıkarlar ve müttefik ilişkileri gibi alanlarda stratejik hesaplamalar yapmak zorundadır. Neoklasik realizm, devletlerin uluslararası sistemik baskılara yanıt olarak geliştirdikleri dış politika stratejilerini inceleyen teorik bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım, devletlerin değişen uluslararası ortamlara nasıl uyum sağladığını anlamak açısından özellikle yararlıdır. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'nin dış politika stratejisi, savaşın yarattığı sistemik baskılar ve yerel dinamikler tarafından şekillendirilmiştir. Türkiye'nin tarafsız kalma kararı, yerel ekonomik ve siyasi koşulların yanı sıra savaşın ulusal çıkarları üzerindeki etkisine ilişkin algılarından da etkilenmiştir.

Neoklasik realizm, uluslararası sistemin bir devletin dış politikası üzerindeki baskısının, o devletin iç dinamikleri temelinde değerlendirildiğini öne süren bütüncül bir dış politika analizi yöntemi sunar. Sistemik baskılar karşısında devletlerin dış politika stratejilerinin neoklasik analizi, devlet eylemlerinin rasyonelliğine ve uluslararası ilişkiler normlarının ve kurumlarının devlet davranışını şekillendirmedeki rolüne odaklanmaktadır. Neoklasik realizmin temel kavramsal çerçevesi, sistemik baskılar ve içsel dinamikler arasındaki etkileşimi anlamaya dayanır. Bu teori, devletlerin uluslararası arenada rasyonel aktörler olarak hareket ettiğini, ancak bu rasyonalitenin devletlerin iç yapılarından ve iç politika süreçlerinden etkilendiğini öne sürer. Dolayısıyla, bir devletin uluslararası sistemik baskılara nasıl tepki vereceği, büyük ölçüde iç dinamikleri tarafından belirlenir.

Güçler dengesinin doğal sonucu olarak, içinde bulunduğumuz dönemde iki kutuplu veya çok kutuplu bir düzene doğru evrilmekte olan uluslararası sistemi ve devletlerin bu yeni dengedeki dizilimini anlamada neoklasik realizm kapsayıcı bir analiz sunmaktadır. Bu makale, neoklasik realizmin uluslararası ilişkiler analizine dahil ettiği bağımlı değişkenler, ara değişkenler, iç dinamikler ve stratejik yaklaşım sonucunda ortaya çıkan aktör ve sistem arasındaki etkileşimi incelemeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, neoklasik realizm, uluslararası sistemin anarşik doğasının ve güçler dengesinin devletlerin dış

politika stratejilerini nasıl şekillendirdiğini anlamada önemli bir araçtır. Örneğin, büyük güçler arasındaki rekabet, bölgesel güvenlik kompleksleri ve ekonomik bağımlılıklar, devletlerin dış politika stratejilerinde belirleyici rol oynar. Aynı zamanda, liderlerin kişisel özellikleri, yönetim tarzları, ulusal kimlik ve ideolojiler, kamuoyu baskısı ve kurumsal kapasiteler gibi iç dinamikler de bu stratejilerin belirlenmesinde kritik öneme sahiptir.

Neoklasik realizmin sunduğu teorik çerçeve, geleceğin dünyasının inşasında "yeni dünya eski düzen" veya "eski dünya yeni düzen" sorgulamasında, her durumda belirsizlik içinde karar almanın esas olduğu uluslararası politika koşullarında, devletlerin hayatta kalma ve ulusal çıkarlarını gerçekleştirebilme olanaklarına odaklanmamıza ve anlam vermemize yardımcı olur. Devletlerin dış politika stratejilerini nasıl geliştirdiklerini ve uyguladıklarını daha iyi anlamak için mevcut küresel konjonktür de dahil olmak üzere çeşitli uluslararası bağlamlara uygulanabilir. Devletlerin, kendi ulusal çıkarlarını ve uluslararası sistemin dayattığı kısıtlamaları göz önünde bulundurarak dış baskılara stratejik olarak yanıt verdiklerini savunmaktadır. Bu makale ayrıca, sistemik baskılara yanıt olarak devletler tarafından yapılan stratejik hesaplamaları anlamının önemini vurgulamaktadır. Sonuç olarak, neoklasik realizm, devletlerin uluslararası sistemdeki davranışlarını anlamak için güçlü bir analitik araç sağlarken, uluslararası sistemin baskılarını ve devletlerin iç dinamiklerini birleştirerek, dış politika stratejilerinin karmaşıklığını ve çok boyutluluğunu ortaya koyar. Böylece, uluslararası ilişkilerdeki aktörlerin ve sistemin karşılıklı etkileşimini daha derinlemesine incelemek mümkün olur.

Anahtar Kelimeler: Neoklasik realizm, Uluslararası Sistem, Dış Politika Analizi.

Demokrasinin Krizinin Oligarşik Nedenleri Üzerine...

Kazım ATEŞ

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Ana akım siyaset bilimi çalışmaları “demokratik gerilemenin” nedeni olarak şunları sıralar: popülistler, karizmatik-otoriter liderler, hiçbir politik, kurumsal tecrübesi olmayan yeni figürler, kurumsal zayıflama vs. Bütün anlatı, toplumsal sınıflı yapısını dikkate almayan, toplumdan ve dolayısıyla sınıflardan tamamen izole ve bağımsız bir politik alanın varlığı varsayımına dayanır. Toplumsal ve sınıfsal eşitsizliklerin, nasıl oluyorsa, siyasal alanda etki ve sonuçlarının olmadığını var sayar. Bu çalışma, tam tersini iddia edecektir. Bugün dünya, büyük ölçüde toplumsal-ekonomik eşitsizliğin ürettiği siyasal eşitsizlikleri yaşamaktadır. Ekonomik ve sosyal kaynaklardan mahrumiyet, politik kaynaklara erişimi imkânsız kılmaktadır. Bu da ekonomik ve sosyal kaynaklara sahip olan sınıfların siyasal süreçleri kontrol ettiği anlamına gelir. Hâsılı bugünün siyasal sonuçlardan biri ve belki de en önemlisi demokrasinin oligarşiler tarafından esir alınmış olmasıdır. Bu çalışma, demokrasinin krizinin nedeninin oligarşi olduğunu öne sürecektir.

Çalışma, güncel soruna ve tartışmalara gelmeden önce, Eski Atina’dan başlayarak oligarşi kavramının nasıl kullanıldığını gösterecektir. Kavramın kaynaklarına dönük bu tarihsel yolcuğun amacı bugünün siyasal sorunlarını anlamamıza sağlayacağı katkıdır. Bu sayede sadece kavramın siyasal düşünceler içindeki yeri değil kuramsal sınırları da çizilecektir. Kuramsal sınır içinde oligarşi kavramının, birbirini beslediğini düşündüğüm, iki yönü olduğunu söyleyebiliriz. Birinci yön, temsil sisteminin ve onun kurumlarının yapısal olarak oligarşik olduğu düşüncesidir. Eski Atinalıların gayet açık olarak bildiği ama liberal prosedürel demokrasinin unutturduğu gerçek, temsili demokrasinin kurumsal özellikleri dolayısıyla demokratik olmaktan çok oligarşik olduğudur. Cornelius Castoriadis ve Jacques Rancière gibi radikal demokrasi kuramcılarının vurguladığı yön budur. İkinci ve üçüncü özellikler, yapısal olmaktan çok politik ekonomik dönüşümün, küresel kapitalizmin ve neoliberalizmin ürettiği eşitsizliğin sonuçlarıyla ilgilidir. İkinci, Jeffrey A. Winters’ın gibi çalışmaların vurguladığı yön, son otuz kırk yılda gelir dağılımındaki uçurumun büyümesi ve zenginliğin yoğunlaşmasıyla birlikte bir oligarşik iktidar alanının oluştuğudur. Bu yöne ek olarak, doğrudan oligarşi kavramını kullanmasa da Colin Crouch’ın dikkat çektiği “post-demokratik” eğilimden söz edebiliriz. Crouch’a göre gelişmiş ülkelerdeki demokratik kurumlar bir görüntü haline gelmekte, iktidar

her geçen gün daha fazla zengin elitlerin ve toplumdandan kopan, izole bir siyaset sınıfının eline geçmektedir.

Bu alışma, bu iki yönü birlikte düşünerek demokrasinin krizinin nedeninin oligarşik eğilim olduğunu öne sürecektir nk siyasal kaynakların bir azınlığın elinde tekelleşmesi demokrasiyi mümkün kılacak eşitlik tutkusunu ve aktivizmini öldürmektedir

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, demokratik gerileme, post-demokrasi, oligarşi

Demokratik Direnç ve Oligarkların Dolaşımı: Venezuela ve Bolivya Örnekleri

Celal Oral ÖZDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

1980’li yıllardan itibaren Latin Amerika’da askeri darbeler eskisi kadar yaygın ve güçlü bir siyasi müdahale olmaktan çıkmıştır. Yeni dönemin yeni politikaları da demokratik görünümlü ancak bilhassa arka bahçesi olarak görüldüğü ABD’ye bağımlı hükümetler tarafından belirlenmiştir. Bu dönemde ortaya çıkan toplumsal hareketler ve dayanışma ağları da önceki dönemlerin devrimci hedeflerinden farklı olarak demokratik mekanizmaları kullanarak iktidarı kazanmayı hedeflemiştir. Nitekim 1998’de Venezuela’da Chavez’in seçimleri kazanmasıyla başlayan ve yarı kıtada 21. yüzyılın ilk 10 yılında hızla yayılan sol dalga, aynı zamanda bir demokratik ve adil bir kalkınma rotasını ortaya koymuştur.

Çalışmanın örnek olarak seçtiği Venezuela ve Bolivya ülkeleri de hem 1980 sonrası ABD etkisinin çok net görülebildiği hem de sol dalganın yayılmasında ve uygulanmasında örnek olarak öne çıkan iki önemli ülkedir. Bu ülkeler, her ne kadar 550 milyonun üzerinde insanın yaşadığı Latin Amerika’da toplamda yaklaşık 40 milyon nüfusa sahip ülkeler olsalar da sahip oldukları doğal kaynaklar sayesinde ve Chávez, Morales, Maduro gibi dünya siyasetinde tanınırlığa sahip liderleriyle Latin Amerika siyasetinin en önemli ülkeleri arasında yer almaktadır.

Venezuela’da Chávez’in ve Bolivya’da Morales’in başkan olmasının ardından her iki ülkede de 1980’li yıllardan itibaren uygulanan ve kuralsız denebilecek biçimde zenginleşmeyi önemseyen, sosyal adaleti umursamayan, insani yaşam koşullarını temin edemeyen, kültürler arası farklılıkları yok sayan politikalarından vazgeçilmeye başlanmıştır. ABD bağlantılı, zengin bir azınlığın ekonomik, siyasi, kültürel ve hatta askeri iktidarına dönük bir mücadele dönemi başlamıştır. Bu süreçte her iki ülkede de yeni anayasalar hazırlanmış, makro ekonomik göstergelerde iyileşme olduğu gibi sosyal adalet göstergelerindeki zengin ile yoksul arasındaki makas kapanmaya başlamıştır. Ülkede yaşayan azınlık grupların kültürel hakları tanınmış, siyasete katılım mekanizmaları geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu demokratik kazanımların kaybedilmemesi ve siyasi gücün eskiden olduğu gibi bir azınlık elinde toplanmasını engelleyebilmek için bazı yasalar çıkarılmıştır. Buna uygun kurumlar da yapılandırılmaya çalışılmıştır.

Venezuela’da ve Bolivya’da Chavez ve Morales’in kişisel karizmasının da katkısıyla hızla yıkılabilen eski düzenin yerine yenisini inşa süreci yasalar bazında oluşturulabilirken, fiiliyatta gücün yeni bir azınlık elinde toplanmasına yol aamıştır. Chavez’in olumunden sonra başkanlık koltuğuna oturan ve iktidarını kaybetmemek için muhalefete dönük sert müdahalelerde bulunan Maduro ile görev süresi her dolduğunda kendi koyduğu kuralları çiğneyerek süresini yeniden uzatmak isteyen Morales, kendilerini iktidara taşıyan oligarşı karşıtı politik mevzilerini iktidarda kalabilmek adına terk ettilerdir. Ancak Venezuela’da Maduro ile askeri elitler arasındaki bağlantıya karşın Morales’in gücünü yerli hareketleri başta olmak üzere toplumsal hareketlerden alması önemli bir fark yaratmaktadır.

Bu alışma her iki ülke örneğinde de demokratik direnç mekanizmalarının nasıl kurulduğunu ve iktidarda dönüşümün nasıl yaşandığını tartışmayı hedeflerken, aynı zamanda da iktidarı demokratik yöntemlerle devralan hukumetlerin ve liderlerin başlangıç noktasının çok uzağına savrulurken yeni bir oligarşinin nasıl oluşturulduğunu inceleyecektir.

Anahtar Kelimeler: Venezuela, Bolivya, oligarşı, demokrasi, sol dalga.

Rusya'nın Batı'dan Kopuşu ve Rus Oligarşisi

Orhan GAFARLI

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Sovyet Birliği'nin dağılması sonrası Rusya Federasyonunun da neoliberal ekonomik politikaların uygulanması sonucu Rus oligarşisi fenomeninde söz edebiliriz. Küresel sermaye ile içli dışlı olan Rus oligarşisi ülke içinde ve dış dünyada neoliberal politikaların daimi savunucusu olmuştur. Bu grup Rusya'nın Batı ile siyasi ilişkilerinin kırılmaması için uzun dönem boyunca çaba harcayarak Rusya'yı bu sistemin içerisinde tutmaya çalışmıştır. 2008 Küresel Ekonomik Kriz ve Covid 19 salgını sonrası Neoliberal dünya düzeninin krize girmesi, 22 Şubat 2022 Ukrayna Savaşından dolayı Rusya'nın Batı ekonomik sisteminde dışlanması ve yaptırımlar uygulanması Rusya'da oligarşinin tekrardan dönüşümünün ortaya çıkarmıştır.

Bahsettiğimiz bu oligarşik gruplar Rusya Federasyonu döneminde iki kere siyaset ile ilişkilerini gözden geçirmek zorunda kalmış ve Ukrayna Savaşıyla birlikte üçüncü dönemin içine girdiğini görmekteyiz. Bunlardan ilki olan 1991 yılı sonrası çıkan ilk kuşak oligarşi, devletin iç ve dış politikasında etkili olmuş ve siyaseti kendi çıkarları yönünde şekillendirmiştir. İkinci dönem ise 2001 yılı Vladimir Putin'in iktidara gelmesi sonrası ortaya çıkmıştır. Bu dönemde siyaset ile sermaye arasında ilişkiler yeniden şekillenmiş, kimileri ülkeden kaçmak zorunda kalmış, hatta bazı oligarklar yargılanarak hapis cezası almış; geri kalan grup ise iç ve dış politikada siyaset ile uyumlu politikalara yönelmiştir. Bununla birlikte bu iki dönemin sermaye gruplarının Batılı görünümde ve ekonomik ilişkileri önemseyen gruplar olduğunu da gözden kaçırmamak gerekiyor. Ukrayna Savaşı ile birlikte Rusya'nın Batıyla ilişkilerinde yaşanan kopuş ve gerilim, Çin başta olmak üzere BRICS devletleriyle artan ekonomik ilişkiler, üçüncü dönemde siyaset ile sermaye arasında nasıl bir dönüşüm yaşanacağını merak konusu haline getirmektedir.

Bilgiderinin tezi: Ukrayna Savaşı (sırasında/sonrasında) Rusya'da sermaye grupları olarak ortaya çıkmış oligarşinin, siyaset ile ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi ve siyasetin yönü doğrultusunda çıkarlarını tekrar şekillendirmesi gerektiğidir. Rus devletinin, yani siyasetin çıkarlarına bağlı kalmanın ve hükümetin çıkarlarına hizmet etmesi, bu oligarşi için zor görülmektedir. Bunun nedeni, neoliberal küresel ekonomik ağ tarafından engellenme ihtimalinin söz konusu olmasıdır.

Bu bildirinin amacı Rusya’da siyaset ile sermaye (oligarşi) arasında ilişkilerin yeni dönemde nasıl şekilleneceği, Çin ile Rusya arasındaki derinleşen ilişkilerin sermaye grupları tarafından nasıl bir tepkiye neden olacağı, daha da ötesi Çin’in kendisine bağlı Rus sermaye gruplarını oluşturup oluşturamayacağı sorusunu ortaya çıkarmaktadır. Bununla birlikte üçüncü dönem içerisinde yeniden şekillenen Rusya’da siyaset ve sermaye ilişkisinin ‘‘Egemen Demokrasi’’ tezine etkisi ne olacaktır? Bütün bu soruları cevaplamak için Rusya’da siyaset ile sermaye(oligarşi) arasında ilişkilerin yeniden şekillenmesini 2 olgusal dönem olan 1990’lar (Boris Yeltsin) ve 2000’ler (Vladimir Putin) zamanı yaşanan dönüşümü göz önünde tutularak analiz edilecektir. 2022 sonrası yeni sermaye (oligarşi) grupların ortaya çıkış olasılığı ve eski oligarşik grupların yeniden şekillenmesine bakılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rus Oligarşisi, Neoliberalizm, Ukrayna Savaşı, Yeni dünya düzeni.

**“Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok”:
Soğuk Savaş Sonrası ABD Liderliğinde Avrupa-Atlantik Barış Düzeni**

Burçin CANAR

Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Pax Americana olarak adlandırılan yeni “barış düzeni”ni İkinci Dünya Savaşı’nın ardından kuran Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Avrupa’nın bütünleşmesini ve Atlantik’in her iki yakası arasındaki bağların pekiştirilmesini, Amerikan hegemonyasının sürekliliğini sağlayacak bir etken olarak değerlendirmiştir. Nitekim, 1948 Marshall Planı ile bir yandan Amerikan mallarına alıcı bulmak için Avrupa’yı kalkındırmaya ve güçlendirmeye başlayan ABD; diğer yandan bütünleşmiş bir Avrupa oluşturarak Sovyet etkisinin yayılmasını engellemeyi hedeflemiştir. İki Dünya Savaşı’na yol açan Almanya-Fransa rekabeti ile Alman yayılcılığını önlemek adına ilk olarak 1951’de Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu’nun (AKÇT) kurulmasıyla başlayan, 1967’ye gelindiğinde Avrupa Toplulukları (AT) olarak nitelendirilen Batı Avrupa’nın bütünleşme süreci de ABD tarafından desteklenmiştir. Bu süreçte “Sovyet yayılcılığı tehdidi”, bütünleşen Batı Avrupa’nın ABD liderliğine onay vermesinde rol oynamış; 1949’da kurulmuş olan NATO, Brzezinski’nin deyişiyle, “Avrupa’nın en etkili devletlerini” ABD’ye “bağlamıştır”. 1989’da Berlin Duvarı’nın yıkıldığı süreçte Avrupa’yı “tam ve özgür hale getirme” hedefini duyuran Washington, ABD liderliğinde Avrupa-Atlantik alanını genişletmeye yönelmiştir. Nitekim Almanya’nın birleşmesi, Washington tarafından Doğu Avrupa’nın Batı’yla bütünleştiği “yeni bir Avrupa’nın inşası”nın ilk adımı olarak görülmüş; doğusuyla bütünleşmekte olan Avrupa’nın, Washington’un liderliğine onay vermeyi sürdürmesiyle ABD; hegemonyasına karşı çıkacak olası rakiplerinin gerçek rakiplere dönüşmesini engellemeyi hedeflemiştir. Süper güç konumunu pekiştirerek, Avrupalı olası rakipleri Almanya’ya ve Fransa’ya karşı liderliğini gösterdiği Körfez Savaşı sırasında Yeni Dünya Düzenini ilan eden ABD, “demokrasi, serbest pazar ekonomisi, insan hakları” söylemiyle etki alanını genişleteceğini duyurmuştur. Soğuk Savaş sonrası, liderliğindeki ‘barış düzeni’ni genişletmeyi ve olası rakipleri arasında yer alan Almanya’nın ve Fransa’nın ABD’nin hegemonyasına onay vermeyi sürdürmelerini hedefleyen Washington, Atlantik’in her iki yakasının ortaklığına işaret eden “Avrupa-Atlantik alanı”nı vurgulamaya başlamıştır. Öyle ki, genişleme öncesi ortaklık yoluyla eski Sovyet coğrafyasını uluslararası kapitalist sisteme eklemek amacıyla NATO bünyesinde oluşturulan Kuzey Atlantik

İşbirliği Konseyi, 1990'ların ikinci yarısında isim değişikliği ile Avrupa-Atlantik İşbirliği Konseyi'ne dönüşmüştür. Bu süreçte, ABD ve NATO tarafından Yeni Dünya Düzeni, Avrupa Birliği (AB) tarafından ise Kopenhag Kriterleri olarak benimsenen “demokrasi, serbest pazar ekonomisi, insan hakları” değerleri adı altında, Rusya Federasyonu'nun (RF) dahil edilmediği Avrupa-Atlantik alanının, RF sınırlarına doğru genişleme süreci hız kazanmıştır. Avrupa-Atlantik alanı, özellikle Moskova'nın yakın çevresindeki ‘kırmızı çizgileri’ olan Gürcistan’a ve Ukrayna’ya doğru genişleme sürecine girince, bu olası genişlemeleri askeri güç kullanarak durduran RF, Washington tarafından ABD-Avrupa ortaklığını pekiştirecek bir “tehdide” dönüştürülmüştür. Zira, SSCB'nin olmadığı bir uluslararası sistemde, Avrupalı müttefiklerini ABD hegemonyasının ‘gerekliliğine’ ikna etmek için Washington tarafından gündeme getirilen terörizm tehdidi, Almanya'nın ve Fransa'nın ABD politikalarını desteklemeleri için ‘yeterli’ olmamış; Avrupa'nın Rus doğalgazına olan bağımlılığının yanı sıra RF'nin Almanya ve Fransa ile ikili ilişkilerini geliştirmesi, Avrupa'nın ‘tek sesliliğini’ ve ABD-Avrupa ortaklığını sınırlamıştır. Böylece ABD, “RF tehdidi” söylemini, liderliğini üstlendiği, genişlemekte olan Avrupa-Atlantik alanını koruyacak bir etken olarak belirlemiştir. Nitekim ABD, Avrupalı müttefikleri ile birlikte Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması çerçevesinde gücün meşru olarak kullanılabilmesi için 42. Maddeye aykırı olarak 1999'da NATO'nun Yugoslavya müdahalesine imza atarken ve 51. Maddeyi “önleyici meşru müdafaa” söylemi ile ihlal ederek 2003'te Irak'ı işgal ederken “BM Şartı'na bağlılığı” ve “hukuku temel alan uluslararası düzeni” dikkate almamıştır. Dolayısıyla “Avrupa-Atlantik barış düzeni” savaşın olmamasını veya “BM Şartı'na bağlılığı” değil; ABD liderliğinde Avrupa-Atlantik alanının RF sınırlarına doğru genişleme sürecini temsil eden statükonun korunmasını ifade etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pax Americana, Yeni Dünya Düzeni, Avrupa-Atlantik Alanı, NATO ve AB Genişlemeleri, Rusya Federasyonu.

Biden Döneminde Transatlantik Güvenlik Yapısının Dönüşümü Üzerine Bir Değerlendirme

Sinem ÜNALDILAR

Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Transatlantik güvenlik ilişkileri II. Dünya Savaşı'ndan günümüze transatlantik ilişkilerin en önemli ayağını oluşturmaktadır. Soğuk Savaş döneminde savunma bağımlısı bir kültür üzerine inşa edilen bu ilişki, Soğuk Savaş sonrasında ise işbirliği, ortak askeri müdahale yürütme, ortak kapasite geliştirme gibi unsurlar üzerinde şekillenmiştir. Afganistan ve Libya gibi birlikte yürütülen askeri operasyonlar, terörizme ve güvenlik tehditlerine karşı ortak mücadele ABD ve AB arasındaki stratejik savunma kültürünün de derinleşmesini sağlamıştır. Bununla birlikte Donald Trump Dönemi bu köklü ve eski bağın sarsılmasına neden olmuş, Trump döneminde transatlantik ilişkiler sadece ekonomi ve dış politika alanında değil güvenlik ilişkileri açısından da önemli ölçüde hasar görmüştür.

Başkan Donald Trump'ın NATO ile ilgili sert eleştirileri özellikle savunma harcamaları konusunda yaşanan anlaşmazlıklar, ABD'nin Ortadoğu politikalarının Avrupa Birliği'nin politikaları ile çelişen ve AB'nin güvenliğini etkileyen yanları bu dönem yaşanan anlaşmazlıkların derinleşmesini beraberinde getirmiştir. Bütün bu ayrışmalar AB'nin savunma politikalarında stratejik otonomiye daha fazla önem vermesini ve PESCO ilkesini yeniden canlandırarak Merkel'in deyişiyle Avrupa'nın kendi kaderini eline almasını sağlamıştır. Fransa Cumhurbaşkanı Macron'un NATO'yu eleştirmek için kullandığı "NATO'nun beyin ölümü gerçekleşmiştir" ifadesi bu dönem transatlantik ayrışmanın ne kadar derin olduğunu da göstermiştir.

Biden dönemi tüm bu olumsuzlukların geride bırakılmaya çalışıldığı bir dönem olmuş özellikle Rusya ve Çin tehdidinin uluslararası sistemin istikrarını sarstığı bu dönemde Biden, transatlantik ittifaktaki çatlakları gidermeye çalışmıştır. Bununla birlikte Rusya-Ukrayna Savaşı uluslararası ilişkiler açısından yeni bir dönüm noktasına işaret ederken transatlantik güvenlik ilişkileri de yeniden yapılanma sürecine girmiş, AB Stratejik Pusula'sını hazırlarken NATO da Madrid Zirvesi'nde yeni stratejisini belirlemiştir. Rusya-Ukrayna Savaşı bir yandan ABD ve AB arasındaki ilişkilerin güvenlik ayağını güçlendirirken diğer taraftan iki tarafın karşılıklı bağımlılıklarını tekrar gözden geçirmelerini sağlamıştır. Bununla birlikte AB'nin stratejik otonomi konusunda

devam eden ısrarı, transatlantist üyelerin Batı Avrupa üyesi ülkelerle yaşadığı anlaşmazlıklar ve gelecek seçimlerde Trump'ın yeniden seçilme olasılığı güvenlik ilişkilerinin geleceğini karmaşık hale getirmektedir. Bu çerçevede bu çalışma transatlantik güvenlik ilişkilerinin Biden döneminde ve özellikle Rusya-Ukrayna Savaşı'ndan sonra yaşanan gelişmeler çerçevesinde nasıl evrildiğini tartışacak, Avrupa güvenlik mimarisinde meydana gelen değişimleri gelecek öngörüler çerçevesinde analiz edecektir.

Anahtar Kelimeler: Transatlantik Güvenlik, AB, NATO, Stratejik Otonomi, PESCO.

NATO 2030: Yeni Dünya Düzeninde NATO'ya Yer Var Mı?

Emre Feyzi ÇOLAKOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Rumeli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

II. Dünya Savaşı'nın (DS) ardından Avrupa'da ortaya çıkan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) tehdidi üzerine bir araya gelen on Avrupa devletinin yanına Kanada ve ABD'nin de katılımıyla ortaya çıkan Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Soğuk Savaş dönemi boyunca SSCB'ye karşı sağladığı caydırıcılık sayesinde Transatlantik bölgesindeki barış ve istikrarın en önemli teminatlarından birisi olmuştur. Bununla birlikte, 1990'lı yılların hemen başında SSCB'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesi, NATO'nun esas varlık nedenini ortadan kaldırırken, ittifakın geleceği ve meşruiyetinin de sorgulanmaya başlanmasına yol açmıştır. Böyle bir ortamda NATO, yaklaşık on yılda bir güncellediği stratejik konsept belgeleri vasıtasıyla varlığını meşrulaştırmak için güvenlik ajandasını genişletmiş ve kendisine yeni işlevler geliştirmiştir. Bu anlamda ittifakın mücadele edeceği yeni istikrarsızlık ve risk faktörleri irredentist politika(cı)lar, etnik çatışmalar, iktisadi bunalımlar, göç, kaçakçılık, terörizm, organize suçlar gibi yeni güvenlik tehditlerinden oluşmuştur. Bununla birlikte, NATO bu yönde bir dönüşüm içerisindeyken, ABD Başkanı Donald Trump 2016 yılında ittifakı “modası geçmiş bir örgüt” olarak nitelendirmiştir. 2019 yılının Ekim ayında ise bu defa Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron *The Economist* dergisine verdiği bir mülakatta NATO'dan “beyin ölümü gerçekleşmiş bir örgüt” olarak bahsetmiştir. Böyle bir ortamda, aynı yılın sonunda gerçekleştirilen Londra Zirvesi'nde, NATO Genel Sekreteri tarafından ittifakın “stratejik ve siyasi rolünün güçlendirilmesi” ve “geleceğinin değerlendirilmesi” amacıyla yeni bir girişim başlatılmıştır. Bu girişim kapsamında on kişiden oluşan Bağımsız Uzmanlar Grubu, ittifakın gelecekte karşılaşması muhtemel sınamaları göz önünde bulundurarak ittifak için yeni birtakım önlemler ve hedefler planlamışlardır. Bağımsız Uzmanlar Grubu'nun ortaya çıkardığı rapor, 2021 yılındaki Brüksel Zirvesi'nde “NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik” başlığıyla NATO üyesi devletler tarafından kabul edilmiştir. Söz konusu raporun hedefi, ittifakı askeri açıdan güçlendirmek, siyasi birlikteliği kuvvetlendirmek ve dünya çapında boy gösteren sınamalar karşısında daha küresel bir bakış açısının benimsenmesini sağlamak olmuştur. Nitekim, “NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik” başlıklı raporun kabulünden bir yıl sonra gerçekleştirilen Madrid Zirvesi'nde ittifakın Soğuk Savaş sonrasındaki dördüncü ve son stratejik konsept belgesi de

kabul edilmiştir. Yeni stratejik konsept belgesinin benimsenmesiyle birlikte NATO'nun Soğuk Savaş sonrasında başlayan dönüşümü tamamen farklı bir rotaya girmiştir. Artık Soğuk Savaş'ın sonra ermesiyle birlikte ortaya çıkan Transatlantik bölgesinin barış içerisinde ve NATO topraklarına yönelik konvansiyonel saldırı tehdidinin düşük olduğu anlayışı terk edilmiştir. Bu dönüşümde Rusya Federasyonu'nun (RF) 2014 yılında Ukrayna toprakları içerisindeki Kırım'ı işgal ve ilhakı, akabinde Donbas bölgesini istikrarsızlaştırma çabaları ve nihayetinde 2022 yılında Ukrayna'ya karşı başlattığı geniş çaplı saldırı belirleyici olmuştur. RF'nin ittifakın bir ortağı olmak yerine yeniden Avrupa güvenliği için en temel ve doğrudan tehdit olarak tanımlanması, NATO'nun yeni bir anlayışla kendisini yeni dünya düzeninin gerekliliklerine göre güncellemesini gerektirmiştir. Bu anlamda terörizm, siber saldırılar, yıkıcı teknolojiler, iklim değişikliği gibi daha önceki stratejik konsept belgelerinde de yer alan tehditlerin yanında, RF ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin uluslararası düzene meydan okumaları da ittifakın ilgileneceği öncelikli sınamalar arasında kendilerine yer bulmuşlardır. Nihayetinde, "NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik" başlıklı rapor, ittifakın benimsediği son stratejik konsept belgesinin belirleyicisi ve birçok açıdan da ittifakın geleceğine yön verme anlamında bir dönüm noktası olmuştur. Bu çalışmanın ana sorunsalı, II. DS ardından Avrupa'da ortaya çıkan SSCB tehlikesine karşı kurulan NATO'nun yeni dünya düzeni içerisinde kendisine hala meşru bir yer bulmaya devam edip edemeyeceğinin açıklığa kavuşturulması olarak belirlenmiştir. Bu sorunsalın çözümlenebilmesi için NATO'nun kuruluşundan itibaren benimsediği stratejik konsept belgeleri incelenerek ittifakın değişen uluslararası koşullara adapte olabilme yeteneği analiz edilecektir. Bu anlamda NATO'nun farklı koşullar altında ve farklı amaçlar için kurulmuş bir uluslararası örgüt olmasına rağmen, zaman içinde geliştirdiği hızlı öğrenme ve uyum sağlama yeteneği sayesinde uzun bir süre daha etkin bir şekilde varlığını sürdürebileceği savunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: NATO, NATO 2030: Yeni Bir Çağ için Birliktelik, Stratejik Konsept, Yeni Dünya Düzeni.

Yeni Başkanlık Eski Retorik:Yarım Kalan Duvar Tamamlanıyor Mu?

Semanur OĞUZ

Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Dünya, farklı coğrafi alanlara ayrılırken kimi bölgeler coğrafi konumun ötesinde sembolik anlamlar kazanmıştır. Bu anlamlar, belirli güç ilişkilerinin ve bilgi- iktidar ilişkisinin yansımasıdır. Bu bağlamda, sınır ve sınır duvarları özellikle son yıllarda fiziki olguların ötesinde siyasallaştırılan, araçsallaştırılan ve kurumsallaştıran özneler olarak çok yönlü analizi gerektiren bir çalışma alanı haline gelmiştir. Buradan yola çıkarak, bu çalışma tarihsel süreç içerisinde jeopolitik bir alan haline gelen daha sonra ise güç ilişkileri ve söylem yoluyla siyasallaşan sınır ve sınır duvarının 45. ABD Başkanı Donald Trump'ın politikalarına yansımasını ele almaktadır. Bu amaçla, Cumhuriyetçi Donald Trump'ın 2017-2021 yılları arasındaki başkanlık dönemi boyunca özellikle Meksikalı göçmenlere karşı yürüttüğü sınır politikaları incelenerek 5 Kasım 2024 tarihinde gerçekleştirilecek olan Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçimleri için verdiği vaatler eleştirel jeopolitik yaklaşımı çerçevesinde ele alınacaktır. Yaklaşan seçim için yapılan anketlerdeki sonuçlara göre sınır güvenliği ve göçün başkanlık seçimine yön verecek en önemli konular olduğu görülmektedir. Bu seçimler kapsamında, Trump'ın sınır ve göç konularındaki vaatleri, eski başkanlık dönemi ile kıyaslandığında daha da sert tutumları barındırmaktadır. Hatta, daha öncesinde göçmenleri “hayvan” olarak nitelendiren Trump, söylemlerindeki ayrıştırıcı üslubu bir adım daha ileriye taşıyarak, bu sefer de göçmenleri “ülkenin kanını zehirleyen” varlıklar olarak nitelendirmiştir. Bu anlamda, Trump'ın özellikle Meksikalı göçmenlere yönelik ötekileştirici söylemlerinin ırkçılığa doğru evrildiği görülmektedir. Dolayısıyla, Trump ‘biz ve ötekiler’ çerçevesinde şekillendirdiği ayrıştırıcı söylemlerini, yeni dünya düzeni kapsamında sosyal medyayı kullanarak meşrulaştırmaya çalışmıştır. Böylelikle, değişen dünya koşullarında değerlendirilmesi gereken sosyal medya, yeni düzen içerisinde politikaların yürütüldüğü bir mecra haline gelmiştir. Bu dönüşümle birlikte, geleneksel medya araçlarına kıyasla modern medya araçlarının daha fazla kitleye daha kısa sürede ve doğrudan ulaşım sağladığı görülmektedir. Bu kapsamda, eski başkanlık döneminde, sosyal medyayı, özellikle X'i (eski adıyla Twitter), aktif bir şekilde kullanıp politika yapım aracına dönüştüren Trump, Kasım ayında gerçekleştirilecek seçimlerde ise genç seçmenlere ulaşabilmek adına TikTok'ta hesap açmıştır. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere, Trump'ın sınır ve göç konularına ilişkin söylemlerinin

geleceği, içerisinde sembolik anlamları da barındırdığı için çok yönlü ve eleştirel analizi gerektiren bir konu olarak literatürde yerini almıştır. Bu nedenle, çalışmanın sınırları dahilinde, Donald Trump'ın söylemlerinde Meksikalı göçmenlere yönelik ötekileştirici, ayrıştırıcı ve ırkçı kimlik politikasına dayanan söylemleri, pratik jeopolitik yaklaşımı çerçevesinde nitel araştırma yöntemi izlenerek incelenecek ve bu çerçevede sınırın (duvar) nasıl jeopolitik bir alan haline geldiği sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Donald Trump, sınır, sınır duvarı, g, Meksikalı göçmenler, söylem.

Geleceğin İnşasında Uzay Çalışmaları: Rusya Roskosmos Örneği

Necip CÖMERTOĞULLARI

Rusya Ural Federal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu bildiri son yıllarda uluslararası alanda oldukça önemi artan bir alan olan uzay çalışmalarında devlet ve devlet dışı aktörlerin rekabetini ve bu rekabetin en kritik aktörlerinden birisi olarak kabul edilen Rusya Federal Uzay Ajansı Roskosmos örneğini inceleyerek, uluslararası ilişkiler çerçevesinde göstermeyi amaçlamaktadır.

21. yüzyılda teknolojinin hızla gelişmesinin bir sonucu olarak devletler ve uluslararası toplum, insanlığın yeni gizemli kalesi olarak kabul edilen uzay'ı daha fazla keşfetmeye ve araştırmaya başladı. Özellikle Mars'ta ve Ay'da kalıcı askeri üslerin kurulması, madencilik endüstrisinin geliştirilmesi ve uzay turizmi gibi bir takım yeni fikirler ortaya çıkmış ve devletler bu fikirlerini gerçekleştirmek için uzay çalışmalarına yönelmiştir.

Sovyetler birliğinin 1991 yılında dağılmasından sonra uluslararası ortamda yeni bir aktör olarak ortaya çıkan Rusya Federasyonu, uzay çalışmalarında Sovyet geleneğini ve çalışmalarını günümüzde hâlâ devam ettirmektedir. 1992 yılında ilk uzay ajansı Roskosmos'u kuran Rusya Federasyonu, dünyada gelişen teknolojiye adapte olmak ve oluşan güvenlik açığını kapatmak için önemli çalışmalar yürütmektedir. Roskosmos ise günümüzde ulusal ve uluslararası çalışmalara destek sağlayan, Uluslararası Uzay İstasyonu (ISS) dâhil birçok bilimsel uzay çalışmalarına katılmakla beraber, ikili ve çok taraflı uzay çalışmalarda faaliyet göstermektedir. Rusya'nın dış politika stratejisi ile oldukça paralel bir şekilde ilerleyen uzay çalışmalarında askeri boyuta daha çok önem verilmesi ise dikkat çekmektedir. Ayrıca Rusya federasyonu 2000 yılından sonra küreselleşmenin ve uluslararası ortamdaki belirsizliğin artmasından dolayı güvenlik ve uzay çalışmalarında daha stratejik hareket etmek istemiş ve bu amaçla "Uzay Faaliyetlerinin Geliştirilmesi Stratejisi" ve "Yeni Federal Uzay Programı" (FSP) belgelerini yayınlamıştır. Genel olarak Roskosmos'un faaliyetlerine bakıldığında ise Rusya'ya diğer devletler tarafından uzay'dan gelebilecek tehditleri önlemeye yönelik ve uzaydaki askeri yeteneklerini artırabilmek amacıyla yoğun çalışmalar yürüttüğü söylenebilir. Gelişen teknolojiye ve uluslararası ortamda yükselen güvenlik trendine paralel olarak, Roskosmos'un Rusya için daha kritik bir konuma geleceği analiz edilmektedir.

Uluslararası ortamda meydana gelen gelişmeler ve siyasi sorunlar neticesinde Rusya'nın uzay politikasında zamanla bir takım değişiklikler ortaya çıkmıştır. Özellikle Rusya-Ukrayna savaşının başlamasıyla birlikte batı tarafından ambargo ve siyasi baskılara maruz kalan Rusya, uzay çalışmalarında Almanya, ABD ve diğer ülkeler tarafından yürütülen ortak çalışmalar sona erdirilmiştir. Batının baskı ve ambargoları Rusya ile Çin'i yeni bir ortaklık alanı olarak nitelendirebileceğimiz uzay çalışmalarında işbirliğine itmiştir. Özellikle Rusya Federal Uzay Ajansı Roskosmos ile Çin Ulusal Uzay İdaresinin ortak bilimsel ve askeri uzay çalışmaları oldukça kritik bir konumdadır. Batıya karşı yeni ortak alternatif ortaklar arayan Rusya bu konuda Brezilya, Türkiye ve Güney Afrika'nın uzay ajansları ile görüşmeler düzenlemektedir.

Sonuç olarak her ne kadar uzay düşük gelirli yüksek maliyetli bir endüstri olarak kabul edilse de, günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan bütün ülkelerin çalışmalar yürüttüğü bir alan haline gelmiştir. Bu çalışmada ise başlıkta belirtilen örnek üzerinden Rusya'nın gelişen ve değişen uzay çalışmalarına değinilecek olup, Roskosmos ve uluslararası ilişkiler odaklı bir analiz çerçevesi tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Uzay Çalışmaları, Ulusal Güvenlik, Uzay Politikası.

Geleceğin Teknoloji Odaklı Savaşlarında Tarz Arayışı ve İkinci Askeri Devrim Düşüncesi

Burak ÇINAR

Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

1950’lerde Michael Roberts ile başlayan ve sonraki kuşakta Geoffrey Parker ile şekillenen Askeri Tarih tartışmalarına göre 16. yüzyıldan başlayarak Modern Savaş’a geçilmiştir. Tartışmanın özünde silah-muharebe-taktik üçlüsünün gelişiminin artan ivmesi bulunmaktadır. Savaşı teknoloji odaklı çalışan Martin Van Creveld ise “Technology and War” kitabında Savaş Tarihi’ndeki gelişmeleri teknolojik ilerlemelere göre; “Aletler Çağı”, “Makineler Çağı”, “Sistemler Çağı” ve “Otomasyon Çağı” olarak kategorilendirmiştir. Creveld, ayrıca teknolojinin geldiği seviyeyi de “stratejinin sonu” olarak görmektedir.

Savaş Tarihini araştırdığımızda, savaş tarzlarına bakarak bazı dönemleri savunma ve saldırı ağırlıklı olarak inceleyebiliriz. M.Ö. 2. yüzyıldan M.S. 4. yüzyıla kadar ağır piyadenin öncelikli olduğu savunma ağırlıklı, M.S. 4. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar ise artan etkisiyle birlikte ağır süvarinin odağında bulunduğu saldırı ağırlıklı savaştan bahsetmek mümkündür. Klasik Savaş dönemini bu savunma ve saldırı ağırlıklı savaş tarzlarının hâkimiyetinde olan iki alt döneme böldüğümüz gibi, Modern Savaş’ı da aynı şekilde bölerek inceleyebiliyoruz. 16. yüzyıl ortası ve 17. yüzyıl ortası arasında başladığına ya da gerçekleştiğine inandığımız Askeri Devrim ile birlikte Modern Savaş sürecine girildikten sonra, 1939’a kadar savunma üstünlüğü dönemi sürmüştür. Bu zamandan başlayarak, orta tankların odağında olduğu zırhlı birlikler temeli üzerinde geliştirilen *Blitzkrieg* (Yıldırım Harbi) teorisinin uygulamaya konulmasıyla ise Modern Çağ’ın saldırı ağırlıklı savaş dönemine geçilmiştir.

Günümüzde modern saldırı sistemi dönemi hâlâ sürmektedir. Ancak bu savaş tarzı, gelişen teknoloji sayesinde alınan tedbirler sonucu eş güçler arasındaki çarpışmalarda bir kilitlenmeye yol açabilecek derecede zorlaşmıştır. Aynı zamanda bazı asimetrik güçler arasındaki savaşlarda da sonuçlar beklenenin tersi olmaktadır. Bu da bize klasik saldırı döneminin sonlarında göze çarpan İsviçreli kargılı, İngiliz uzun yaylı ve Husçu *wagenburg* taktiklerinin Ortaçağ’ın üstün ağır süvarilerinin taarruzlarını sistematik bir şekilde bertaraf edebilmelerini hatırlatmaktadır. Yüksek Ortaçağ’da yapılan muharebelerde şövalyelerin yaşadıkları bu zorlanmalara benzer bir şekilde, bugün de teknolojiye sahip güçlü

Ülkelerin de zorlandıklarını görmekteyiz. Geçiş dönemlerini müjdeleyen bu tarz hareketliliğin günümüzdeki karşılığını ise gayri nizami harp ya da meskn mahal savunma muharebeleri içinde görmemiz mümkündür. Dolayısıyla, artık Modern Savaş döneminin sonuna gelindiğini ve yerini yakında İleri Savaş döneminin alacağını düşünebiliriz. Yani mevcut kilitlenme, sanki İkinci Askeri Devrim'in yaklaşmakta olduğunu ve bunun İleri Savaş olarak yeni bir tarzı getirecektir. Savaşın geleceğine yönelik bazı teknolojik nitelemeler haricinde henüz bir Şey sunulmamıştır. Eğer savaş tarzları bu çalışmadaki sıralama bozulmadan aynı Şekilde gelişmeye devam ederse, İleri Savaş ağının ilk döneminde ileri savunma sisteminin hâkim olacağını söyleyebiliriz.

Yeni savaş tarzında ağır ve pahalı ama sayısı kısıtlı olan, ancak ateş gücü ve hedefleme oranı yüksek bir düşmana karşı, onun karşılayamayacağı oranda çok sayıda ve ekonomik olarak ateş gücü artırılmış taktik araçlardan kurulacak birimlerin; mesafeden, oynak ve yıpratıcı bir savunma yapması sayesinde bir ileri savunma doktrini oluşturulması mümkündür. Bunların bir uzantısı ya da sonucu olarak da Őunu söyleyebiliriz: Birinci Askeri Devrim zamanla Batı'nın Doğu'ya üstünlük kurmasını sağlamıştı. İkinci Askeri Devrim ise Doğu'nun Batı ile aradaki farkı kapatması için harekâat düzeyinde bir denge sağlayabilir.

Bu çalışmanın amacı Askeri Devrim kavramından ve Savaş Tarihini çağlara ayırmaktan yola çıkarak, geleceğin savaşlarını -günümüzde genel olarak yapılanın aksine- savaş teknolojileri yerine savaş tarzına odaklanmak suretiyle konuya farklı bir bakış getirmektir.

Anahtar Kelimeler: Askeri Devrim, Savaş Teknolojisi, İkinci Askeri Devrim, Saldırı Ağırlıklı Savaş, İleri Savaş Sistemi.

Savaş Oyunlarının Artan Önemi: Dijitalleşme ve Demokratikleşme Çerçevesinde Teorik ve Metodolojik Bir İnceleme

Çiğdem SOFUOĞLU

Arş. Gör., Arel Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Antik örneklerinin eski medeniyetlerde bulunduğu savaş oyunlarının modern biçiminin gelişimi 19. Yüzyıl Prusyasına dayanmaktadır. İlk olarak Prusya Ordusunun askeri eğitim bünyesine entegre ettiği kriegspiel, Prusya'nın askeri başarımları ardından diğer ülkeler tarafından da kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle Alfred Mahan döneminde Amerika Birleşik Devletlerinin askeri eğitiminin temel bir parçası haline gelmiştir. Savaş oyunları, askeri alanla sınırlı kalmamış bir seri ticarileşme akabinde ticaret ve siyaset odaklarına taşınmıştır. İkinci Dünya Savaşının ardından bireylerin dış politikadaki asıl aktör olduğuna yönelik yaklaşımları savunan davranışçı okulunun teorik etkisi ve Soğuk Savaş dönemi ihtiyaçlarının pratik etkisinin birleşiminden ilk siyasi-askeri savaş oyunları doğmuştur. Böylelikle savaş oyunları akademik yazın alanında da ivmeli bir ilgi görmeye başlamıştır. Bu ilgi günümüzde dijitalleşmenin etkisiyle devam etmekte olup, savaş oyunlarının uluslararası ilişkiler araştırmalarında kullanılmak üzere metodolojik açıdan değerlendirilmektedir. Özellikle sistemsel belirsizliklerle dolu bir çağda tarihi savaş örneklerinin yeterli veri elde edilmesinde eksik kaldığı durumlarda, savaş oyunları ideal bir alternatif olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra sosyal bilimler için kontrollü bir ortam sunarak deneysel ve analitik çalışmalar için adeta bir laboratuvar işlevi görme potansiyeline sahip olan savaş oyunlarının, özellikle dış politika analizi için yararlı olacağı düşünülmektedir. İki kavramın da temel odağı her daim car olan olası bir savaş durumunun tehdidi altında karar verme mekanizmalarıdır. Aynı zamanda tarihsel bir yaklaşımla teorik ve metodolojik açılardan var olan kesişimleri dış politika analizi ile uluslararası ilişkiler teorilerini birbirine yaklaştırabilecek köprüyü kurabilirlerdir. Bu doğrultuda savaşoyunları hem tekrarlanabilirliği ve geniş kitlelere erişim kabiliyeti sağlamasıyla büyük veri analizleri için nicel veri toplanma süreçlerini geliştirebilir. Hem de vaka analizleri için derinlemesine nitel verilerin toplanacağı bir ortam sunabilir. İlki deneysel geçerlilik ile desteklenebilirken, ikincisi ise ekolojik geçerlilik ilkesinde dayanak bulur. Ayrıca savaş oyunları, hipotezlerin test edilmesinin yanı sıra, teori geliştirilmesi için de önemli içgörüler sunabilir. Sivilleşmenin ardından gelen dijitalleşmeyle savaş oyunlarına duyulan ilgi, yapay zekânın da denkleme dâhil olmasıyla daha da artmıştır. Günümüzdeki modern savaş oyunu modelleri,

karmaşık çok aktörlü jeopolitik senaryoları simüle ederek savaş teorilerini ve varsayıma dayalı çatışma senaryolarını test edip geliştirirken, karar vericilere ve araştırmacılara benzersiz bakış açıları sunmaktadır. Böylelikle, politika yapıcılar, akademisyenler ve analistler, savaş oyunları aracılığıyla dış politika stratejilerini yapay zeka ile simüle edebilmekte ve değerlendirebilmektedir. Bu nicel çok vakalı (Large-N) veri analizlerinin ve derinlemesine vaka çalışmalarının geliştirilmesi gibi hususlarda katkı sunan bir süreçtir. Bu doğrultuda, hem tarihi savaş oyunlarının günümüz olaylarına uygulanabilirliği sorgulanmakta hem de modern savaş oyunlarının politika yapımında ne tür bir biçimlendirici etkiye sahip olabileceğine yönelik düşünceler tartışılmaktadır. Dolayısıyla savaş oyunlarının dış politika yapım ve analizindeki önemi, dijitalleşme ile demokratikleşme eğilimleri bağlamındaki olumlu veya olumsuz etkilerinin ne şekilde tezahür ettiğinin araştırılması elzemdir. Kısaca, savaş oyunları dış politika analizi alanında önemli bir araç görevi görebilir ve değişen dünya konjonktürü, uluslararası ilişkiler açısından bu oyunların önemini artırmaktadır. Bu bağlamda, savaş oyunlarının dış politika yapım ve analizindeki etkisine yönelik sorgulamalar önemli bir araştırma alanı oluşturur. Savaş oyunlarının dış politika yapımı ve analizinde daha da önem kazanacağı öngörülen bu makalede, savaş oyunlarının teorik ve metodolojik açıdan dış politika analizi için nasıl kullanışlı olabileceği, bu alanda yeni gelişen literatürden yararlanılarak kapsamlı bir şekilde analiz edilmesi ve böylelikle bütüncül bir yaklaşımın ortaya konması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: savaş oyunları, dış politika analizi, siyasi simülasyon modelleri.

Geleceğe Bakarken Uzay Uluslararası İlişkilerin / Uluslararası İlişkiler Uzayın Neresinde?

İtir TOKSÖZ

Dr. Öğr. Üyesi, Doğuş Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş dönemi süpergüçleri SSCB ve ABD dünyamıza uzay teknolojilerini tanıştırmışlardır ve aynı zaman periyodunda pek çok başka bölgesel güç de uzay programları ile ilgilenmeye başlamış ve kendi uzay programlarını başlatmışlardır. Soğuk Savaş sonunda ise, hem yatay hem de dikey olarak uzay teknolojilerinin yayılması olgusundan bahsetmek mümkündür: uzay teknolojileri yalnızca gitgide daha sofistike bir seviyeye ulaşmamış aynı zamanda da uzay teknolojileri ile ilgilenen hem devlet hem özel sektör hem ulusal hem uluslararası aktörlerinin sayısı artmış ve bu tip teknolojilerin kullanım alanları da artmış ve yaygınlaşmıştır. Artan uzay kabiliyetleri yeni düzende devlet gücünün ortaya konması açısından yeni bir uzay yarışı uluslararası ilişkilerin gündemine girmiş, ayrıca son dönemlerde uluslararası sistemde ortaya çıkan iklim krizi, Covid 19, iklim krizi, eşitsizlikler gibi küresel sorunların ortaya konması ve takibinde uzay faaliyetleri gitgide daha etkili bir araç olarak da görölmeye başlanmıştır. Tüm bu gelişmelerin farkında olan Türkiye de 2018 yılının Aralık ayında Türkiye de resmi olarak Türkiye Uzay Ajansını kurmuş ve uzay konusunda amaçları olan ölkeler arasına resmen katılmıştır. Kısaca hem dünyada hem Türkiye’de yeni dünya düzeni tartışılırken uzay çalışmaları uluslararası ilişkiler alanında gitgide daha çok ilgi gören niş konulardan biridir.

Bir ölkenin uzay kaabiliyetleri güvenlikten ekonomiye, sağlıktan eğitime dek bir ölkenin güç unsurlarına farklı katkılar sağlamaktadır. Bu çerçevede uzay politikaları aslında uluslararası ilişkiler disiplini içindeki pek çok konu ile (örneğin füze kalkanı, silahsızlanma, kitle imha silahları, uluslararası işbirliği, güç dengesi politikaları, devlet güvenliği, insani güvenlik, küresel ısınma, çevre politikaları, uluslararası hukuk, uluslararası finans, kolonileşme vb.) ilk başta öyle gözükmesine de, az ya da çok yolları kesişmektedir. Farklı uluslararası ilişkiler teorileri uzayı farklı görebilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, alanda yeni yeni filizlenmeye başlayan uzayın bir konu olarak uluslararası ilişkilerin neresinde olduğunu sorgulamamız gerekmektedir.

Diğer yandan ise uzay bilimleri denilince ilk akla gelenler astrofizik, biyoloji, kimya, jeoloji gibi uzayda olanı araştırmaya yönelik temel bilim dalları ile uzaya erişimimizi mümkün kılan çeşitli mühendislik dallarının uygulamalı

alanlarıdır. Ancak yavaş yavaş, sosyal bilimlerin de (uzay hukuku, uzay psikolojisi, uzay politikaları) uzay bilimleri çerçevesinde değerlendirilmeler bile uzay çalışmalarına ışık tutan disiplinler olarak kabul gördüklerini görmekteyiz. Örneğin Strasbourg’da bulunan Uluslararası Uzay Üniversitesi’nin alandaki profesyoneller için düzenlediği 2 aylık Uzay Çalışmaları Programının 7 ana departmanı şu şekilde sıralanmıştır: Uzayda insan performansı, uzay uygulamaları, uzay mühendisliği, uzay fiziki bilimleri, uzay yönetimi ve iş dünyası, uzay beşeri bilimleri ve uzay politikaları ve hukuk. Bu çerçevede de uluslararası ilişkiler disiplininin insanlığın uzay serüvenine nasıl katkılarda bulunacağını sorgulamak önem kazanmaktadır.

Bu bildiri bu iki sorunun da yanıtını vermek üzere hem uzay politikalarının uluslararası ilişkilerde hangi konular bünyesinde çalışılabileceğini, hem de uluslararası ilişkilerin uzay bilimlerine yapacağı katkıların neler olabileceğini tartışmayı hedeflemektedir. Bir uluslararası ilişkiler akademisyeni olarak bunu yapmaktaki amaç, hem uluslararası ilişkiler disiplininin gitgide çeşitlenen ilgi alanındaki yeni ufukları paylaşmak, hem uluslararası ilişkiler disiplininin disiplinlerarası çalışmalardaki gitgide artan yerini irdelemek hem de karşılıklı olarak uzayın uluslararası ilişkilerde, uluslararası ilişkilerin de uzay çalışmalarındaki yerine ayna tutarak disiplinin, bir anlamda uzayın kendisi gibi gitgide genişleyen sınırlarını tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Uzay Politikaları, Uluslararası İlişkiler.

Uzay Teknolojisi ve Uzay Tıbbı: Dünya Yaşamını Dönüştürmesi

A. İnci SÖKMEN ALACA

Prof. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uzay alanı en yoğun teknoloji kullanan alanlardan biridir. Gerek uzaya erişim imkan ve kabiliyetlerinin artırılmasında gerekse beslenme, alçak yörünge de insan vücudundaki değişimler, belli hastalıklara tedavi imkanları gibi insan sağlığında çığır açacak yeni buluşların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Sürdürülebilir bir dünya yaşamı için önemli bilgileri bünyesinde barındırmaktadır.

Kabul edilen bir teoriye göre dünyada yaşam uzaydan başlatılmıştır. Dünya üzerinde yaşamı sürdürebilmemiz için uzayı iyi kullanmamız gerektiği önem kazanmıştır. Uzayın farklı alanlarında biyolojik insan yoğun radyasyon ortamında nasıl hayatta kalabilir? Derin uzay seyahatlerinde dış uzay ortamından fiziksel ve mental olarak etkilenmeden nasıl devam edebilir? Karbondioksit yüklü bir gezegende nasıl yaşanılabilir? Yapay atmosfer yaratımı ile bir gezegen dönüştürülebilir mi? Fiziksel ışınlanma, ışık hızında yolculuk, kuantum sıçrama, rem uykusu, radyasyona dayanıklı yeni dna sahip insan yaratımı, humonid robotların öncü uzay projelerinde kullanımı, geniş aynalar ile güneş enerjisini dünyaya yansıtma, düşük yörünge ortamında virüs ve bakterilerde dna hasarları, kanser için tedavi mümkün mü gibi dünya insanlığını birincil derecede etkileyebilecek bilgi ve projeler hayata geçirilmiştir.

Beslenme alanında astronotların belli bir kilo ağırlığını korumaları için özenle hazırlanan yemek listelerinde kinoa keşfedilmiş ve vegan beslenmede önem kazanmıştır. Astronotların idrarlarını damıtılarak içme suyu olması gelecekte su sorunu önlemede bir çözüm olarak not edilmiştir. Ay veya diğer gezegenlerde kurulacak yaşam platformları için akıllı şehir örnekleri baz alınmış merkezi bir sistemden kontrol edilebilecek yaşam üniteleri tasarlanmıştır. Japonya'da inşaat alanında kullanılan robotların bu modülleri hızla kurarak insanın gelmeden önce yaşam ünitelerini oluşturmaları planlanmıştır. Ayda bulunan regolit maddesi ile yeni tür bir çimento gibi yaşam üniteleri üzerinde çalışılmaktadır. Uzay farklı bir yaşam alanı ancak dünya yaşamını kökten değiştirebilecek teknolojileri hem geliştirirerek insanlık için uygulanmasını sağlamakta hem de bilimsel ilerlemeye katkı sunmaktadır.

Bu makalenin temel argümanı uzayın insan dünyasını hangi yönlerden nasıl bir değişime tabii tuttuğu ve değişimin toplumsal, politik ve ekonomik

sonuçlarına değinmektedir. Yöntem olarak mevcut bilimsel gelişmeler uzayla ilgili ikincil kaynaklardan ortaya konacaktır. Betimsel bir şekilde tanımlanacaktır. Dünya ve uzay arasında analogi kurularak yorumsamacı bir yaklaşımla etki değeri üzerinden bir mevcut durum analizi yapılacak ve geleceğe yönelik genelleyici önermelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uzay, Bilimsel Gelişmeler, Uzay Tıbbı, Uzay Dünya Etkileşimi.

Uzay Teknolojisi ve Uzay Tıbbı: Dünya Yaşamını Dönüştürmesi

Aybüke İnan ŞİMŞEK

Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

1957 yılında başlayan Uzay Çağı ile birlikte uyduların kullanımı artmış; iletişimden istihbarata, meteorolojiden navigasyona, tarımdan eğitime insan yaşamı uydu sistemlerine entegre hale gelmiştir. Uyduların görevleri bakımından yerleştikleri yörüngeler farklılık göstermekte, yeryüzüne yakın olan uyduların yer çekiminin etkisiyle ömürleri kısa olabilmektedir. Yeryüzünden yaklaşık 36000 km yükseklikte bulunan Yerdurağan Dünya Yörüngesi (GEO), uyduların sabit olarak kaldığı ve dönme hızları Dünyanın dönüş hızıyla paralellik gösterdiği bir hat sunmaktadır. Verimli bir kullanım alanı sunan GEO'ya çıkan uydular sabit kalıp parçalanmazlar ve uzun süre orada kalabilmektedirler. Dolayısıyla zaman içerisinde GEO üzerindeki yörünge yuvalarının dolacağı ve bu yuvaların sınırlı bir doğal kaynak olduğu uluslararası metinlerce kabul edilmektedir. Sınırlı bir doğal kaynak olarak kabul edilen GEO'ya uydu fırlatmak ve spektrum tahsisi yapmak için Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nden (ITU) izin alınması gerekmekte ve böylece ITU tarafından verilen yer tahsisi sonucu uydu fırlatılabilmektedir.

Yerdurağan yörünge, füze erken uyarı sistemleri, nükleer tespiti, yapay zeka kontrolü, iletişim sistemleri gibi hizmetler sunan uyduların yerleştirildiği yörüngeyi ifade etmektedir. GEO uydularından yapılan yayın, uydu parazitlerinden daha az etkilenmekte ve böylelikle ulusal güvenlik açısından da stratejik bir konuma yükselmektedir. “*First come first served*” anlayışıyla paylaşılmakta olan yörünge yuvaları, uydulara erişimi olmayan az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin erişimine açılmamakta ve bu sınırlı doğal kaynak gün geçtikçe tükenmektedir.

Gelecekte mevcut uydu sağlayıcı aktörler ile adil erişim fırsatı arayan uydu sektörüne yeni giren aktörler arasında çatışma olasılıkları her geçen gün artmaktadır. Yalnızca 1800 adet GEO yuvası olduğu ve bu yuvaların da Ağustos 2023 itibarıyla 563 adetinin tahsis edilmiş olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca ITU'ne bir uydu için yörünge tahsisi başvurusunda bulunup, o uydunun hiç fırlatılmaması durumunu ifade eden “kağıt uydular” meselesi de kısa dönemde büyük bir çatışma potansiyelini içinde barındırmaktadır. ITU kağıt üstünde yörünge yuvası tahsis edip, hiç uydu fırlatması yapılmayan yörünge yuvalarını tespit etmeye çalışmakta ve tespit edebildiklerinin tahsisini iptal etmektedir.

Gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın Dünya yörünge yuvalarının ve radyo frekans spektrumlarının tüm ulus devletlere eşitlik temelinde tahsis edilmesi için çabalayan ITU, bünyesinde bulunan çeşitli sektörler aracılığıyla küresel adaleti sağlamaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Ancak kurucu normların eksikliği, küresel adaletin sağlanmasında geç kalınması problemini karşımıza çıkarmaktadır.

Bu çalışma içerisinde sınırlı bir doğal kaynak olarak kabul edilen Yerdurağan Dünya Yörüngesi'nin tahsisi meselesinde uzaya erişimi olmayan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yakın gelecekte karşılaşılabileceği küresel eşitsizlikler tartışılmaktadır. Uzaya ve uzay sistemlerine entegre hale gelen insan yaşamının, uzay gücü olarak nitelendirilen ülkeler lehine işleyebileceği ve yeni sömürü sistemlerinin ortaya çıkabileceği düşünülmektedir. 1967 tarihli Uzay Antlaşması'nın ortaya koyduğu uzayın barışçıl amaçlarla tüm insanlık yararına kullanılması gerektiği inancı, uzayın tüm insanlık adına sürdürülebilir kullanımını gerektirmektedir. Ancak ITU gibi kurumların bağlayıcı karar alma mekanizmalarının eksikliği küresel adaletsizliği tırmandırmakta; bugün şekillenen politikalar da gelecekte yaşanacak anarşiye ışık tutmaktadır.

Bu arka plandan hareketle, çalışma içerisinde ITU'nun ortaya koyduğu epistemik özelliklerin devletlerin uluslararasılaşmasına nasıl katkı yapabileceği ve GEO'nun tüm ulus devletler tarafından öneminin anlaşılması halinde küresel kurucu normların nasıl oluşabileceği inşacı bir perspektifle analiz edilmektedir. Bu amaçla uluslararası uzay hukukunun sert enstrümanlarının yaratıldığı 1960-1980 yılları arasındaki uluslararası sisteminin ana hatları ortaya konarak karşılaştırmalı analiz yöntemi kullanılmakta; GEO üzerinde oluşabilecek küresel kurucu normların analiz edilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yerdurağan Yörünge, Kağıt Uydular, ITU, Uzay Gücü.

Bir “Yeni Dünya Eski Düzen” Örneği Olarak Yeni Uzay Çağında Uydu Teknolojileri ve Müspet Uzay Hukuku: Sürdürülebilirlik Bağlamında Bir İnceleme

Anıl AKYOL

Atılım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uzay faaliyetleri insanlığın derin merakının teknolojik yetkinliklerdeki gelişimle desteklendiği, giderek gelişen ve limitleri öngörülemeyen bir ekosistem teşkil etmektedir. Uzay hukuku ise 1960’lı yıllar ile gelişim hızını artırsa da yirmi yıl içerisinde bu hızı yeniden yitirmek durumunda kalmış, uzay hukuku üzerine Birleşmiş Milletler nezdinde son antlaşma 1979 yılında yapılabilmektedir. Günümüzde halen yirminci yüzyılın uzay hukuku uygulama alanı bulmakta, mevcut teknolojik gelişmeler ile oluştuğu kabul edilen yeni uzay çağı ise bu eski düzenin hukuku karşısında uyum çabasını sürdürmektedir.

Yörünge ve frekans spektrumu gibi sınırlı kaynakların akılcı, verimli ve adil kullanıldığı bir uzay ideali giderek önemini artırırken, genellikle ilk gelenin hizmet hakkına sahip olduğu yörüngelerde yoğunluk da her geçen gün artmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın en önemli uzay temelli yöntemlerinden olan uydu teknolojileri, yörüngelerdeki yoğunluğun artmasının da en büyük sebebi olmaktadır. Alçak İrtifa Dünya Yörüngesi başta olmak üzere yörüngelerdeki kalabalıklaşma ve oluşan trafiğin yönetimi meselesi uzay çalışmalarının sürdürülebilirliği ve sürdürülebilir kalkınma bağlamında önemli bir inceleme konusudur.

Uzay enkazı sorunu, astronomi faaliyetlerine olan olumsuz etkiler ve elektromanyetik girişim (enterferans) gibi hususlar özellikle mega takım uydu girişimleri ile daha da büyük bir tartışma ortamının doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu gibi tehditler, uydu teknolojilerinin yeryüzünde katkı sunduğu tüm faydaların ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önüne geçmemelidir. Bu bağlamda gerek müspet uzay hukukunun getirdiği mekanizmaların ideal şekilde işletilmesi, gerekse gelecekte yapılması beklenen uluslararası hukuk ve iç hukuk düzenlemelerinde yeni düzenin ihtiyaçlarını yansıtır nitelikte hükümlere yer verilmesi elzemdir.

Bu çalışma uydu teknolojilerinin yeni uzay çağındaki değişimini ele aldıktan sonra eski düzen olarak ifade edilen uzay hukuku antlaşmalarının bu açıdan bir değerlendirmesini yapacaktır. Bağlayıcı normlar olan BM uzay antlaşmalarına ek olarak ITU rejimi ve bağlayıcı olmayan düzenlemelerin bu alana katkıları ile yapılması planlanan düzenlemelere yönelik öneriler ifade

edilecektir. Uzay teknolojilerinin bugünü ve geleceğinde, uzay hukukunun geçmişte sunduğu çözümlerin yeterliliğine ve yeni düzenlemelere olan ihtiyaca yönelik açıklamalar yapılarak çalışma sonlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uydu Teknolojileri, Uzay Hukuku, Sürdürülebilir Kalkınma, Uzay Çalışmaları, Yeni Uzay.

Dayanıklılık ve Direnç: Türkiye-AB İlişkilerinde Değişen Dinamikler Karşısında Türkiye'deki Avrupa Yanlısı Aktörler

Ali Onur ÖZÇELİK

Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Kaan Kadri RENDA

Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makale, özellikle 2010 sonrası AB-Türkiye ilişkilerinde azalan AB koşulluluğu ve Türkiye'deki reform gerilemeleri ile şekillenen dönemde, Türkiye'deki Avrupa yanlısı aktörlerin AB-Türkiye ilişkilerindeki değişen manzaraya tepkilerini incelemektedir. Sivil toplum kuruluşları, iş örgütleri ve araştırma merkezlerinden profesyonel elitlerle yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla, jeopolitik dalgalanmalara rağmen belirli aktörlerin Avrupa yanlısı duruşlarını sürdürmedeki dayanıklılığı araştırılmaktadır. Çalışma, Avrupa şüpheciliği ortamında Avrupa yanlısı elitlerin karşılaştıkları zorlukları, Avrupa krizlerine dair algılarını ve Türkiye-AB ilişkileri ile Avrupa'nın geleceğine dair perspektiflerini ortaya koymaktadır. Bulgular, Avrupa yanlısı duyguların nüanslı dinamiklerini ve Avrupa yanlısı aktörler arasındaki gelişen söylemleri vurgulayarak, Türkiye-AB ilişkilerinin karmaşıklıkları ve Avrupa entegrasyonuna olan kalıcı bağlılık hakkında içgörüler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Yanlılığı, Avrupa Şüpheciliği, AB Entegrasyonu, Türk-AB İlişkileri, Yeni Avrupacılık.

Jeoekonomik Rekabet Çağında Türk Dış Politikası'nın Ekonomik Unsurları

Seçkin KÖSTEM

Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

2008 Küresel finansal krizini takip eden döneme liberal uluslararası düzenin gerileyişi tartışması damgasını vurmuştur. Bu süreçte özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD) hegemonyasının düşüşü ve yükselen güçlerin çokkutupluluk arayışları Uluslararası İlişkiler disiplinde sıklıkla tartışılmalıdır. Özellikle Donald Trump'ın ABD başkanlığına yükselmesiyle birlikte çoktarafli uluslararası düzen beklenmedik bir biçimde içeriden hasar görmüştür. Trump ve Brexit vakalarının gösterdiği üzere, küreselleşme karşıtlığı, yükselen ekonomik milliyetçilik ve uluslararası örgütlerin meşruiyetinin sorgulanması istisnai gelişmeler olmaktan çıkıp genel-geçer akımlar haline gelmeye başlamıştır. Biden dönemi ABD dış politikasında, beklentilerin aksine tam olarak çoktarafliğe keskin bir dönüş gerçekleşmemiştir. Çin ve diğer yükselen güçlerin ABD merkezli liberal uluslararası düzene bir alternatif oluşturup oluşturamayacakları tartışması ise sürmektedir. 2018'de başlayan ticaret savaşları, son dönemde genişleyerek ABD ve Çin arasında bir jeoekonomik rekabete dönüşmüştür.

Jeoekonomi ve dış politikanın ekonomik enstrümanları üzerine yapılan çalışmalar genellikle büyük güçlere odaklanmaktadır. ABD, Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği'nin özellikle 2022 sonrasında Rusya'ya karşı kullandığı ekonomik ve finansal yaptırımlar dış politikada ekonomik enstrümanlara yönelik akademik ilgiyi artırmıştır. Bununla birlikte, yükselen veya bölgesel güçler de bölgesel ve küresel etkilerini artırmak veya 'silahlandırılmış karşılıklı bağımlılık' riskini azaltmak için ekonomik dış politika araçlarına başvurabilmektedir. Bu çalışma, büyük güç rekabeti ve artan jeoekonomik anlaşmazlık döneminde Türkiye'nin ekonomik dış politikasını incelemektedir. Makalenin temel argümanı, Türk hükümetinin ekonomik dış politikasının temel amacının Batı'dan 'stratejik özerklik' elde etmek olduğudur. Bu çalışma, Türkiye'nin enerji, üretim/ticaret ve finans alanlarındaki ekonomik dış politikasını derinlemesine araştırmayı hedeflemektedir.

İlk olarak, Türk hükümeti Türkiye'nin doğal gaz tedarikçilerini çeşitlendirmeye ve ülkeyi enerji merkezi yapmaya hedeflemektedir. Bu aşamada yaşanan en büyük engel, Rusya Federasyonu'na alternatif oluşturacak tedarikçiler bulma meselesidir. İkinci olarak, dışa bağımlılığı azaltmak ve

ihracatı artırmak için yerli savunma sanayiine yatırım yapmaktadır. Savunma sanayiinde hem devlet şirketlerinin hem de hükümet destekli özel şirketlerin rolü göze çarpmaktadır. Türkiye silah ihracatını son on yılda önemli ölçüde artırmıştır. Türkiye’de üretilen çeşitli askeri ürünler, ülkenin çevresindeki çatışma alanlarında sıklıkla kullanılmaya başlamıştır. Üçüncü olarak, Türkiye, küresel finansal dalgalanmalardan korunmak için defansif finansal araçlar kullanmaktadır. Finansal araçların kullanımında, Türkiye’nin diğer orta ölçekli yükselen güçlerle benzerlik taşıdığı görülmektedir. Ancak, Türk dış politikasında kullanılan ekonomik unsurların başarıya ulaşmasının önünde önemli engeller bulunmaktadır. İç siyasete yönelik kısa vadeli siyasi planlamalar, Türk dış politikasının ekonomik gündemini önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Bununla birlikte, kronik bir sorun haline gelen cari açık ve Batı dışı aktörlerle devam eden asimetrik ilişki biçimi stratejik otonomi önündeki engellerden bazılarıdır. Sonuç itibariyle, liberal uluslararası düzenin gerilediği bu dönemde, küresel jeoekonomik zorunluluklar ve iç siyasi koşullar, yükselen güçlerin ekonomik dış politikasının ana bileşenlerini ve başarısını birlikte açıklayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Jeoekonomi, yükselen güçler, Türkiye, dış politika.

Muharebe Gruplarından Süratli İntikal Kapasitesine: Avrupa Birliği Askeri Kabiliyetlerindeki Değişim ve Türkiye'nin Yeri

Kaan Kadri RENDA

Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Avrupa Birliği, 1999 Helsinki Zirvesi'nde kabul edilen Temel Hedefleri (*Headline Goals*) çerçevesinde askeri kabiliyetlerini geliştirmek ve farklı alanlarda operasyon yapabilecek 50 bin kişilik askeri bir kuvvete sahip olmak istediğini ilan etmişti. Bu amaç çerçevesinde 2004 yılında alınan karar doğrultusunda 1500 askeri personelden oluşan, 2007'den itibaren operasyonel hale gelen Muharebe Grupları (*Battlegroups*) kurulmuştur. Muharebe grupları, AB üyesi ülkelerin altı aylık periyodlar içinde rotasyon yoluyla hazır bulundukları süratli reaksiyon kuvvetlerini içermektedir. Muharebe gruplarının amaçları arasında özellikle kriz bölgelerine hızlıca intikal edip çatışmaları engellemek, insani müdahalede bulunmak ve kurtarma operasyonları gerçekleştirmek sayılabilir. Ancak bu muharebe grupları şu ana kadar herhangi bir operasyonda yer almamış, sadece askeri eğitim ve tatbikatlara katılmışlardır. Operasyonel olarak hazır olup kullanılmamasının teknik ve bütçeyle ilgili sebepleri olmasının yanı sıra rotasyonda bulunan ülkelerin kendi askerlerini operasyonlara göndermekten siyasi olarak çekinmeleri de muharebe gruplarını işlevsizleştirmiştir. Yüksek Temsilci Josep Borrell, AB'nin kriz anlarında hızlıca müdahale edecek askeri kuvvetinin olmamasını eleştirmiştir. Bu eksikliğin yarattığı sorunların en bariz örneği 2021 yılında Batılı güçlerin Afganistan'ı terk etmeleri esnasında oluşan kaosu engellemek konusunda AB'nin yetersiz ve aciz kalması durumudur. Bu olumsuz vaka ve ardından Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi AB içindeki Avrupa ordusu tartışmalarını tekrar ortaya çıkarmıştır. Mart 2022 tarihinde yayımlanan Stratejik Pusula (*Strategic Compass*) ile Avrupa Birliği Süratli İntikal Kapasitesi (*Rapid Deployment Capacity*) oluşturmayı hedeflediğini ilan etmiştir. Bu süratli intikal kapasitesinin 5000 kişilik bir askeri kuvvet, komuta kademesi ve diğer stratejik destek sağlayıcı unsurlardan (*strategic enablers*) oluşması öngörülmektedir. Stratejik Pusula'ya göre bu askeri kuvvetin 2025 yılı içerisinde operasyonel olması hedeflenmiştir.

Bu yeni askeri kuvvetin Muharebe gruplarından farkları mevcuttur. Bu yeni kuvvet Muharebe gruplarına kıyasla daha fazla sayıda askeri personelden oluşacaktır. Sadece kara unsurlarından değil hava, deniz ve özel kuvvetlerden de teşkil edilecektir. Bu açıdan bakıldığında müşterek harekât gerçekleştirilmesinin önü açılmıştır. Ek olarak, stratejik destek unsurları da bu yeni konsept içinde yer

almaktadır. Bu destek unsurları stratejik ulaştırma, kuvvet koruması, tıbbi unsurlar, siber savunma, uydu iletişimi ve istihbarat, gözetleme ve keşif yeteneklerini içermektedir. Son olarak, Avrupa Barış Aracı (*European Peace Facility*) üzerinden bu yeni oluşturulacak askeri kuvvetin fonlanması sağlanacaktır. Bunun sayesinde operasyonların yarattığı maliyetlerin bölüşülmesi konusunda yaşanan sorunların bir nebze de olsa çözüleceği düşünülmektedir.

Türkiye açısından AB içinde oluşturulacak Avrupa ordusu benzeri yapılanmalar AB ile iş birliğini geliştirmek için bir fırsat oluşturmaktadır. Ancak bu ordu Türkiye'ye karşı kullanılırsa veya Türkiye'nin etrafındaki bölgelerde aktif göre alırsa, Türkiye için bir güvenlik tehdidi de yaratmaktadır. 2002 yılında imzalana Berlin artı anlaşmasıyla NATO-AB askeri ilişkilerinin gelişmesi sağlanmış ve Türkiye'nin AB'nin gerçekleştirdiği askeri operasyonlara katılmasının zemini oluşturulmuştur. Yakın dönemde tekrar ortaya çıkan Avrupa ordusu kurma girişimlerini Türkiye yakından takip etmektedir. Bu bağlamda Avrupa ordusu içinde yer almak istediğini, AB içinde Daimî Yapılandırılmış İş birliği kapsamında gerçekleştirilen projelere katılmak istediğini AB ile paylaşmıştır. Bu bildiri de 2025 yılında kurulması öngörülen Süratli İntikal Kapasitesi incelenmekte ve Türkiye'nin bu konudaki yaklaşımı üzerine resmi belgelerin analizi üzerinden kısa bir tartışma ortaya konmaktadır. Bildirinin araştırma sorusu şu şekildedir: "Süratli İntikal Kapasitesi içinde Türkiye nasıl bir rol üstlenebilir?" Bildirinin savı da Türkiye'nin özellikle stratejik destek unsurları konusunda bu yeni yapılanmanın içinde yer alabileceğidir. Hem bu unsurların ar-ge kısmında Türkiye ile AB'nin iş birliği yapabileceği hem de operasyonlarda kullanılması söz konusu olduğunda Türkiye'nin ciddi katkı sağlayabileceği ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Avrupa Ordusu, Muharebe Grupları, Süratli İntikal Kapasitesi, Türkiye.

Yeni şeyler söylemek lazım: Uluslararası İlişkiler, Feminist Teori ve Yeşil Teori

Zuhal YEŞİLYURT GÜNDÜZ

Prof. Dr., TED Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası İlişkiler disiplininin 1919'da kuruluşundaki ana hedefi barışı korumak ve sürdürülebilir kılmak olmuştur. Bilimsel yöntemlerle savaşların neden çıktığını anlayıp önüne geçmek ana hedefi olmuştur. Buna karşın faşizmin yükselişi, İkinci Dünya Savaşı, Soğuk Savaş, sayısız iç savaş, etnik ve dini çatışmalar yaşanmıştır ve hala yaşanmaktadır. Siyasette uygulanan “yüksek politika” – askeri ve klasik güvenlik konuları – ve “alçak politika” – eğitim, sağlık, toplumsal cinsiyet, çevre, vd. ayrımının bunda önemi büyük olmuştur. İnsan hayatını o kadar yakından ilgilendiren konular ikincil ve üçüncül plana itilirken “savunma” adında silah yarışı yerini korumuştur.

Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi (1948) ve yıllar içerisinde imzalanan birçok sözleşme ile insan haklarında ilerleme kaydedilmiştir. Benzer şekilde kadın hakları alanında başta CEDAW olmak üzere çeşitli sözleşmeler imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir. Yine benzer şekilde çevreyi korumak adına önemli adımlar atılmıştır başta BM ve alt kuruluşları tarafından.

Buna karşın ne savaşlar bitmiştir ne insan hakları ihlalleri. Ne toplumsal cinsiyet eşitliği ne de kadın hakları tam olarak sağlanabilmiştir. Ne çevre korunabilmiştir ne gezegen.

Bunun arkasındaki temel nedenin Uluslararası İlişkiler alanının ana akım yaklaşımlarının toplumsal cinsiyet ve çevre konularını neredeyse tamamen göz ardı etmelerinden kaynaklanmaktadır. Uluslararası İlişkiler disiplini ancak 1980'lerin sonunda feminist teori ile ve yeşil teori bir araya gelmiştir. O zamana kadar tamamen, ondan sonrasında da kısmen toplumsal cinsiyet körü ve çevre körü olarak süregelmiştir.

Bu sunumda eski yöntemlerin başarısızlığı ve hatta yıkıcılığı karşısında yeni yöntemlere geçme gerekliliği vurgulanacaktır. Bu bağlamda yeni düzende “yeni şeyler söylemek lazım”. Yeni düzen içerisinde toplumsal cinsiyet ve çevre konuları ana akımlaştırılarak, yaygınlaştırılarak ve uygulanarak dünyanın ve tüm insanlığın hak ettiği barışa kavuşmak mümkün olabilecektir. Galtung'un pozitif barışı savaşın arkasındaki tüm sebeplerin kaldırılmasını içerir. Bu bağlamda

cinsiyet ayrımının sonlandığı ve çevre güvenliğinin sağlandığı bir dünyada barıştan bahsetmek mümkün olabilecektir.

Bu sunum “alçak politika” olarak görülen konu başlıkların asıl yüksek ve en önemli konular olarak görülmesine bir davettir aynı zamanda.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler, Toplumsal Cinsiyet, Çevre, Feminist Teori, Yeşil Teori.

Çatışma Sonrasında Güvenlik Sektörünün Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Reform Edilmesi: Bir “Stratejik-İlişkisel” Değerlendirme

Selver ŞAHİN

Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Etkin ve demokratik şekilde işleyen resmi güvenlik kurumlarının inşa edilmesi ve gerekli operasyonel kapasitelerin geliştirilmesi olarak kavramsallaştırabilecek güvenlik sektörü reformu, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütlerin 1990’ların başından itibaren savaştan çıkan, “kırılgan” ülkelerde kalıcı barış şartlarının tesis edilmesine yönelik yürüttüğü müdahalelerin önemli bir bileşenidir. Güvenlik sektörü reformu, hukukun üstünlüğü, hesap verebilirlik ve insan haklarına saygı gibi liberal demokratik yönetim ilkeleri temelinde işleyen polis, ordu başta olmak üzere güvenlik kurumlarının kurulmasının insani güvenlik ve kalkınma hedeflerine yönelik politika uygulamalarının gerçekleştirileceği güvenli toplumsal ve siyasi ortamın yaratılmasını sağlayacağı düşüncesine dayanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı, diğer ilgili kalkınma ve güvenlik uygulamalarına kıyasla, güvenlik sektörü reform sürecine daha geç bir vakitte, 2000’lerde dahil edilmiştir.

Güvenlik kurumlarının toplumsal cinsiyet eşitliği açısından reforme edilmesi iki ana ilke üzerinden gerçekleşmiştir: 1) güvenlik alanında benimsenen kanunlar, düzenlemeler ve politikalara toplumsal cinsiyet perspektifi eklenmesi, 2) güvenlik kurumlarında cinsiyet dengesinin sağlanması. Güvenlik sektörü reformunun toplumsal düzeyde dönüştürücü yetkisini vurgulayan bu uygulamaların altında yatan mantık, güvenlik hususunda yürütülen idari süreçlerin her aşama ve alanına toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımların entegrasyonu ve daha fazla sayıda kadının güvenlik kurumlarında istihdam edilmesi ile kadın-erkek eşitliğine yönelik toplumsal değişimin gerçekleştirileceği beklentisidir. Ancak, uluslararası aktörlerce desteklenen güvenlik sektörü reform süreçlerinde ortaya çıkan sonuçlar nitel dönüşümün yaşandığını göstermektedir. Ruanda ve Timor gibi iç savaş sonrasında barış inşa sürecinin yürütüldüğü ülkelerde kadınların siyasi düzeyde temsiliyetini artırmak üzere getirilen kota sistemleri, kadına karşı şiddete yönelik cezai düzenlemeler getiren kanunlar dahil olmak üzere önemli resmi reformlar sonucu daha fazla sayıda kadın devlet kurumlarına katılmıştır. Ancak, gerek akademik literatür gerekse BM ve diğer uluslararası örgütlerinin raporlarında da belirtildiği üzere, söz konusu ülkelerde pek çok dezavantajlı konumdaki kadın ve kız çocuklarının

maddi ve manevi pek çok eşitsizlik ve adaletsizliğe maruz kalmaya devam ettiğini göstermektedir. Bu durum akla şu önemli soruyu getirmektedir: Kimin güvenliği güvenlik sektörü reform süreçlerinde başat faktör olmuştur?

Bu bildiri, bu sorunun reform süreçlerinin yürütüldüğü ülkelerin ekonomi-politik yapıları ve ilişkilerinin incelenerek cevaplanabileceğini iddia etmektedir. Bu iddia, Bob Jessop'un devlet kurumlarının oluşum ve işleyişine yönelik geliştirdiği "stratejik-ilişkisel" analiz modeline dayanmakta olup, kurumsal düzeyde yaşanan gelişmeleri toplumsal düzeyde kesişimsellik gösteren sınıf ve cinsiyet temelli eşitsizliklerin yansıması olarak tanımlamaktadır. İleri sürülen argüman, Kosova ve Doğu Timor'da yürütülen kurumsal reform süreçlerinin toplumsal düzeydeki ekonomi politik ilişkileri açısından incelenmesi ile somutlaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik sektörü reformu, kadınların temsiliyeti ve katılımı, çatışma sonrası barış inşası, kırılan devletler.

Mor Küçülme: Yeni Dünya İnşası için Alternatif bir Model

Burcu SARI KARDEMİR

Dr., TED Üniversitesi & SDG5 Network, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, "Eski düzen ile yeni bir dünya kurulur mu?" sorusuna alternatif bir ekonomi politik tahayyülle cevap vermeyi hedeflemektedir. BM kuruluşları tarafından hazırlanan son raporlar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin (SKH5) küresel ölçekte hâlâ sağlanmadığını ve dünyanın en yoksul kesiminin çoğunluğunu kadınların oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Yoksulluğun kadınlaşması, en çok iklim krizinin ağır yaşandığı Küresel Güney'deki kadınlar tarafından tecrübe edilmektedir. Aynı zamanda, iklim bilimciler, Paris Anlaşması hedeflerine ulaşma konusunda endişe verici bir açık olduğunu, dokuz gezegensel sınırdan altısının çoktan aşıldığını ve bunun da geri dönüşü olmayan çevresel hasara yol açtığını vurgulamaktadır. Mevcut literatür, bu çevresel krizi Küresel Kuzey'in kaynakları sömürmesine bağlamakta ve çevresel krizin toplumsal cinsiyet boyutunu görmektedir; ancak, büyüme ekonomisi üzerine kurulan liberal ekonomi politik sistemin mihenk taşı olan BM ve kurumları tarafından yürütülen tartışmalar ve üretilen çözüm yolları, geleneksel liberal büyüme paradigmasını sorgulamamaktadır ve sorunun temel sebebine dokunmadan çözüm yolları önermektedir.

Bu çalışma, Uluslararası İlişkiler'in (Uİ) geleneksel teorilerinin ve liberal sistemin kurumlarının bu ikili krizi—iklim değişikliği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği—etkin bir şekilde analiz etme ve ele alma kapasitesinin yetersiz olduğunu savunmaktadır. Genellikle devlet odaklı ve 'büyüme uğruna büyüme' merkezli kalkınma yaklaşımını sorgulamayan geleneksel Uİ paradigmalarının, küresel verilerle de görünür kılındığı üzere, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve çevresel bozulma gibi birbiriyle bağlantılı meselelerin üstesinden gelmek için yetersiz kaldığını vurgulamaktadır. Bu sebeple, bugünleri yaratan eski düzeni ve devreden sorunlu yapılarını tartışmamız, bu teorilerin görünmez kıldığı failleri yeniden politikleştirmemiz gerekmektedir. Aynı zamanda, eski teorilerle bir ekonomi politik düzen kuramayacağımızdan, alternatif teoriler ve kavramlar tahayyül etmemiz gerekmektedir.

Bu çalışma, Uluslararası İlişkiler içerisinde alternatif bir normatif çerçeve olarak "Mor Küçülme"yi önermektedir. Mor Küçülme, çevresel krizin faili olarak Küresel Kuzey'i ve BM başta olmak üzere liberal uluslararası örgütlerin hakim kıldığı büyüme odaklı kalkınma anlayışına işaret etmektedir. Bununla

ilgili olarak insan refahını ve kaynakların paylaşımını göz ardı eden bu yaklaşımla yönetilen Küresel Güney’de kadınların yaşadığı ağır eşitsizliklerde de Küresel Kuzey’in rolü büyüktür. Çalışma, Küresel Güney’in geri bırakılmışlığı ile yoksul kadınların güçlenememesi arasında yapısal ve eril tahakküm ilişkisinden yola çıkarak Mor Küçülme’yi bir alternatif ekonomi politik yaklaşım olarak önermektedir.

Bu sebeple, çalışmada öncelikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve çevresel kriz konularında küresel verileri kullanarak, Küresel Kuzey’in sömürücü büyümesinin etkisini gösterilecektir. Daha sonra, Küçülme yaklaşımının feminist ekonomi politik ile geliştirilmesi gerektiği anlatılarak Mor Küçülme'nin teorik çerçevesi çizilecektir. Daha sonra, Mor Küçülme'nin Küresel Güney ve çevresel kriz ve toplumsal cinsiyet adaleti için potansiyel katkıları tartışılacaktır.

Sonuç olarak, bu çalışma özellikle Küresel Kuzey’deki Uluslararası İlişkiler akademisyenlerinin ve uygulayıcılarının, daha adil ve sürdürülebilir politikalar oluştururken 'büyüme için büyüme' odaklı kalkınma anlayışlarını ve politikalarını terk etmeleri gerektiğini, bununla birlikte toplumsal cinsiyet ve ekolojik perspektifleri entegre etmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda, Mor Küçülme, bu çalışmada sadece teorik bir öneri olarak değil, aynı zamanda pratik uygulamalarla desteklenebilecek ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile çevresel sürdürülebilirliği teşvik edebilecek bir çerçeve olarak da sunulmaktadır. Yenilikçi, bütüncül, eşitlikçi ve normatif bir yaklaşım sunan Mor Küçülme, eskiyi tekrar etmeyi bırakmadan yeni bir düzen ve dünya kurulamayacağını altını çizmektedir.

Anahtar Kelimeler: Küçülme, Küresel Kuzey, Küresel Güney, İklim Krizi, Toplumsal Cinsiyet.

Hakikat Sonrası Çağ'da Uluslararası Çatışma: Rusya-Ukrayna Savaşı'nda Sahte Haberlerin Etkisi

B. Alper Torun

Arş.Gör. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışmada, gerçeklikle ilgili algıların ve objektif gerçekliğin yerine duyguların, inançların ve önyargıların daha önemli hale geldiği Hakikat Sonrası (post-truth) Çağ'ın uluslararası çatışmalar üzerindeki etkisi incelenecektir. Kavram ilk kez 1992'de Steve Tesich tarafından The Nation dergisindeki "Yalanlar Rejimi" (A Government of Lies) başlıklı yazıda, Vietnam Sendromu ve Watergate Skandalı'ndan başlayarak Irangate olayında ve Körfez Savaşı'nda ABD yönetimlerinin halkı manipüle eden yaklaşımlarına atfen kullanılmıştır. Tesich, bu yazıda siyasetin medyayı aracılığıyla toplumu manipüle ederek gerçeklerden uzaklaştırırken toplumun da bu yeni gerçekliği 'çoşkuyla' kabul etmeye eğilimli olduğu yeni bir dönemin geldiğine işaret etmektedir. Duygusal tepkilerin, inanç ve algıların rasyonalitenin önüne geçtiği bu dönem uluslararası çatışmaların hem özünde hem de yürütülmesinde önemli etkilerde bulunmuştur.

Henüz Soğuk Savaş sona ermeden, 1980'lerde küreselleşmenin artan etkisiyle uluslararası ilişkiler literatüründeki birçok kavramda olduğu gibi çatışma ve savaş kavramlarında da önemli bir dönüşüm yaşanmıştır. Başta Sovyet sonrası coğrafya olmak üzere dünyanın birçok bölgesinde devlet içinde yoğunlaşan ve kısa sürede uluslararası alana taşan çatışmalar ortaya çıkmıştır. Dışlayıcı kimlik siyasetinin bir sonucu olarak ortaya çıkan etnik milliyetçi temelli bu çatışmalarda Hakikat Sonrası Çağ'ın en belirgin özelliklerinin etkileri görülmektedir. Bu dönemde yoğunlaşarak artan teknoloji ve kitle iletişim araçlarının bir sonucu olarak başta sosyal medyada olmak üzere sahte haberlerin (Fake News) etkin birer araç olarak kullanıldığı görülmüştür. Önce 2000'lerin başlarında eski Sovyet coğrafyasında ortaya çıkan ve renkli devrimler olarak adlandırılan toplumsal hareketlerde ve ardından 2010'da başlayan Arap Baharı'nda sosyal medyanın kitleleri harekete geçirme kapasitesinin ortaya çıkışı, sosyal medyanın uluslararası çatışmalarda etkin bir araç olarak kullanımının yaygınlaşmasına neden olmuştur.

20 Şubat 2014'te Ukrayna içinde başlayan ve iki yıl sonra Rusya-Ukrayna Savaşı'na evrilen çatışmalar sahte haberlerin en yoğun şekilde kullanıldığı bir

süreç olarak karşımıza çıktı. Bu haberler film setlerini andıran kurgu teknikleri ve dijitalleşmenin getirdiği montaj yöntemleri ile gerek tarafları gerekse de uluslararası kamuoyunu yönlendirme açısından kritik roller oynadılar.

Anahtar Kelimeler: Hakikat Sonrası Çağ, Sahte Haberler, Rusya, Ukrayna, Uluslararası Çatışma.

Rus Dış Politikasını Yeniden Düşünmek: Rusya Adası

Niyazi İPEK

Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Rusya, sistemdeki konumlanışıyla, bazı dönemlerde, sistemin bütününe etkileyen aktörler arasında yer almıştır. I. Petro, II. Nikolay, II. Katerina, Lenin, Stalin ve Gorbaçov dönemleri, söz konusu etkilerin yaşandığı tarih kesitlerine örnektir. Bugün de Putin ile birlikte Rusya, kendisine atfettiği milli kimlik ve ulusal rolü, takınacağı küresel pozisyonu ve sisteme ilişkin tahayyülü ile sistemik etkiler üretmesi bakımından, bir kez daha sistemi etkileme kapasitesine erişmiştir. Bu yönüyle de ilgiye mazhar olmuştur.

Bu çalışma, Türkçe literatürde yer bulamamış olan Vadim Tsımburskiy'nin Rusya Adası kavramsallaştırması çerçevesinde Putin dönemi Rus dış politikasının jeo-politik kimliğinin doğasını irdelemekte; buradan hareketle, Rusya'nın nasıl bir ulusal rol benimsediği ve sistemi ne yönde etkileyebileceği sorularını sormaktadır.

Vadim Tsımburskiy'nin Rusya Adası kavramsallaştırması, Rus jeopolitiğine dair bir kavrayışa yaslanmakta, Rus ulusal rolüne biçim yüklemekte ve kimliğin niteliğine dair söylem geliştirmektedir. Bu yönüyle alışlagelmiş jeopolitik anlamlandırmaların dışına çıkarak Rus dış politikasını yeniden düşünmek için kullanışlı bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda, Rusya'nın Avrupalı mı Asyalı mı yoksa Avrasyalı mı olduğu, İmparatorluk mirasçısı mı yoksa müstakil/yeni bir devlet mi olduğu gibi soruların cevapları, Rusya'nın ulusal rolünün belirlenmesine ve sistemde nasıl konumlanacağına dair ipuçları taşıması bakımından önem arz etmektedir. Rusya'nın Batıya mı yoksa doğuya mı yöneleceği ve bu yönelimleri etkileyen jeopolitik motivasyonların nasıl oluştuğuna dair sorgulamalar da Rus dış politikasını yeniden düşünme fırsatı vermektedir. Bu aşamada Rusya Adası kavramsallaştırması, Rus dış politikasına dair alışlagelmiş Avrasyacı perspektifi kapsayacak ancak onu aşacak ölçüde yeni bir değerlendirme yapma fırsatı vermektedir.

Çalışma, Vadim Tsımburskiy'nin koyduğu çerçeveyi gözeterek Rusya'nın uluslararası düzlemdeki iddialarını nasıl bir jeopolitik zeminden hareketle inşa ettiğini tartışmış ve Rusya'nın dış politikasını yeniden yorumlayarak bu politikanın jeopolitik bir kimliğe sahip olup olmadığını sorgulamayı hedeflemiştir.

Konu ele alınırken Rusya Adası kavramının Rus dış politikasına yüklediği perspektif değerlendirilmiş, bu perspektifin mevcut Rus dış politikası ile uyumu tartışılmış ve nihayetinde Rusya'nın sistemdeki konumlanmasına dair çeşitli öngörüler geliştirilmiştir. Rusya'nın gelecekteki politika yönelimlerine dair ulaşılan öngörüler, Rus dış politikasındaki olası gelişimleri ve değişimleri kavramak açısından önemli araçlar sunmuştur.

Buna göre Rusya'nın küresel siyasetteki rolü, konumu ve stratejik hedefleri Rusya Adası kavramı ile bazı açılardan örtüşmüş ancak bazı açılardan da özerk bir aşamayı ifade ettiği değerlendirilmiştir. Bu noktada çalışmanın temel argümanı, Rusya'nın kendi adasının güvenliğini sağlamak için onu da içine alacak daha geniş bir alanda güç merkezi inşa ettiğidir.

Çalışmanın analiz düzeyi aktör, analiz birimi ise Rusya Adası kavramsallaştırmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Putin, Rusya, Dış Politika, Rusya Adası, Çok Kutupluluk.

Rusya-Ukrayna Savaşı Pratiğinde Yaygınlaştırılmış Caydırıcılığı Yeniden Düşünmek

Yeliz YAZAN KOÇ

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş döneminde büyük güçlerin küresel stratejilerine hizmet etmiş bir kavram olan yaygınlaştırılmış caydırıcılık, bir ülkenin jeostratejik ve jeopolitik açılardan önem atfettiği ülke veya toprak parçasını diğer ülkelerin saldırısından korumasına karşılık gelmektedir. Soğuk Savaş süresince gerek ABD gerekse SSCB kendi ulusal kaynaklarını üçüncü ülkelerin (müttefiklerinin) güvenliğini sağlamak amacıyla kullanarak caydırıcılıklarını yaygınlaştırmışlardır. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle dönemin varoluşsal bir gerekliliği olarak görülen yaygınlaştırılmış caydırıcılık konseptinin uluslararası siyasetteki rolünün azalacağına dair genel bir görüş hakim olsa da son yıllarda sistemde patlak veren savaşlar, (yaygınlaştırılmış) caydırıcılığın başarısızlığının bir çıktısıdır.

Yaygınlaştırılmış caydırıcılığın başarısızlığı, uluslararası siyasette genel caydırıcılık durumundan anlık caydırıcılığa kayış ile caydırıcılığın formunun bozulmasına ve anlık caydırıcılığın işlevliğini yitirmesiyle de savaşın patlak vermesine karşılık gelmektedir. Genel caydırıcılıktan anlık caydırıcılığa geçiş belirli aşamaları içerir. Öncelikle sistemde, devletlerin silahlanmaya ve ittifak kurmaya devam ederek birbirlerini caydırmak suretiyle statükoyu sürdürdükleri genel caydırıcılık durumu hakimdir. Devletlerden bir veya birkaçının statükoyu değiştirmek için tehditlerde bulunması ile genel caydırıcılık başarısızlığa uğrar ve anlık caydırıcılık aşamasına geçilir. Anlık caydırıcılık durumunda savunan devlet, var olan statükoya meydan okuyan aktörü caydırmak ve önem atfettiği üçüncü ülke toprağını korumak için taahhütlerde bulunur. Statükoyu değiştirmek için tehditte bulunan aktör savunan devletin misilleme tehditlerine rağmen geri çekilmez ise anlık caydırıcılık başarısızlığa uğrar ve savaş meydana gelir. Ne var ki her genel caydırıcılıktan anlık caydırıcılığa kayış savaşla sonuçlanmamakta kimi zaman anlık caydırıcılık işlevliğini sürdürmektedir. Bu noktada kritik olan savunan aktörün caydırıcılığının inanılabilirliği ve rakibin risk alma davranışının ölçütü olan statükonun değeridir.

İnanılabilirlik, yaygınlaştırılmış caydırıcılığın temel yapı taşıdır. İnanılabilirlik, müttefike verilen güvence ve rakibe gösterilen caydırıcılık olmak üzere iki boyuta sahiptir. Bu noktada caydırıcılığın inanılabilirliği, savunan aktörün sahip

olduğu yetenekler ve güç kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. Ayrıca savunan aktörün geçmiş davranışları, uluslararası sistemdeki şöhreti ve korunan üçüncü ülkenin stratejik değeri ve iki ülke arasında askeri ve ekonomik bağlar da belirleyici rol oynar. Rakibin risk alma davranışını ise statükonun geleceğine dair umut ve beklentileri belirler. Statükoyu değıştirme tehdidinde bulunan aktör, statükonun geleceğine dair olumlu bir beklentiye sahip değilse caydırılmaz noktasına yaklaşır.

Bu çalışma yukarıdaki bilgiler ışığında yaygınlaştırılmış caydırıcılık kavram ve pratiğini Rusya-Ukrayna savaşı özelinde başka bir ifade ile NATO (ABD)- Rusya- Ukrayna üçgeninde inanılrlık ve statükonun değeri ölçütleriyle analiz etmeyi amaçlamaktadır. Savaş, 2022 yılında patlak vermiş olsa da Ukrayna'nın SSCB'den bağımsızlığını ilan ettiği 1991 yılından itibaren süregelen gelişmelerin bir sonucudur. NATO (ABD özelinde)- Rusya-Ukrayna üçgenindeki ilişki adım adım genel caydırıcılık durumundan anlık caydırıcılığa (statikten dinamiğe) geçmiş ve nihayetinde anlık caydırıcılık da başarısız olmuştur. 2014 yılında Rusya'nın Kırım işgali statükoyu değıştirme tehdidinin ilk adımı olarak genel caydırıcılığın başarısızlığının ve anlık caydırıcılığa geçişin göstergesidir. Bu aynı zamanda Rusya'nın gözünde statükonun değerinin negatife kaydığını simgeler. 2018 yılında Ukrayna'nın NATO ve ABD tatbikatlarına katılması ve ABD ile silah satış ilişkisi Ukrayna açısından bir "güvence"dir ve anlık caydırıcılığın başarılı bir şekilde işlediğini göstermektedir. Ne var ki, 2021 yılında Rusya'nın bölgeye asker yığması ve 2022'de de savaşın patlak vermesi anlık caydırıcılığın başarısızlığını ortaya koyarken Rusya'nın statükonun kendi lehine değışmesi yönündeki geleceğe dair beklentilerinin umutsuz olduğunu ve caydırılmaz noktaya taşındığını gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: yaygınlaştırılmış caydırıcılık, Rusya-Ukrayna savaşı, inanılrlık, anlık caydırıcılık.

Yeni Dünyada Ekonominin Silahlaştırılması: Rusya'ya Uygulanan Ekonomik Ambargoların 2024 İtibariyle Global Deniz Ticareti Tedarik Zincirine Etkileri, İhlalleri ve Uygulanabilirliklerinin Tartışılması İle İlgili Güncel Meselelerin Uluslararası Hukuk ve Deniz Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Sevi Ceren DALBEYLER

Dr., Bağımsız Araştırmacı

Bu bildiri, Ukrayna'yı işgal eden Rusya'ya karşı 2022 ve sonrasında uygulanan ekonomik ambargoları, etkilerini en yoğun biçimde gösterdiği alanların başında gelen deniz ticareti ve global tedarik zinciri perspektifinde incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Bu bağlamda, 2024 yılının ilk yarısında yaşanan son gelişmeler, getirilen ekonomik ambargoların dünya deniz ticareti piyasasına etkileri, tedarik zinciri ve ilgili hukuk ile sözleşmelerin bu ambargolar sonucunda nasıl bir değişikliğe uğradığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu tespit gerçekleştirilirken ambargoların Rusya ve ekonomik müttefiklerini hangi güncel çözümler üretmeye ittiği ve ambargoları delmek amacıyla yapılan hukuka aykırı işlem ve hareketler de ayrıntılı biçimde araştırılarak dinleyicilere ambargoların pratikte an itibariyle başarıya ulaşip ulaşmadığına ilişkin genel bir çerçeve sunulması amaçlanmaktadır. Bu çalışma araştırmaya yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır.

Dünya ticaret hacminin %80'i deniz yolu üzerinden gerçekleştirildiğinden, deniz yolu taşımacılığının küresel tedarik zincirinin temelini oluşturduğu söylenebilir. Bunun bir sonucu olarak ekonomik ve finansal yaptırımlara karşı ortaya çıkabilecek ihlallerin, uygulama sorunlarının ya da yaptırımların de aynı oranda deniz yolu taşımacılığı piyasasında vuku bulacağı tespit edilebilir.

Dünya tedarik zincirinde sapmalara ve değişikliklere neden olabilecek olan ekonomik yaptırımlar, AB düzenlemeleri ve G7 petrol tavan fiyat uygulaması olmak üzere iki ana başlıkta incelenebilir. ABD tarafından kararlaştırılan yaptırımların bu iki ana başlığa paralel şekilde yapılandırıldığı görülmüştür. AB tarafından en son Şubat 2024'te 13'üncüsü yayınlanan yaptırımlar listesinin Haziran ayı içinde 14. paketinin de yayınlanması beklenmektedir. Dünya deniz ticareti ve tedarik zincirini etkileyen bu yaptırımların genel olarak Rus bayraklı ya da Rus bağlantılı gemilere ve şirketlere getirilen ticaret yasağı ve Rus petrol ürünlerine uygulanan tavan fiyat uygulaması olarak özetlenebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Avrupa Komisyonu'na göre, 2021 ihracat ve ithalat hacimleriyle karşılaştırıldığında AB ile Rusya

arasındaki ihracatın %49'u ve ithalatın %58'i şu anda yaptırıma tabidir. Büyük bir hızla güncellenen ve üye devletlerle ticaret yapan tüm şirketleri büyük ölçekte etkileyen bu yaptırımlar karşısında pek çok şirket karşılanması neredeyse imkansız bir özen yükümlülüğü altında kalmıştır. Bağımsız bir sivil toplum kuruluşunun Nisan 2024 Rus petrolü raporuna göre Nisan ayında, Rusya'nın deniz yoluyla taşınan ham petrolünün %71'i 'gölge' tankerlerle taşınırken, tavan fiyat uygulayan ülke bayrağı taşıyan veya bu ülkelerde sigortalanmış tankerler %29'u oluşturmaktadır. Deniz hukuku kurallarını ihlal eden ve pek çok durumda suç oluşturan eylemlerle ambargoları atlatmaya çalışan yasadışı gölge filolar kullanan Rusya ve ekonomik müttefikleri, uluslararası seyrüsefer güvenliğini ve çevre hukukunu ihlal etmektedir. 2022 yılından günümüze dek gölge gemilerin pek çok deniz kazasına ve denizde petrol kirliliğine sebep oldukları olaylar yaşanmış, bu gemilerin sigorta himayesinde bulunmaması sebebiyle oluşan zararın karşılanması mümkün olamamıştır. Gölge filoların kullandığı başlıca yaptırım ihlalleri: “1-Otomatik Tanımlama Sistemi (AIS)'in Devre Dışı Bırakılması veya Manipülasyonu (Gemi Sahtekarlığı), 2-Yük Menşeyini Belirten Belgelerde Sahtecilik, 3-Sefer Düzensizlikleri (Dolaylı Rota, Sapma, Aktarma, 4-Yanlı Bayrak ve Bayrak Atlama, 5-Gemiden Gemiye transferler, 6-Karmaşık Mülkiyet veya Yönetim Zincirleri” olup bu ihlallerin tamamı ile bunlara karşı getirilen çözüm önerileri bildirimizde dinleyicilere açıklanacaktır. Bildirinin son bölümünde Rusya'ya uygulanan ekonomik yaptırımların başarılı olup olmadığı ilgili kurum ve kuruluş raporları kullanılarak tespit edilmeye çalışılacak ve yaptırımların getirilmesinin bu yaptırımları başarıyla uygulamaktan çok daha kolay olduğu sonucuna ulaşılabilecektir. Uygulanmada zaafiyetler söz konusu olduğunda bu durumun özel sektörün desteğini ortadan kaldırdığı ve dolayısıyla yaptırımların etkinliğini kısıtladığı tespit edilmiştir. Başarısız uygulama aynı zamanda küresel bir domino taşı etkisi yaratarak yaptırımlar ile hedeflenen kişi, şirket ve devletlerin varlıklarını bu ülkelere taşınması ile sonuçlanmaktadır. Bu sebeple küresel yaptırımlar ağında yer alan her oyuncu devlet hayati önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Yaptırımlar, Gölge Filo, Deniz Yolu Taşımacılığı, Global Tedarik Zinciri

İklim Değişikliğinin Suriye'nin Su Güvenliğine Etkisi

Arda ÖZKAN

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü

Derya SÜRMELOĞLU PARLAR

Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Çevresel güvenlik, Orta Doğu ülkelerinin öncelikleri arasında yer alan/ılması gereken bir konudur. Özellikle çevresel bozulmaya bağlı ortaya çıkan iklim değişikliğinin önemli sektörel etkilerinden birini oluşturan su kaynakları, kıt kaynak olarak Orta Doğu ülkelerinin stratejik unsurunu oluşturmaktadır. Küresel ısınmanın su kaynakları üzerinde yarattığı ciddi baskı söz konusu stratejik unsur bölge ülkelerinin ulusal güvenlik politikasındaki yerini daha da önemli hale getirmiştir. İklim değişikliğinin yarattığı kuraklık ve ona bağlı ortaya çıkan su kaynaklarındaki niceliksel ve niteliksel azalma, nüfus hareketliliği, sağlık güvenliği ve gıda güvenliği, ekonomik kalkınma gibi farklı sektörler üzerinde doğrudan etki yaratarak toplumsal sorunlara yol açmaktadır. Bütün bölge ülkelerinin öncelikli politik sorunu haline gelen su güvenliği sorunu, Suriye'nin de dış politika hedef ve stratejileri arasında yer alan temel alanlardan birini oluşturmaktadır. İklim değişikliğine bağlı olarak su sorununun gün geçtikçe daha fazla hissedildiği ülkede suyun bilinçsiz kullanımı, yanlış sulama yöntemleri, su kaynakları yönetimin yetersizliği gibi farklı unsurlar su güvenliğine yönelik ciddi tehdit oluşturmaktadır. Diğer taraftan, 2012'den beri kendini hissettiren iç savaş ve savaş ortamında su kaynaklarının kimi zaman kazara kimi zamansa siyasi hedef haline gelerek zarar görmesi Suriye'nin su güvenliğine ilişkin riskleri daha da arttırmaktadır. Su güvenliğine ilişkin tehditler yalnızca su kaynaklarına erişim noktasında değil, tarımsal kalkınma ve buna bağlı gıda güvenliği, sağlık güvenliği ve genel olarak insani güvenlik üzerinde doğrudan olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Küresel iklim değişikliğinin Suriye'nin su güvenliğine olası etkilerini inceleyen çalışmada Suriye su kaynaklarına ilişkin ulusal ve uluslararası veriler, konuya ilişkin literatür incelemesi gibi nitel veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada olağandışı iklim olaylarının ülkedeki iç savaşın da etkisiyle söz konusu topraklardaki su kaynaklarını doğrudan olumsuz etkilediğini ortaya koymuştur. Ülkede gittikçe artan su güvenliği açığının uzun vadede su kaynaklarına erişim, su altyapısının kontrol edilmesi, sınıraşan sularda denetim sağlama gibi hedeflere ulaşmak doğrultusunda ülke içi çatışmalara yol açacak, özellikle sınıraşan sular konusu

Suriye ile komşu ülkeler Irak, Türkiye, Ürdün, İsrail gibi suyun paydaşlarını oluşturan ilgili devletler arasındaki siyasi rekabeti arttırarak bölgesel istikrarı olumsuz etkileyecektir. Devam eden savaşın yanında gittikçe kendini hissettiren su kıtlığının Suriye'nin sosyo-ekonomik görünümünü olumsuz yönde etkilemesi, gıda ve sağlık güvenliğini de tehdit etmesi, ciddi insan hareketliliği yaratarak mevcut toplumsal ve siyasi istikrarsızlığın devamına yol açması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Su güvenliği, Su kıtlığı, İklim değişikliği, Siyasi istikrarsızlık.

Akdeniz için İklim İttifakı: Ekolojik Krize Karşı Dayanımcı Bir Yaklaşım

Ceren UYSAL OĞUZ

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

İklim krizinin küresel ölçekte hissedilen sosyal, ekonomik, siyasi ve ekolojik etkilerinin yanı sıra özellikle “sıcak nokta” olarak adlandırılan coğrafyalarda daha yıkıcı sonuçlar doğuracağı öngörülmektedir. Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) raporlarına göre, eşsiz bir flora ve faunaya sahip olan Akdeniz Havzası bu sıcak noktalardan biridir. İklim krizinin Akdeniz’de gözlemlenen biyoçeşitlilik kaybı, deniz seviyesinin yükselmesi, çölleşme, ormansızlaşma, kuraklık ve orman yangınlarının yoğunlaşması gibi çevresel etkileri, sosyoekonomik krizlere ve siyasi istikrarsızlığa da yol açarak toplumlar arasındaki uçurumu derinleştirebilir; var olan çatışmaları şiddetlendirebilir. Bu nedenle Akdeniz ülkelerinin yerel, bölgesel ve uluslararası ölçekte iklim değişikliği azaltım ve uyum girişimleri ve bölgesel işbirlikleri önem taşımaktadır.

Akdeniz’de deniz ve kıyı çevresinin korunmasına ilişkin en kapsamlı örnek Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından hazırlanan ve Akdeniz’e kıyıdaş ülkeler ile AB’nin katılımıyla kabul edilen Akdeniz Eylem Planı’dır. Bu çerçevede imzalanan Barselona Sözleşmesi ve Protokolleri ile taraf devletler Akdeniz’de kirliliğin önlenmesi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması gibi konularda çeşitli taahhütlerde bulunmuşlardır. Öte yandan spesifik olarak iklim krizi ile mücadele için başlatılan bölgesel girişimler de söz konusudur. Örneğin Avrupa Birliği ve sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen Clima-Med projesi Güney Akdeniz’de enerji güvenliğini arttırmaya ve proje ortağı ülkelerin iklime dirençli ekonomilere geçişine katkıda bulunmaya odaklanmaktadır. Bununla birlikte, bu tür projelerin coğrafi ve bağlamsal kapsamı göz önüne alındığında, sağlayacağı sonuçlar oldukça sınırlı olabilir. Özellikle devletlerin ve farklı aktörlerin çatışan çıkar ve öncelikleri, bu projelerin sınırlı kalmasına yol açabilir.

Bu bildiride, her ne kadar aralarında ekonomik gelişmişlik, siyasi istikrar ve toplumsal yapı açısından farklılıklar olsa da iklim değişikliğinin etkilerini benzer şekilde yaşayan tüm Akdeniz ülkelerinin temsil edildiği kapsamlı bir platform oluşturulmasının önemi ve gerekliliği üzerinde durulacaktır. Bölge ülkelerinin hükümetlerinin yanı sıra sivil toplum, akademi, yerel yönetimler ve iş dünyasının da yer alabileceği böyle bir platform Akdeniz’in kuzey ve güney

komşuları arasında bir köprü kurulmasını sağlayabilir. Bölge ülkelerinin iklim değişikliğinin etkileriyle başa çıkma konusundaki bilgi ve deneyimlerini paylaşabilecekleri, uluslararası müzakerelerde ortak seslerini duyurabilecekleri bir platform oluşturmak, Akdeniz Havzası'nda dayanışma temelli bir iklim ittifakının ilk adımı olabilir. Bölgesel aktörler arasında çatışan çıkarlar, rekabet, siyasal ve ekonomik anlaşmazlıklar söz konusu olsa da insani ve ekolojik yıkım yaratabilecek bir soruna karşı inşa edilecek dayanışma temelli bir ittifak, farklı sorunların çözümü açısından diyalog ortamı sağlamaya da yardımcı olabilecektir.

Bu çerçevede bildirinin amacı, iklim krizinin Akdeniz bölgesindeki etkilerini analiz etmek, UNEP ve Avrupa Birliği gibi ilgili aktörlerin bölgesel azaltım ve uyum politikalarını ve projelerini incelemek ve iklim değişikliğinin olumsuz etkileri karşısında sosyal, ekonomik, siyasi ve çevresel yapıları korumak için bölgesel bir ittifak oluşturma olasılığını tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: İklim krizi, Akdeniz, Dayanışma, Bölgesel işbirliği.

**Popülist Anlatılar:
BRICS Ülkelerinin İklim Değişikliği Politikaları Üzerine Bir Söylem Analizi**

A. Gün GÜNEŞ GÜLAL

Dr., ANT-Akademi

Sanem ÖZER

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomileri olarak ünlenen ve 2010 yılından itibaren resmen BRICS ülkeleri olarak anılan Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika ilerleyen zaman içinde G7, Dünya Bankası ve IMF gibi uluslararası mali ve siyasi forumlara alternatif bir hükümetler arası platform oluşturmuştur. Avrupa ve Amerika'da siyasi çevreler BRICS'in küresel büyüme ve kalkınmayı etkileyen ekonomik bir kulüpten otoriter milliyetçilikle karakterize edilen siyasi bir kulübe dönüşebileceğine dair endişeleri dile getirmektedir.

İklim değişikliğinin etkilerini azaltmak ve fosil yakıt kullanımından kaynaklı CO2 salımını yavaşlatabilmek için küresel iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. AB iklim değişikliğine karşı küresel yönetişimin liderliğine talip olurken, bir yandan ABD gibi küresel liderliği yitirmekten çekinen ülkeler diğer yandan ekonomik büyümeye odaklanan ve gelişmiş ülkeler tarafından geçmişte salınan gazları, ülkeler arasındaki adaletsizliğin kaynağı olarak değerlendiren ülkeler küresel iş birliğinden kaçınmaktadır. Popülist söylemler, destek kazanmak için genellikle popüler yanlış anlamaları ve klişeleri istismar ederek, acil sorunlara kolektif çözümler bulunmasını engellemektedir. Anlatılar, özellikle iklim değişikliği gibi karmaşık sorunlarda karar alma sürecini şekillendirir.

BRICS ülkelerinin küresel iklim değişikliği eylemlerine katılımı bu ülkelerin temsil ettiği nüfus, pazar ve ekonominin büyüklüğü kadar ikili ilişkiler kurdukları gelişmekte olan yoksul ülkelere etkileri açısından da dikkate alınmalıdır. Uluslararası iklim değişikliği rejiminin liderliği, Batı'daki bölünme, bozulan ittifaklar, ABD'nin COP15'te Brezilya, Çin, Hindistan ve Güney Afrika (BASIC) ile iş birliği yapması ve yeni bir iklim anlaşmasına yönelik kararsızlığı nedeniyle zayıflamıştır. Küresel iklim yönetişiminin liderliğinde beliren “güç boşluğu”nu ise BRICS ülkeleri doldurmaya niyet etmektedir. Bunu yaparken ise

iklim değişikliğine ilişkin ortak küresel bir anlayışı zayıflatacak ölçüde karşıt veya alternatif söylemlerin geliştirildiği görülmektedir.

BRICS ülkeleri ekonomik ve siyasi işleyiş itibarıyla büyük farklılıklara sahiptir ve başlangıçta iklim müzakerelerinde birleşik bir güç olarak hareket etmemiştir. Bu ülkeler günümüzde de iklim değişikliği karşısında farklı tutumlar benimsemeyi sürdürmektedir. BRICS ülkeleri ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınmayı eş zamanlı gerçekleştirmeyi hedeflerken, bu süreçte iklim değişikliğine yönelik farklı tutum ve söylemler benimseyebilmektedir.

Bu çalışmada BRICS ülkelerinde kullanılan anlatıların temel unsurları incelenmektedir. BRICS ülkelerinin iklim müzakereleri, iklim krizinin varlığı, iklim değişikliğinin etkilerini azaltmaya yönelik çağrılar ve küresel yönetim çabaları ile örtüşen ve/veya farklılaşan anlatıları derlenerek bu anlatıları şekillendiren popülist söylem ve siyasete etkileri değerlendirilecektir. BRICS, küresel iklim yönetişiminin geleceğine ilişkin tartışmaların merkezi bir parçası haline gelmiştir. BRICS ülkelerinde siyaset yapanların kullandığı anlatı ve söyleme etki eden popülizmi anlamak, gelecekte bu ülkelerin küresel iklim değişikliğine karşı eylem alanında etki edeceği uluslararası ilişkileri ve gelişmekte olan yoksul ülkelerin siyasi yönelimlerini öngörmek açısından da önemlidir.

Anahtar Kelimeler: BRICS, Popülizm, İklim Değişikliği, Söylem Analizi

İklim Aktivizmi Neoliberalizme Karşı Durabilir mi?

Senem ATVUR

Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

21. yüzyılın ilk çeyreğini geride bırakmak üzereyken, iklim değişikliği sorunu küresel sistemi ve gezegen üzerindeki farklı sosyal, ekonomik, siyasal ve ekolojik yapıları tehdit eden bir krize dönüşmektedir. İklim krizinin, mevcut siyasal, sosyal ve ekonomik krizlerle kesişimi çok boyutlu kırılmalıkları derinleştirmekte; uyum ve azaltım çabalarını zorlaştıran sonuçlar doğurabilmektedir. İklim krizinin derinleştiği süreçte Antroposen ve Kapitalosen tartışmaları, sorunun temelinde yatan nedenleri açığa çıkarmak açısından önem taşımaktadır. Sanayi Devrimi ile birlikte gelişen kapitalist üretim süreçleri ve değişen tüketim tercihleri ekolojik dengenin bozulması ve ekolojik sorunların büyümesindeki temel nedenlerden birini oluşturmaktadır. Sanayileşme süreciyle birlikte karbondioksit başta olmak üzere artan sera gazı salımları, gezegenin ısınmasında ve iklim sistemlerinin bozulmasında doğrudan etkilidir. Bunun yanında sera gazı salımı ve küresel sıcaklık artışı arasındaki ilişkiyi gösteren bilimsel çalışmalar, 1990 sonrası artışın hızlandığını açıklıkla ortaya koymaktadır. 1990 sonrası süreç, küresel sistemde siyasal ve ekonomik dönüşümlerin yaşandığı, küreselleşme süreciyle örtüşmektedir. Bu dönemde özellikle serbest ticaretin önündeki engelleri esneten küresel ticaret rejiminin sağlamaştırılması, neoliberal politikaların uygulama alanını genişleten sonuçlar doğurmuştur. Bu süreçte, üretimin daha gevşek sosyal ve çevresel düzenlemelere sahip ülkelere kayması yeni ekolojik yıkımların ortaya çıkışını hızlandırmıştır. 1990'lı yılların sonunda neoliberal küreselleşmenin yıkıcı sonuçlarına karşı yeni bir toplumsal hareket dalgası da belirginleşmeye başlamıştır. Farklı toplumsal mücadeleleri bir araya getiren ve Hardt&Negri'nin "çokluk" yaklaşımına benzer özellikler taşıyan bu hareketlilik, ekolojik mücadeleleri de içine alan neoliberalizm karşıtı bir karaktere bürünmüştür. Bu küresel ve eşzamanlı hareketlilik 2008 ekonomik kriziyle birlikte yeni bir yöne evrilsede 2010'lu yılların ortasında sönmeye başlamıştır. Öte yandan iklim krizinin fiziksel etkilerinin daha yıkıcı hale gelmesi, iklim hareketinin hızlanmasında etkili olmuştur.

Bu çalışma, iklim krizinin etkilerinin derinleştiği süreçte iklim aktivizmine odaklanmaktadır. Çalışmada çok parçalı bir yapıya sahip olan ve uluslararası iklim müzakereleriyle eşzamanlı olarak hızlanan bir eylemsellik barındıran iklim hareketinin farklı unsurlarının kategorize edilmesi ve farklı bakış açılarına sahip

aktivistlerin ortaklaşabilecekleri noktaların neler olduğunun belirginleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda iklim aktivistlerinin iklim değişikliğinin temelinde yatan nedenlere, yani kapitalizm ve neoliberalizme yönelik yaklaşımları; uyum, azaltım ve adalet konusundaki görüşlerinin hangi noktalarda farklılaştığı, eylem pratiklerinin nasıl çeşitlendiği ve gelecek kuşaklara yönelik söylemlerinin neler olduğu değerlendirilecektir. Çalışmada, dünyanın farklı bölgelerinden iklim aktivistlerinin ve grupların söylem ve bildirimleri ile sosyal medya paylaşımları temel alınacaktır. İklim projeksiyonları, etkili önlem ve politikalar uygulanmazsa, 21. yüzyılın sonunda yeryüzündeki yaşamın daha büyük zorluklarla karşı karşıya kalacağını göstermektedir. İklim aktivizmi, iklim değişikliğine karşı etkili ve eşgüdümlü politikaların geliştirilmesinde karar alıcılara baskı uygulayabilecek en önemli unsurlardandır. Bu nedenle sermayenin artan politik etkisine karşı bugünkü ve gelecek kuşakların haklarını da savunabilecek kapsayıcı bir iklim hareketinin nasıl daha etkin bir politik güce dönüşebileceğinin tartışılması önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: İklim krizi, İklim aktivizmi, Neoliberalizm, Toplumsal hareketler, Gelecek kuşaklar.

“Yeni Savaşlar” ve Çocuk Savaşçıların Rolü

Arş. Gör., Özgür YILMAZ

Bitlis Eren Üniversitesi

Silahlı çatışmaların ortaya çıkış nedenleri, dahil olan taraflar, kullanılan silahlar ve çatışmanın türü çeşitlilik göstermektedir. Ancak klasik anlamda silahlı çatışmalardan bahsedildiğinde savaş meydanlarında erkeklerin yer aldığı, düzenli ordu gruplarının bulunduğu ve çatışan tarafların genellikle tek tip üniformaya sahip olduğu akla gelmektedir. Günümüzde ise silahlı çatışmalarda erkeklerin yanı sıra kadın ve çocuk savaşçıların, gayri-nizami silahlı grupların ve sivil görünümlü savaşçıların yer aldığı görülmektedir. Silahlı çatışmaların yapısı çeşitli dönemlerde farklılıklar gösterse de sorunların çözümünde hala kullanılmaktadır. Çocuk savaşçıları, gayri nizami harp düzeninin doğası ve “yeni savaşların” çatışma dinamiklerine bağlı olarak kendilerine yer bulmaktadır. “Yeni savaşlar” bağlamında, çocuk savaşçıları genellikle devlet dışı aktörler tarafından stratejik ve pragmatik gerekçelerle sıklıkla kullanılmaktadır (Kaldor, 2012). Devletler arası savaşların yerini giderek iç savaşların ve vekalet savaşlarının alması, devlet dışı aktörlerin rollerinin büyümesine imkan tanımaktadır. Ayrıca önceleri savaşları başlatma tekeli devletin hakimiyetindeyken günümüzde devlet dışı aktörler de çatışmaların başlamasını bağımsız bir grup olarak gerçekleştirebilmektedir. Devlet dışı bu yapıların, asker gücünü ise çeşitli ölçülerde çocuk savaşçıları oluşturmaktadır.

Çocuk savaşçıları, I. Dünya Savaşı’na kadar olan süreçte çeşitli pozisyonlarda kullanılmıştır. Kullanışlı bir asker olmaktan uzak, sınırlı görevleri yerine getirmişlerdir. II. Dünya Savaşı sırasında tarafların asker gücüne ihtiyaç duyması nedeniyle çocuk savaşçıları devletler tarafından oldukça yoğun bir biçimde kullanılmış ve görevleri artmıştır. Örneğin Nazi Almanyası, Miller’e (2017) göre yaklaşık dokuz milyon çocuktan oluşan bir yapıyı Almanya’nın ordu yapılanmasında kullanmıştır. Askeri yapılar için belirli sınırlamalar olsa da içinde bulunulan koşullar nedeniyle çocuk savaşçı kullanımına çoğunlukla göz yumulmuştur. Gayri-nizami savaş yapısının giderek yaygınlaştığı günümüzde ise çocuk savaşçı sayısının genellikle 300 bin seviyesinde olduğu ifade edilmektedir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında çocuk savaşçıları devletler ve devlet dışı aktörler tarafından yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Afrika kıtasında da çocuk savaşçıları Soğuk Savaş’ın ardından artan iç savaşlarda kullanılan silahların hafiflemesi nedeniyle ciddi artış göstermiştir.

Bu çalışmanın amacı, savaş türlerinin geçirdiği evrimlerin çocuk savaşçı kullanımına nasıl bir etkisinin olduğunu ortaya koymaktır. Çalışma gayri-nizami savaşların yaygınlaşması, devlet dışı aktörlerin kendilerine daha geniş alanlar yaratması ve teknolojik gelişmelerle (savaşlarda kullanılan silahların giderek hafifleşmesi) çocuk savaşçı kullanımının kolaylaştığı hipotezine dayanmaktadır. Uluslararası hukuk konuya giderek daha yoğun bir şekilde ilgi duymaktadır. Ancak devlet dışı aktörlerin uluslararası hukuka uygun adımlar atmasını beklemek gerçekçi değildir. Nitekim çocuk savaşçıların kullanılması, çatışma sonrası barış inşa edilmesi önünde önemli bir engel oluşmasına neden olmaktadır. Süreç sonunda çocuklar fiziksel ve zihinsel yaralar almakta, “yitirilen bir nesil” olarak toplumsal çöküntüyü hızlandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Savaşçıları, Gayri-nizami Savaş, Yeni Savaşlar, Silah Teknolojisi.

21. Yüzyılda Gri Bölge Stratejileri: Küresel Sistemde Savaş ile Barış Arasındaki Yeni Dinamikler ve Uluslararası Hukuk Perspektifinden Bir Değerlendirme

Öğr. Gör., Diren DOĞAN

Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi

İçinde bulunduğumuz yüzyıl kendinden önceki yüzyıllarda elde edilen deneyimlerden, yaşanan savaşlardan, salgınlardan, icatlardan vb. insanlık tarihine etkisi olan her olay ve olgudan aldığı dersle birikimsel olarak ilerlemektedir. 21. Yüzyılın politik doğası da benzer şekilde bir önceki yüzyılın etkisinde gelişmektedir. İki büyük dünya savaşı ve ardından yaşanan Soğuk Savaş dönemi 21. yüzyılın kapılarını Amerika Birleşik Devletleri (ABD) liderliğindeki küresel sisteme açarken, “statüko” kavramı; özellikle “tarihin sonu” tezleriyle yüceltilmiş olan “Batı tarzı liberal demokratik nizam”ın devamlılığını sağlamak tabiriyle eşleştirilmiştir. Uluslararası toplumun kesintisiz bir onay beklentisini içeren bu süreç günümüzde çeşitli sınamalar ve dirençle karşılaşmaktadır. Mevcut küresel sistemde yeni bölgesel güç merkezleri, küresel liderliğe aday aktörler ve ABD liderliğindeki dünya düzenine karşı eleştiriler yükselmektedir. Sistemin ABD liderliğinden çok kutupluluğa doğru meyillenmesi her ne kadar geçmiş yüzyıllardaki konvansiyonel çatışma ortamlarını ve büyük ölçekli savaşların korkusunu tetiklese de bu dönüşüm sürecinde güvenlik ortamının ve savaş algısının da farklı biçimde dönüşüme uğradığı görülmektedir. Söz konusu savaş olduğunda bu alanda çalışan hemen hemen her araştırmacının atf yaptığı Carl von Clausewitz, On War adlı eserinde, esasında her çağın kendine özgü bir savaşı olduğunu belirtmektedir. Nitekim içinde bulunduğumuz süreçte savaşların hem muharebe sahası olarak hem de anlayış bağlamında farklılaşması bu görüşü destekler niteliktedir.

Bu kapsamda fiziki savaş ortamının değişmesi ve mücadelede kullanılan taktiklerin farklılaşması günümüzde hibrit savaş, sınırsız savaş, beşinci nesil savaş, vekalet savaşı, bilişsel savaş, siber savaş vb. sayısız yeni savaş tanımını beraberinde getirmiştir. Bu kavramların kesin sınırlarının/tanımlarının olmaması ve dönüşüm geçirmekte olan savaş olgusunun bu sürecine devam etmesi, birbirleri yerine kullanılabilen veya farklı tanım aralıklarıyla ifade edilen bir kavramsal karmaşayı beraberinde getirmektedir. Savaş ortamının değişen doğasının adlandırılmasında kullanılan ve çoğu zaman birbiri içine geçmiş bu kavramların yanı sıra, günümüzde küresel sistemin yaşadığı dönüşümün rekabet sahasına bir diğer etkisi de konvansiyonel savaşa olan talebin değişimidir. Günümüzde büyük ölçekli savaşların görülme sıklığının azalması bir yana;

savaşın dayattığı maliyet, savaş ganimetinin eskiye göre tatminkar düzeyde olmayışı, toplumların gelişmişlik düzeyiyle paralel biçimde konvansiyonel savaflara ve kitlesel ölümlere olan tepkisinin artışı, artan teknolojik ilerlemeler neticesinde asimetrik güç yoğunluklarının bulunması ve küreselleşmenin etkisi, devletlerin sıcak çatışmalara olan talebini azaltmıştır. Çatışma ve güvenlik ortamının değişimi neticesinde ortaya çıkan bu etkiler mevcut atmosfer için yeni bir tanım gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Tam bu noktada “Gri Bölge” öne çıkan bir kavram olarak dikkat çekmektedir. Küresel politikada kriz üreten son eğilimleri vurgulayan bu kavram, dünya sahnesinde değişimin artan hızını ve statükoyu kendi lehine değiştirirken aynı zamanda caydırıcı tehditlerden sıyrılmak amacıyla savaş dışı stratejiler kullanabileceklerine inanan devlet veya devlet dışı aktörlerin yükselişini yansıtmaktadır. Gri bölge bu aktörler için konforlu bir faaliyet alanı sağlamakta ve böylece küresel rekabetin yeni nesil biçimini sunmaktadır. En geniş tabirle savaş ile barış arasındaki operasyonel alan olarak tanımlanan gri bölge burada yürütülen stratejilerin savaş eşiğinin altında konumlanması nedeniyle uluslararası hukukun sınırından kolayca sızmakta ve böylece hukukun araçsallaşmasına ortam sağlamaktadır. Bu kapsamda bu çalışma, günümüzde revizyonist ülkelerin askeri refleksi tetiklemeden yürütmeyi amaçladığı gri bölge stratejilerinin incelenmesini amaçlamakta ve uluslararası hukukun gerek Cenevre sözleşmeleri gerekse BM şartında geçen kuvvet kullanımı ilkesiyle bu stratejilerin karşılaştırılmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda uygulanan gri bölge stratejileri vaka bazlı incelenecek olup netice olarak uluslararası hukukun revize edilmesi gereken alanlarına dair bir vizyon sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Dünya Düzeni, Uluslararası Hukuk, Gri Bölge Stratejileri, Kuvvet Kullanımı İlkesi.

Silahlı Çatışmalarda Çevresel Zararın İnsancıl Hukuk Perspektifinden İncelenmesi

Ayşen KÖSE

Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Tarih boyunca silahlı çatışmalar, başta insan hayatı olmak üzere pek çok alanda yıkıcı etkiler yaratmıştır. Bu alanlardan biri de elbette ki çevredir. Silahlı çatışmaların tarafları, çeşitli sebeplerle suları kirletmiş, toprakları zehirlemiş, hayvanları öldürmüş, ekinleri yakmış, ormanları kesmiş, ağır çevresel zararlara sebebiyet vermiştir. İnsanlık, kayıplarını ölü ve yaralı askerler ve siviller, yıkılıp yok edilen şehirler ve geçim kaynakları olarak ölçmüş, çevre ise -gıda ve su güvenliği veya geçim kaynakları gibi sayılanlarla bağlantılı başlıklar haricinde- çoğunlukla savaşın gizli kurbanlarından biri olarak kalmıştır. Elbette silahlı çatışmalar sonucu ortaya çıkan çevresel zarar, sadece doğaya zarar vermekle kalmamakta, yerel nüfusun refahını, sağlığını ve hayatta kalmasını tehdit etmekte, uzun süreli etkileriyle çatışmadan etkilenen nüfusun kırılğanlığının artmasına da katkıda bulunmaktadır. Çatışma sonrası dönemde ise bölgenin normalleşmesi ve kalkınmasının önünde engel teşkil edebilmektedir. Ancak, silahlı çatışmaların çevre üzerindeki etkileri, yalnızca bunlarla sınırlı olarak ölçülemeyecek kadar hayatidir. Silahlı çatışmalar sırasında meydana gelen çevresel zarar, hem doğrudan hem de dolaylı etkileriyle çatışma sonrası dönemde uzanan, iyileşmesi zor ve hatta yer yer kalıcı hasarlar bırakmaktadır. Üstelik silahlı çatışmalar esnasında çevreye verilen zarar, sadece çatışma bölgeleri için değil, küresel ekosistem için de ciddi tehditler oluşturmaktadır. Bu sebeplerle, hem çevresel zararı yüksek silahlı çatışmaların yaşandığı, hem de iklim krizinin etkilerinin de giderek arttığı günümüzde, silahlı çatışmalarda çevresel zararın incelenmesi daha da önem arz etmektedir. Ancak her ne kadar uluslararası hukuk, belirli ölçüde sınırlar çizerek koruma sağlamaya ve silahlı çatışmaların neden olduğu zararı sınırlamaya çalışsa da, süregelen silahlı çatışmalar esnasında önemli çevresel zararlar yaratılmaya da devam etmektedir.

Çevresel zarar, silahlı çatışmalar sırasında göz ardı edilen veya yeterince dikkate alınmayan bir konu olmasına rağmen, uzun vadeli ve geniş kapsamlı etkileri nedeniyle insancıl hukuk bağlamında daha fazla dikkate alınması gerekmektedir. Mevcut uluslararası hukuk normlarının çevresel koruma için getirdiği kurallar ve mevcut çatışmalardaki durum incelendiğinde, çatışma bölgelerinde çevrenin korunmasına yönelik daha güçlü ve uygulanabilir düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Bu çalışma, silahlı çatışmalarda yaşanan çevresel zararı, önemini, etkilerini ve bu konunun özellikle insancıl hukuk çerçevesinde nasıl ele alındığını açıklamayı; mevcut kural ve uygulamaların çevrenin korunması açısından ne kadar etkin olduğunu incelemeyi; özellikle Ukrayna ve Gazze gibi güncel örnekler üzerinden uygulamada yaşanan zorlukları ortaya koymayı; silahlı çatışmalarda yaşanan çevresel zarar konusunda farkındalık yaratmayı; ve hukuki çerçevenin güçlendirilmesi için öneriler sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Silahlı çatışma, çevresel zarar, iklim krizi, insancıl hukuk.*

Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımı ve Meşru Müdafaa Kavramının Dönüşümü

Harun KOÇAK

Arş. Gör., Kastamonu Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası hukukta kuvvet kullanımı, yalnızca meşru nedenlere dayandırıldığı durumlarda sınırlı olarak başvurulabilecek bir yöntemdir. Hans Kelsen'e göre, kuvvet kullanımı ancak bir ihlale veya yasadışı eyleme karşı gerçekleştirildiğinde meşru sayılabilir. Ancak savaşların, teknolojinin ve uluslararası sistemin geçirdiği dönüşümlerle birlikte kuvvet kullanımı kavramı da değişime uğramıştır. Uluslararası hukukun dayanaklarının değişimi, tarih boyunca çeşitli şekillerde gerçekleşmiştir. Vitoria'nın, Papa tarafından yönetilen dini hukuktan seküler doğal hukuka geçişi bu dönüşümün erken örneklerinden biridir. Günümüzde ise, BM Şartı'nın yerinden edilme tehdidi altında olduğu ve kendini savunma iddiasıyla hareket eden süper güçlerin bu yetkiyi ele geçirme çabaları gözlemlenmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrası dönemde, Milletler Cemiyeti'nin çabalarına rağmen kuvvet kullanımı uygulamalarında değişiklikler olmuştur. Mançurya Olayı gibi örnekler, devletlerin savaş ilan etmeden kuvvet kullanabileceğini göstermiştir. Bu durum, uluslararası hukukun siyasi süreçlerin etkisi altında kaldığını ortaya koymaktadır. Koskenniemi'ye göre, devletlerin kuvvet kullanımı konusundaki eylemleri, hukukun üstünlüğünün yozlaştırılması olarak değerlendirilebilir.

BM Şartı, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde kuvvet kullanımını büyük ölçüde sınırlandırmıştır. Ancak günümüzde, BM sistemi ve kuvvet kullanımı kavramı çeşitli müdahalelere maruz kalmaktadır. BM'nin kuvvet kullanımını yasaklayan kuralları, devletlerin iradeleri doğrultusunda esnetilmeye açıktır. Halliday'e göre, uluslararası hukuk devletlerin gerekçeler oluşturabildiği söylemsel bir egzersiz haline gelmiştir. Bu durum, uluslararası hukukun yapısal eksikliklerine vurgu yapmaktadır. Meşru müdafaa kavramı da dönüşüm geçiren bir diğer önemli konudur. Vitoria, savaşın meşru sebebinin yanlış yapılanı cezalandırmak olduğunu belirtmiştir. Ancak modern dönemde, devletler meşru müdafaa hakkını genişletmek için hukuki argümanlar geliştirmektedir. Örneğin, ABD'nin Libya'ya yönelik 1986'daki saldırısı, meşru müdafaa kavramının yeniden ele alınmasını sağlamıştır.

Uluslararası terörizm bağlamında kuvvet kullanımı, uluslararası hukukun biçimciliği ve pozitif hukukun dar yorumlarıyla sınırlandırılmaktadır. Ancak

terörle mücadelede devletlerin karşılaştığı zorluklar, meşru müdafaa hakkının genişletilmesine yönelik tartışmaları gündeme getirmiştir. BM Şartı'nın 51. maddesi, terörist saldırılar karşısında devletlerin nasıl hareket edeceğine dair belirsizlikler içermektedir. Sonuç olarak, uluslararası hukukta kuvvet kullanımı ve meşru müdafaa kavramlarının dönüşümü, siyasi ve hukuki süreçlerin etkisi altında şekillenmektedir. Devletler, uluslararası hukuku manipüle ederek kendi eylemlerini meşrulaştırma çabası içindedirler. Bu durum, uluslararası hukukun araçsallaştırılması ve barışın korunması açısından önemli bir tartışma alanı yaratmaktadır.

Bu çalışmada uzun yıllardır süregelen BM sistemine dayalı kuvvet kullanma hukukunun ve onunla ilgili kavramların değişimi üzerinde durulurken, geçmiş sistemin eksiklikleri, devletler tarafından arzulanan yeni sistemin avantajları ve sakıncaları ve normatif kuvvet kullanma hukuku tartışmaları üzerinden bir analiz yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası hukuk, Kuvvet kullanımı, Meşru müdafaa, BM sistemi, uluslararası terörizm.

Batı Balkanlar'da Jeopolitikanın Dönüşü: Ruslar Geliyor (mu?)

Bülent Sarper AĞIR

Prof. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Balkan coğrafyasının eski sosyalist ülkeleri siyasal ve ekonomik olarak demokrasi, insan hakları ve serbest pazar ekonomisi gibi liberal değerler üzerinden Batı yönelimli bir dönüşüm sürecine girmişlerdir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kuzey Atlantik Anlaşma Örgütü ve Avrupa Birliği (AB), özellikle eski Yugoslavya'nın parçalanması sürecinde yaşanan çatışmaların sona erdirilmesinde aktif rol alarak, bölgesel barış ve istikrarın sağlanmasına odaklanmışlardır. Böylece geçiş sürecindeki Balkan coğrafyası Batı dünyasının tek kutuplu anını deneyimlemiş ve siyasal ve ekonomik değerler anlamında Batılı bir dönüşüm sürecinin parçası olmuştur. Diğer yandan 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrasında ABD jeopolitik ağırlık merkezini Ortadoğu ve Orta Asya'ya doğru kaydırırken, kendisini Balkan coğrafyasındaki gelişmelerden uzak tutmaya başlamış ve sonuç olarak AB bölge üzerindeki en etkili uluslararası aktör olarak belirlemiştir. Bunun dışında Rusya ve Çin gibi bölge dışı aktörler de son yıllarda Balkanlar'da daha aktif hale gelmeye ve etki alanlarını genişletmeye başlamışlardır. Rusya, bölge ülkelerinin Avrupa-Atlantik kurumları ile bütünleşme sürecini zorlaştırmayı hedeflerken, Çin bölgeye Kuşak ve Yol Projesi aracılığıyla daha çok ekonomik araçları ön planda tutarak giriş yapmaya çalışmaktadır. Bölge ülkelerinin AB bütünleşme süreçlerindeki yavaşlık ve hayal kırıklıkları, bu iki bölge dışı gücün cazibesini arttırmıştır. Böylece, jeopolitik rekabet Balkanlar'daki diplomasi menüsüne geri dönmüştür. Bu çalışmanın ana sorunsalını Batılı aktörlerin bölge siyasetinden görece uzaklaşmalarının bölgesel siyaset üzerindeki jeopolitik yansımalarını ortaya koymak olacaktır. Analizin odağını ise, Rusya'nın son dönemde bölgeye yönelik artan aktif dış politikası ve bu kapsamda kullandığı ve/veya kullanmaya çalıştığı resmi ve gayri-resmi enstrümanlar ve aktörler oluşturacaktır. Son tahlilde, bu çalışmada, Rusya'nın bölge üzerinde etkisini korumak ve ilerletmek doğrultusundaki girişimleri, bölge ülkelerinin Avrupa-Atlantik kurumlarıyla ve/fakat özellikle NATO ile bütünleşme çabalarını tavsatmak ve hatta mümkünse engellemek üzerine kurulu olduğu savunulacaktır. Rusya'nın bu yöndeki girişimleri, bölge üzerinde büyük güç rekabetinin etkisini arttırmasına yol açmakta ve kendisine bölgesel aktörler arasında "müttefikler" bulmasına yol açmaktadır. Böylece bölgede yükselen jeopolitik güç rekabeti,

klasik anlamda sadece büyük güçler arasında rekabete dayalı bir güç ve etki mücadelesini değil, aynı zamanda bölgedeki yerel aktörler arasında farklılaşmayı ve rekabeti getiren bir sonuca da yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Jeopolitika, Rusya, ABD, AB.

Eski Himayecilik, Yeni Müdahalecilik (!): Bosna-Hersek Örneği

Özgenur ÇAPUTLU

Arş. Gör., İstanbul Rumeli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bosna-Hersek, dört yüz yıllık bir süre boyunca Osmanlı İmparatorluğu'nun yönetimi altında bulunmuş bir ülkedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu tarafından 1908 yılında ilhak edilen Bosna-Hersek, daha sonra I. ve II. Yugoslavya dönemlerini yaşamış ve 20. yüzyılın sonlarına dek farklı geleneksel devletlerin yönetimi ve himayesi altında varlığına devam etmiştir.

1991 yılında SSCB'nin resmen dağılması ile Balkanlardaki sosyalist rejimler çökmeye başlamış ve Bosna-Hersek'in de içinde bulunduğu Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti dağılma sürecine girmiştir. Bu dağılma, eski Yugoslavya ülkeleri arasında çatışma biçimini almış ve 1992-1995 yılları arasında süren Bosna Savaşı sırasında ve sonrasında da uluslararası toplumun bölgeye yönelik müdahalesi devam etmiştir.

BM önderliğinde, ABD ve Avrupalı ülkelerin başını çektiği uluslararası toplum Bosna Savaşı sırasında gündeme getirdiği çatışma çözümü önerileriyle Bosna-Hersek'teki duruma müdahil olmuş ancak bu süreç başarısızlıkla sonuçlanmıştır. ABD öncülüğünde 1995 yılında Dayton Barış sürecine girilmiş ve aynı yılın aralık ayında Dayton Barış Anlaşması imzalanarak Bosna-Hersek'teki savaş resmen sonlanmıştır.

Dayton Anlaşması, Bosna-Hersek'teki sıcak savaşı bitirmiş olmasına karşın, uluslararası toplumun Bosna-Hersek'teki müdahaleciliğini sonlandırmamış hatta arttırmıştır. Barış inşası ve demokrasinin sürdürülebilirliği açısından gözetim ve denetim uygulamaları yürüten uluslararası örgütlerin ülkedeki varlığı, Bosna-Hersek'in demokratik bir devlet olmaktan çok, uluslararası himaye yönetimi altında olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Bosna-Hersek'in, çatışma sonrasında bir istikrarsızlık alanı ve tehdit unsuru olarak gösterilmesi, ülkeyi, ABD başta olmak üzere dış aktörlerin ve uluslararası örgütlerin müdahale sahası hâline getirmiştir.

Bu çalışmada, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra Bosna-Hersek'te uluslararası toplum önderliğinde yürütülen siyasi ve ekonomik süreçler, uluslararası müdahalecilik bağlamında incelenecektir. Bosna-Hersek'teki barış inşası süreci, 1990 sonrasında en yaygın sıcak savaş örneği olan bölgesel kriz ve

çatışma çözümü kavramları ile ilişkili olarak ele alınacaktır. Bosna-Hersek'teki çatışma çözümü ve ardından gelen barış inşası süreci anlatılırken, devlet inşası müdahaleciliği kavramından faydalanılacaktır. Çalışmada, Bosna-Hersek'te süregelen himayeci yönetim anlayışının, sosyalizm sonrası yeni dünya düzeninde, yöntem değiştirerek varlığını sürdürmekte olduğu görüşü savunulacaktır. Bu bağlamda uluslararası kamuoyunun, başarısızlık ve istikrarsızlıkları gidermek adına gönülsüzce başlattığı müdahalecilik sürecinin, yerini zamanla doğrudan müdahaleciliğe bıraktığı ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bosna-Hersek, Uluslararası Müdahale, Barış İnşası, Dayton Anlaşması.

Günümüz Ortadoğu'sunda Savaş Yapımı ve Devlet Oluşumu: IŞİD Örneği

Musa AKGÜL

Lancaster Üniversitesi, Siyaset, Din ve Felsefe Bölümü

Bu çalışma, Charles Tilly'nin meşhur "Savaşlar devletleri kurdu. Devletler de savaş yaptı." (Tilly, 1975: 42) ifadesinin IŞİD (Irak Şam İslam Devleti)'in ortaya çıkışını ve devlet-benzeri faaliyetlere girişmesini kuramsal olarak açıklamamıza yardımcı olup olamayacağını incelemektedir. Savaşların erken dönem Avrupa'sında modern devletlerin ortaya çıkışında ve devletlerin tarihsel olarak evrilmesindeki rolü ilgili literatürde çokça vurgulanmıştır. Lakin, savaş yapımı ile devlet inşası arasındaki mekanizmanın Avrupa-dışı bağlamlara, özellikle günümüz Ortadoğu'suna, uyarlanıp uyarlanamayacağı ciddi bir tartışma konusudur ve bu konudaki çalışmalar oldukça sınırlı sayıdadır. Bu çalışmalar ise devletlerin savaşlar neticesinde ortaya çıkmasından ziyade, ekseriyetle halihazırda var olan devletlerin kapasitelerinin savaşla beraber artıp artmadığına odaklanmaktadır. Bu yüzden, bu çalışmada Arab Ayaklanmaları'nın ardından Irak ve Suriye'de ortaya çıkan savaş ortamının IŞİD'nin devlet dışı silahlı bir aktör olarak yükselişine ve devlet-benzeri eylemlere girişmesine nasıl katkıda bulunduğu Tilly'ci bir perspektiften ele alınacaktır. Bu doğrultuda, Tilly'nin devletlerin oluşumu üzerine oluşturduğu kuramsal ve kavramsal çerçevenin, günümüz Ortadoğu'sunda devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişini ve devlet-benzeri faaliyetlere girişmesini açıklamak üzere kullanılabileceği IŞİD vakası üzerinden ileri sürülecektir. Diğer bir deyişle, Tilly'nin argümanları farklı bir bağlamda farklı aktörler üzerinden devam ettirilecektir. Fakat bu yapılırken Tilly'nin yönlendirici bir reçeteden ziyade analitik bir çerçeve sunduğu akılda tutulacak ve bu çerçeve güncel bir vakaya ampirik olarak uygulanıp test edilecektir. En nihayetinde, bu çalışma günümüz Ortadoğu'sunda savaşların, devlet-dışı silahlı aktörlerin yükselişine ve devlet-benzeri faaliyetlere girişmesine nasıl katkıda bulunduğu dair kuramsal çerçeve bir çizmeye çalışacaktır. Çalışmanın ana argümanlarını desteklemek için IŞİD üzerine ilgili literatürden, makalelerden, raporlardan, belgesellerden ve uluslararası haber ajanslarından faydalanılacaktır. Bunun yanısıra, IŞİD'in "resmi" demeçleri ile internet sayfaları analiz edilecektir. Böylece, IŞİD'in savaş yapabilme kabiliyeti sayesinde gerçekleştirdiği devlet-inşası mekanizmaları: idari bir yönetim sergilemesi, adli/hukuki bir sistem kurması, çeşitli kamu hizmetlerinde bulunması, kontrolü altındaki nüfusa "koruma" ve "güvenlik" sağlaması,

topraksal alan yönetimi, şiddeti tekelleştirmesi ve tüm bu faaliyetler için gerekli olan finansal ve lojistik kaynakları sağlamak adına bir “vergilendirme” sistemi kurması gözler önüne serilecektir.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Devlet İnşası, Devlet-Dışı Silahlı Aktörler, Tilly, Ortadoğu, IŞİD

Rusya'nın Ukrayna'yı İşgalinden Sonra Polonya'nın Avrupa Güvenliğindeki Rolü

Pelin Nur ÇAĞLAYAN

ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makale, Rusya'nın Ukrayna'yı işgaline Polonya'nın yanıtını ve Avrupa güvenliğini sağlamada üstlendiği rolü incelemektedir. 2014'te Kırım'ın ilhakından bu yana Rusya'nın ortaya çıkardığı tehdidin farkında olan ve savunma kapasitesini artıran bir aktör olan Polonya, askeri ve diplomatik çabalarını sadece yoğunlaştırmakla kalmamış, aynı zamanda doğrudan askeri yardım sağlamış ve diğer aktörleri de Ukrayna'ya yardım sağlamaya çağırmıştır. Bu çabalarıyla Avrupa güvenliği sorumluluğunu üstlenmiş ve bölgede öncü bir aktör olarak kendini göstermiştir. Polonya diplomatik çabalarıyla Rusya'ya karşı daha güçlü yaptırımlar, diğer aktörlerle birlikte bütünlüklü bir yanıt, Ukrayna'nın AB üyeliği ve Ukrayna'ya askeri yardım sağlanması için baskı yapmıştır. Bu çabalar, Polonya'nın bölgede kalıcı bir liderlik rolü üstlenme hedefini ve isteğini göstermektedir, zira Polonya sadece Ukrayna'yı desteklemekle kalmamış, aynı zamanda diğer aktörleri de yardım sağlamaya çağırmış ve bu güçlerin beklenen ölçüde katılım göstermediğini düşündüğünde onları kınamıştır. Bunların yanında, Polonya askeri ekipman tedarik etmenin yanı sıra büyük bir lojistik merkez olarak işlev görmüş, savunma harcamalarını artırmış ve NATO'nun doğu kanadını güçlendirmiştir. Bu sayede Rusya'ya yakınlığı ve Ukrayna'nın 2022'nin Şubat'ına kadar sağladığı tampon bölgenin eksikliği gibi elverişsiz jeopolitik koşullarını avantajına kullanmıştır.

Literatür incelendiğinde, Polonya'nın yanıtını açıklayıcı olarak jeopolitik durum, Polonya dış politikası ve iç çıkarlar gibi faktörlerin vurgulandığı görülmektedir. Polonya ve Ukrayna arasında gerginliğe yol açan vakalar ve eski Polonya hükümetinin (PiS) Ukrayna'ya desteği hakkında verdiği mesajlarda tavır değişikliği olmasına rağmen, Polonya uzun süredir Ukrayna yanlısı bir duruş sergilemiştir ve yeni hükümet de bunu devam ettirmektedir.

Jeopolitik bir bakış açısından bakıldığında, Ukrayna'nın AB'ye katılımı Polonya'ya fayda sağlayacaktır, nitekim Polonya daha çok merkezde yer alacak ve bir sınır ülkesi olmayacaktır. Ancak, ekonomik bir bakış açısından bakıldığında, Ukrayna'nın rekabetçi tahıl ihracat kapasitesinin Polonya'nın tarım sektörüne zarar vereceği ve bölgedeki tarımı ve ekonomik pozisyonu zayıflatacağı ön görülebilir. Bu durumun Polonya'nın ekonomik çıkarlarını zedeleme potansiyeli taşımasına rağmen, Polonya Ukrayna'nın Batılı kurumlara

katılımını savunmaktadır. Son olarak, Polonya kendi güvenliğini ve Avrupa güvenliğini güçlendirmeyi hedeflemiş ve NATO'nun doğu kanadında hayati bir aktör olarak bölgesel istikrara katkıda bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Polonya'nın yanıtı, Ukrayna'nın işgali, Rusya, Avrupa güvenliği, bölgesel rol

Münzevi Krallıktan Dijital Hanedanlığa: Kuzey Kore'nin Siber Güvenlik Stratejileri ve Yapay Zeka İlişkisi

Aybala LALE KAHRAMAN

Dr. Öğr. Üyesi, Bursa Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, siber uzayda asimetrik bir güç olarak varlık kazanan Kuzey Kore'nin siber güvenlik stratejilerini incelemektedir. Bu kapsamda, rejimin istikrarının bir yolu olarak siber güvenlik stratejilerinin yapay zeka (AI) ile ilişkisi üzerine durulması planlanmaktadır. Nitekim, Kuzey Kore bağlantılı devlet destekli siber oluşumların, siber operasyonlarını daha etkin hale getirmek için yapay zeka kullanmaya başladığı yönünde tespitler mevcuttur. Uluslararası toplum tarafından 'kapalı bir kutu' olarak nitelendirilen Kuzey Kore'nin, bildiri başlığında vurgulandığı üzere 'münzevi bir krallık' iken, dijital ortamda adından söz ettirir bir duruma gelmesi ilgi çekici bir gelişmedir. Zira, son yıllarda Kuzey Kore'ye atfedilen pek çok siber saldırı faaliyeti tespit edilmiştir. Siber uzayda suçun isnad edilebilirliği zor olmasına rağmen, bu saldırıların Kuzey Koreli hacker gruplarından izler taşıdığı yönünde kanaatler hakimdir.

Bu çalışmanın temel sorunsalı, Kuzey Kore'nin küresel politikadaki paradoksal konumunu ele almaktadır. Hem uluslararası yaptırımlar neticesinde izole edilmiş ve yalnızlaşmış, hem de karmaşık siber operasyonlar yürütme kabiliyetine sahip bir ülke profili ile Kuzey Kore farklı bir örnek sergilemektedir. Bu nedenle çalışma, Kuzey Kore'nin siber güvenlik stratejilerini yapay zeka ile bütünleştirme çabalarını, salt savunma amaçlı olarak değerlendirmemekte; varoluşsal tehdidi olan uluslararası düzende hayatta kalmaya yönelik bir strateji olarak yorumlamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel argümanı, Kuzey Kore yönetim ideolojisi haline gelen Juche ideolojisi ve felsefesinin, ülkenin siber kapasitesini geliştirme çabaları ile ilişkili olmasıdır. Öyle ki bir 'kendi kendine yeterlik' düşüncesi olarak özetlenebilecek Juche ideolojisi üç temel amaca haizdir: i) siyasi bağımsızlık; ii) ekonomide kendi kendine yeterlik; iii) ulusal savunmada özgüven. Bir teknoloji dilemması yaşayan ülkenin, büyük bir askeri mücadele yerine, nispeten düşük maliyetli, ancak etkin araçlar sunan asimetrik yetenekleri tercih etmesi Juche'nin hayata geçirilmesi için bir adımdır.

Çalışmada, Kuzey Kore'nin siber güvenlik stratejileri ve yapay zeka kullanımı ile ilişkisini incelemek için nitel araştırma yöntemleri kullanılacaktır. Öncelikle, Kuzey Kore'nin siber güvenlik stratejileri ve yapay zeka kullanımı hakkında mevcut literatür kapsamlı bir şekilde incelenecektir. Bu noktada, Kuzey

Kore kaynaklarına erişimin kısıtlılığı çalışmayı ağırlıkla ikincil kaynaklarla yürütmeyi gerektirse de, Kore dilinde kaynaklar ve Kuzey Kore kaynaklı alan adı olan .kp alan adlı erişilen websiteleri ve haber kaynakları taranarak Kuzey Kore'ye dair bir perspektifin de izleri aranacaktır. Böylece, lke gündemine yeni dahil olan ve hızla gelişen yapay zeka konusunun, kamuoyuna ne lde yansdığı da tespit edilecektir. Zira, 2019 yılından itibaren 'Dördüncü Sanayi Devrimi' vurgusu yapan Kuzey Kore, siber güvenlikte yapay zekadan daha fazla faydalanarak münzevi krallıktan, etkin bir dijital aktöre dönüşmeyi stratejik bir hedef olarak belirlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber Güvenlik, Yapay Zeka, Kuzey Kore, Juche.

Yapay Zekânın Savaş Alanındaki Rolü: Otonom Silah Sistemleri ve Uluslararası Hukuk

Yusuf Mehmet AKAY

Arş. Gör. Dr., Karabük Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

İnsan zihninin bilgi işleme yeteneklerini taklit edebilen bir makine üretme fikri tarihsel olarak yapay zekâ (*Artificial Intelligence - AI*) çalışmalarının temelini oluşturmuştur. Söz konusu çabalar teknolojinin gelişmesiyle beraber, yeni görevler öğrenebilme ve yeni durumlara uyum sağlayabilme üzerine evrilmiştir. Veri analizinde ve karar vermede makinelerin insanlardan çok daha verimli ve hassas olduğu görüldükçe farklı uygulama sahalarına kavuşan yapay zekâ, başta ulusal güvenlik olmak üzere çeşitli alanlarda kendine yer bulmaya başlamıştır. 2021 yılının Mayıs ayında İsrail'in Gazze'deki 11 günlük operasyonunun ardından yetkililer, İsrail'in makine öğrenimi ve gelişmiş bilgi işleme yeteneğini kullanarak ilk yapay zekâ savaşını verdiğini söylemiştir (Davies vd., 2023). Benzer şekilde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2021/229 numaralı raporunda, operatör ve mühimmat arasında veri bağlantısı gerektirmeyen, otonom bir şekilde hedeflere saldırmak üzere programlanan bir Türk yapımı insansız hava aracının, Libya'da saldırı gerçekleştirdiği ileri sürülmüştür (*United Nations Security Council Report- S/2021/229*, 2021). Yapay zekanın kullanım alanının yaygınlaşmasıyla diğer ülkelerde de benzer girişimler görülmüş ve *Goldman Sachs* tarafından ülkelerin yapay zekâ yatırımının 2025 yılına kadar 100 milyar doları ABD olmak üzere toplamda 200 milyar dolara erişebileceği öngörülmüştür (*AI investment forecast to approach \$200 billion globally by 2025*, 2023). İsrail, 7 Ekim 2023'te gerçekleşen Hamas saldırılarına yanıt olarak gerçekleştirdiği operasyonlarda öncekinden daha gelişmiş bir yapay zekâ uygulaması olan *Gospel*'i uygulamaya almış ve etkin bir şekilde kullanmıştır (Liebergal, 2023). *Gospel* yapay zekâ sisteminin otonom bir şekilde insan öldürme kararı alıp almadığına dair çeşitli tartışmalar sürmekle birlikte yapay zekanın yalnızca Gazze'deki hedefleri seçmeye yardımcı olduğu ancak bu süreçte çok seçici davranmayarak şimdiye kadarki en yüksek sayıda Filistinli sivil ölümüne yol açtığı anlaşılmaktadır. *Gospel*'in mevcut haliyle kendiliğinden saldırı veya öldürme kararı almadığı fakat çok yakın bir gelecekte bu durumun değişeceği öngörülmektedir. Uzak bir ihtimal olmayan söz konusu yakın gelecekte yapay zekanın kendiliğinden öldürme kararı alabilmesi birçok etik, hukuki ve pratik sorunu da beraberinde getirecektir. Bu çalışma, yakın gelecekte yapay zekanın öldürme kararı almasının, kontrol, denetim, sorumluluk,

uluslararası hukuk ve savaş suçları bağlamında değerlendirilmesini ve olası silahlanma yarışı hususunda oynadığı rolü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada yapay zekanın seyri ve temel parametreleri üzerinde kısaca durulmuş, bir silah olarak yapay zekanın temel özellikleri ve uluslararası politika ile olan bağlantısı genel hatlarıyla ortaya konulmuş ve kendiliğinden öldürme kararı alabilen bir yapay zekanın uluslararası hukuk ve politikaya yönelik etkileri, etik, pratik ve hukuki sorunlar başlığı altında incelenmiş ve etkileri analiz edilmiştir. Nihai olarak tespit edilen bulgular sistematik bir şekilde derlenerek tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Yapay Zeka, Gospel, Kargu, Savaş Hukuku, İnsancıl Dünya.*

Küresel Yönetişim ve Yükselen Güçler: Çok Taraflılık ve İttifak İlişkileri Üzerinden Bir Değerlendirme

H. Burç AKA

Prof. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Küresel yönetim kavramı, kesin olarak ilk ne zaman kullanıldığı konusunda bir uzlaşma bulunmamakla birlikte, 1990'ların başlarından itibaren sosyal bilimler literatüründe önemli bir yer edinmiştir. Bu dönemde, "Yeni Dünya Düzeni" olarak adlandırılan süreçte, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve iktisat disiplinlerinde küresel yönetim üzerine yoğun çalışmalar yapılmıştır. James Rosenau'nun 1992 yılında yayımlanan "Governance Without Government: Order and Change in World Politics" adlı eseri, küresel yönetim kavramını kapsamlı bir şekilde ele alarak, devlet dışı aktörlerin artan rolüne dikkat çeker. Rosenau, küresel yönetimin çok katmanlı ve hiyerarşik olmayan bir yapı olduğunu, güç dinamiklerinin değiştiğini ve küresel sorunların karmaşıklığının devletlerin tek başına üstesinden gelemeyeceği bir boyutta olduğunu savunur. Bu nedenle, yeni yönetim mekanizmaları ve kurumlarının geliştirilmesi gerektiğini ve küresel sivil toplumun yükselişinin ve uluslararası normların yayılmasının önemini vurgular. Eser, devlet merkezli yönetim anlayışının ötesine geçerek, farklı aktörlerin iş birliği ve koordinasyonunun küresel yönetimde kritik bir rol oynadığını ortaya koyar.

Susan Strange'in 1996 yılında yayımlanan "The Retreat of the State: The Diffusion of Power in the World Economy" başlıklı eseri ise, devletlerin uluslararası ekonomi üzerindeki kontrolünün azaldığını ve gücün çok uluslu şirketler, finansal piyasalar, uluslararası örgütler ve teknoloji gibi devlet dışı aktörlere kaydığını savunur. Strange, küreselleşmenin ve ekonomik entegrasyonun artmasıyla birlikte devletlerin egemenliklerinin erozyona uğradığını ve bu yeni güç dinamiklerinin küresel düzeni yeniden şekillendirdiğini belirtir. Bu eser, uluslararası ilişkiler ve ekonomi politığında geleneksel devlet merkezli analizlerin ötesine geçerek, devlet dışı aktörlerin artan etkisini vurgular ve bu değişimin uluslararası sistem üzerindeki etkilerini derinlemesine tartışır.

Küresel yönetim, Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemde devletler arası karşılıklı bağımlılığın, devlet dışı aktörlerin karar süreçlerine dahil edilerek uluslararası kurumlarla güçlendirilmesi paradigmasıdır. Bu paradigma, Batı merkezli değerler ve normlar üzerine inşa edilmiş ve sisteme empoze edilmiştir. Ancak, Çin Halk Cumhuriyeti başta olmak üzere yükselen güçlerin uluslararası

siyasette artan etkisi, küresel yönetişimin olgusal gücüne ve uygulamadaki tutarlılığına meydan okumaktadır. Yükselen güçlerin ortak noktası, İkinci Dünya Savaşı sonrası hayata geçirilen uluslararası kurumların şekillendirilmesinde katkılarının pek az olmasıdır. Birleşmiş Milletler, NATO, Avrupa Birliği, Dünya Ticaret Örgütü, Paris İklim Değişikliği Antlaşması, Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesi, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası ve İnsan Hakları Bildirgesi gibi uluslararası kurumların pek azında oluşturuvcu etkileri vardır.

Ana argüman şudur ki, uluslararası politika ve ekonomi alanında nicel payları artan yükselen güçlerin Batı merkezli küresel yönetişime tabi olmalarını beklemek iyimser bir yaklaşımdır; zira mevcut küresel yönetişim, yükselen güçlerin artan etkisini dışlamaktadır. Bu sunum, küresel yönetişimde çok taraflılık ve ittifak ilişkilerinin, yükselen güçlerin ekonomik ve siyasi taleplerine yanıt verme kapasitesini ve bu durumun küresel düzenin istikrarı üzerinde ne tür etkiler yarattığını incelemeye odaklanacaktır. Sunumun temel varsayımı, yükselen güçlerin kendi aralarında uyumlu bir alternatif güç birlikteliği olmamasına rağmen, Batı merkezli uluslararası sistemin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği yönündedir. Bu çerçevede, Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan'ın parçalanmış çok taraflılık ve yeni iş birlikleri üzerinden küresel yönetişime dair talepleri ve rolleri, nicel ve nitel veriler ışığında değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Küresel Yönetişim, Yükselen Güçler, Parçalanmış Çok Taraflılık, İttifak, Revizyon, Çin, Hindistan.

Yükselen Güçlerin Küresel Etki Aracı Olarak Çevre Politikaları

Sezin İba GÜRSOY

Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Son 30 yılda, çevresel konular uluslararası gündemde önem kazanmış ve devletlerin dış politika yapımında kritik bileşenler haline gelmiştir. Büyük güçler rutin olarak küresel meselelerdeki önemli sorunları ele almak için özel sorumluluklar üstlenme talepleriyle karşı karşıya kalmışlardır ki çevre de son dönemde bu sorumluluklar listesine girmeyi başarmıştır. Avrupa Birliği ve ABD, gönüllü iş birliği anlaşmaları, çevresel hedefleri teşvik etmek için ticaret ve standart belirleme organlarının kullanılması yoluyla çevre standartlarını doğrudan ve dolaylı olarak uluslararası hale getirmeye çalışmışlardır. Büyük güçler, çevre alanında küresel kolektif eyleme katkıda bulunmak için orantısız mali ve teknolojik kaynaklara sahiptir. AB'nin “büyük güç” statüsü tartışılabilir olsa da 1990'lardan bu yana birçok küresel çevre sorununda liderliğe doğru algılanan adımlar atmıştır.

Çevresel normların çok sayıda evrensel bildirmede yer almasına, çok taraflı yasal belgede kurumsallaştırılmış küresel bir endişe olarak resmen tanınmasına ve bu sorunların önemi ve merkeziliğindeki artışa rağmen, büyük güçlerin sorumluluğunu talep eden veya tanıyan normları veya kurumları şekillendirme kapasiteleri sınırlı kalmıştır. Yerleşik güçlerin küresel sorumlulukları nispeten açık ve zorlayıcı bağlantılar olmasına rağmen, çevresel kaygılar söz konusu olduğunda bu bağlantıların eksik olduğu ortadadır. Bu doğrultuda yeni yükselen güçler ve onların tercihleri mevcut küresel çevresel yönetişime meydan okumakta, daha fazla etki aramakta ve aynı zamanda politika yapma özerkliklerini korumaya çalışmaktadırlar. Yükselen güçler yani Çin, Hindistan ve Brezilya gibi gelişmekte olan ekonomilerin küresel çevre yönetişimde radikal değişimlere yol açtığı giderek daha fazla kabul görmektedir. Esasen bu çalışmanın amacı da yükselen güçlerin küresel çevre politikalarında oynadıkları rolü incelemektir. Ortaya çıkan kritik bir soru, yeni güçlerin çevre konusunda liderlik yapma küresel çevre yönetişimde duraklayan performansı ele alma potansiyeline sahip olup olmadığıdır. Bu noktada bu ülkelerin küresel çevre sorumluluklarını ne kadar almak istedikleri ve bu süreci nasıl etkileyebilecekleri de tartışılacaktır.

Yükselen güçlerin, küresel yönetişimdeki artan etkisi, küresel çevre politikalarına çeşitli şekillerde yansımaktadır. Bu doğrultuda küresel çevresel

yönetişimdeki değişikliklerin hem çevre değerlerinin yerleşmesi hem de yükselenler açısından sorumlu bir yükselen güç imajı oluşturmasına yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu ülkeler, genellikle ekonomik kalkınma ile çevresel koruma arasında denge kurmaya çalışmaktadırlar. Çalışmada bu dengenin nasıl sağlanacağı tartışılırken; Çin'in "Ekolojik Medeniyet" paradigmasından, Hindistan'ın yenilenebilir enerji yatırımlarına kadar yeni politik yaklaşımlara, çevresel sürdürülebilirlik kapsamında Brezilya, Hindistan, Çin'in ortak stratejilerine ve çevresel diplomasi girişimlerine kadar çok yönlü bir değerlendirme yapılacaktır. Bu değerlendirme, Brezilya, Çin ve Hindistan'daki çevre politikalarının ikincil verilerin karşılaştırmalı analizi ve literatürün ayrıntılı bir okunması yoluyla gerçekleştirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Çevre Yönetişimi, İklim Değişikliği, Küresel Çevre Politikaları, Yükselen Güçler

Küresel Ekonomide Asya'ya Doğru Güç Kayması: Alternatif mi, Tamamlayıcı mı?

Tolga BİLENER

Dr. Öğr. Üyesi, Galatasaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Küresel ekonomide yükselen güçlerin, özellikle Çin Halk Cumhuriyeti ve Hindistan'ın payı giderek artmaktadır. Üstelik bu ülkeler geleneksel küresel ekonomi ve finans yapılarını kullanmanın yanı sıra giderek yeni kalkınma modelleri ve finansal araçlar öneren, küresel ekonominin şekillenmesine katkıda bulunan oyunculara dönüşmektedir. Bu bağlamda öncelikle Çin'in 2013 yılında ilan ettiği Tek Kuşak Tek Yol (BRI) projesi ile Asya, Avrupa ve Afrika'yı kapsayan geniş çaplı bir altyapı ve ekonomik kalkınma projesi başlatmış olması önem taşımaktadır. Bu proje Çin'in küresel ticaretteki payını artırmasının yanı sıra, projeye katılan ülkelere de ekonomik kalkınma sağlamayı hedeflemektedir. BRI'ye paralel olarak kurulan Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) ise, 2015 yılından bu yana altyapı projelerini finanse etmekte ve talep eden ülkelere esnek koşullarla hızlı finansman sağlamaktadır. AIIB'nin kuruluş amacı, yardım talep eden ülkelerdeki altyapı ihtiyacını karşılamak ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmektir. Çin'in bu bankadaki hâkim konumu, onun Küresel Güney'in ekonomik yönetimindeki etkisini artırmaktadır. Hindistan ise, 2023 yılında ortaya koyduğu Hindistan-Orta Doğu-Avrupa Ekonomik Koridoru (IMEC) projesi ile küresel ticaretteki önemini artırmayı ve bölgesel işbirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. IMEC, Hindistan'ın stratejik konumunu kullanarak Asya, Orta Doğu ve Avrupa arasında güçlü bir ekonomik bağ kurmayı hedeflemektedir. Bu proje hayata geçerse Hindistan'ın küresel ekonomik ağlarda daha merkezi bir rol oynamasını sağlayabilecektir. Yukarıda zikredilen her iki ülkenin de aralarında olduğu BRICS ülkeleri tarafından 2014 yılında kurulan Yeni Kalkınma Bankası (NDB) da gelişmekte olan ülkelerin altyapı ve sürdürülebilir kalkınma projelerini finanse etmektedir. NDB, gelişmekte olan ülkelerin ihtiyaçlarına daha uygun finansman koşulları sunarak, geleneksel finansal kurumlara alternatif oluşturma iddiasındadır. BRICS ülkeleri de bu banka aracılığıyla daha adil ve dengeli bir finansman yapısı oluşturmayı hedeflemektedir. Bu yeni finansal araçlar ve kalkınma modelleri, dünyanın ekonomik ağırlık merkezinin yerleşik endüstriyel güçlerden Küresel Güney'e doğru kaymasının simgesine dönüşmüşlerdir. Ticaret yollarının çeşitlenmesini ve bölgesel ekonomik entegrasyonu teşvik eden bu yapılar, geleneksel finansal kurumlarla işbirliği yapmanın yanı sıra onlara alternatif olarak da hareket edebilmektedir. Bu durum küresel yönetimde rekabeti artırmakta ve jeopolitik

stratejilerin yeniden şekillenmesini gerektirmektedir. IMF ve Dünya Bankası gibi geleneksel finansal kurumlar küresel ekonomik yönetişimde etkin rol oynamaya devam etseler de, artan eleştiriler ve alternatif kurumlar dolayısıyla rollerini yeniden tanımlamak zorunda da kalmaktadır. Geleneksel kurumlar yükselen güçlerin oluşturduğu yeni finansal araçlar ve modellerle rekabet edebilmek için daha esnek ve kapsayıcı politikalar geliştirmeye çalışmaktadır, ayrıca Avrupa Birliği de önemli bir küresel ekonomik aktör olarak Global Gateway örneğindeki gibi yanıtlar üretmeye çabalamaktadır. Küresel ekonomik denklemin yeniden şekillendiği bu ortamda Dijital Yuan (e-CNY) gibi yeni finansal araçlar ve yeni rezerv para birimlerinin oluşması, ABD dolarının küresel hakimiyetini de belli ölçülerde tehdit etmektedir ve uluslararası ticaret sistemini yeniden şekillendirme potansiyelini taşımaktadır. Bu çalışmada, yukarıda tanımlanan unsurların küresel ekonomide köklü değişiklikler yaratma potansiyeli ele alınacak, yükselen güçlerin oluşturduğu yeni kalkınma modelleri ve finansal araçların küresel ekonomik yönetişimi nasıl etkileyeceği ve bu süreçlerin gelecekte nasıl şekilleneceği hakkındaki olası senaryolar tartışılacaktır. Ayrıca bu yeni yapıların geleneksel kurumlarla olan ilişkileri ve işbirliği potansiyelleri de incelenecektir. Bu bağlamda, küresel ekonomide adil ve dengeli bir yapının nasıl oluşturulabileceği ve sürdürülebilir kalkınmanın nasıl sağlanabileceği konuları tartışmaya açılacaktır

Anahtar Kelimeler: Küresel Ekonomi, Küresel Yönetişim, Jeoekonomi, Yükselen Güçler, Kalkınma.

Çin'in Küresel Yönetişimde Artan Etkinliği: Bir "Yapısal Güç" İncelemesi

Can DONDURAN

Dr. Öğr. Üyesi, İstinye Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Günümüzde, gittikçe çok kutuplu bir hal almakta olan uluslararası siyasetin geçirdiği dönüşümün en belirgin biçimde somutlaştığı alanların başında küresel yönetim gelmektedir. Değişen güç dengeleri, yükselmekte olan aktörlerin küresel yönetimdeki rolünün artmasına yol açarken, bu durum kimilerince yeni bir düzenin doğuşuna kimilerince ise mevcut uluslararası sistemin reformlar aracılığıyla mevcut gerçekliğe uygun hale getirilmesine zemin hazırlamaktadır. Yükselen güçlerin küresel ölçekte artan etkinliğinin lokomotifleri olarak Çin öne çıkmaktadır. Bu çalışma, Susan Strange tarafından geliştirilen yapısal güç çerçevesini temel alarak Çin'in küresel güç yapılarındaki konumunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çin'in bu güç yapılarında rekabetçi seviyeye ulaşması, liberal uluslararası düzenin bazı temel taşlarını tartışmaya açarken, alternatif yönetim mekanizmalarının kurulmasına da zemin hazırlamıştır.

Bu bağlamda, küresel yönetimle doğrudan ilişkili olmasına rağmen literatürde şaşırtıcı derecede nadir olarak kullanılan yapısal güç yaklaşımı, bu çalışmanın temel çerçevesini oluşturmaktadır. Bu yaklaşıma göre, bir aktörün küresel seviyedeki statüsünü belirleyen dört birincil güç yapısı bulunmaktadır. Bunlar, güvenlik, üretim (ekonomi), finans ve bilgi yapılarıdır. Ayrıca, bu yapıları tamamlayıcı nitelikte olan ve güncel konjonktüre göre şekillenen ikincil güç yapıları da belirleyici önemdedir. Aralarında herhangi bir hiyerarşik ilişki bulunmayan eşit önemdeki bu yapılar, bir piramidin bağımsız fakat ayakta durabilmek için birbirinin desteğine muhtaç olan farklı yüzleri olarak düşünülebilir. Bir uluslararası aktör, ancak bu küresel güç yapıları üzerindeki kontrol ve etkisini artırmak suretiyle küresel yönetimdeki normları, kuralları ve gündemi belirler hale gelebilmektedir.

Çin'in geçmişten bugüne küresel yönetime yönelik yaklaşımına bakıldığında inişli çıkışlı bir trend göze çarpmaktadır. Devrim sonrasında uluslararası siyasetten izole olmak ve Batı değerlerine karşıtlık üzerinden şekillenen bu yaklaşım zamanla başat ve belirleyici aktörlerden biri olma yönünde evrilmiştir. "Çin'in yükselişi," söz konusu küresel güç yapılarında Çin'in etkisinin gittikçe artmasının doğal bir sonucudur. Ekonomi yapısında ABD seviyesine ulaşan GSYİH ve devasa üretim gücüyle öne çıkan Pekin, finans yapısında gelişmekte olan uluslara en çok krediyi sağlayan aktör haline gelmiştir.

Güvenlik alanında halen en büyük güç olan ABD'nin arkasında görünse de hızla artan askeri harcamaları ve sofistike silah sayısı, Çin'in güç projeksiyonu kabiliyetini geliştirmektedir. Bilimsel ve teknolojik gelişimdeki öncü ülkelerden biri haline gelen Çin, kültürel politikalar aracılığıyla yumuşak gücünü öne çıkararak bilgi yapısında da başat bir konuma ulaşmıştır. Son olarak, küresel refaha katkı, gelişmekte olan ülkelere altyapı desteği gibi hususlardaki rolü ikincil güç yapılarında da ülkenin etkinliğini başta ABD olmak üzere diğer büyük güçlere meydan okuyabilir seviyeye getirmiştir.

Çin, artan yapısal gücünü küresel yönetimdeki rolünü genişletmek için tasarlanmış, tek amaca yönelik iki katmanlı bir strateji geliştirmek için kullanmaktadır. Mevcut düzen içerisinde gelişmekte olan ülkelere destek verip seslerinin duyulmasına yardımcı olarak reform çağrılarını güçlendirmek bu stratejinin ilk boyutudur. G20'nin etkinliğinin artması, IMF içerisinde Çin'in oy temsil oranının yükselmesi gibi örnekler bu reform çağrılarının karşılık bulduğunun göstergeleridir. Bu stratejinin ikinci boyutunu ise Çin'in kurduğu veya öncülük ettiği çeşitli girişim ve kurumlar aracılığıyla mevcut yönetim mekanizmalarına alternatif yapılar sunmak oluşturmaktadır. Şanghay İşbirliği Örgütü, Yeni Kalkınma Bankası gibi yapılar, mevcut düzen içerisindeki yerleşmiş kurumları dönüşüme zorlarken gelişmekte olan ülkeler için de seçeneklerin genişlemesini sağlamaktadır. Çin bu iki katmanlı strateji ile küresel yönetimde artan gücünü yansıtan bir yer edinmeyi ve aynı zamanda diğer yükselen güçlerin hareket alanını genişletmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Küresel Yönetim, Liberal Uluslararası Düzen, Susan Strange, Yapısal Güç.

AB'nin Yeni Göç ve Sığınma Paktının Türkiye İle Göç Diplomasisine Etkisi

Nur Seda TEMUR

Öğr. Gör., ODTÜ, Uluslararası İşbirliği Ofisi

Bu çalışmanın amacı; Avrupa Birliği (AB)'nin 10 Nisan 2024 tarihinde yayınladığı yeni Göç ve İltica Paktı'nın Türkiye ile göç diplomasisini nasıl etkileyeceğini araştırmaktır. Bu makalede, yeni paktın AB üye devletleri arasındaki karşılıklı bağımlılığı güçlendirmesine rağmen, AB üye devletlerine yönelik göçün karmaşıklaşacağı ve bunun da göç alan, göç veren ve transit devletlerden biri olan Türkiye ile arasında göç diplomasisinin önemini artıracacağı fikrini savunmaya çalışacağım. Buradan hareketle, giriş bölümünün ardından, AB'nin Göç ve Sığınma Paktı'nın temel unsurları ve hedefleri tartışılacak, bu paktın AB'nin Türkiye ile olan ilişkilerine etkisi tartışılacaktır. Ardından çalışma, göç diplomasisi kavramına ve kavramın realist teorik çerçeveden tartışılmasına odaklanacaktır. Bu bağlamda AB ve Türkiye arasındaki göç ve sığınma konularındaki ilişkilerin tarihsel boyutu ele alınacaktır. Ardından, AB'nin Yeni Göç ve İltica Paktı incelenecek ve 2020 AB Göç ve İltica Paktı ile karşılaştırması yapılacaktır. Ayrıca bu bölümde AB'nin yeni göç ve sığınma politikalarının Türkiye'ye yönelik politika ve uygulamalara etkisi tartışılacaktır. Türkiye'nin AB'nin bu yeni paktına nasıl bir bakış açısıyla yaklaştığı ve nasıl bir politika izleyeceği de bu bölümde irdelenecektir. Sonuç bölümünden önce, yeni paktın AB ve Türkiye arasındaki göç diplomasisi üzerindeki etkisi, iş birliği fırsatları ve uyumsuzlukları üzerinden tartışılacaktır. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılacaktır. Kısacası bu alımda AB'nin yeni göç ve sığınma paktının Türkiye ile olan ikili ilişkileri tartışılacak ve bu pakt doğrultusunda geliştirilen politikaların ikili göç diplomasisine etkisi araştırılacaktır. Bu araştırma nitel bir çalışma olacaktır. Özellikle, Yeni Göç ve İltica Paktı'nda alınan kararlara ilişkin veriler, doküman analizi yoluyla hem birincil hem de ikincil kaynaklardan toplanacaktır. Nitekim birincil kaynaklar Yeni Pakt ile ilgili resmî belgelerden oluşacaktır. Bu belgeler daha çok Yeni Pakt (2024) ile bir önceki pakt (2020) arasında karşılaştırma yapmak için kullanılacaktır. İkincil kaynaklar ise ilgili kitaplar, makaleler, akademik dergiler, araştırma yazıları ve gazetelerden oluşacaktır. Bu kaynaklar göç diplomasisi ve yeni paktın göç diplomasisi üzerindeki etkisinin tartışılması için kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç Diplomasisi, Göç ve Sığınma Paktı, Avrupa Birliği, Türkiye, Göç, İltica.

Almanya'nın Entegrasyon Kanunu Bağlamında Mülteci Entegrasyonunu Yeniden Düşünmek

Yasemin KARADAĞ AVCI

Öğr. Gör.Dr., Hitit Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Son çeyrek yüzyılda göç, dünya çapında siyasetin merkezinde yer almaktadır. Sığınma politikalarının dışsallaştırılmasından siyasette mülteci karşıtı sağcı partilerin yükselişine kadar, göç hareketleri ve özellikle mülteciler ve mülteci entegrasyonu (ya da entegrasyonun eksikliği), Küresel Kuzey'deki liberal demokratik siyasetin temellerini sarsmaktadır.

Mültecilere sağlanan koruma, gönüllü geri dönüş, gönüllü yeniden yerleştirme, yeniden yerleştirme veya vatandaşlığa kabul olarak tanımlanan 'kalıcı çözüm' yollarından biriyle tekrar ulusal koruma gerçekleşene kadar devam etmektedir. Bu kalıcı çözüm yollarından hiçbiri, uluslararası hukukun ev sahibi ülkelere dayattığı yasal bir yükümlülük değildir. 1951 Mülteci Sözleşmesi/1967 Ek Protokolü ve 1950 BMMYK Tüzüğü, vatandaşlığa kabul çözümüyle ilişkili olarak mülteci entegrasyonu kavramına ilişkin bir fikir sunmaktaysa da, mülteci entegrasyonu uluslararası hukukta açık hukuki bir tanımdan yoksundur. Entegrasyon genellikle mültecilere ev sahipliği yapan devletlerin ve BMMYK'nin uygulamaları ve politikaları aracılığıyla anlaşılmaktadır. Bu noktada uygulama bakımından, Almanya farklı bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

2015 yılında Avrupa'da yaşanan 'mülteci krizi' sonrası Almanya'nın sığınma politikalarında ve yasalarında keskin bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu dönemde Almanya'ya gelen mülteci sayısındaki hızlı artışla birlikte ülke uzun zamandır devam eden neoliberal politikaların sonuçlarıyla yüzleşmek zorunda kalmıştır. Almanya'da 2000'li yılların başından itibaren baş gösteren ekonomik durgunluk ve yüksek işsizlik oranları nedeniyle sosyal refah sistemi ülkenin siyasi gündeminin temel konularından biri haline gelmiştir. Bu durum Almanya'nın işsizlik yardımı sisteminde, sosyal hizmetlerde ve kamu harcamalarında önemli kesintiler yapılması gibi neoliberal politikaların benimsenmesiyle neticelenmiştir. 2015'te yaklaşık bir milyon mültecinin Almanya'ya girişi, ülkede hâlihazırda var olan yapısal sorunları gün yüzüne çıkarmıştır. Ülkedeki yeni mültecilerin varlığını yönetmek için, sığınma ve entegrasyona ilişkin yasal rejim ve politikalarda önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir.

Almanya'nın 2016'da kabul edilen ilk ulusal Entegrasyon Yasası bu önemli değişikliklerin bir sonucudur. Almanya'da entegrasyon için yasal bir çerçeve sağlayan bu torba yasa, sığınmacılar, mülteciler ve ikincil korumadan yararlananlar için ikamet kurallarını, mesleki eğitime erişimi ve işgücü piyasasını düzenlemektedir. Mültecileri entegrasyona teşvik eden entegrasyon yasası, mülteciler gereken entegrasyon kriterlerine erişemediği noktada onlara çeşitli yaptırımlar uygulanmasını öngörmektedir. Bu çalışma, söz konusu entegrasyon yasasının, mülteci entegrasyonuna dair kapsamlı, hukuki bir çerçeve sunması açısından oldukça umut verici görünmesine rağmen, entegrasyon yasasının ve yasanın yapım sürecinin kapsamlı bir incelemesinin, Almanya'nın entegrasyon sisteminin esas olarak, mültecileri ivedi bir şekilde Almanya'nın işgücü piyasasına entegre etmeyi hedeflediğini gösterdiğini iddia etmektedir. Bu çerçevede, bu çalışma küresel siyasi değişmeler bağlamında Almanya'nın mülteci entegrasyonu politikalarına odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Almanya, entegrasyon, mülteci, sığınma hukuku, sığınma politikaları.

Avrupa Birliği'nde Yeşil ve Dijital Dönüşümün Temel Haklara Etkileri: “Adil Geçiş”i Anaakımlaştırmak Mümkün Mü?

Dr. Ayşegül ER KARAKAŞ

Bu bildirinın amacı, yeşil ve dijital dönüşüm sürecinden geçen Avrupa Birliği'nin (AB), dönüşümün “adil geçiş” ile sağlanacağı iddiasınının AB temel haklar alanındaki etkisini sorgulamak ve eşit ve kapsayıcı bir dönüşümün sağlanabilmesinin AB temel haklar düzenlemelerinde “adil geçiş”in anaakımlaştırılmasından geçtiğini ortaya koymaktır.

İklim değişikliğine ilişkin Paris Anlaşması'nın küresel iklim krizine karşı yetersiz kalacağı düşüncesi ve AB'nin bu konularda ön alıcı ve öncül olma isteği, 11 Aralık 2019 tarihinde Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen tarafından Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın (AYM) açıklanmasınının temel nedenlerinden biridir. Bir büyüme stratejisi olan AYM'nin temel hedefleri, 2050 yılı itibariyle sera gazı emisyonlarını sıfırlamak, kaynak kullanımından bağımsız bir ekonomik büyüme ve bu süreçte hiç kimsenin ve hiçbir bölgenin geride bırakılmaması olarak sıralanmıştır. Kovid-19 salgınının çevre ve dijital konularda ortaya çıkardığı eksiklikler ise yeşil dönüşüm sürecini hızlandırıcı bir etki yaratmıştır. Kovid-19 salgını sırasında ve sonrasında dijitalleşme konusunun artan önemi ve son dönemde yapay zeka alanındaki gelişmeler beraberinde dijital dönüşümü de önemli hale getirmiş ve AB bu konuda da kural koyucu bir rol oynamak üzere girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Avrupa Komisyonu tarafından tüm bu dönüşüm sürecinin “adil geçiş” ile yürütüleceği açıklanmıştır. Bununla birlikte, “adil geçiş mekanizması” incelendiğinde ikiz dönüşümün sosyo-ekonomik etkilerini azaltmaya yönelik finansal bir kaynak ile sınırlı kaldığı görülmektedir. “Adil geçiş” kavramınının daha geniş kapsamlara işaret etme ihtiyacı ortadadır.

Anaakımlaştırma kavramı ise, kapsayıcılık, tersine çevirme ve yeniden düzenleme kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Bir başka ifadeyle, politika ve düzenlemeler oluşturulurken anaakımlaştırmanının konusu olan kavram göz önünde bulundurularak harekete geçilmesi ve politika ve düzenlemelerin ilgili kavrama uygun olarak geliştirilmesi anaakımlaştırma kavramınının temel unsurlarındandır. AB temel haklar alanındaki düzenlemelerde ikiz dönüşüm sürecinde “adil geçiş”in anaakımlaştırılmasınının anlamı ise, öncelikle herkesi kapsayacak şekilde bir dönüşümün sağlanması ve bu dönüşümün kimin için “adil” olduğunun sorgulanmasına mahal vermemesidir.

Bu doğrultuda, yeşil ve dijital dönüşüm kapsamında getirilen yeni düzenlemelerin AB temel haklar düzenlemelerindeki etkisi araştırılırken “adil geçiş” kavramının ne olduğu ve nasıl olması gerektiği soruları sorulacaktır. Nitekim “adil geçiş” eşitlik ve ayrımcılık yasağı, sosyal güvenlik, adalete erişim, mal ve hizmetlere erişim gibi konulardan bağımsız düşünülemeyecek niteliktedir. Temel haklar konusundaki mevcut sorunları aşma ve ikiz dönüşüm süreciyle birlikte ortaya çıkan ve çıkacak olası sorunların çözümü konusunda “adil geçiş”in önemi irdelenecektir. Bunun için ise, AYM ve dijital dönüşüm kapsamında 2020 yılından bu yana çıkarılan ikincil düzenlemeler, AB liderlerinin açıklamaları ve Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanan belgeler incelenecektir. “Adil geçiş” kavramının anaakımlaştırma kavramıyla bağlantısı ise literatürdeki kavramsal tartışmalar çerçevesinde kurulacaktır.

“Adil geçiş” kavramının anaakımlaştırılmasına yönelik çalışmaların AB hukukunda temel haklar konusuna iki şekilde katkı sunacağı iddia edilmektedir. Bunlardan ilki, “adil geçiş”in sürecin bir parçası yapılmasıyla yeşil ve dijital dönüşüm konusunda yapılacak düzenlemelerin, düzenlemelerden etkilenecek paydaşları da sürece dahil etme imkanı vermesidir. Bunun anlamı ise, dönüşümden en çok etkilenecek kesimlerin haklarının dönüşümün bir parçası haline getirilmesidir. İkinci olarak, “adil geçiş”in üye devletlerde hukuksal bağlayıcılık kazanması ve yalnızca ikiz dönüşümden etkilenenleri değil, tüm AB vatandaşlarına yönelik bir uygulamanın geliştirilmesinin önünü açmasıdır. Bir başka ifadeyle “adil geçiş”in anaakımlaştırılması, AB’nin deyişiyle “kimsenin geride kalmadığından emin olmak” için yasal düzlemde garanti altına alınan ve uygulamaya yönelik tedbirleri güçlendiren bir yaklaşım sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, temel haklar, Avrupa Yeşil Mutabakatı, dijital dönüşüm, adil geçiş, anaakımlaştırma.

Avrupa Birliği'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Taraf Olduğu Yeni Bir Düzen?

Gülaişe ÜLGEN TÜREDİ

Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Avrupa Birliği (AB)'nin bölgesel bir örgüt olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS)'ne katılımı ilk olarak Komisyon tarafından 1979 yılının başlarında dile getirilse de; farklı siyasi ve hukuki nedenlerle hep geri planda kalmıştır. 17 Aralık 2000'de kabul edilen AB Temel Haklar Şartı'nın giriş kısmında AİHS'e ve AİHM içtihadına yapılan referansla tekrar gündeme gelmiştir. Sürece hukuki bağlayıcılık kazandırmak için atılan ilk adım, Lizbon Antlaşması (2009)'nın 6. madde 2. fıkrasında yer alan "Birlik AİHS'e katılır" ifadesiyle gerçekleşmiştir. AİHS 59. md'ye ek 14 Numaralı Protokol ile eklenen "Avrupa Birliği, bu sözleşmeye katılabilir" fıkrasıyla hukuki altyapı tamamlanmıştır. 2013'te Avrupa Konseyi'ne üye 47 ülke ile AB arasında bir taslak anlaşma metni düzenlenmiştir. Müzakereler sonucu ortaya çıkan taslak metin, AB Komisyon tarafından kurucu antlaşmaya uygunluğu ile ilgili görüş için Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD)'na sunulmuştur. ABAD Aralık 2014 tarihli 2/13 sayılı görüşünde; taslak katılım anlaşmasının Lizbon Antlaşması'nın 6. Maddesiyle ve 8 no'lu protokolü ile uyumlu olmadığını belirtmiştir. ABAD'ın görüşü katılım sürecinin sekteye uğramasına neden olmuştur.

Katılım süreci 2020 yılından itibaren AB Komisyonu'nun çabalarıyla tekrar hareketlenmiş ve ABAD'ın görüşü dikkate alınarak anlaşmada değişiklikler yapılmaya çalışılmıştır. 2023 Mart ayında da 46+1 şeklinde son müzakere toplantısı yapılmıştır. Bu toplantı sonrası sürecin sonuna gelindiğine dair iyimser açıklamalar yapılmıştır. Hatta son olarak sadece ABAD'ın yargısal denetimine tabii olmayan Ortak Dış ve Politika başlığı ile ilgili pürüzlerin olduğu belirtilmiştir.

2. Dünya Savaşı'ndan itibaren demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi değerleri önceleyen Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi iki örgütün anlaşma yoluyla hukuki bir zeminde birlikte var olması teoride anlamlı gözükmektedir. AB'nin 27 üyesi AİHS'e taraftır ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)'nin yargı yetkisine tabidir. ABAD'ın da 2/13 sayılı görüşünde dikkat çektiği üzere birtakım hukuki teknik olumsuzluklar bulunmaktadır. Ama bireysel başvuru mekanizmasının devreye girmesiyle, AB

kurumlarının AİHM önünde insan hakları bağlamında hesap verebilir duruma gelecek olması, insan hakları korumasının evrenselleşmesi anlamında büyük ve yeni adım olacaktır. 2. Dünya Savaşı sonrası Avrupa kıtasının kalkınması için ekonomik bütünleşme adımlarıyla kurulan bir örgütün kurumlarının, insan haklarına ilişkin uygulamalarının bireyler tarafından yargıya taşınabiliyor olması en azından Avrupa kıtası için yeni bir düzenin göstergesidir. Bu çalışmada, genel olarak AB'nin örgüt şeklinde AİHS'e katılımının insan hakları korunması bağlamında olası sonuçları değerlendirilecektir. İlk olarak katılım sürecinin tarihçesine değinilecek; daha sonra bu süreçte yaşanan hukuki ve siyasi uyuşmazlıklar ele alınacaktır. En son olarak da kısa vadede olası gözükten katılım sonrası AB kurumlarının neden olduğu insan hakları ihlallerinde yaşayabileceği muhtemel sorunlar üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Konseyi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.

Avrupa Birliğinde Ayrımcılık ve Hoşgörüsüzlükle Mücadeleye Direnç: Güncel Durum ve Gelişmeler

Tolga ÇIKRIKÇI

Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Dünyanın çeşitli bölgelerinde devam eden silahlı çatışmalar ile iklim değişikliğinin getirdiği felaketlerin yanı sıra, görece yoğunluğu değişmekle birlikte, yaygın insan hakları ihlalleri hemen her coğrafyada kendini göstermekte ve uluslararası politikanın son dönemdeki görünümünü karakterize etmekte. İnsan haklarının korunması ve desteklenmesine yönelik kurumsal gelişmelere rağmen hükümetlerin bilinçli tercihleri Avrupa Birliği içinde de uygulamada geriye gidişler olduğunu gösteriyor ve uluslararası politikanın büyük resiminin Avrupa karesine hiç de azımsanmayacak ayrıntılar ekliyor. Avrupa Birliği sınırlarında bulunan insanların ve çoğu kez dışlanmış olan toplulukların hakları ile sivil toplum üzerindeki kısıtlamalara ilişkin yapıcı taahhütlerine karşın AB kurumlarının ve üye devletlerinin 2023 yılı içinde de bu konularda yetersiz kaldığı hatta ilgili bazı direktiflerin hükümetler tarafından dirençle karşılandığı görülmekte. AB sınırlarında bulunan göçmenlerin temel insan haklarının deniz operasyonları, hukuka aykırı geri itmeler, gözaltılar ve resmi sığınma işlemleri sırasında ihlal edildiğine yönelik pek çok rapor mevcut. Irkçılık mağdurlarına yönelik koruma ve hesap verebilirliği güçlendirmesi beklenen AB Komisyonunun Irkçılığa Karşı Eylem Planı'nın (2020-2025) bazı üye devletlerde uygulanması ve ulusal politikaya dönüştürülmesi konusunda ciddi eksikler olduğu da açık. Avrupa kurumlarının AB'deki ırkçılıkla, LGBTİQ+ bireyler ve Romanlara yönelik farklı ayrımcılık ve hoşgörüsüzlük biçimleriyle mücadeleye yönelik standartlar geliştirme ve mevcut olanları iyileştirme çabaları üye devletlerin eylemleriyle her zaman eşleşmemekte. Üstelik Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonunun yıllık son raporunda ayrımcılık ve hoşgörüsüzlüğün bazı AB üyesi devletler de dahil Avrupa'daki temel eğilimlerden olduğu tespit edilmiş durumda. Bu temel eğilimlerin Bulgaristan, Hırvatistan, Macaristan, Polonya, Çekya ve Slovakya'da yoğunlaştığı görülmekte. Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansının Avrupa'daki ayrımcılıklara ilişkin son raporu da bunu destekler nitelikte. İnsan Hakları İzleme Örgütü ve Uluslararası Af Örgütü gibi insan haklarına ilişkin verileri derlemede önde gelen kuruluşların 2024 yılı İnsan Hakları Raporları ile Avrupa Birliği Kurumlarının insan haklarına ilişkin yıllık raporlarındaki veriler üzerinden, Avrupa Birliğinin son dönemdeki ayrımcılık ve hoşgörüsüzlükle mücadeleye ilişkin direktifleri ile

üye devletlerin ilgili çerçevedeki uygulamalarının ele alındığı bu çalışma, ayrımcılık ve hoşgörüsüzlükle mücadelede direnç odağı olarak nitelendirilebilecek AB hükümetlerinin tespitine ilişkin bir derlemenin yapılmasını amaçlamaktadır. Çalışmada, AB hükümetlerinin etik insan hakları bilgisi ve uluslararası insan hakları hukukunun temel ilkeleri ile çelişen ayrımcılık ve hoşgörüsüzlüğe dair son dönem uygulamalarının tespitinin, AB entegrasyonunun geleceğine ve göçmen karşıtlığı ile radikal muhafazakarlıkların yükselişine ilişkin tamamlayıcı bilgi sunacağı savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, İnsan Hakları, Ayrımcılık, Hoşgörüsüzlük, Irkçılık.

Küresel Siyasetten Yeryüzü Siyasetine: Ama Nasıl? Bir Müfredat İncelemesi

Yasin KARA

Arş. Gör., İstanbul Medipol Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Ekolojik krizin git gide derinleştiği, etkilerinin artık insanların gündelik hayatına kadar tesir etmeye başladığı günümüzde bir yeryüzü siyaseti anlayışına ihtiyaç vardır. Zira ekolojik sorunlar, kısa, orta veya uzun vadede tüm dünyayı ilgilendirir/ilgilendirecektir; bu minvalde kolektif çalışmayı gerektirir. Dolayısıyla ulus-ötesi bir siyasete ihtiyacımız vardır. Ayrıca, Antroposen tartışmaları bağlamında ele alacak olursak, yeryüzü ile ilgili meselelerin diğer pek çok disiplin gibi politika alanında kendine yer bulması gerekmektedir. Konunun uzmanlarından belirli periyotlarda rapor edinilmesi değil, topyekûn bir yeryüzü algısına, anlayışına sahip olunması esastır.

Bununla beraber, uluslararası siyasetin güncel görünümü küreselleşmeye rağmen küresel siyaset biçiminden uzak, eski uluslararası ilişkiler düzeninin devamıdır. Bu durum, küresel işbirliğini sağlayabilecek uluslararası kurumların etkilerinin sınırlı olması, siyasetin hâlâ büyük oranda ulus-devletlerce yürütülmesi ve salt ekonomik çıkar temelli bir anlayışla hareket edilmesi şeklinde tezahür etmektedir. Fakat ekolojik göstergeler, bu şekilde devam etmenin yeryüzünde yaşayan tüm devletlerin/toplumların/insanların hilafına olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun bizim çalışmamız açısından daha küçük ölçekte yansımaları ise üniversitelerin konuyla ilgili bölümlerinin bu güncel ve hayati durum ile bağ kuramaması olduğu iddia edilmektedir. Buna göre eski düzenin devamı görünümü, mesele ettiğimiz akademik birimlerde de devam etmektedir.

Peki yeryüzü siyaseti nasıl mümkün olabilir? Bu soruya farklı alanlardan değişik kapsam ve nitelikte cevaplar verilebilir. Bu çalışmanın vereceği cevap ekolojik meselelerden haberdar/ekolojik hassasiyete sahip/ekolojik okuryazar siyaset bilimciler yetiştirmektir. Zira mezun profili göz önünde tutulacak olursa, geleceğin karar alıcılarını yetiştiren bu bölümler, yeryüzü siyasetinin, böylece geleceğin inşasında önemli rol oynayabilir.

Bu çalışmada öncelikle uluslararası siyasetin kısa bir tarihsel serimi yapılacaktır, diğer bir deyişle, 'devletler arası münasebetlerden' 'küresel siyasete' tarihsel ve kavramsal bir yolculuk. Sonra ekolojik krizin tezahürlerinden güncel örneklerle yeryüzü siyasetinin önemi üzerinde durulacaktır. Son olarak, Türkiye'deki önde gelen siyaset bilimi bölümlerinin

(Sıralama kıstası olarak ÖSYM verileri kullanılacak) müfredatlarında ekolojik meselelerle ilgili derslerin durum tespiti yapılacak, sayı ve içerik incelemesine tabi tutulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yeryüzü siyaseti, küresel siyaset, ekolojik kriz, siyaset bilimi, karar alıcılar.

Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Küresel Ortaklığa Dair Umut ve Zorluklar: Büyük Yeşil Duvar

Şeyda GÜDEK-GÖLÇEK

Arş. Gör. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Çevre sorunları ve iklim krizi, sürdürülebilir bir gelecek vizyonu için küresel ortaklığı zorunlu hale getirmektedir. Bu sorunlar, doğası gereği ulus devletlerin ötesinde bir ortaklık bileşimini gerektiren ortak iyi ve küresel kamusal malların korunmasını gerektirmektedir. Afrika'da 100 milyon hektarlık alanın restorasyonunu hedefleyen Büyük Yeşil Duvar (The Great Green Wall/GGW), sürdürülebilir bir gelecek için küresel ortaklığa önemli bir örnek sunmaktadır. Senegal'den Somali'ye kadar uzanan ve 8000 km'lik bir alanı kapsayan Sahel ve Afrika Boynuzu bölgesini yeniden yeşillendirmeyi amaçlayarak çevresel sürdürülebilirliği hedeflemektedir. Bu yeşillendirme çalışması, biyolojik çeşitliliğin artırılması, tahrip edilen alanların iyileştirilmesi, çölleşmenin engellenmesi ve karbon tutumunun artırılması yoluyla iklim değişikliği ile mücadeleyi amaçlamaktadır. Ayrıca GGW, gıda güvenliğini sağlamak, kırsal alanda istihdam yaratmak, çevreye duyarlı altyapı geliştirmek ve bölgede sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan barış ve istikrarı teşvik etmektedir.

2007'de 11 Afrika ülkesinin Afrika Birliği öncülüğünde imzaladığı ve 2014 yılında 22 Afrika ülkesinin katılımıyla genişleyen GGW, birçok uluslararası örgüt, kalkınma ajansı, uzmanlık kuruluşu, sivil toplum kuruluşu ve yerel topluluk tarafından sahiplenilerek küresel bir ortaklık modeli oluşturmuştur. Birleşmiş Milletler ve diğer uzmanlık kuruluşları, GGW'nin koordinasyonunda ve uygulanmasında teknik destek sağlamakta önemli bir rol oynamaktadır. Mali destek ve teknik yardım, Küresel Çevre Fonu (GEF), Dünya Bankası, Afrika Kalkınma Bankası ve Avrupa Birliği gibi geniş bir ortak yelpazesinden gelmektedir. GGW ayrıca çeşitli projelere bilgi, uzmanlık ve kaynak katkısında bulunan ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının ve araştırma kurumlarının desteğinden de faydalanmaktadır.

Bu çalışmada, GGW'nin sürdürülebilir kalkınma hedefleri doğrultusunda sağladığı kazanımlar ve karşılaştığı zorluklar küresel ortaklıklar perspektifinden değerlendirilecektir. Çalışmanın hedefleri şunlardır:

1. GGW girişiminin çevresel ve sosyoekonomik etkilerini analiz etmek.
2. Küresel işbirliğinin GGW'nin başarısındaki rolünü incelemek.

3. Devlet-dışı aktörlerin girişimdeki proaktif müdahalelerini değerlendirmek.

GGW'nin başarısı partnerlerinin oluşturduğu ortaklığın işbirliğine ve başarısına bağlıdır. GGW'nin küresel ortaklık deneyimi ise umut ve zorlukları bir arada barındırmaktadır. Girişimin hedef ülkelere çevresel restorasyon, gıda güvenliği, istihdam yaratma ve işbirliği geliştirme gibi konularda önemli kazanımları olmuştur. GGW ile Sahel bölgesinde milyonlarca hektarlık bozulmuş arazinin restorasyonu ve ağaçlandırılması sağlanmıştır. Bozulmuş arazilerin restorasyonu, karbondioksiti tutarak iklim değişikliğinin azaltılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu restorasyon toprak verimliliğini ve biyoçeşitliliği iyileştirmekle birlikte ekosistemlerin iklim değişikliğine karşı direncini de arttırmıştır. Restorasyon çalışmaları, eğitim ve teknik destek tarımsal verimliliği artırarak milyonlarca insanın gıda güvenliğini iyileştirmiştir. Girişim, özellikle kırsal topluluklar için binlerce yeşil iş yaratmıştır. GGW işbirliği ve dayanışma için bir platform görevi üstlenerek, bölgede barış ve istikrarı teşvik etmektedir. Bu yönüyle GGW sürdürülebilirlik için sınır ötesi koruma ve iyileştirme çabalarına bir model olarak umut vermektedir.

Diğer taraftan, GGW küresel ortaklığı birçok zorlukla yüzleşmektedir. Ulusal çıkarlar ve politik öncelikler nedeniyle devletler GGW için gerekli sürekli siyasi kararlılığı ve işbirliğini göstermemektedir. Bu temel sorun uygulamada birçok zorluğa neden olmaktadır. Bölge devletlerinin GGW'ye ulusal plan ve politikalarında yer vermemesi, çevresel değişim ve eylemin ilgili sektör stratejileri ve eylem planlarında ana akımlaştırılmasını zorlaştırmaktadır. Bölgesel ve ulusal düzeylerde koordinasyon, bilgi alışverişi ve akışının yetersizlikler yaşanmaktadır. Küresel ortaklığın ulusal çevre önceliklerini yeterince dikkate almaması ve finansman sorunu başka bir zorluğu oluşturmaktadır. Uygulama için zayıf kurumsal yapılar ve süreçler ise küresel ortaklığın yapısal zayıflığından kaynaklanmaktadır. Bu zorluklar GGW'nin başarıyla sonuçlanmasını ve küresel ortaklık modelinin başarısını tehdit etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, küresel ortaklık, Büyük Yeşil Duvar, uluslararası işbirliği, çevre sorunları ve iklim krizi.

Uluslararası Deniz Hukuku ve Küresel İklim Krizi: Kısıtlamalar ve Çözümler

Dilek AĞA

Lisansüstü Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Yeryüzünün dörtte üçünün deniz alanları ile kaplı olması bu alanların hukuki rejimlerini tespit eden ve bu alanlardaki faaliyetleri düzenleyen kuralları gerekli kılmaktadır. Süreç içerisinde ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak, deniz alanlarını araştırma, işletme imkanları artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu da gerek ulusal gerekse uluslararası alanda deniz kurallarının yeniden düzenlenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu doğrultuda deniz hukuku kuralları da yüzyıllar boyu teamül şeklinde sürekli gelişim halinde olmuştur. Kuralların derlenmesine yönelik girişimler 19. yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısında gerçekleştirilen Deniz Hukuku Konferansları neticesinde 30 Nisan 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) kabul edilmiştir. Sözleşme'nin VI numaralı ekiyle statüsü oluşturulan Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi ise 19 Ekim 1996 tarihinde görevine başlamıştır.

Antropojenik iklim değişikliğine ilişkin bilimsel keşifler 19. yüzyıla kadar uzansa da Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli 1988'de kurulmuş, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ise 1992 tarihinde imzalanmıştır. Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli'nin yayımladıkları başta olmak üzere, birçok bilimsel çalışma küresel iklim değişikliğinin/krizinin etkilerinin her geçen gün arttığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Küresel iklim krizi ile okyanusların durumu birbiriyle yakından ilişkili olmasına rağmen uluslararası iklim değişikliği ve deniz hukuku iki farklı yasal rejim olarak gelişmiştir. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku müzakereleri gerçekleştiği sırada iklim meselelerinin henüz uluslararası çevre gündemine girmemiş olmasının da bunda etkisi vardır. Bu çerçevede çalışmada iklim modellerindeki değişimin deniz hukuku ve okyanusların yönetimi açısından büyük zorluklar ortaya çıkarmasının kaçınılmaz olduğu ileri sürülmektedir. Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin küresel iklim krizi ile ilgili 21 Mayıs 2024 tarihli kararı da bunun somut bir göstergesidir.

Bu kapsamda çalışmada deniz hukuku ve iklim değişikliğine ilişkin konferans çıktıları, Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan yıllıklar, raporlar, istatistikler, Birleşmiş Milletler ana organlarında alınan karar metinleri, karar tasarıları, toplantı tutanakları analiz edilecektir. Holosen çağda yüzyıllar boyunca

Örf adet kuralları Şeklinde gelişmeye başlayan, iklim değişikliğinin henüz uluslararası evre gündeminde yer almaya baŐlamadıĐı bir dönemde müzakere edilen, uluslararası deniz hukukunun antroposen çağın bağlamına ve koşullarına cevap verip veremeyeceği ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küresel İklım Krizi, Uluslararası Deniz Hukuku, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi, İklım Davası

Yeni Dünyada Eski Düzen: İnsanlığın Ortak Geleceği İçin İklim Adaleti

Özlem ÖZAN

Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

İklim değişikliği günümüz dünyasında en önemli küresel sorunlardan biridir. Özellikle son yıllarda iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, çevre sorunlarının yanı sıra politik, ekonomik ve toplumsal alanlarda da birçok zorluğa neden olmaktadır. Bu zorluklara çözüm bulmak için çeşitli platformlarda bir araya gelen gelişmiş devletler, daha çok piyasa odaklı çözümlere dayanan uluslararası anlaşmaları şekillendirmekte ve geliştirmekte olan veya az gelişmiş devletler de bu anlaşmalara taraf olmaktadır. Her ne kadar gönüllülük esasına dayalı da olsa uluslararası düzeyde alınan kararların, iklim değişikliğinden en çok etkilenen ama iklim değişikliğinin ortaya çıkmasında en az etkili olan devletlerin eşitsiz uygulamalara maruz kalmaları bir ikilem oluşturmaktadır. Bu ikilem literatürde “iklim adaleti” kavramı ile ifade edilmektedir.

Çalışmanın ana sorunsalı iklim değişikliği ile mücadelede geliştirilen çözümlerin, yüzyıllar önce güçlü devletlerin kurduğu eski düzeni ve adaletsizlikleri nasıl devam ettirdiği sorusuna odaklanmaktadır. Böylece, bir yandan günümüzdeki ekonomik düzenin devamlılığını destekleyen piyasa odaklı çözümlerin iklim değişikliğine çözüm bulmak yerine eski düzenin devamlılığını nasıl desteklediği açıklanacaktır. Bir diğer yandan ise iklim değişikliğinin neden olduğu yıkım ile mücadele eden ve gelecekte daha büyük mücadeleler vereceği tahmin edilen geliştirmekte olan ve az gelişmiş devletlerin, gelişmiş devletlerin oluşturduğu bu yeni düzende neden iklim adaletsizliğine maruz kaldıkları analiz edilecektir. Böylece, güncel ve tarihsel veriler ile desteklenecek bu çalışma ile günümüzde iklim adaletsizliğine neden olan ve tarihsel kökenleri sömürgecilik ve sanayileşmeye dayanan bu düzenin değiştirilmesi ve adaletli çözümler üretilebilmesi için bir değerlendirme yapılarak literatüre katkı da bulunulması hedeflenmektedir.

Bu çalışma iklim değişikliğini sadece basit bir çevre sorununu olarak değerlendirmek yerine, sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri gün yüzüne çıkaran bir olgu olan iklim adaleti kavramı kapsamında ele alarak, tarihsel süreçten gelen adaletsizlikleri yeni dünyada eski düzen yaklaşımı ile eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın üç bölümden oluşması planlanmaktadır. İlk bölümde, kavramsal çerçeveyi oluşturan iklim adaleti kavramı farklı boyutları ile ele alınacaktır. İkinci bölümde, sömürgecilik ve

sanayileşme dönemi sonrasında oluşan düzen tarihsel süreçte kronolojik olarak değerlendirilecek ve bu sürecin günümüzdeki gelişmekte olan ve az gelişmiş olan ülkeleri nasıl etkilediği analiz edilecektir. Son bölümde ise günümüz dünyasındaki iklim adaletsizliği örneklerine dayanarak iklim değişikliği politikalarının eski düzeni nasıl devam ettirdiği değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, iklim adaleti, uluslararası iklim politikaları, eşitsizlik.

Dijitalleşen Dünyada Küresel Sivil Toplum

Nil DİKMENGİL

Arş. Gör., Marmara Üniversitesi/ İzmir Ekonomi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Teknolojik gelişmeler ve dijitalleşmenin etkisiyle birlikte uluslararası sistemde; küresel ticaret ve eşitsizlik, siber alanın etkileri ve iklim değişimi önemli temalar olarak öne çıkmaktadır. Farklı paydaşlar, bu temalar çerçevesinde uluslararası düzende daha fazla rol almaya başlamış; bu aktörler arasında çeşitli etkileşim yöntem ve alanları oluşmuştur. Devletin kendi yapısı ve araçlarındaki değişikliklerle beraber, devlet dışı aktörlerin kapasitelerinde de farklılaşmalar gözlemlenmiştir. Bu bağlamda, küresel ilişkilerde şirketler ve sivil toplum örgütleri gibi devlet-dışı aktörlerin etkisinin arttığı gözlemlenmektedir. Özellikle, uluslararası sistemde çok fazla önem arz etmeyen ya da geleneksel olarak merkezi bir konumda çalışılmayan hükümet-dışı, kar amacı gütmeyen aktörler, dijitalleşme sayesinde daha fazla destekçi toplayabilmekte ve etki kapasitelerini arttırmaktadır. Bu aktörlerin dönüşümlerinin teknolojik gelişmeler temelinde incelenmesinin, ‘yeni dünya’ çalışmalarına destekleyici olacağı savunulmaktadır. Bu sebeple, bahsi geçen aktörlerin nasıl bir değişim geçirdiğinin incelenmesi gerekmektedir.

Devlet-dışı aktörlerin uluslararası arenadaki rol ve kapasitelerinin değişmesi, uluslararası güç dengelerinde bazı değişimlere neden olmaktadır. Bu bağlamda, literatürde 19. yüzyıla kadar takip edilebilen uluslararası sivil toplum örgütlerinin uluslararası siyasetteki etki kapasitelerinde değişimler yaşanmıştır. 21. Yüzyıla gelindiğinde, küresel yönetim çerçevesinde küresel sivil toplumun rolü yeniden değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, dijitalleşmenin, özellikle internetin, küresel sivil toplum aktörleri üzerindeki etkisi, internetin kolaylaştırıcı ve temel oluşturucu etkileri olmak üzere iki ana tema şeklinde ele alınacaktır. Dijitalleşmenin küresel sivil toplum üzerindeki etkisi üç alt başlık altında incelenecektir. Bu başlıklar; (i) örgütlerin araçlarında yaşanan güncellemeler, (ii) örgütlerin erişim kapasitesindeki artışlar ve (iii) küresel sivil toplum aktörlerinin yapısındaki temel değişimler olarak gruplanmıştır. Öncelikle, dijitalleşme sürecinde, sivil toplumun kullandığı araçlar çeşitlenmiş ve özellikle sosyal medya platformları üzerinden bireylere ulaşma kapasitesi artmıştır. Örneğin, sivil toplum örgütlerinin farkındalık yaratmak gibi amaçlarla kullandığı çevrimiçi kampanyalar bu yeni araçlardandır. Çevrimiçi bültenlerin yayınlandığı ve insanların tek bir tık ile örgütün amacına destek verebileceği

imza kampanyaları içeren platformlar oluşturulmuştur. Bu tür yeni araç ve metotlar ile örgütlerin bireylere erişimi kolaylaşmıştır. İkinci olarak, dijitalleşme, toplumların mesafe algısını değiştirmiştir. Bunun sonucunda, bir ülkenin iç işlerinde yaşanan bir durum o ülkenin vatandaşı olmayan insanları harekete geçirebilmekte; bir ülkede otoriter rejimin yükselmesinin ya da kadın haklarının eksikliğinin kendi gündelik hayatlarına etkisi olduğunu düşünebilen bireyler artmaktadır. Bu nedenle, uluslararası sivil toplum örgütlerine ve ulusaşırı kampanyalara yönelen kişilerin sayısında artış olmuştur. Son olarak, küresel sivil toplum aktörlerinin kendi organizasyonel yapısında bir değişim gözlenmiştir. Geleneksel sivil toplum örgütleri kendi araçlarını ve erişimini dijitalleşme ile geliştirirken, sosyal hareketler, çevrimiçi kampanyalar ve 'dotcauses' gibi gerçek bireyler tarafından desteklenen ancak varlığının çoğunluğu çevrimiçi olan yeni aktörler etkili olmaya başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: dijitalleşme, küresel sivil toplum, küresel yönetim, devlet-dışı aktörler.

Eski Propaganda Yeni Kamu Diplomasisi mi?

Ali Bilgin VARLIK

Doç. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu bildirinin amacı küreselleşmenin getirdiği sosyal ve siyasi değişimler ve teknolojik gelişmeler çerçevesinde “Yeni Kamu Diplomasisi” kavramının dinamiklerindeki değişimi ortaya koymak, bunu yaparken de –çalışmanın ana sorunsalını oluşturan– kavramı, konvansiyonel propaganda yaklaşımları çerçevesinde sorgulamaktır. Bu kapsamda öncelikle yeni medyanın bilgi savaşımı içindeki konumu ile bilgi üretiminin kazandığı kümülatif büyüklük ve çeşitlilik, yayılımı ve paylaşımında kaydedilen hız, bilgi ortamı, dezenformasyon-malenformasyon-mezenformasyon, gerçeklik ötesi (*post truth*) gibi yeni kamu diplomasisini doğrudan ya da dolaylı olarak şekillendiren kavramlar açıklanmıştır. Müteakiben literatürde genel olarak kabul gören kamu diplomasisi modellerinden; rasyonel seçim modeline, ideal ve değer tabanlı seçim modeline ve rasyonel olmayan sosyal eğilimler modeline ana hatlarıyla değinilmiştir. Bildirinin üçüncü bölümünde kamu diplomasisinin diplomasie disiplini içindeki yeri konumlandırılmıştır. Bu kapsamda gelinen aşamada diplomasie disiplinin önünde açılan dört kulvarlardan (*tracks of diplomacy*); devlet merkezli, gayri resmî, yarı-resmî, toplumdan topluma ve aşağıdan yukarı gayri resmî olarak yürütülen diplomasiden söz edilmiştir. Bildirinin dördüncü bölümünde kamu diplomasisinin tarihsel süreç içerisinde kaydettiği aşamaya özetle değinilerek kamu diplomasisinin bu kulvarların sonuncusunda yer aldığı vurgulanmıştır. Bu altyapıyı müteakip bildirinin argümanını oluşturan yeni kamu diplomasie kavramının geleneksel propagandadan ne ölçüde ayrışıp ayrışmadığı, başlı başına bir alt disiplin mahiyeti kazanıp kazanmadığı konusu tartışılmıştır. Bildiride nitel, karşılaştırmalı mukayese yöntemini kullanılmış olup nicel verilere kapsanın gerektirdiği ölçüde yer verilmiştir.

Tarihsel gelişimi itibariyle kamu diplomasie psikolojik harp, propaganda, bilgi savaşımı, stratejik iletişim gibi devlet merkezli kavramların gölgesinde şekillenmiştir. Kamu diplomasie kavramının ne ölçüde özgün bir disiplin olduğu konusu tartışmalıdır. Devletin demokratiklik düzeyi ve kamuoyunun yönetim üzerindeki etkisi kamu diplomasie ne ölçüde başarılı olabileceğinin ve diğer disiplin ve alanlardan ne ölçüde ayrışabileceğinin başlıca belirleyicidir. Küreselleşmenin yarattığı ortam, ulaşım, iletişim ve haberleşmede yaşanan teknolojik gelişim, ekonomide karşılıklı bağımlılıkların artması, sosyal ve siyasi yakınlaşmalar kamu diplomasie önemini artırmıştır.

Yeni dünya düzeninin özellikleri ve kaydedilen gelişmeler kamu diplomasisini diplomasinin kamusal yüzü olma noktasına taşıyan radikal bir kaymanın yolunu açmıştır. Yeni kamu diplomasisi olarak isimlendirilen bu kavram barındırdığı farklı özelliklerle beraber karşılıklı etkileşimi zorunlu kılan, aşağıdan yukarı doğru şekillenen, interaktif yönüyle öne çıkmaktadır. Bu durum yeni kamu diplomasisinin kendisinden doğduğu diğer disiplinlerin özelliklerini beraberinde getirmekle birlikte farklı özellikler kazanmasının yolunu açmıştır. Ancak bu farklılaşma yeni kamu diplomasisini özgün bir akademik disiplin olanaya taşıyan bir boyutta gerçekleşmemiştir. Yine de gelinen seviyede kavramın çok disiplinli bir yapı kazanmış olmasının önemi büyüktür.

Kamu diplomasisi ile ilgili olarak bazı modeller geliştirilmiş olmakla beraber kavramın kuramsal çerçevesi yeterince çizilememiştir. Bu konuda geliştirilen modellerden salt devletin rasyonel çıkarlarını önceleyenlerin başarılı olma ve genel kabul görme şansı oldukça düşüktür. Değer tabanlı motiveler üzerine kurgulanan kamu diplomasisi modelleri devletin çıkarlarıyla örtüştüğü ölçüde yararlı olabilmektedir. Konjonktüre bağlı olarak uygulanan kamu diplomasisi modelleri ise uluslararası ortamın değişken özelliği nedeniyle güvenilir değildir. O halde devletin çıkarlarını değer temelli seçimlerle örtüştüren ve konjonktüre ters düşmeyen karma bir yapının sistem anlayışı çerçevesinde bir süreci takip ederek uygulanması gerekmektedir.

Kamu diplomasisinin oluşturulma biçiminin genel olarak propaganda, özel olarak da beyaz propaganda ile örtüşen bazı yönlerinin bulunması onun propagandanın son küreselleşme evresindeki devamı olduğu yönündeki yargıları haklı çıkarmaz. Bu indirgemeci yaklaşım kamu diplomasisinin halktan devlete, halktan halka ve karşılıklı etkileşimli olma gibi biricik özelliklerinin göz ardı edilmesi anlamına gelir.

Anahtar Kelimeler: Kamu diplomasisi, diplomasi, propaganda, beyaz propaganda, bilgi hareketi

İstikrarsızlık Aracı Olarak Kurumsallaşmış Dezenformasyon

Abdullah ACAR

Lisansüstü Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Küreselleşen günümüz dünyasında bilgiye ulaşmak giderek kolaylaşırken, doğru bilgiye ulaşmak, aksine zorlaşmıştır. Bilgiyi yönetebilmek ise bir güç halini almıştır. Hızlı ulaşılan bilgi, doğruluğu bulunmayan veya kasıtlı olarak yayılan yanlış bilgi anlamına gelen dezenformasyon ihtimalini de beraberinde taşımaktadır. Bilginin hızlı yayılması, bireylerin fikirlerini, siyasal yönelimlerini hatta tüketici alışkanlıklarını etkileyen dezenformasyonun da hızlı yayılması anlamına gelmektedir. Bilgi kaynakları çoğalırken doğru bilgi kaynaklarının azalması, olası bir küresel istikrarsızlık nedenidir. Dezenformasyon, yeni krizlere neden olmanın yanı sıra var olan çatışmaların çözülmesini de güç hale getirmektedir. Kurumsallaşmış dezenformasyon ise, kurum ve kuruluşların sistemli ve organize olarak kamuoyunu yanıltma faaliyetidir. Kurumsallaşmış dezenformasyonun en bilinen örneği 1990-91 Körfez Savaşı sırasında yaşanan Nayirah Tanıklığı (Nayirah Testimony) olayıdır. Kuveytli bir kız olarak Nayirah, ABD Kongresi'nde gözyaşları içinde bebeklerin hastanedeki kuvözlerden Irak askerleri tarafından alındığını ve ölüme terk edildiğini anlatmıştır. Yıllar sonraysa, Nayirah'ın aslında Kuveyt'in ABD Büyükelçisinin kızı olduğu ve ifadesinin Kuveyt hükümeti adına ABD'nin Irak'a karşı askeri müdahalesini destekleyen bir halkla ilişkiler şirketi olan Hill & Knowlton tarafından düzenlendiği ortaya çıkmıştı. Bu tanıklık, ABD'nin hem kendi kamuoyunu hem de uluslararası toplumu ikna için önemli bir rol oynamış, bizzat Başkan Bush tarafından birçok kez alıntılanmış ve kurumsallaşmış dezenformasyonun gücünü gözler önüne seren bir örnek olmuştur. Hakçası, söz konusu dezenformasyon bir savaşa kapı aralamıştır. Kurumsallaşmış dezenformasyon, günümüzde devletlerin geleneksel kamuoyu diplomasisi yöntemlerinden ziyade kamuoyu ve medya aracılığıyla politika yürütmesi olan yeni diplomasiyi de şekillendirebilir bir hal almıştır. Devletler ve uluslararası kuruluşlar, dezenformasyonun yarattığı tehditleri azaltmak için politika ve stratejilerini gözden geçirmeli, şeffaflık ve doğru bilgilendirme ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalmalıdır. Kurumsallaşmış dezenformasyonun önlenmesi için uluslararası hukuk çerçevesinde bağlayıcı düzenlemeler yapılmalı ve bu düzenlemelerin etkin bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır. İçerisinde bulunduğumuz iletişim çağında fırsat gibi gözükten teknolojiler uluslararası istikrarı tehdit edebilmektedir. Hakikate ulaşmak zorlaşmış ve hakikat noksanlığı krizleri büyütmüşken bu noksanlığı fırsat gören

aktörler yeni bir araç olarak kurumsallaşmış dezenformasyonu gündeme almıştır. Bu çalışma, kurumsallaşmış dezenformasyonun geçmişte ve günümüzde uluslararası istikrarı tehdit ettiğini, kamuoyunun belli hedeflerle kasıtlı olarak yönlendirilmeye çalışıldığını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada ilk örneklerinden başlayarak günümüzdeki kurumsal dezenformasyon örneklerine yer verilerek sürecin, etik, pratik ve hukuki yönleri incelenmiş ve etkileri analiz edilmiştir. Nihai olarak tespit edilen bulgular sistematik bir şekilde derlenerek tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsallaşmış Dezenformasyon, Yeni Diplomasi, Dezenformasyon, Nayirah Tanıklığı

Uluslararası Düzenin Kısıtlı ve Sürdürülemez Bir Anı Olarak “Çok Kutupluluk”

Coşkun SOYSAL

Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Sovyetler Birliği'nin çözülmesiyle beraber sona eren Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısının ardından, temelleri İkinci Dünya Savaşı sonrası atılmış bulunan liberal uluslararası düzenin, neoliberal küreselleşme programıyla artık bütün küreyi kapsayacağı ve giderek tek kutuplu bir yapıya bürüneceği varsayılmıştı. Washington Uzlaşısı ile kapitalist merkez ülkelerin yanı sıra belli başlı pek çok yarı çevre ülkede de yerleşen neoliberalizm, küreselleşme rüzgârıyla ABD'nin her alanda hegemon güç olduğu bir uluslararası düzen içerisinde genellikle bölgesel birlikler üzerinden işlemesi öngörülen ekonomik entegrasyon süreçleriyle “alternatifinin olmadığı” öne sürülen bir ekonomi politik gerçeklik görünümü kazanmıştı. Özellikle ABD yönetimlerinin 1990'ların başındaki bu fiilî durumdan hareketle ortaya koydukları fakat içini doldurmadıkları “Yeni Dünya Düzeni” kavramsallaştırması, neoliberalizmin yerel ve uluslararası düzeylerde kazananlarının aslında ileri sürüldüğü kadar çok olmadığına görülmesiyle birlikte, yerini giderek farklı ve Richard Saull'un deyimiyle, heteronim, istikrarsızlık unsurlarına bırakmaya başladı. Etnik çatışma ve katliamlar ile dinî köktencilikten beslenen terörden kaynaklanan istikrarsızlıklara, bir süre sonra Rusya ve Çin gibi kadim güç merkezlerinin yeniden yükselişe geçerek özellikle “yakın çevrelerinde” etkilerini daha çok hissettirmeye başlamaları eklendi. Rusya'nın Avro-Atlantik yapılarınca içerilmesindeki isteksizlik ya da başarısızlığın ardından, yanı başındaki eski Sovyet ülkelerine dek uzanan Avro-Atlantik siyasî ve güvenlik örgütlenmeleri bu ülkedeki köşeye sıkışmışlık duygusunu yalnızca kuvvetlendirirken, Çin'in bir tür küresel imalat santrali olarak ortaya çıkması, ilkinin askerî-teknolojik, ikincisinin ekonomik kapasitesinin ön planda olduğu bir yeni ortaklığın da temellerini attı. BRICS ve Şanghay İşbirliği Örgütü gibi yapılarıdaki öncülükleriyle bir tür karşı-hegemonik blok oluşturmaya çalışıp çalışmadıkları halen tartışılmaktadır. Bu noktada, farklı güç hesaplama ve tanımlamaları üzerinden, ya Çin'i yeni rakip kutup başı görenlerin öne sürdüğü “yeni Soğuk Savaş” kavramsallaştırmasına ya da Rusya'yı da ABD ve Çin'in yanında ayrı bir kutup başı olarak değerlendirerek “çok kutupluluk” kavramsallaştırmasına başvurulmuştur. Çin ile Rusya'nın “sınırları olmadığını” beyan ettikleri ortaklık ilişkilerini duyurdukları bildirgelerde normatif söylemlerle bir hedef olarak ortaya koymaktan geri durmadıkları “çok kutupluluk” ile Joe Biden yönetimiyle

birlikte ABD’li yetkililerce netlikle kabul edilen “rekabet” ve şimdilerde Çinli firmalara yönelik uygulanan kısıtlama, tarife ve yaptırımların gerekçesi olarak öne sürülen “risksizleştirme” kavramları, uluslararası siyasete daha tarihsel bakan yaklaşımlarca küreselleşmenin terk edilmesi ve jeopolitiğin ya da güç siyasetinin geri dönüşü olarak da yorumlanmaktadır.

Bu bildiri, işte bu kavramsallaştırmalar üzerinden tarif edilmeye çalışılan uluslararası düzendeki yeni yönelimin, eskiye ve özellikle büyük güçler arası rekabetin en yakıcı biçimde iki büyük dünya savaşına neden olduğu geç ondokuzuncu ve erken yirminci yüzyıl dinamiklerine bir dönüşü temsil edip etmediğini sorgulayacaktır. Bunu yaparken “çok kutupluluk” kavramına tarihsel materyalist bir yaklaşımla eğilecek ve uluslararası düzendeki çok kutuplu momentin sürdürülmesinin önündeki güçlükleri ele alacaktır. Bu doğrultuda, “çok kutupluluk” kavramının kullanıldığı siyasî söylem ve bildirgelerin yanı sıra, kavramı tartışan kuramsal yazından örneklere de yer verilecektir. Bildiride, uluslararası düzendeki çok kutupluluk momentlerinin hegemonik krizlerin sonucu olduğu ya hegemonik restorasyon ya da hegemonik geçiş süreçleriyle sonuçlanacak, son derece kısıtlı ve sürdürülemez anlar oldukları savunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: çok kutupluluk, uluslararası düzen, hegemonya, restorasyon, hegemonik geçiş

ABD'nin Çin'i Uluslararası Kapitalist Düzene Yerleştirme Stratejilerinin Nixon'dan Biden'a Evrimi

Tolgahan AKDAN

Dr., Aksaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Ulusal güvenlik danışmanı Henry Kissinger ile birlikte ABD Başkanı Richard Nixon'un başlattığı açılım politikası, Sovyetler Birliği ile Çin arasında yaşanan çatlağı derinleştireceği ve Çin'in ABD'ye yaklaştıkça komünist sistemden uzaklaşarak uluslararası kapitalist sistemle daha uyumlu bir pozisyonu benimseyeceği varsayımına dayanıyordu. O zamandan beri ABD ile gelişecek ticari, diplomatik ve kültürel bağların derinleştirilmesinin Çin'in iç gelişimini ve dış davranışlarını dönüştüreceği varsayımı ABD stratejisinin temelini oluşturmuştur. Bu strateji Soğuk Savaş'ın bitişi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla değişen uluslararası güç dinamikleriyle birlikte daha da güçlenmiş ve bu sürecin Çin'i de ABD'nin istediği şekle dönüştüreceğine dair güçlü bir beklenti ABD de farklı stratejik anlayışların ortaklaştığı bir konuya dönüşmüştür. Bu beklentinin nasıl gerçekleştirilebileceğine ilişkin stratejik tartışmanın bir tarafı, küreselleşmenin yarattığı ekonomik açıklık koşulları altında Çin ile artan ticaret ve yatırımların Çin'i uluslararası kapitalist düzenle daha fazla etkileşime sokacağını ve nihayetinde Çin'i "ehlileştirerek" düzenin liberal değer ve kurallarına bağlayacağını savunurken, diğerleri bu entegrasyon stratejisinin Amerikan üstünlüğü koşulları altında çok daha uygulanabilir olduğunu ileri sürmüşlerdir. Nixon'dan Biden'a gelen bu uzun tarihsel sürecin iyimser beklentisinin Soğuk Savaş tamamlanmasının yeniden çalmaya başladığı bu günlerde ne durumda olduğunun analizi önem arz etmektedir. Bu süreçten beklendiği gibi Çin'le artan ticaret ve yatırımlar Çin'i uluslararası ekonomik düzenin çok önemli bir paydaşına dönüştürmüştür. Ancak ne ABD'li çok uluslu şirketlerinin artan ticaret ve yatırımları ne de ABD'nin ekonomik ve askeri gücünün yarattığı küresel üstünlük, Çin'i kendisine biçilen yer ve rol ile ABD'nin başını çektiği liberal uluslararası düzenin temel bir bileşeni haline getirebildi. Ve liberal uluslararası düzen Çin'i beklendiği kadar cezbetmeyi ve bağlamayı başaramadı. Bunun yerine Çin'in giderek kendi rotasını çizmeye başladığı ve ABD'nin bu süreçten beklentilerini giderek artan biçimde boşa çıkardığı görülmektedir. Bu da önce Obama yönetimini, Asya-Pasifik'teki ittifakları güçlendirmeyi de içeren stratejik korunma ile Çin'e yönelik ekonomik ve diplomatik angajmanı "Asya'ya yönelme" yoluyla dengelemeye çalışan ve giderek çatallaşan ikili bir eksene oturmaya zorladı. Ancak, Çin'in haksız ticaret uygulamalarını, fikri mülkiyet

hırsızlığını ve Güney Çin Denizi'ndeki askeri genişlemesini vurgulayan Trump yönetimi, bu eksenden belirgin bir şekilde ayrılarak çubuğu angajmandan çatışmacı bir tutuma bükümüştür çünkü Trump yönetimine göre, ABD yatırımları ve ticaretin serbestleştirilmesiyle güçlenen Çin'in ekonomik yükselişi Amerikan ekonomik ve stratejik çıkarlarına bir tehdit oluşturmaktaydı. Başkanlık kampanyasını bu eksen değişikliğini eleştirerek sürdüren ve Obama yönetiminin izlediği denge siyasetine dönmeyi vadeden Biden yönetiminin ise giderek Trump yönetiminin politikalarını benimsediği görülüyor. Mevcut durum, aynı anda hem vazgeçilmez hem de jeopolitik gerilimlerle dolu olan ikili bir ilişkiyi yönetmenin karmaşıklığını yansıtmaktadır.

Yaşanan bu evrim, birkaç kritik soruyu gündeme getirmektedir: Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana ABD'nin Çin'i uluslararası kapitalist düzene yerleştirme stratejileri Çin'e bu düzen içerisinde nasıl bir yer ve rol öngördü ve bu stratejiler bu süreçte nasıl evrildi? Bu stratejiler neden entegrasyon yerine giderek artan bir şekilde rekabet ve çatışmaya bükülmektedir? ABD-Çin ilişkileri için uzun vadeli sonuçları nelerdir? Bu çalışmanın amacı, Soğuk Savaş sonrası ABD'deki farklı entelektüel gruplar tarafından geliştirilen Çin'e yönelik entegrasyon stratejilerinin evrimini tartışmak ve analiz etmek, ABD-Çin ilişkilerinin stratejik rekabet ve çatışmaya doğru kaymasının arkasındaki nedenleri araştırmak ve bu ilişkinin gelecekteki yörüngesinin anlaşılmasına katkıda bulunmaktır. Bu çalışma, araştırma amaçlarına ulaşmak için çeşitli kaynaklardan elde edilen verilerden yararlanacaktır. ABD başkanlık kütüphanelerinden erişilebilecek resmî belgeler, açıklamalar ve konuşmaların yanı sıra, liberal enternasyonalistler ve yeni muhafazakârlar gibi etkili entelektüel ağlarda üretilen kitaplar, makaleler, raporlar, yorumlar ve köşe yazıları kullanılacaktır. Çeşitli düşünce kuruluşları, vakıflar ve diğer politika planlama organları tarafından üretilen yayınlar ve raporlar da bu çalışmada kullanılacaktır. Bu araştırma amaçlarını Gramşiyen tarihsel materyalist yaklaşımın sağladığı içgörülerden faydalanarak yerine getirmeyi planlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD Dış Politikası, Uluslararası Düzen, Düzen içine yerleştirme stratejisi, Çin

“Yükselen Donörler” Olarak BRICS Üyesi Ülkeler: Çok Kutuplu Bir Küresel Finans ve Dış Yardım Mimarisine Doğru (?)

Dr. Yahya GÜLSEVEN

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Marshall Planı ile temelleri atılan ve Amerika Birleşik Devletleri öncülüğünde Batı Avrupa ülkeleri tarafından kurulan uluslararası dış yardım mimarisinin kurum ve mekanizmaları bir çöküşün eşiğindedir. Bölgesel çatışmalar, göç dalgaları, altyapı yetersizliği ve COVID-19 pandemisi gibi küresel sorunlar için gerekli finans kaynakları ve uluslararası işbirliği giderek azalırken, uluslararası kalkınma işbirliğinde yeni yaklaşım ve kurumlara duyulan ihtiyaç Batılı akademik ve siyasi çevrelerde sıklıkla dile getirilmektedir. Öte yandan, geçmişte yardım alan ülke konumunda olan bazı Güney ülkeleri mevcut yardım mimarisine alternatif kalkınma işbirliği modelleri sunduklarını iddia etmektedir. Başta Çin olmak üzere, kalkınma mimarisinin yeni aktörleri olan Rusya, Hindistan, Güney Afrika gibi “yükselen donörler”in dış yardımlarının miktar ve görünürlüğü özellikle son 20 yıl içerisinde büyük bir artış göstermiştir. Şangay İşbirliği Örgütü, BRICS Kalkınma Bankası, Asya Altyapı Yatırım Bankası gibi son yıllarda ortaya çıkan kurumlar Dünya Bankası ve OECD Kalkınma İşbirliği Komitesi gibi kalkınma işbirliğinin geleneksel kurumlarına alternatif olarak değerlendirilmektedir.

Başta Çin olmak üzere BRICS üyesi ülkelerin Küresel Güney’in yoksul ülkelerinde etkinliği ve görünürlüğü giderek artan dış yardımları küresel jeopolitik rekabetin cephelerinden biri olarak değerlendirilebilir mi? Bu ortamda, çok kutuplu bir yardım sisteminin ortaya çıktığından bahsetmek mümkün müdür? BRICS üyesi ülkelerin kalkınma işbirliği modelleri Batılı ülkelerin kurumsallaştırdığı uluslararası kalkınma mimarisine alternatif bir kalkınma işbirliği modeli sunmakta mıdır? Çalışmamızın amacı bu sorulardan yola çıkarak uluslararası kalkınma işbirliği kurum ve mekanizmalarında değişim ve sürekliliği incelemektir.

Bunların yanı sıra, yükselen donörlere en sık yöneltelen eleştirilerden biri yardım sağladıkları yoksul ülkeleri ağır borç yükü altına sokmalarıdır. Özellikle Çin, Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında yüksek profilli devasa altyapı yardımları aracılığıyla yoksul ülkeleri sürdürülemez borç yükü altına sokarak siyasi nüfuz elde etmek ve bu ülkelerin doğal kaynaklarına el koymakla itham edilmektedir. Bu noktada çalışmamız BRICS üyelerinin yardım alan ülkelerle kredi ve borç

ilişkilerini inceleyerek, dış yardımların uluslararası finans mimarisini yeniden şekillendirme çabalarındaki rolünü incelemeyi hedeflemektedir.

Bu hedefler doğrultusunda, BRICS üyesi ülkelerin dış yardım söylem ve uygulamalarını şekillendirmede etkili olan resmi belge ve raporlar eleştirel bir bakış açısıyla incelenecektir. Ayrıca, Batılı donör ülkelerin miktarı ve kapsamı giderek artan BRICS dış yardımlarının etkinliğini azaltmaya yönelik karşı hamle ve girişimleri hegemonya tartışmaları kapsamında ele alınacaktır. Hegemonya mücadelesinin cephelerinden biri olarak değerlendirilen dış yardımlar kapsamındaki kredi ve borç ilişkilerinin analizi, küresel finans mimarisindeki değişim ve sürekliliği eleştirel uluslararası politik ekonomi perspektifinden ele alan daha kapsamlı bir analizle ilişkilendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: BRICS, Dış Yardım, OECD, Şanghay İşbirliği Örgütü, Yükselen Donörler

Avrupa Entegrasyonunun Siyasal İktisadının Yeni Dinamikleri: Sanayisizleşme, Tedarik Zincirindeki Dönüşüm ve Ticaret

Elif UZGÖREN

Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Avrupa entegrasyonu özellikle Büyük Duraklama olarak da anılan 2007-2008 iktisadi bunalımının ardından bir dizi ekonomik ve siyasi krizden geçmiştir. Bir yandan, Avrupa'nın Kuzey ülkeleri ve özellikle Akdeniz coğrafyasındaki Güney ülkeleri arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklar, Avrupa entegrasyon projesinin Avrupa Birliği üye ülke ekonomileri arasında ne kadar iktisadi yakınsama sağlayabildiğini sorgulatmıştır. Diğer yandan her ne kadar küreselleşme sürecinde serbest pazar ekonomisi ve liberal ticaret rejimlerinin, siyasi düzlemde demokratik yönetimleri kuvvetlendireceği beklenirken, Avrupa'da artan aşırı-sağ ve popülist siyaset liberalizmin siyasi krizini de gözler önüne sermiştir. Bu süreçte İngiltere Avrupa Birliği'nde ayrılmış, Avrupa karşıtlığı yükselmiş ve birçok üye ülke (Yunanistan veya Fransa gibi) Avrupa Birliği'nden ayrılma konusunu gündeme alacaklarını belirtmişler. Avrupa entegrasyon projesi ise Avro para bölgesi, göç, enerji, artan eşitsizlikler, yaşanan nüfus, Ukrayna savaşı, iklim ve COVID-19 pandemisi gibi bir çok kriz ile eş zamanlarda baş etmek zorunda kalmıştır.

Bu tarihsel arkaplan göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma, Avrupa iktisadi alanına dair özellikle iki kategoriyi tartışmaya açmayı amaçlar. Birincisi, endüstriyel dönüşüm ve sanayisizleşmedir. Özellikle endüstri anlamında Avrupa ekonomileri nasıl bir dönüşüm geçirmektedirler? Sanayisizleşme Avrupa iktisadi alanını ne derece etkilemektedir ve örgütlü bir toplum yapısı üstüne inşa edilen Avrupa Sosyal Modeli bu süreçten nasıl etkilenmektedir? COVID-19 pandemisi ve Çin ile artan rekabet ile birlikte küresel tedarik zincirindeki dönüşüm ve artarak gündeme gelen yakın kıyı tedarik zinciri vurgusu Avrupa'nın endüstriyel altyapısını kuvvetlendirmeye yönelik bir alt yapı hazırlamakta mıdır? İkinci tema ise ticaret politikalarıdır. Avrupa Birliği üye ülkeleri ekonomileri içinde istihdam ve gayri safi milli hasıla göz önünde bulundurulduğunda dış ticaretin önemli bir paya sahip olduğu bilinmektedir. Bu anlamda küresel düzlemde Çin ile jeopolitik rekabet ve ticarete artan bölgesel korumacılık önlemleri göz önünde bulundurulduğunda, dış-ticaret politikaları konusunda Avrupa Birliği'nde nasıl bir oydaşı hakimdir? Küresel tedarik zincirindeki dönüşüm Avrupa Birliği'nin ticaret politikalarını nasıl etkilemektedir? Son olarak Avrupa Birliği çerper

konumundaki gelişmekte olan ülkeler ile ticaret ve ekonomik ilişkilerini nasıl Őekillendirecek ve ne gibi politikalar geliştirmektedir? Çalışmanın ampirik bulguları Avrupa entegrasyonunu Şekillendiren sosyal tarafları temsil eden kurumların resmi açıklamaları, raporları ve bu kurumlarda çalışan ve temsil yetkisi olan bürokratlar ve temsilcilerin webinar kayıtlarına dayanacaktır. Bu kurumlar Avrupa Yuvarlak Masası, Avrupa Sendikalar Konfederasyonları, BusinessEurope gibi kurumlardır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa entegrasyonu, sanayisizleşme, uluslararası ticaret, endüstriyel dönüşüm

Tekil Öneri, Çoklu Merkez, Üç Ayaklı Uluslararası Düzendeki Balkanların Yeri?

Mustafa TÜRKEŞ

Prof. Dr., ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Balkanlar uluslararası düzen değişiminden en hızlı etkilenen bölgelerden biridir. Gücsüz hanedanlıklar arası rekabette, güçlü ve büyüyen komşu hanedanlıklara isteyerek ve/veya zor yoluyla katılan Balkanlı toplumlar büyük imparatorluklar içinde yan yana kısmen de olsa istikrar ve barış içinde yaşadılar. Batı Avrupa ile karşılaştırıldığında Balkanlı ulusların devletler sisteminde kendilerine yer edinmeleri 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk on yılında gerçekleştiği bilinmektedir. Balkanlı uluslar bu zaman diliminde bağımsızlıklarını elde ettiler. Ne var ki bu süreç oldukça sancılıydı. Komşusunun bağımsızlığına saygılı olmak yerine egemenlik hakkını komşu ülkelere doğru genişleterek kullanmayı yeğlediler; komşudaki azınlık korunmalıydı, fakat başkası kendi ülkesinde yaşayan azınlıktan söz etmemeliydi. Gerekirse bu uğurda en yakın komşusuna karşı savaşı göze almaktan geri durmadılar. Bu zaman diliminde Balkanlar emperyal ihtirasların sınıdığı oyun sahası hâline geldi.

Tarihin hiçbir döneminde Balkanlı devletler uluslararası düzeni belirleyecek konumda olmadılar. Hiçbir Balkan devleti tek başına veya grup olarak uluslararası düzeni değiştirecek güce sahip olmamıştır. Öte yandan uluslararası düzende değişim yaşandığında her bir Balkan devleti kendi yerini yeniden tanımlamaya çalışmıştır. 19. yüzyıl Avrupa düzeninin adı “Avrupa Uyumudur. Beş büyük güç, savaşmak yerine sorunu kendi aralarında danışarak, görüşerek çözmeyi, ötelemeyi, sorunu dönüştürmeyi hedefleyen düzeni 1815’ten 1880’li yıllara kadar sürdürdüler. Elbette çifte standart uyguladılar (Balkanlar ve Doğu Avrupa’da koydukları ilkeleri yok saydılar); esas amaç, Batı Avrupalı güçlerin kendi arasında bir savaşı önlemektir. Aksi halde sermaye birikimi akamete uğrayabilirdi. 1870/71 savaşı hariç kendi 1815’ten 1914’e kadar kendi aralarında savaşmadılar. Çeperde bulunanlar, kıta dışındaki savaşlar, çatışmalar Avrupalı sermaye gruplarını beslediği için aralarında danışmaya gerek duymadılar, savaşı beslediler. “Avrupa Uyumunu” sorunları çözmeye, ötelemeye, dönüştürmeye yetmediği zaman yerini 1880’li yılların başından itibaren ittifak sistemine bıraktı. İttifak ve İtilaf güçleri böylece belirginleşti. Almanya ve

İngiltere merkezli güç kümelenmesi sorunu çözmedi, kapitalist-emperyalist üretim-paylaşım ilişkisinde ortaya çıkan sıkışma büyük savaşa yol açtı.

Avrupa'nın çeperinde bulunan Balkanlar "Avrupa Uyumu" düzeninde olduğu gibi "İttifaklar Sistemi"nde de belirleyici konumda olmadı. Kendilerine biçilen rolleri müzakere ederek üstlenmeye gayret ettiler. Balkanlı devletlerin de kısa ve uzun vadeli hesapları vardı, ona göre ittifaklardan hangisine katılacaklarına karar verdiler. Büyük güçler Balkanlı devletin stratejik önemine göre, bazen savaşta oynadığı role göre, kimi zaman da bölgeye girebilmek için Balkanlı devletlerin bazılarını toprak genişlemesi ile mükafatlandırdı, bazılarını da toprak kaybı ile cezalandırdı. Her savaş sonunda Balkanlarda eski talepler yeni argümanlarla masaya getirildi. Her yeni uluslararası düzende Balkanlarda sorunlar dönüştürüldü, fakat çözülmedi.

İkinci Dünya Savaşı sonunda iki karşıt sosyal ilişkileri temsil eden kapitalist ve sosyalist sistemler arası mücadelede Balkanlar üç merkezli rekabete sahne oldu. NATO'ya üye Yunanistan ve Türkiye kapitalist sisteme uygun sosyo-ekonomik ilişkileri iç ve dış politikada benimserken, Doğu Avrupalı ülkeler Varşova Paktı'na dahil olarak SSCB merkezine yakın durmayı, iki sisteme mesafeli kalmayı tercih eden Yugoslavya ise üçüncü bir merkez olmayı öngördü.

Arnavutluk önce SSCB'ye sonra Çin'e yakın pozisyon alsa da 1978'den itibaren yalnızlaştı. Balkanlarda liderler oldukça iddialydılar fakat Soğuk Savaş döneminde kapitalist ve sosyalist sistemler arası rekabette çeperde kaldılar, söz konusu merkezlerin belirleyici aktörleri olamadılar. Sovyetler Birliği'nin dağılması üzerine Balkanların büyük çoğunluğu ABD'nin tek kutuplu düzen söylemine kendilerinin Avro-Atlantik yapılarına hızla eklemelerine yol açacağı umuduyla sarıldı. Merkezi-Doğu Avrupa ülkeleri Avro-Atlantik yapılarına hızla eklemelendiler, Güney-Doğu Avrupa ülkeleri kısmen gecikmeli eklemelendi, fakat Batı Balkanlar kol mesafesinde tutuldu. Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzende Doğu Avrupa kendi içinde üç alt bölgeye ayrıştırıldı: Merkezi-Doğu Avrupa, Güneydoğu Avrupa ve Batı Balkanlar.

2020'li yıllarda çok merkezli uluslararası düzen oluşumu sürecinde Balkanlar bugün de karmaşık bir süreç içindedir. Yeni uluslararası düzeni belirleyenler Balkanların kapitalist sisteme entegre edilmişinde dört öneri (ABD, Avrupa, Rusya ve Çin) sundular, bunların form bakımından çoğul gözükmele birlikte esasta tekil öneri olduğu bu çalışmada gösterilecektir.

Bu çalışmanın başka iki amacı daha bulunmaktadır. İlki, değişken ittifak sistemine dayalı kümeleşmelerin neler olduğunu betimleyip yeni uluslararası düzen oluşum sürecini irdelemek, bunların hegemonya üretip üretmediklerine, kullandıkları ideolojiler, araçlar-kurumlar ve maddi çıkarlar bakımlarında

irdelemektir. İkinci amacı, Balkanlı devletlerin bu süreçte aldıkları pozisyonları ortaya koyup, bölge içi gerginliklerin nasıl yeniden üretildiğini, esasen sorunların çözümediğini, dönüştürüldüğünü göstermektir. Gazeteler, dergiler gibi periodik yayınlar taranıp, tarafların önerileri ilk el İngilizce kaynaklar veya Türkçe çeviriler kullanılarak sunulacaktır. Gramşiyen yaklaşımın sunduğu analitik çerçeveden faydalanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Düzen, Balkanlar, ABD, Avrupa, Çin, Rusya

Liberal Sistemin Krizleri ve Uluslararası Siyasi İktisadi Sistemin Yeniden Yapılandırılması

Didem ÖZDEMİR

Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Küreselleşme, uluslararası ilişkiler literatürünün, Soğuk Savaş'ın bitiminden sonraki en popüler terimlerinden biri haline gelmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve liberal dünyanın zaferi, teknolojik gelişmelerle birleştiğinde sınırların görece kalktığı interaktif bir dünyada, insanların, toplumların ve devletlerin, sınırsız imkana kavuşacağı, herkesin barış ve refah içerisinde yaşayacağı bir dünyaya dair tartışmaların ve çabaların da kapısını açmıştır. Böylesi bir uluslararası sistemin yaratılabilmesi için reçete, devlet ve piyasa ekseninde, bir dizi politikanın iç içe benimsenmesiyle oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, halihazırda gelişmiş devletlerin demokrasi ve serbest piyasa ortaklığında kurdukları iddia edilen 'başarılı' kalkınma çatısının, gelişmekte olan devletlerde de uygulanması genel yöntem olarak benimsenmiştir. Daha sonra bu yöntem bir basamak daha ileriye taşınarak, serbestleşme, özelleştirme ve küçülme olarak basitçe özetlenebilecek Neoliberal politikalar eşliğinde, devletlerinin özellikle iktisadi politikaları üzerinde kontrol ve müdahale gücünün en aza indirildiği, Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Ticaret Örgütü ekseninde serbest ticaret ve piyasa ekonomisinin genel-geçer ilkeleri etrafında, uluslararası bir rejime evrilmiştir. Bu rejimin ABD ve Avrupa Birliği gibi aktörler tarafından desteklenmesi ve yerleştirilmesi, sadece iktisadi anlamda değil siyasi anlamda da bir liberalleşmeyi gerekli göstermiş ve serbest piyasa ve demokrasi arasındaki bağ inşa edilmiştir. İlgili politikaları izleyen ve sınırlarını uluslararası sermaye ve üretime açan Singapur, Güney Kore ve Çin gibi devletler hızla kalkınarak bu modelin başarılı örnekleri haline gelmiştir. Ancak, bu devletlerden özellikle Çin'in devlet kapitalizmi olarak nitelendirilebilecek kendine has ekonomik modeli, liberal demokrasi ve serbest piyasa arasında başarı için gerekli olduğu öngörülen bağın, giderek daha fazla sorgulanmasına yol açmıştır. Özellikle uluslararası ticaret konusunda, Batı'nın gelişmiş devletlerinin avantajlarını kaybetme korkusu, uluslararası alanda liberal bir ekonomi gibi davranan ancak ulusal seviyede, ekonomiden topluma ciddi bir devlet kontrolü ve müdahalesine sahip, ticaret yaptıkları devletlere demokrasi bağlamında koşullar dayatmayan Çin gibi devletler özelinde tepki oluşmasına neden olmuştur. Bunun üzerine, liberal sistemin uyumsuz aktörü gibi görünen Rusya gibi devletlerin sistem üzerindeki etkisi

eklendiğinde, küreselleşme, serbest ticaret ve liberal uluslararasıılığa ters düşen belirli politikalar özellikle serbest ticaret sisteminin önderleri olarak görülen ABD gibi devletler tarafından uygulanmaya başlanmıştır. 2014 ekonomik krizleriyle başlayan ve pandemiyle hızlanan, ticaret savaşları, ambargolar ve korumacı ticaret politikaları bunun yansımaları olarak gösterilebilir. Fakat, bu politikalar, demokrasi ve serbest piyasa arasındaki çatışmanın sadece gelişmekte olan ülkelerde değil, uluslararası sistem üzerinde kontrolü azalan ve ulusal seviyede siyasi-iktisadi krizlere maruz kalan ABD gibi gelişmiş devletlerde de en azından uluslararası seviyede görülebileceğini işaret etmektedir. Bu bağlamda, bu bildirinin argümanı, mevcut uluslararası siyasi iktisadi sistemin, özellikle gelişmiş devletlerin karşılaştığı iç ve dış sorunları çözmek için uyguladıkları, liberalizmden giderek uzaklaşan politikalardan doğan bir krizle karşı karşıya olduğu ve aslında bu krizin, sorunlarına çözüm arayan ve sistem üzerindeki kontrolünü kaybetmek istemeyen ABD ve AB gibi Batı'nın gelişmiş aktörlerinin, uluslararası sistemi yeniden şekillendirilmeye çalıştığı bir süreç dönüşüğüdür. İlgili argümanın analiz edilebilmesi için eşitsiz ve bileşik gelişme perspektifinden yararlanılacaktır. Bu perspektife göre, kümülatif işleyen insanlık tarihinde, kalkınma bağlamında her devlet için gelişme zamanı eşit hareket etmez ancak özellikle kapitalist bir dünya sisteminde hiçbir devletin diğerinden etkilenmemesi de mümkün değildir. Dolayısıyla, uluslararası sistem, devletler için girift bir öğrenme ortamı sağlar. Bu bağlamda, Troçki'ye göre kapitalist dünya sistemine sonradan adapte olan İran, Çin ve Rusya gibi devletler, eğer kendi sistemlerini yaratabilirse ve geçmişte uygulanan özellikle iktisadi politikalardan başarılı olanları seçip kendi devletlerine uygulayabilirse, doğrusal bir büyüme yerine sıçrayarak kalkınabilirler. Bu çerçevede, ilk önce mevcut uluslararası siyasi iktisadi sistemin nasıl inşa edildiği kısaca anlatılacak, daha sonra Çin ve Rusya gibi devletlerin “geç gelişenler” olarak gelişmiş devletlerin, geçmiş iktisadi ve siyasi politikalarını nasıl daha efektif kullandıkları ve liberalizm, devlet ve piyasa ekseninde nasıl bir model oluşturdukları ve bu modelin uluslararası sistemin gelişmiş ‘liberal devletlerini’ nasıl etkilediği analiz edilecektir. Sonuç olarak bu çalışma, ticaret savaşları, izolasyon ve korumacı devlet politikalarındaki artışın, özellikle Batılı gelişmiş devletlerin, uluslararası siyasi iktisadi sistemin kontrolünü geri kazanmak için kullandıkları bir metot olarak görülüp görülemeyeceği sorgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Eşitsiz ve Bileşik Gelişme, Uluslararası Sistem, ABD, Çin, Ticaret Korumacılığı.

Türkiye’de Hem Batı Merkezli Hem de Oksidentalist Olmayan Bir Bölge Çalışmaları Mümkün müdür?

Ömer Faruk ÇINGİR

Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Politika ve Ekonomi Bölümü

Disiplinlerarası bir araştırma alanı olarak bölge çalışmaları, 19. yüzyılda daha çok müsteşriklerin ilgilendiği bir alan iken, 21. yüzyılda dekolonizasyon çalışmaları ile büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Bu süreçte, batı merkezli akademik bağımlılıklardan ve yerel bilgi ile küresel bilgi arasındaki çatışmalardan kaynaklanan sorunlara çözüm arayışları, dekolonizasyon düşünürlerinin sömürgeci olmayan bir bölge çalışmalarının mümkünliğini sorgulamalarına yol açmıştır.

Türkiye, sömürgeci bir geçmişe sahip olmamasının yanı sıra, ulusal kurtuluş mücadelesiyle birçok halka ilham kaynağı olmuş bir devlettir. Türkiye, dünyanın diğer bölgelerine dair bilgileri objektif bir şekilde ve ilişki kurduğu devletlerin çıkarlarını da gözeterek üretebilme kapasitesine sahiptir. Bu nedenle, Türkiye’nin "Küresel Güney"e dair üreteceği bilgiler, hegemonik bilim merkezlerine bağımlı olmaması, tarafsız bir özne olması ve bilgiyi ürettiği ülkelerle doğrudan bir çıkarı bulunmaması nedeniyle dekolonizasyon çalışmaları perspektifinde oldukça değerlidir.

Bu çalışma, Türkiye temelli bir bölge çalışmaları alanının indirgemeci, oksidentalist ve reaksiyoner olmayan bir yapıya sahip olup olamayacağını araştıracaktır. İlk olarak, bölge çalışmalarının tarihsel dönüşümü, Batıda kurulmuş bölge çalışmalarının temel özellikleri ve problemleri kısaca incelenecektir. Ardından, kolonyal tarihe sahip Küresel Güney’de kurulmuş önemli bölge çalışmaları merkezlerinin temel özellikleri ve problemleri ele alınacak, son olarak Türkiye temelli bir bölge çalışmaları merkezinin olası sorunları, avantajları ve önemi tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bölge çalışmaları, Batı merkezlilik, akademik bağımlılık, Türkiye

Uluslararası Düzensizlik: Belirsizlik Rejimi ve Dünyada Artan Otoriterleşme

Arzu DEMİREL

Arş. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası sistemin yapısı anarşik olsa da düzen (order) sistemin belirleyici bir niteliği olmaktadır. 1945'ten sonra anarşik yapıya hâkim olan düzen, liberal uluslararası düzen olmuştur. Fakat her düzen olası olarak kendi içerisinde düzensizlik (disorder) potansiyelini de barındırır. Nitekim bugün Soğuk Savaş sonrası oluşan düzen değişirken sistemin hâkim özelliği düzensizlik olmaya başlamıştır. Düzensizlik sadece güç dağılımı ile ilintili değil aynı zamanda sistemin kültürünün de etkilendiği bir çeşit anomi halini ifade etmektedir. Bugün düzensizlik kendisini liberal uluslararası sistemin çoklu krizi şeklinde göstermektedir: güvenlik (Ukrayna savaşı, İsrail-Gazze saldırısı gibi), ekonomi, yapay zekâ, güç ilişkilerindeki kayma (Çin'in yükselişi gibi), iklim değişikliği, artan otoriter ve illiberal eğilim, Covid-19... Eşitsizlik ve belirsizlik dünya genelinde artarken dönüşüm uluslararası sistemin değersizleşmesi üzerinden olmaktadır. Milliyetçilik, sağ popülizmin yükselişi, yabancı düşmanlığı, göç gibi olguların temelinde değerler yatmaktadır. Mevcut uluslararası sistemin değerler üzerinden bir otoriterleşme krizi de yaşadığını söylemek mümkündür. Bu ise temel odak noktasını geleceğe kaydırmaktadır.

“Günümüz toplumları artık kendilerini geleceğin gözünden görmeye başlamışlardır.” Neredeyse her şey gelecek üzerinden anlaşılmaktadır. Bugünün zaman krizi gelecek üzerinden deneyimlenmektedir. Geleceğin belirsizliği ve öngörülemezliği bu hususun temelinde yatarken neoliberalizmin belirsizliği teşvik ettiğini ve bir belirsizlik rejimi ürettiğini hatırlatmak gerekir. Fakat bugün belirsizlik, radikal bir belirsizliğe dönüşmüştür. Radikaldır çünkü neoliberalizmin özgürlük yaratma öngörüsünün aksine stres, kaygı, tehdit, risk, öngörülemezlik üretmiştir; kalıcıdır, sisteme içkin hale gelmiştir ve son olarak geleceğin belirsizliği ekonomik, siyasi ve sosyal olarak bireyin yabancılaşmasına yol açmıştır. Dolayısıyla bugün radikal bir belirsizlik rejiminden bahsedilmektedir. Bunda şimdiki zamanın gelecek üzerinden tanımlanması, eşitlenmesi de etkili olmaktadır. Bu ise bireyin rasyonel yönünden çok duygusal niteliği üzerinden işleyen bir sistemi toplumlara başat hale getirirken günümüz toplumları için gelecek cevaplanması gereken temel sorunlardan biri haline gelmiştir. Uluslararası sisteme yansımaları kaygının liberal uluslararası sistemin ruhu (zeitgeist) haline gelmesi olmuştur. Zaman (gelecek algısının değişmesi),

mekân (artan göçün mekânsal aidiyeti zayıflatması, jeopolitiğin geri dönüşü gibi), süreklilik (radikal belirsizlik rejiminin hakimiyeti) ve kimlik (milliyetçilik, sağ popülizm vb. artışı gibi) uluslararası sistemde düzen hissini veren ve ontolojik güvenlik oluşturan unsurlar olumsuz etkilenir veya değişim sinyalleri verirken kaygı giderek artmakta ve oluşan ontolojik güvensizliği beslemektedir.

Bireyin yabancılaşması ve kaygının uluslararası sistemin başat niteliği haline gelerek ontolojik güvensizliği beslemesi, devletin ontolojik statüsünün insanlaştırılması olduğu göz önüne alındığında önemlidir. Çünkü kriz zamanlarında sorgulanacak şeylerden birinin belirsizlik olduğu düşünüldüğünde bu sorgulamanın bugün uluslararası sistemdeki yansıması otoriterleşmenin artması olmuştur.

Bu bildiride amaçlanan uluslararası düzensizliğin tanımlayıcı özelliklerinin neler olduğu; belirsizlik rejimi ve gelecek kavramı ile düzensizlik arasındaki bağlantının ortaya konmasıdır. Böylece bireyin yabancılaşması ve uluslararası sistemde artan otoriterleşme arasındaki ilişki analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: belirsizlik, gelecek, radikal, kaygı, otoriterleşme, yabancılaşma, ontolojik güvensizlik, kriz

Yeni Köye Eski Adet: Post-Modern Dünyada Modernitenin Yansımaları

Samet ZENGİNOĞLU

Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, İktisat Bölümü

Siyasi, iktisadi ya da toplumsal manada yaşanan kritik dönüm noktaları nedeniyle Dünya tarihi ve daha özeldir Avrupa tarihi dönemler dahilinde analiz edilmiştir. Ancak bu dönemler aynı zamanda düşünsel manada yaşanan değişimlerle de neden-sonuç ilişkisi nazarında doğrudan ilişkili olmuştur. Belirgin bir biçimde 18. yüzyıl itibariyle siyasi, iktisadi ve toplumsal alanlarda müşahade edilen gelişmeler [düşünsel alanı da göz ardı etmeksizin] bir “modernite projesi” olarak değerlendirilmiştir. Lakin 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle ilgili tartışma(lar) yeni bir bağlam dahilinde yer almaya başlamışlardır. 21. yüzyıla uzanan zaman diliminde ise sosyal bilimler disiplinleri açısından yaşanan kavramsal yoğunluk çok daha farklı bir düzlemde analizlerin ortaya çıkması sonucunu beraberinde getirmiştir. Post-modernizm odağındaki tartışmalar, bu düzlemdeki analizler açısından geniş bir alan inşası imkanı sunmuşlardır. Nicel ve nitel eksenlerde yoğunluk arz eden kavramların ve anahtar kelimelerin birçok farklı bağlamda yeni mikro perspektifler ortaya çıkardıkları görülmüştür. Buradaki mikro perspektif ifadesi, çalışmanın temel sorusuna giden güzergahın tayininde de belirleyici olmuştur: “Post-modern dünyadaki mikro alanlar, esas itibariyle yeni makro [büyük] anlatılar mı tesis etmektedir?” Dolayısıyla bir bakıma yeni kürenin kavramları, modern paradigmalarda hareket etmeye devam etmektedirler savını burada ileri sürmek olanaklı görünmektedir. Ayrıca post-modern dünya çerçevesinde modernite projesinin kutsal addediği aktörlerin/etmenlerin de sağlam bir şekilde varlıklarını devam ettirdikleri düşünülmektedir. Bu çerçeve dahilinde bu çalışmanın amacı, post-modern yorumlar ve tartışmalar çerçevesinde modernitenin halen ana unsur olarak temel paradigmayı temsil ve teşkil ettiğine dair tezahürleri ve izleri yakalamaktır. Öyle ki 21. yüzyılın ilk çeyreği itibariyle yükselişe geçen kavramların ve olguların arka planı/zemini tahlil edildiğinde modernitenin kurguladığı hususlarla karşılaşmaktadır. Dolayısıyla post-modern “alan”ın, aslında modern “yer” üstündeki varlığını teyit eden örneklerin sayısının arttığı düşünülmektedir. Bu tablo da kısa süreli bir geçiş sürecinin ardından eski olarak addedilen yapının/düzenin belirgin bir biçimde var olduğunu göstermektedir. Rasyonalite, birey, ulus-devlet gibi anahtar kelimeler ışığında yapılan analizlere ve gerçekleştirilen tartışmalara bakıldığında ve aynı zamanda

reelpolitik nazarında bu kavramların asli yansımalarına dikkat edildiğinde ilgili savı destekleyecek birçok argümanla karşılaşmanın mümkün olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede dahilinde, ilgili çalışmada hem kuramsal alana dair hem de reelpolitığe dair görünümeler analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modernizm, Post-modernizm, Büyük anlatı.

Çin, Dijital Teknoloji, Tekno-Oryantalizm: Bir Vaka Örneği Olarak Batı'nın Sosyal Kredi Sistemi Tahayyülü

İlkay ATA YILDIZ

Arş. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC), yirminci yüzyılın sonunda başladığı reform ve dışı açılma siyasetleriyle başlayan yükselişi, ülkenin yalnızca ekonomi alanında değil, aynı zamanda siyasi ve askeri anlamda büyük bir güç haline gelmesiyle sonuçlanmıştır. Kuşkusuz ÇHC'nin bu gelişimindeki en önemli etkenlerden birini ülkenin teknoloji alanında kaydettiği ilerleme oluşturmuştur. ÇHC'nin teknoloji alanında elde ettiği başarının, ülkenin ekonomik ve askeri kapasitelerine yansması ise Batı'nın temel odak noktası olmuştur. Bu bağlamda Çin'in teknolojik ilerlemesine yönelik akademik yazının ağırlık merkezini, söz konusu ilerlemenin ekonomik ve askeri içerimlerine yönelik tartışmalar oluşturmaktadır. Ülkenin teknolojik gelişiminin Batı ülkeleri tarafından siyasi ve kültürel bakımdan nasıl algılandığı ve değerlendirildiği ise üzerine çok düşünülmemiş bir konu olarak kalmıştır.

Bu çalışmada, ÇHC'nin bilhassa dijital teknoloji alanındaki ilerleyişinin Batı tarafından tekno-oryantalist bir çerçevede algılandığı ve değerlendirildiği iddiasından hareket edilmektedir. David Roh, Greta Niu ve Betsy Huang gibi Asyalı akademisyenler tarafından kavramsallaştırılan tekno-oryantalizm, tarihsel oryantalizmin günümüz dünyasında yaşanan teknolojik gelişmeler çerçevesindeki yansması olarak görülmektedir. Tekno-oryantalizmin fütüristik perspektifinde Asya, siyasi ve kültürel bakımdan teknolojik bir korku kaynağı haline gelmiştir. Bu perspektife göre, Asya ülkelerinin kaydettiği teknolojik ilerleme sadece bu ülkelerin toplumları için değil, küresel anlamda tehdit oluşturmaktadır. Günümüzde, Çin'in teknolojik gücüne yönelik korkuyu ifade eden sinoteknofobiyle karakterize olan tekno-oryantalist bakış açısı, Çin'in teknolojik gelişimini "medeni" dünya için bir tehdit olarak değerlendirmektedir.

Teknolojinin Çin iktidarının kullanımında ancak baskı ve zor aygıtları geliştirmek üzere kullanılacağı kabulünden hareket eden sinoteknofobik tekno-oryantalist değerlendirmelerin bir örneği olarak çalışmada, Batı'nın, ÇHC hükümeti tarafından 2014 yılında sistematik inşasına ve deneme uygulamalarına başlanan Sosyal Kredi Sistemi'ne (SKS) yönelik tasvirler ele alınmaktadır. Çin hükümeti tarafından esas olarak politik-ekonomik saiklerle hayata geçirilen SKS; Batı basını, akademisi ve siyasi otoriteleri tarafından Çin hükümetinin, ileri

teknolojik aygıtlardan yararlanarak geliştirdiği amansız bir baskı ve kontrol aracı olarak tasvir edilmektedir. Dahası, Pekin iktidarının bu baskı ve kontrol aracını dünyaya ihraç ederek otoriter siyasi sistemini yaygınlaştırmak istediği ileri sürülmektedir. Çalışmada, Batı'nın eksik ve çarpık bilgi üretimine dayalı olarak şekillenen bu SKS tahayyülünün, tekno-oryantalist bir hayali Çin inşasına dayandığı iddia edilmektedir.

Çalışmada Batı'nın, SKS çerçevesinde geliştirdiği tekno-oryantalist yaklaşımın ortaya konulması için söylem analizine başvurulmakta ve esas olarak üç kaynaktan faydalanılmaktadır. Bunlar; Batı basınında SKS hakkında yer alan haber ve raporlar, Batılı siyasi otoriteler tarafından SKS'ye ilişkin olarak yapılan değerlendirmeler ve Batı akademisinde SKS'ye dair yürütülen çalışmalardır. Üç bölümden oluşan çalışmanın ilk kısmında tekno-oryantalizm kavramı açıklandıktan sonra, ikinci bölümde Çin'e yönelik tekno-oryantalist yaklaşımın geri planı serimlenmekte ve üçüncü bölümde, Batı'nın tekno-oryantalist yaklaşımıyla karakterize olan SKS tahayyülü ortaya koyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin Halk Cumhuriyeti, tekno-oryantalizm, dijital teknoloji, sosyal kredi sistemi

Ortadoğu'nun Değişen Savunma Dinamiklerinde Çin'in Artan Rolü

Soner HAMZAÇEBİ

Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Uluslararası Çatışma İndeksi verilerine göre, dünyada en fazla çatışmanın yaşandığı bölge Ortadoğu'dur. Özellikle tarihsel ve jeopolitik faktörler sebebiyle sınır anlaşmazlıkları, mezhepsel çatışmalar ve terör örgütlerinin bölgeye yönelik faaliyetleri Ortadoğu'yu sürekli bir çatışma döngüsü içine sokmaktadır. Yaşanan bu çatışmalar, bölge ülkelerinin hem iç güvenliklerini sağlamalarını zorlaştırmakta hem de dış tehditlere karşı savunma gücünü artırma gereksinimi doğmasına neden olmaktadır. Bölgede yaşanan yoğun çatışmalar, bölge ülkelerinin güvenlik stratejileri belirlemesine ve savunma mekanizmalarını güçlendirmelerine yönelik politikalar izlemelerine yol açmaktadır. Bu kapsamda bölge ülkeleri, savunma kapasitelerini arttırmak ve güvenlik açıklarını kapatmak amacıyla, başta ABD, Batı ve Rusya olmak üzere çeşitli ülkelere modern ve gelişmiş silah ithal etmektedir. Bu yönüyle Ortadoğu, silah ihracatı yapan ülkelerin dikkatini çekmektedir. Zira Ortadoğu, en fazla çatışmanın yaşandığı bölge olmasının yanı sıra en fazla silah ithalatı yapan bir bölgedir. Sorun şu dur ki, yakın zamana kadar Ortadoğu ülkelerinin gelişmiş ve modern silah ihtiyacını ABD, Batı ve Rusya karşılarken, 21.yüzyılda Çin ön plana çıkmaktadır. Nitekim savunma sanayinde hegemon güç olarak nitelendirilen bu ülkelere medyan okuyan Çin'in savunma sanayisindeki yükselişi, Ortadoğu ve bahsi geçen ülkelerin savunma sanayisindeki dinamiklerini değiştirmeye başlamıştır. Bu değişim, Pekin yönetiminin Ortadoğu bölgesine yönelik izlediği aktif politikada görülmektedir. İzlenen bu politikanın en belirgin yönü, Çin Devlet Başkanı Xi Jipping'in, 2022 yılında gerçekleştirdiği Arap-Çin, Körfez-Çin ve Suudi Arabistan-Çin zirveleridir. Bu ziyaretler sonrası yapılan analizlerde, Çin'in Ortadoğu'nun geleneksel olarak hamisi kabul edilen ABD ve Batı ülkelerinin bölgedeki silah hegemonyasını zayıflattığı belirtilmektedir.

Çin savunma sanayisinin güç kazanmasının Ortadoğu ve Körfez ülkeleri tarafından tercih edilmesinin dört önemli nedeni vardır. Birincisi, silah ticareti uzun bir süreci kapsadığından, silah ihraç eden ülkeler silah satış antlaşması yapılması sonrası tedarik edilen silahların bir an önce teslim edilmesi ve temin edilen silahların bakımlarının hızlı bir şekilde yapılmasının arzu etmektedirler. Çin, bu konuda hızlı ve etkili bir hizmet sunmaktadır. İkincisi, satın alınan silahların fiyatlarının alıcı ve satıcı ülkeler arasında makul seviyede olması

istenilmektedir. Çin, maliyet etkinliği açısından Ortadoğu ülkeleri için cazip bir seçenek oluşturmaktadır. Üçüncüsü, Obama yönetiminin savaş ve çatışmaların seyrini değiştirme kabiliyeti olan insansız savaş hava araçlarının Ortadoğu'ya satışını yasaklaması, Ortadoğu ülkelerini Çin ile işbirliği yapmaya sevk etmiştir. Bu kapsamda Çin, gelişmiş insansız savaş hava araçlarının Ortadoğu ülkelerine satışını gerçekleştirmiştir. Dördüncüsü, Ortadoğu ülkelerinin ABD ve Batı ülkelerinin silahlarına karşı alternatif oluşturmak için yükselen güç Çin ile silah ticareti yapma istediğidir. Bu kapsamda Çin, aynı kullanım kabiliyetine sahip olan silahların Ortadoğu ve Körfez ülkelerine ABD ve Batı'ya göre daha ucuz satması, hızlı tedarik etmesi ve bakımlarını geciktirmeden yapması nedeniyle tercih edilmektedir.

Bu çalışmayı önemli kılan, savunma sanayinde yeni bir aktör olarak ortaya çıkan Çin'in, ABD ve Batılı ülkelerin en fazla silah ihracatı yaptığı Ortadoğu'da ABD ve Batı silah hegemonyasına meydan okumaya başlamasıdır. Zira Çin'in yeni dönemde Ortadoğu silah pazarında yüksen bir güç olarak ortaya çıkması, geçmiş dönemlerde bölgeye yaptığı silah ihracatının oransal miktarı dikkate değer yükselişe geçmesiyle ölçülmektedir. Nitekim, Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü 2023 verilerine göre, dünyada en fazla silah ihracatı yapan ülkeler arasında Çin, ABD, Rusya ve Fransa'dan ardından 4. sıraya yükselmiştir. Küresel silah ihracatının yeni marjinal oyuncusu olan Çin'inin Ortadoğu'daki rolü bu açıdan dikkate değerdir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Ortadoğu, Savunma Sanayi, ABD, Hegemonya

İklim Krizinin Politik Ekonomisi: Yeni Yeşil Kapitalizm

Günseli DURMAZ

Arş. Gör. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

İklim değişikliği, 21. yüzyılda küresel siyasetin belirleyici bir unsuru ve küresel ekonomi politiğin temel çekişme noktalarından biri haline gelmiştir. Bu çalışma, iklim krizinin giderek artan tehdidi altında 'yeşil kapitalizmin' küresel politik ekonominin merkezine oturmasının yolunu açan gelişmelerin tarihsel temelini araştırmaktadır. Kapitalizmi, 'sınırlı bir gezegende sonsuz büyümeye' dayalı karmaşık bir sosyo-politik ve ekonomik ilişkiler ağı olarak ele alan bu çalışma, iklim politikaları çerçevesinde kapitalizmin bu içsel çelişmesine odaklanmakta ve yeşil kapitalizm kavramını sorunsallaştırmaktadır. İklim krizinin piyasa başarısızlığının bir ürünü olduğu varsayımına dayanan yeşil kapitalizm kavramı, iklim krizinin ortaya çıkma biçimleri olan ağır sanayileşme kaynaklı çevre kirliliği, ormansızlaşma ve biyoçeşitlilik kaybı gibi kapitalizmin bizzat sebebi olduğu gelişmeleri göz ardı etmektedir. Dahası, iklim kriziyle mücadele ediyormuş gibi görünerek, ağır ekstraktivizme, çevresel yıkıma ve kuzey/güney adaletsizliklerine dayanan mevcut üretim ilişkilerini dramatik bir şekilde sorgulamamaktadır. Yeşil kapitalizm, 'yeşil' reformlar yoluyla kapitalizmi 'düzeltmeyi' öncelemekte ve teknolojik çözümleri çevresel felaketlere karşı tek geçerli seçenek olarak sunmaktadır.

Neo-Gramşiyen teorik varsayım ve araçlara dayanan bu makale, yeşil büyüme kavramının yeşil kapitalizmin *raison d'état*'sı haline geldiğini ve 'sonlu bir gezegende sonsuz büyüme' üzerine kurulu kapitalizm ile yaklaşan iklim felaketinin nasıl uzlaştırılacağı sorusuna verilen hegemonik bir cevap olarak ortaya çıktığını savunmaktadır. "Yeşil büyüme" fikrinin en büyük destekçileri çevreci gruplar, aktivistler ya da Yeşil partiler değil, çok uluslu sermaye sahipleridir. Teknolojik yenilik, araştırma ve geliştirme uygulamalarıyla büyümenin kaynak kullanımından ayrıştırılmasının mümkün olduğu savunan yeşil büyüme fikri, halihazırdaki iktidar gruplarını meşrulaştırmakta ve onların devamlılığını sağlamaktadır. Dolayısıyla yeşil büyüme, mevcut iklim krizinin temel nedenlerini tartışmaya açmak yerine hem ekonomik refahın hem de çevrenin korunmasının mümkün olduğu yeşil kapitalizmin yeni ideolojik hegemonyası aracılığıyla bunları örtbas etmektedir. Yeşil mallar üreterek, yeşil tüketimi teşvik ederek, büyümeyi karbon bazlı enerji kullanımından ayırarak

(veya sadece yenilenebilir enerji kullanarak), sadece iklim krizinin çözülebileceği değil, aynı zamanda yeni üretim yöntemleriyle yeni ve farklı bir ekonomik büyüme için katalizör görevi görebileceği öngörülmektedir. Yeşil büyüme, çağdaş kapitalist sınıf yapısının hegemonik fikri olarak, tüm aktörlerin bu hegemonik fikrin arkasında konumlandığı ve yavaş yavaş belirgin hale gelen yeni bir tarihsel bloğun temelini oluşturmaktadır.

Avrupa Komisyonu Başkanı'nın Avrupa Yeşil Mutabakatının kabul edilmesinin ardından kullandığı “Bu Avrupa'nın ‘Ay'daki adam’ anıdır” ifadesinin açıkça 1960'lardaki ABD-Sovyetler uzay yarışına referans vermesi aslında günümüz yeşil dönüşüm sürecinin doğru anlaşılması açısından da çok önemlidir. Dün, uzay düzleminde gerçekleşen hegemonya yarışı bugün yeşil büyüme alanında gerçekleşmektedir. Bu çalışmada halihazırda ABD, Çin ve AB arasında yaşanan yeşillenme yarışı karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir. Öncelikle, ABD'nin Eski Başkanı Trump'ın 2017 yılında Paris Anlaşması'ndan çekilme kararının ardından, liderlik pozisyonunun AB'ye geçtiği savunulmaktadır. Ardından Çin'in ekolojik uygarlık kavramı incelenerek, AB'nin iklim değişikliğine karşı atılacak adımlar ile yeni yeşil küresel ekonomik sistemi dizayn etmesi sürecinde Çin'in de kendi alternatif modelini nasıl uygulamaya koymaya başladığı konusu ele alınmaktadır. Bu çalışma ayrıca Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin AB'deki yeşil dönüşümün geleceği üzerindeki etkilerine de değinmektedir. Neo-Gramsşyan bir bakış açısından bu makale, yeşil yarış sürecinin yeşillendirilmiş bir küresel kapitalist yapının yükselen hegemonu olma mücadelesi olarak görülmesi gerektiğini, yeşil geçişin artık yeni bir tarihsel blok oluşturmaya başladığını ve gelecekteki küresel kapitalizmin parametrelerini belirlediğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İklim Krizi, Yeşil Kapitalizm, Yeşil Büyüme, Yeşil Dönüşüm, Uluslararası Politik Ekonomi

Varlık Yöneticilerinin Küresel Siyasetteki Rolü: Finans ve Jeopolitik Etkileşimi Analizi

Gökhan TEKİR

Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, günümüz dünya siyasetinde varlık yöneticilerinin belirleyici rolünü araştırmaktadır. Egemen varlık fonları, emeklilik fonları ve hedge fonlarını içeren varlık yöneticileri, ciddi finansal etkileriyle küresel işler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Sofistike risk değerlendirmesi ve yatırım stratejileri aracılığıyla, jeopolitik manzaralarda gezinerek uluslararası sermaye akışları, para piyasaları ve egemen borç dinamiklerini etkilemektedir. Ayrıca, varlık yöneticisi aktivizmi, hissedar etkileşimi ve Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ÇSY) yatırımları da içeren, kurumsal yönetimi ve politika gündemlerini şekillendirmekte, sosyal ve çevresel sorunları ele almaktadır. Devlet destekli yatırım araçları olarak hareket eden egemen varlık fonları, stratejik yatırımlar ve diplomatik girişimler aracılığıyla jeopolitik ittifakları da etkilemektedir. Varlık yöneticilerinin dünya siyasetindeki çok yönlü katılımını analiz eden bu makale, finans ve jeopolitik arasındaki karmaşık etkileşimi aydınlatmayı ve çağdaş küresel yönetimi ile uluslararası ilişkileri anlamanın bütünleşik analizler gerektirdiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Varlık Yöneticileri, Küresel Siyaset, Finans, Jeopolitik Etki, Egemen Varlık Fonları

Yeni Düzenin Eskimeyen Egemenlik Aygıtı: “İmparatorluk”un Krizi ve Ulus Devletin Geri Dönüşü

Tayfun Yıldırım

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Ulus devletlerin egemenlik ilişkilerinin yeniden üretiminde oynadığı rolün uluslararası kuruluşlar lehine silinmeye yüz tuttuğuna ilişkin bir anlayışı içerimleyen küreselleşme kuramlarının, ekonomi-siyaset, toplumsal sınıflar-devlet arasındaki ilişkinin formüle edilmiş şekline göre farklı biçimlere büründüğünü iddia etmek mümkündür. Sermayenin entegrasyon ve uluslararasılaşma eğiliminin ulus devletlerin gücünü azaltacağına ilişkin bir varsayımda temellenen teorik yönelim, devletlerin politik gücüyle sermayenin ekonomik gücü arasında bir dışsallık ve karşıtlık ilişkisi kurmaktadır. En somut örneğini Hardt ve Negri'nin İmparatorluk kuramında bulan söz konusu yaklaşımın, devletin toplumsal güçlerin kurumsallaşmış bir biçimi olduğunu göz ardı ettiğini iddia etmek ve siyasalın görece özerkliğini ihmal ettiğini söylemek mümkündür.

Günümüzde en somut örneğini Brexit sürecinde gösterdiği üzere ulusüstü kurumların çözülme eğilimi, otoriter rejimlerin temayüz etmesi, milliyetçiliğin artan önemi gibi bir dizi unsur beraber düşünülecek olunursa, ulus devletlerin yeni düzenin de önemli bir aktörü olduğu iddia edilebilir. Söz konusu durum, ekonomik/siyasal egemenlik biçimlerini küreselleşme kuramlarının düşünsel paradigmasının ötesinde incelemenin gerekliliğine gönderimde bulunur. Öte taraftan sermayenin uluslararasılaşma eğilimi, ulus devletlerin krizine zemin hazırlayarak bir dizi dönüşüm geçirmesine neden olmaktadır.

Bu çalışmada, Nicos Poulantzas ve Bob Jessop'ın stratejik ilişkisel devlet yaklaşımı başta olmak üzere, Marksist devlet teorisinden hareketle günümüzde devletlerin geçirdiği otoriter dönüşüm tartışmaya açılacaktır. Altyapının üstyapıyı doğrudan belirlediği ve egemen sınıfların ekonomik çıkarlarının direkt siyasal çıkarlara tahvil olduğu düşüncesinde cisimleşen araçsalcı devlet teorisi, devleti bir nesne olarak ele alır. Öte taraftan devletlerin toplumsal güçlerden bağımsız hareket edebilme kapasitesine haiz olduğu düşüncesini içerimleyen devlet teorileri, devletin özne olduğuna gönderimde bulunur. Benzer bir teorik yönelim uyarınca, farklı kavramsal repertuarlardan ve teorik güzergahlardan hareketle küresel sermaye egemenliğini ve bunun yaratmış olduğu uluslararası kozmosu çözümleyen kuramlar, devleti ya bu sürecin nesnesi ya da öznesi olarak

ele almaktadır. Sermayenin uluslararasılaşmasının ulus devletlerin gücünü azalttığı tezi nesne olarak devlet anlayışına işaret ederken, ulus devletlerin kendi sermayelerinin koruyucusu olduğu varsayımı özne olarak devlet anlayışına gönderimde bulunmaktadır. Devletin sınıf mücadelelerinin yoğunlaşmış bir biçimi olduğu argümanından hareketle söz konusu düaliteyi aşmak ve uluslararası sermayenin ulus devletin kurumsal matrisinde yoğunlaştığı ölçüde, küresel kapitalist egemenliğin realize olduğunu iddia etmek mümkündür. Çalışmada, bu teorik güzergahtan hareketle küresel sermaye egemenliğinin uluslararası bir iktidar blokuna tekabül ettiği iddia edilecek ve uluslararası iktidar blokunun ulus devletlerle esnek bir zeminde ilişkiye girerek devletlerin krizine ve otoriter dönüşümüne neden olduğu ifade edilecektir. Günümüz dünyasındaki otoriter dönüşüm bu bağlamda yorumlandığında, demokrasi mücadelesinin anti-kapitalist bir mücadeleden geçtiğini iddia etmek olanaklı hale gelecektir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Sermayenin Uluslararasılaşması, Ulus Devlet, Devletin Otoriter Dönüşümü

Sağ Popülizm ve Türkiye'de Dış Politika Kurumlarının Dönüşümü

Özgür ÖZDAMAR

Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu makale, Türkiye'deki sağ popülist liderliğin, 'kişiselleştirme' ve 'siyasallaştırma' yöntemleriyle dış politika kurumlarını nasıl dönüştürdüğünü tartışmaktadır. Bu çalışma son 20 yılda dış politika kurumlarının dönüşümünü incelerken literatüre iki katkı sağlamaktadır. Birincisi, Türkiye'deki dış politika kurumlarının popülist dönüşümünü ayırt etmek için popülist liderlerin dış politika karar alma süreçlerinde güvenlik kurumlarını kullanması anlamına gelen 'hiperkişiselleştirme' kavramını ortaya atarak farklı popülist kişiselleştirme türleri arasında ayırım yapıyoruz. Otokratikleşmenin daha düşük seviyeleri ve hızının, dış politika bürokrasisinin daha az kişiselleşmesi ve siyasallaşmasına yol açtığını, otokratikleşmenin daha yüksek düzeyleri ve hızının dış politika kurumlarında daha yüksek düzeyde kişiselleştirmeye ve siyasallaştırmaya yol açtığını savunuyoruz. İkinci olarak, dış politika kurumlarına 'kurumsallıktan yoksunlatıran yeniden yapılandırma' getiren popülist siyasallaşmanın ve hiperkişiselleştirmenin kalıplarını ortaya koyuyoruz. Kurumsallığı azaltan yeniden yapılanma, bürokratik genişlemeyi ve bürokratik daralmayı aynı anda içeriyor ve sürece, bu yeniden yapılanmanın "halk iradesini" gerçekleştirmek veya "tam egemenliği" geri kazanmak için yapıldığına dair popülist bir anlatı eşlik ediyor. Makale, dış politika kurumlarındaki bu popülist dönüşümün yarattığı politika sonuçlarıyla bitmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Sağ Popülizm, Dış Politika kurumları, Dış politika analizi

Neo-klasik Realizm Çerçevesinden Türk Dış Politikasında İdeolojiler ve Batı Sorunu

Ali Şevket OVALI

Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Dünya çapında büyüyen Batı karşıtlığı barışçıl direniş hareketlerinden çeşitli siyasi şiddet biçimlerine kadar farklı şekillerde kendini gösteriyor. Orta Doğu'da kısmen laik ve milliyetçi Soğuk Savaş anti-Amerikancılığının aksine, mevcut popüler Batı karşıtı siyasi hareketler, bir ideoloji ve siyasi hareket niteliğine bürünen İslamcılıkla yoğun bir şekilde yoğrulmuştur. Bu, nispeten uzun laikleşme geçmişine rağmen Türkiye için de geçerlidir. Dolayısıyla bu araştırma özellikle milliyetçilik ve İslamcılığın Türk dış politikasındaki Batı karşıtı duygular üzerindeki rolünü neo-klasik realizm merceğinden ve daha geniş bir kavramsal çerçeve olan Batı Sorunu çerçevesinden tartışmayı amaçlamaktadır. Araştırma, 1970'lerdeki Kıbrıs sorununu ve Türkiye'nin Suriye İç Savaşı'na müdahil olmasının ardından ortaya çıkan Batı ile yaşanan krizleri karşılaştırmalı olarak

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Batı Sorunu, Neo-Klasik Realizm, ABD, AB

Türk Dış Politikası ve Toplumsal Sınıflar

İnan RÜMA

Doç. Dr., Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Eski dünya düzeninin işlemediği söylemi güçlenmekte ve yeni bir düzenin oluşmakta olduğuna dair izler tartışmalıyken, Dış Politika Analizi yeni yaklaşımlarla birçok açıdan gelişmektedir. Bu gelişmeler yeni bir dünya düzeni oluşturmak için de izlekler sunabilirler. Dış Politika Analizi çalışmalarında en büyük eksiklik toplumsal sınıfların rolünü çalışmamak olagelmıştır. Dış Politika Analizi çerçevesinde geleneksel olarak devlet düzeyinde ve devleti hem yekpare hem mutlak olarak gören çalışmalar yapılmıştır. Uluslararası sistem düzeyinde yapılan çalışmalar da daha ziyade devlet davranışına ağırlık vererek ve özellikle de güvenlik konusuna odaklanarak hareket etmişlerdir. Küresel düzeyde ve siyasal iktisat bağlamındaki çalışmalara baktığımızda ise, küresel ekonomik kriz ve onun dış politika yapımı üzerindeki siyasi etkileri göze çarpmaktadır. Bu bağlamda özellikle Eleştirel Kuram bünyesindeki çalışmalarda yönetici sınıfın amaçları, etkinlikleri ve bunların -çoğunlukla olumsuz- sonuçları konu edilmektedir. Toplumsal sınıfların rolüne dair Dış Politika Analizi yazınında gözlemlenebilen en yaygın yaklaşımın üst sınıfın rolüne odaklanan bu eleştirel çalışmalar olduğu söylenebilir. Son zamanlarda artan çalışmalarda birey seviyesinde çoğunlukla liderlere bakılarak kişisel özellikleri, eğitimleri, meslekleri, geçmişleri, sosyalleşmeleri, ideolojik duruşları konu edilmiştir. Bu çalışmalarda da toplumsal sınıfa dair ciddi bir atıf bulunmamaktadır. Dış Politika Analizi çalışmalarını zenginleştiren özelliklerden birinin farklı düzeydeki fâillerin birbirleriyle etkileşimlerinin açıklanması olduğu tartışılmaktadır. Nitekim Türkiye'nin dış politikası kişisel, ideolojik, ulusal, küresel düzeylerdeki çeşitli fâillerin birbirleriyle etkileşiminin anlaşılması bakımından bu durumun örneklerinden biridir. Uluslararası İlişkiler'in kadim konusu askerî güç kullanımından yeni gelişen göç, çevre, ekoloji ve toplumsal cinsiyet gibi olgulara kadar birçok konu Türkiye'ninki dahil dış politikalar içinde -duruma göre değişen- çeşitli ağırlıklarla yer almaktadır. Birçok başka çalışma alanında ele alınan toplumsal sınıf olgusunun dış politika analizinde de hakkıyla çalışılması gerekli görünmektedir. Siyasette söz konusu olan bir toplumun iyiliğidir. Toplumunu oluşturan bütün unsurların huzurlu, özgür ve âdil bir yaşam sürebilmeleri siyasetin ve dolayısıyla da dış siyasetin odağı olabilir. Örneğin

ekoloji ve sosyal güvenlik iç ve dış politikaların temelini teşkil edebilir. Bu çerçevede toplumsal sınıfların rolünün de anlaşılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dünya Düzeni, Değişim, Toplumsal Sınıf, Dış Politika Analizi, Türk Dış Politikası

Türk Dış Politikasının Ontolojik Güvenlik Meseleleri: Türkiye'nin Transatlantik Kimliği

Sinem AÇIKMEŞE

Prof. Dr., Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Türkiye'nin dış politikasında ontolojik güvenlik, özellikle Sevr sendromu olarak ifade edilen 'bölünme' kaygısı neticesinde, toprak bütünlüğünün korunması ve ulusun temel kimliğinin muhafaza edilmesi olarak algılanmaktadır. Bu anlayış üzerine inşa edilen iç ve dış güvenlik doktrini, farklı dönemlerde değişen içeriklerle, fakat aynı felsefe üzerinden Türk dış politikasının ana eksenini belirlemiştir. Bu çalışmanın amacı, Türk dış politikasının temel belirleyicileri arasında yer alan güvenliği, ontolojik güvenlik perspektifinden ve Türkiye'nin Transatlantik kimliği ile bu kimlikle inşa edilen inişli-çıkışlı ilişkilerini merkeze alarak anlamaya çalışmaktır. Transatlantik kimlik, Türkiye'nin NATO üyeliği ve 1952'den bu yana İttifak içerisinde özellikle ABD'yle işbirlikleri ve anlaşmazlıkları aracılığıyla inşa edilmiştir. Soğuk Savaş yılları boyunca, Türkiye, güvenlik endişelerini İttifak'la özdeşleştirmiş, kendisini bir NATO üyesi devlet veya Transatlantik topluluğunun bir parçası olarak sınıflandırmak, Türkiye'nin kimliğinin güçlü bir tanımlayıcı özelliği olmuştur. Bu durum, son yirmi yıla kadar nadiren sorgulanmıştır. Türkiye'nin Batılı müttefikleri ile yaşadığı tüm krizlere rağmen Kuzey Atlantik İttifakı ve Transatlantik bağlantı, İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan 1990'lara kadar Türkiye'nin dış politikasında önemli bir rol oynamıştır. 2000'li yıllardan itibaren Türkiye'nin Transatlantik güvenlik kimliğinden Batı ötesi bir dış politika ve güvenlik kimliğine doğru kademeli olarak değişim başlamış, İslam temelli ve Orta Doğu'da liderlik eden yeni bir dış politika kimliği inşa etmeyi hedefleyen Türkiye, Orta Doğu'daki proaktif dış/güvenlik politikası ve liderlik statüsünün başarısızlığı ile Transatlantik güvenlik kimliğinden giderek uzaklaşmıştır. Türkiye'nin ontolojik güvenlik kaygıları ile Transatlantik İttifakın güvenlik sınamaları birbirleri ile çelişir hale gelmiştir. Son zamanlarda, Türkiye'nin S-400 füze savunma sistemi satın alma kararı ve Rusya ile olan tartışmalı ilişkileri ve çok yakın bir dönemde NATO'nun İsveç ve Finlandiya'ya yönelik genişlemesine dair ilk etaptaki olumsuz tutumu, Türkiye'yi Transatlantik İttifakı'na ve Transatlantik güvenlik kimliğine daha da yabancılaştırmıştır. Bu bağlamda, Türkiye'nin Transatlantik İttifakı içindeki işbirliklerinde ve anlaşmazlıklarında Transatlantik kimliğin nasıl ontolojik güvenlik/güvensizlik sağladığı/yarattığı tartışması ile bu kimliğin inşası, yıkılması ve yeniden inşası çabaları Jennifer

Mitzen'in (2006) kavramsal çerçevesiyle ele alınacaktır. Mitzen'e göre, devletler, kimliklerinde süreklilik sağlamak ve herhangi bir istikrarsızlığı önlemek için hareket ederler (Türkiye'nin durumunda, Transatlantik güvenlik kimliği) ve böylece kendilerini ontolojik olarak güvende hissederler; bu da koruyucu güvenlik kozaları (Türkiye'nin durumunda, NATO üyeliği ve ABD ile ortaklık) ile diğer aktörlerle ortaya çıkan krizler/çatışmalar (Türkiye'nin durumunda, NATO ile/içinde krizleri ve ABD ile gerginlikler) arasında bir güvenlik ikilemi yaratabilir. Diğer bir deyişle, bu çalışma, Türkiye'nin Transatlantik kimliğinin ve ilişkilerinin, NATO İttifakı (hatta AB) içindeki tüm anlaşmazlıklarına rağmen nasıl hala değerli, arzulanan ve yeniden inşa edilen bir kimlik olduğunu ontolojik güvenlik perspektifinden anlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, ontolojik güvenlik, Transatlantik ilişkiler

“Eski” ve “Yeni” Dehşet Dengesi’nde Diplomasinin Rolünün Analizi

Murat JANE

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) 6 Ağustos 1945 tarihinde Hiroşima ve Nagazaki’ye atom bombası atarak hem 2. Dünya Savaşı’nın bitiş sürecini hızlandırmış hem de uluslararası ilişkilerde nükleer çağı başlatmıştır. Nükleer Çağ 2. Dünya Savaşı’ndan sonra başlayan Soğuk Savaş’ın da önemli niteliklerinden biri olmuştur. ABD, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)’nin 1949 yılında nükleer güç olmasına kadar atom tekelinin siyasal-psikolojik avantajını kullanmıştır. ABD’nin atom tekelinin sona ermesinin ardından nükleer iki süper gücün karşı karşıya geldiği ilk büyük kriz olan Ekim Füzeleri Krizi dünyayı nükleer bir savaşın eşiğine getirmiştir. ABD Başkanı John F. Kennedy ve SSCB lideri Nikita Hruşov’un diplomatik çabalarıyla kriz nükleer savaşa evrilmemiş, yaşanan dehşet dengesinden sonra Soğuk Savaş, Detente (Yumuşama) Dönemi’ne geçmiştir.

Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle nükleer krizler ve tehlikeler uluslararası sistemin gündeminden düşmemiştir. Zira SSCB’nin dağılmasından sonra uluslararası ilişkilerin önemli gündemlerinden biri, yeni bağımsız eski Sovyet cumhuriyetlerindeki nükleer silahlardır. Bu devletlerden biri de Ukrayna olmuştur. Ukrayna 1994 yılında ABD, Birleşik Krallık ve Rusya Federasyonu (RF) ile Budapeşte Memorandumu’nu imzalayarak SSCB döneminden kalan nükleer silahlardan egemenliğinin garanti altına alınması karşılığında vazgeçmiştir. Böylelikle RF’nin Ukrayna’daki nükleer güce karşı algıladığı tehdit de sona ermiştir. Bu gelişmeye rağmen 1990’lı yıllardan itibaren NATO ve Avrupa Birliği (AB)’nin eski Sovyet cumhuriyetlerini bünyesine katmaya başlaması, NATO’nun Sırbistan’a müdahalesi, NATO’nun Füze Kalkanı Projesi’nin gündeme gelmesi, 2000’li yıllardan itibaren Rus yakın çevresinde yaşanan Renkli Devrimler ve 2008 yılında NATO’nun Bükreş Zirvesi’nde Gürcistan ve Ukrayna’nın NATO üyeliklerinin gündeme gelmesi RF’nin dış politikasını gözden geçirmesine neden olmuştur. Söz konusu gelişmeler “Beş Gün Savaşı” olarak da bilinen RF-Gürcistan Savaşı’nı, 2014 yılında Kırım’ın ilhakını ve 24 Şubat 2022’de başlayan RF-Ukrayna Savaşı’nı beraberinde getirmiştir. Savaşın başladığı andan itibaren RF Devlet Başkanı Vladimir Putin’in RF’nin varlığı tehlikeye girdiği takdirde nükleer güç kullanacağına dair açıklamalar yapması yeni dehşet dengesini tetiklemiştir. RF’nin yanı sıra İran’ın 2002 yılında

gizli nükleer programının ortaya çıkması, Avro-Atlantik ittifakın İran üzerinde baskı kurması sonucu 14 Temmuz 2015 tarihinde “BERJAM” adı da verilen Nükleer Antlaşma’nın imzalanması ancak ABD Başkanı Donald Trump’ın 8 Mayıs 2018 tarihinde ABD’yi BERJAM’dan tek taraflı olarak çekmesi, 2019 yılında ABD ve RF’nin Orta Menzilli Nükleer Kuvvetler Anlaşması’ndan çekilmesi ve RF’nin 8 Haziran 2020 yılında Nükleer Caydırıcılığa ilişkin RF’nin Devlet Politikası’nın temel prensiplerini ilan etmesi, 2019 yılında iki nükleer güç olan Hindistan ve Pakistan arasındaki Balakot Krizi gibi olaylar da yeni dehşet dengesinin önemli gelişmeleri arasında yer almaktadır.

Yukarıdaki gelişmelerin ışığında çalışmamızın ana sorunsalı Soğuk Savaş Dönemi’ndeki eski dehşet dengesini yakın tarihte yaşamış ve nükleer gerginliği diplomasiyle çözebilmiş aktörlerin Soğuk Savaş sonrası dönemdeki yeni dehşet dengesinde diplomasiyi neden kullanmadıkları ya da kullanamadıklarıdır. Çalışmanın ana argümanı Soğuk Savaş Dönemi’nin iki kutuplu yapısının, Soğuk Savaş sonrası dönemin kaotik ve girift yapısına göre daha istikrarlı ve öngörülebilir olması, krizdeki Pax-Americana’nın yeni dehşet dengesini sona erdirmeye etkisiz kalmasıdır. Dolayısıyla Amerikan hegemonyasının problem çözücü yöntemleri nükleer krizleri dindirmede başarısız olmaktadır. Çalışmamızda vaka analizi yöntemi kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dehşet Dengesi, Ekim Füzeleri Krizi, Soğuk Savaş Sonrası Dönem, RF, ABD

21. Yüzyılda Uluslararası Sistemin Dönüşüm Sürecinde Epistemik Kriz: Ne Olacak Bu Dünyanın Hali?

Kürşad GÜÇ

Dr. Öğr. Üyesi, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Güvenlik Bilimleri Bölümü

İkinci Dünya Savaşı sonrası kurulan ve Soğuk Savaş sonrası kısmi olarak revize edilen günümüz uluslararası sistemi, geçen süre içerisinde ortaya çıkan yeni gerçeklikler neticesinde tıkanmış bir durumdadır. Siyasal, askeri, ekonomik, sosyal, çevresel vb. birçok alanda sorunlara neden bu tıkanmışlığın tüm bu alanlarda nasıl çözüleceği ve sistemin nereye doğru evrileceği, hülasa dünyanın halinin ne olacağı artık sıklıkla ele alınan bir konu olmuştur. Öte yandan sistemde yer alan her aktörün kendine göre bir çözüm önerisi olsa da hiç kimse sistemin nereye evrileceğini öngörememektedir. Ne olacağının bilgisine sahip olamamanın neden olduğu epistemik kriz, var olan sorunların çözümüne de engel olmaktadır. Avrupa Birliği'nin, ABD'nin liderliğinin, küresel kapitalizmin, NATO ve diğer askeri ittifak sistemlerinin, iklim değişikliğinin ve diğer birçok konunun nereye doğru ve nasıl evrileceğini bilememnin getirdiği kaos, aktörleri de temkinli bir tutuma sürüklemektedir. Bu bakımdan 21. yüzyılda uluslararası sistemin geleceğine yönelik belirsizlikler, dünya liderlerinin açıklamalarında da sıkça vurgulanan bir konu olmaktadır. Bu nedenle, bu belirsizlikler, sadece siyasi ve ekonomik düzlemlerde değil, aynı zamanda epistemik bir kriz yaratmaktadır. Dünya liderlerinin, uluslararası düzenin nasıl evrileceğine dair kesin bir öngöründe bulunamamaları, küresel karar alma süreçlerinde ve politikaların şekillendirilmesinde ciddi zorluklar doğurmaktadır. Eski ABD Başkanı Barack Obama, 2014 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, uluslararası düzenin Soğuk Savaş döneminden çok daha karmaşık ve belirsiz olduğunu vurgulamış ve yeni güç merkezlerinin ortaya çıkışına dikkat çekmiştir. Obama, bu belirsizliklerin, ancak küresel işbirliği ve ortak değerlerin güçlendirilmesi ile aşılabileceğini ifade etmiştir. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping ise, 2017 yılında Dünya Ekonomik Forumu'nda, dünyanın büyük değişimler ve belirsizlikler yaşadığını belirtmiş ve karşılıklı saygı ve işbirliği temelinde yeni bir uluslararası düzenin kurulması gerektiğini savunmuştur. Almanya Eski Şansölyesi Angela Merkel, 2019 yılında Münih Güvenlik Konferansı'nda, Brexit ve ABD'nin değişen politikaları gibi faktörlerle uluslararası sistemin büyük bir dönüşüm içinde olduğunu ifade etmiştir. Merkel, bu belirsizliklerin Avrupa Birliği'nin birlik ve dayanışmasını güçlendirmesi gerektiğini vurgulayarak,

epistemik krizin bölgesel etkilerine dikkat çekmiştir. Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin de 2020 yılında Valdai Tartışma Kulübü'nde yaptığı konuşmada, 21. yüzyılın hızla değişen ve belirsizliklerle dolu bir dönem olduğunu belirtmiştir. Putin, geleneksel uluslararası kurumların ve anlaşmaların günümüz sorunlarına yeterince cevap veremediğini savunarak, yeni bir dünya düzenine ihtiyaç olduğunu ifade etmiştir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres ise 2021 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, uluslararası sistemin geleceğinin artan belirsizlikler ve öngörülemesizliklerle dolu olduğunu vurgulamıştır. Guterres, iklim değişikliği, pandemiler, dijital dönüşüm ve küresel eşitsizlikler gibi meydan okumalarla başa çıkmak için küresel dayanışma ve işbirliğini artırmanın önemini belirtmiştir. Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ise, 2020 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda yaptığı konuşmada, "Dünya beşten büyüktür" diyerek, mevcut uluslararası sistemin adaletsizliklerini ve dengesizliklerini gidermek için reforme edilmesi gerektiğini savunmuştur. Erdoğan, küresel sistemin nasıl değişeceğine dair belirsizliklerin, mevcut düzenin reforme edilmesini zorunlu kıldığını belirtmiştir. Bu açıklamalar, uluslararası sistemin geleceğine dair belirsizliklerin sadece siyasi ve ekonomik zorluklar yaratmadığını, aynı zamanda epistemik bir kriz doğurduğunu göstermektedir. Her ne kadar liderler, işbirliği ve sistemin reforme edilmesine vurgu yapsalar da neyin, nasıl yapılacağına dair bir öngörülerinin olmaması, mevcut tıkanmışlığı daha da artırmaktadır. Bu durum, her aktörün kendi başının çaresine, kendi çözüm yöntemleriyle baktığı kaotik bir süreci de beraberinde getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Sistem, Dönüşüm, Belirsizlik, Epistemik Kriz

ABD-Çin Büyük Güç Yarışı: Ekonomik Rekabetten Yapay Zekâ Savaşlarına

Özlem Pınar ORAN

Öğr. Gör. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Soğuk Savaş döneminde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler Birliği arasındaki silahlanma yarışı ile şekillenen uluslararası sistem, geleceğin yeni araçlarla inşa edildiği düzende bu kez ABD'nin Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ile arasındaki giderek artan teknolojik rekabet tarafından belirlenmektedir. Çin'in yükselişi ile ekonomik rekabete odaklanan bu büyük güç yarışı, günümüzde artık teknoloji alanına, özellikle de yapay zekâ savaşlarına dönüşmüş bulunmaktadır.

Öte yandan bugün, yapay zekâ alanındaki rekabet sadece ABD ve ÇHC arasında yaşanmamaktadır. Bu alanda yaşanan gelişmelerin günümüzde tüm devletlerin öncelikli politika alanları arasında yer aldığı görülmekle birlikte, bu çalışmada 'büyük güç yarışı' olarak görülen rekabette iki rakip olan ABD ve Çin arasındaki yapay zekâ savaşları ele alınacaktır.

Çalışmanın ana argümanı, yeni dünyada ABD ve Çin arasındaki ekonomik ve teknolojik rekabet ön plana çıksa da esas rekabet eski düzende alışık olunan her iki süper gücün de peşinde olduğu büyük güç yarışıdır. Bu çalışma, ABD-Çin büyük güç rekabetine teorik temelli bir analizini sunmayı ve rekabetin ekonomik rekabetten yapay zekâ alanındaki üstünlüğe yönelik evrimini açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmada iki süper güç arasındaki rekabetin tarihsel ve teorik bağlamı, ekonomik ve teknolojik açıdan güncel gelişmeleri ve uluslararası güvenlik perspektifinden gelecekteki sonuçları incelenecektir. Bu doğrultuda şu sorulara yanıt arayacaktır: ABD-Çin büyük güç yarışı tarihsel ve teorik bağlamda nasıl açıklanabilir? ABD-Çin arasındaki ekonomik rekabetin göstergeleri nelerdir ve bu rekabet son yıllarda nasıl evrilmiştir? İki ülke arasındaki teknolojik rekabetin temelleri ve dönüm noktaları nelerdir? ABD ve Çin, büyük güç yarışında yapay zekadan nasıl yararlanmaktadır? İki süper güç arasındaki yapay zekâ savaşlarının uluslararası güvenlik perspektifinden sonuçları neler olabilir?

Çalışmada yöntem olarak ABD ve Çin tabanlı yapay zekâ kullanılacak olup 'büyük güç yarışı' olarak adlandırılan rekabetin ekonomik ve siyasal kökenleri, bu rekabetin gelişimi, kırılma noktaları ve uluslararası güvenlik açısından sonuçlarına dair yapay zekaya sorular yönetilecektir. ABD ve Çin

tarafından geliştirilen yapay zekanın bu rekabete dair verdiği yanıtlar üzerine bir değerlendirme yapılması planlanmaktadır. Literatürdeki geleneksel teorik yaklaşımların ötesinde teknoloji alanında yaşanan bu güç yarışına bir açıklama getirmek amacıyla, yöntemsel açıdan yapay zekanın bizzat kendisinin incelenmesiyle analiz yapılacaktır. Bu bağlamda yapılacak çalışmanın literatüre sadece akademik açıdan değil yöntemsel açıdan da katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ, Büyük Güç Yarışı, Ekonomik Rekabet, Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti

Başarısızlığa Mahkûm Olan Sistemin Kendisi mi Yoksa Düzenler mi? Neorealist Bir Tartışma

Baybars Öğün

Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, John Mearsheimer'ın *Bound to Fail: The Rise and Fall of the Liberal International Order* başlıklı makalesinde ileri sürdüğü argümanlar ve yeni kavramsal ayrımları sorgulayarak uluslararası ilişkiler disiplindeki son yılların ilgi çeken “tek kutupluluk-çok kutupluluk” tartışmasını “düzen” çerçevesinde yeniden ele almayı amaçlamaktadır. Mearsheimer'ın sistem, kutupluluk ve düzenler hakkındaki bazı varsayımlarından yararlanılırken, bazılarına ise Kenneth Waltz'un *Theory of International Politics*'teki argümanlarıyla itiraz edilmektedir. Çalışmada, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren uluslararası politik sistemin ve düzenin değişip değişmediği neorealist perspektifle tartışılacaktır.

Neorealist okulda uluslararası politik sistem, kutupluluk (polarity) kavramıyla açıklanır. Sistemdeki kutuplar (the poles), en yetenekli büyük devletlerdir. Bunların sayısına göre sistemin tek, iki veya çok kutuplu olduğu varsayılır. Düzenler ise sistemdeki kutupların, diğer devletleri etkileyebilmek ve ilişkileri regüle etmek için geliştirdikleri kurumsal yapılardır. Mearsheimer, uluslararası politik sistemdeki düzenlerin tipolojisini yapmaktadır:

- a. Üyeliğin Kapsamı: (1) Uluslararası (International), (2) Sınırlı (Bounded)
- b. Kapsam Genişliği ve Derinliği: (1) Sağlam (Thick), (2) Zayıf (Thin)
- c. Uluslararası Düzenlerin Çeşitleri: (1) Realist, (2) Agnostik, (3) İdeolojik.

Üyeliğin kapsamı başlığında kutup sayısına göre “uluslararası” tek bir düzen veya “sınırlı” düzenler ortaya çıkmaktadır. Tek kutuplulukta, hegemonik eğilimden dolayı sınırlı düzenlerin oluşması beklenmez. İki kutuplu Soğuk Savaş'taki Batı ve Doğu olarak iki ayrı sınırlı düzen, en iyi örneklerdir. Düzenlerin, üyeler üzerindeki ekonomik ve askeri olarak kurumsallaşmış etki kapasitesine göre sağlam veya zayıf oldukları belirlenebilir. Soğuk Savaş'ta iki blok da sağlam sınırlı düzenler olarak kabul edilirler. Tek kutup, diğer üyeler üzerinde yeterli ekonomik-askeri kurumsal etkiyi kuramadığında uluslararası

düzen gevşemektedir. Uluslararası düzenlerin çeşitleri çerçevesinde üç tip tanımlanır. Eğer sistem iki veya çok kutuplu ise “realist” düzenler oluşur. Realist düzenlerde, kutuplar arasında güç dengesi işler. Tek kutuplulukta ise güç dengesi işlemediğinden realist düzen oluşmaz. Bunun yerine iki tip düzen belirmektedir: “Agnostik” ve “ideolojik”. Tek kutbun ideolojisi liberalizm veya komünizm gibi evrensel nitelikte kabul ediliyor ise sistemde egemen tek bir düzen kurmak mümkündür. Bu düzende, kutbun dışındaki diğer büyük güçlerin veya mümkünse tüm devletlerin, düzenin devamında çıkarlarının olması gerekmektedir. Agnostik düzen ise evrensel bir ideolojinin benimsenmediği veya kurulan ideolojik uluslararası düzenin kapsayıcılığını kaybetmesiyle ortaya çıkan tek kutuplu sistemdeki düzendir.

Mearsheimer’a göre SSCB dağıldıktan sonraki yirmi yıl içinde Amerikan uluslararası liberal düzeni önce güçlü bir şekilde belirilmiş ancak çeşitli sebeplerle aşınmaya başlamıştır. Makalede, yaklaşık 2016 yılından itibaren Amerikan tek kutupluluğunun yerini Çin’in ve Rusya’nın etkilerini artırdıkları çok kutupluluğun aldığı iddia edilmektedir. Mearsheimer, çok kutupluluktan bahsetmiş olsa da gelecekte ABD ve Çin’in iki ayrı realist sınırlı düzenlerinin rekabet edeceği bir tür yeni Soğuk Savaş imasında da bulunur.

Bu çalışmada, sistemdeki kutupluluk konusunda Waltz takip edilmekte ve Mearsheimer’dan farklı bir sonuca varılmaktadır. Sistemin, maddî güç dağılımı dikkate alındığında tek kutupluluktan iki veya çok kutupluluğa henüz evrilmediği, tek kutupluluğun 1991 sonrasında evrensel bir liberal uluslararası düzenle belirdiği ancak özellikle 11 Eylül sonrası Washington’un askeri-politik uygulamaları, 2008-09 küresel finansal krizin etkileri ve ABD’nin zayıflayan yumuşak gücü gibi sebeplerle hegemonik bir düzene dönüşmediği kabul edilmektedir. Mearsheimer’ın tipolojisi kullanıldığında, tek kutupluluğun agnostik bir düzenle sürdüğü, bu düzenin askeri-politik ittifakların kurumsal etkileri açısından sağlam, ekonomik ve hukuki kurumsallaşma açısından ise zayıf olduğu gözlemlenmektedir. Çalışmanın son bölümünde, tek kutuplulukta agnostik düzenin karakteri tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası politik sistem, İdeolojik uluslararası düzen, Agnostik uluslararası düzen, Tek kutupluluk, Çok kutupluluk

“Modi-fied” Hindistan’da “High-Tech Populism”: Hologram’dan Deepfake’e Yeni Teknikler Eski Taktikler

Levent ODABAŞI

Arş. Gör. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu çalışma 2014 yılından günümüze Hindistan’da başbakanlık görevini sürdüren Narendra Modi’nin liderliğindeki Bharatiya Janata Party (BJP) iktidarında yüksek teknoloji (High-Tech) ve özellikle yapay zeka (AI) kullanımının seçim kampanyalarında kendisine nasıl yer bulduğunu, hangi biçimlerde yaygınlaştığını ve en nihayetinde bunların ülkedeki otoriter popülist siyaseti ne ölçüde derinleştirdiğini göstermeyi amaçlamaktadır. Bir başka deyişle elimizdeki çalışma Narendra Modi’nin politik mücadelesinin nasıl olup da popülist temalar içerdiğini ve yeni medya teknolojilerinin yanı sıra sosyal medya ağlarının onun politik söylemini popülerize etmeye yaradığını ispatlamaktır. Açıktır ki Hindistan’da seçim dönemlerinde teknolojinin yaygın kullanımı her ne kadar birkaç on yıl kadar geriye götürülebilse de, 2007 yılındaki Eyalet Meclisi Seçimlerinde (State Assembly Elections) Modi’nin televizyonu bir propaganda aracı olarak işlevsel bir hale getirmesi ilerleyen dönemde Hindistan’daki seçim rekabetinde yaşanacak değişimin asıl işaretlerini vermiştir. Öyle ki bu seçimlerde bir Televizyon kanalının ismi “Hail Motherland” sloganından esinlenilerek “Vande Gujarat” olarak belirlenecek; 2012 yılındaki eyalet seçimlere giden süreçte ise Modi “Na-Mo” isimli bir kanalın açılışı yapılacaktır. Ancak Modi’nin kampanyasını daha özel kılan, bu seçimlerde gerçekleşen bir dizi sanal mitingdir. Bu mitinglerde Modi’nin üç boyutlu (3D) hologramı aynı anda pek çok farklı lokasyonda belirmiş ve Modi’nin konuşmalarını büyük kalabalıklara ulaştırmıştır. Örneğin Modi geniş kalabalıklarla temas kurabilmek için toplam 132 hologram gösterisi tertiplemiştir. 2012 yılının Aralık ayının ilk on beş gününde neredeyse her gün on tane miting yapan Modi’nin kullandığı bu iletişim tekniğinin, onun politikadaki olağanüstü imaj gücünün görünürlüğüne katkı sağladığını söylemek mümkündür. Bunların yanı sıra Modi Hindistan sosyal medyasını da oldukça etkin bir şekilde kendi amaçları doğrultusunda kullanan bir liderdir. Öyle ki Facebook ve X gibi uygulamalarda on milyonlarca kişinin takip ettiği Modi’nin bir de “Narendra Modi” isimli bir uygulaması bulunmaktadır. Bu uygulamanın on milyondan fazla kişinin akıllı telefonuna indirildiği düşünüldüğünde onun kitlelere ulaşmada sınırları ne derece zorlayabilen bir siyasetçi olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır. Benzer bir biçimde Modi’nin geniş kitlelere ulaşmada “All India Radio” isimli radyoda yaptığı

“Mann Ki Baat” programının özel bir rolü olduğunu da belirtmek gerekmektedir. Nitekim geçmişte düzenli bir biçimde gerçekleştirdiği bu program örneğin kadınlara, gençlere, engellilere ve yoksullara “doğrudan, aracısız” seslenebilmesinde oldukça önemli bir işlev görmüştür. Popülizmi dar anlamıyla bir politikacının “halk için çalışan” ve “halkın adamı” olarak algılanmak için aracı kurumları devre dışı bırakmayı amaçlayan bir strateji şeklinde düşündüğümüzde bu durum daha net bir şekilde görünürlük kazanmaktadır. Örneğin Partisi BJP’nin 2014 yılındaki seçim kampanyası da bunu gösterir niteliktedir. Bununla birlikte yaklaşmakta olan 2024 Lok Sabha seçimleri Hindistan siyasetinde bilhassa yapay zekanın kitlelere aracısız olarak ulaşmada siyasal partilere yeni imkânlar sunduğunun bir kanıtı olmuştur. Başta Modi’nin BJP’si ve Kongre de dahil olmak üzere Hindistan’daki bazı siyasal partiler seçmenlere aracısız ulaşmak ve onları etkilemek için “yapay zeka veya makine öğrenmesi tekniklerini kullanarak oluşturulan sahte veya manipüle edilmiş videolar ve ses kayıtları” anlamına gelen deepfake’e başvurmuş; bu da “Hindu üstüncülüğü ve milliyetçiliği” ideolojisinin yeniden üretiminde önemli rol oynayan bu türden içeriklerin halihazırda otoriterleşme eğiliminde olan Hindistan demokrasine daha fazla zarar verdiği şeklindeki eleştirileri beraberinde getirmiştir. İşte, bu çalışmada da otoriter popülizmin yerleşik hale gelmesinde yeni medya teknolojilerinin oynadığı role bakılarak Hindistan demokrasinin açmazları tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Otoriter Popülizm, High-Tech Populism, Yapay Zeka, Medya Teknolojileri, Hindistan, BJP.

Hegemonyanın Devrinde Yaşlanan Nüfuslar: Japonya Deneyimi – Çin Örnekleme

Akış DOĞAN

Dr., Munzur Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik Bölümü

Hegemonyanın tesisindeki güç unsurlarından biri de, ağırlığı hegemonik yaklaşımlara bağlı olarak değişen demografik güç parametresidir. Ekonomik güç ve teknolojik güç bakımından yüksek düzeyde olan bir ülkenin, nüfus potansiyeli bakımından yetersiz olması durumunda dış politikasında değişim politikasına gitmesi son derece güçleşmektedir. II. Dünya Savaşı'nın diğer sonuçlarının yanında Japonya'nın mevcut durumu bu belirlenimi doğrulamaktadır. Çin'in küresel bir hegemon olup olamayacağı tartışmalarında Japonya, bu açıdan Çin için örneklem teşkil edebilir.

Çin'e bakıldığında büyüme hızı ve teknolojik ilerlemeler ile ekonomik gücünü, modernizasyon ve savunma harcamaları ile askeri gücünü, Kuşak Yol Girişimi ve diplomatik yönelimler ile politik gücünü beslediği, kültürel gücünü ise yumuşak güç ile desteklediği görülmektedir. Ancak jeopolitik gerilimler ve iç politik sorunlar ile karşılaşması da hegemon güç olma yolundaki zorlukları olarak belirlenmektedir.

Bu çalışma açısından Çin'in hegemonyayı ele geçirmek gibi bir niyetinin olup olmadığından ziyade, hegemon gücünün olup olmadığı azalan doğurganlık – uzayan ömür birlikteliği çerçevesinden değerlendirilmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) *World Population Prospects 2022* verilerine göre nüfusunun %14'ü 65 yaş üstü olan Çin'de bu oranın -orta doğurganlık projeksiyonuna göre- 2050 yılında %30.1'e, 2100 yılında 40.9'a ulaşması beklenmektedir. Tarihin hiçbir döneminde yaşlanmış bir toplum deneyimlenmediğinden bu seferki hegemonya devrinde nüfusun ağırlığının çok daha fazla olması beklenebilir. Zira eski Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Qian Qichen'in 1991'deki tek kutup söylemine karşı çıkışındaki temel argümanı nüfusun büyüklüğü olmuştur. Ancak, 'yeteri kadar' nüfus politikası yürüten Çin'in tek çocuk politikasından 2016 yılında vazgeçmesine rağmen doğurganlık oranının düşmeye devam etmesi, gelecek açısından hegemonyanın devrinde Çin'in en önemli handikapı olacağını düşündürmektedir. Çünkü dışsal müdahale ile düşürülen doğurganlığın yeniden artırılması yasalar ile mümkün değildir.

Bu kapsamda yaşlanan nüfusun, teknolojik, askeri ve ekonomik gücün (fiziki kapasitenin) doğrudan belirleyicisi olduğu, entelektüel/ahlaki/politik/

kültürel güç olgularını (fikir ve kurumları) da dolaylı olarak etkilediği değerlendirilmesi üzerinden, Çin'in küresel hegemon olma olasılığı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya, Japonya, Çin, Yaşlanma

Çin'in Teknolojik Atılım Çabası ve Jeoekonomik Rekabet: Elektrikli Araçlar Sektörü Üzerine Bir Tartışma

Veysel Tekdal

Dr. Öğr. Üyesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler

Çin'in teknolojik gücüne ilişkin popüler anlatılar sıklıkla abartılıdır. Geriden gelen oyuncular (*latecomers*) olarak Çinli firmalar, elektronik ve motorlu taşıtlar gibi orta-yüksek ve yüksek teknoloji sektörlerinde zorlu bir teknolojik yakalama (*technological catch-up*) çabası içerisinde. Bu firmalar, teknoloji, yönetim deneyimi ve marka bilinirliği gibi stratejik varlıklar açısından yerleşik ulusötesi şirketlerin gerisinde kalmakta ve küresel genişleme konusunda bu şirketlerinin küresel üretim ağlarındaki hakim pozisyonu karşısında zorlanmaktadırlar (Rugman vd. 2016; Liu and Tsai 2021). Buna karşılık, yeni gelişmekte olan endüstrilerde, Çinli firmalar geriden gelmenin dezavantajlarıyla daha az karşılaşmaktadır. Hatta bazı “yeni” sektörlerde teknolojik gelişim ufkuna yakın bir konuma gelmeyi başarmışlardır (Lema et al. 2020; Rikap 2022). Elektrikli araçlar sektörü buna bir örnektir. Elektronik gibi bazı sektörlerin aksine, Çin, bu sektörde gelişmiş dünyanın lider firmalarının sağladığı kritik teknolojilere ve ara mallara bağımlı kalmadan yerli bir üretim ağı kurabilmiştir. Üstelik CATL ve BYD gibi Çinli firmalar, elektrikli araçların en kritik bileşenleri olan batarya grubunun küresel anlamda en rekabetçi üreticileri arasına girmiştir. Öyle ki elektrikli araç sektöründen bazı gözlemciler, tedarik zinciri entegrasyonu ve teknoloji açısından Çin'in gelişmiş ülkelere göre avantajlı bir konumda olduğunu düşünmektedir. Bu arka planda elektrikli araçlar sektörü, jeoekonomik rekabet ve teknolojik ayrışma (*decoupling*) bağlamında en çok tartışılan sektörlerden biri haline gelmiştir. Elektrikli araçlar gibi yeni sektörler ve teknolojiye yeni atılımlara dair Uluslararası İlişkiler literatüründeki dikkate değer önermelerden biri, bunların jeoekonomik rekabet ve güç geçişinde önemli bir rol oynayabileceğidir (Gilpin 1981). Amerika Birleşik Devletleri, Çin'in elektrikli araçlar sektöründeki atağına gümrük vergileri ve karşı sübvansiyonlar yoluyla karşılık vermeye çalışmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri de son zamanlarda aynı yönde hareket etme emareleri göstermektedir. Bu makale, diğer sektörlerle karşılaştırmalı olarak, Çinli firmaların elektrikli araç endüstrisindeki küresel rekabet atağına ilişkin bulgu ve değerlendirmeleri sunmaktadır. Ayrıca ABD ve Avrupa hükümetlerinin Çin'in elektrikli araç atılımına verdiği tepkiler jeoekonomik rekabet bağlamında değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, jeoekonomik rekabet, elektrikli araçlar, güç geçişi

Tersine Bağımlılık? Avrupa Birliği-Çin İlişkilerine Dijital Pencereden Bakmak

Sırma ALTUN

Öğr. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi, Politika ve Ekonomi Bölümü

Önümüzdeki on yıllarda AB-Çin ilişkilerinin temel zorluklarından biri, dijital dönüşüm temelinde rekabet ve iş birliği arasında hassas bir denge kurmaktır. Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in 'yeni nitelikli üretici güçler' geliştirmeye ve bunun için bilim, teknoloji ve inovasyona yaptığı vurgu, Çin'in dijital dönüşümün öncülerinden olma konusundaki ısrarlı tavrının yeni bir işaretidir. Buna karşılık, dijital dönüşüm temelinde Çin'e bağımlılık, AB'nin ekonomi politikalarının olduğu kadar güvenlik stratejilerinin de önemli konularından biri haline gelmiştir. Bu bağlamda, teknolojik bağımsızlık (technological sovereignty), ayırışma (decoupling), ve riskten arındırma (de-risking) gibi kavramlar AB'nin söyleminin dikkat çekici unsurlarıdır. Söz konusu kavramlar dijital dönüşümün önemli ayaklarından olan 5G, yapay zeka, yarı iletkenler, çip teknolojisi, yüz tanıma sistemleri, kritik mineraller ve teknolojik standartların geliştirilmesi gibi çeşitli konularda yürütülen tartışmaların çerçevesini belirlemektedir.

Dijital dönüşüm temelinde AB-Çin ilişkileri China in Europe Research Network (CHERN), Mercator Institute for China Studies (MERICS) ve Centre for European Policy Studies (CEPS) gibi Avrupalı önemli düşünce ve araştırma kuruluşları tarafından sıklıkla ve detaylıca ele alınan meselelerden biridir. Bu çalışmanın amacı bu araştırma kuruluşlarından biri olan Digital Power China (DPC) tarafından hazırlanan 'Tersine Bağımlılık: Avrupa'nın Teknolojik Gücünü Çin için Vazgeçilmez Kılmak' (Reverse Dependency: Making Europe's Digital Strengths Indispensable to China) raporuna dayanarak dijital dönüşüm ve geleceğin teknolojileri ekseninde 'tersine bağımlılık' kavramını ele almaktır.

DPC, Avrupa'nın farklı bölgelerinde bulunan on iki araştırma merkezi, üniversite ve düşünce kuruluşunda görev yapan Çin uzmanlarını bir araya getiren ve dijital teknolojiler bağlamında AB-Çin ilişkileri üzerine araştırma ve analizler yapan bir kuruluştur. Bu çalışmanın ele aldığı raporun editörü olan Tim Rühlig, Alman Dış İlişkiler Konseyinde araştırmacı olarak çalışmaktadır ve halen Avrupa Komisyonu'nda danışmanlık görevini yürütmektedir. Dolayısı ile raporun ortaya attığı 'tersine bağımlılık' kavramının detaylı incelenmesi önümüzdeki dönemde AB-Çin ilişkilerinin seyrine dijital dönüşümün etkilerini anlamlandırmak açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Çin, dijital dönüşüm, tersine bağımlılık

Çin'in Teknolojik Atılımında Yeşil Enerjinin Rolü ve Küresel Jeoekonomik Parçalanma

Emre DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi, TED Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

Çin'in yenilenebilir enerji yatırımları, 2060 yılına kadar karbon nötr hedefine ulaşma stratejisinin merkezinde yer almaktadır. Çin hükümetinin yeşil dönüşüm hedeflerine ulaşabilmek amacıyla enerji sektörüne sunduğu sübvansiyonlar, vergi teşvikleri ve araştırma ve geliştirme destekleri, yenilenebilir enerjinin toplam enerji üretimindeki payının hızla büyümesini sağlamıştır. Bu destekler neticesinde Çinli firmalar, başta güneş ve rüzgâr olmak üzere yenilenebilir enerji projelerine büyük yatırımlar yapmaktadırlar. Öyle ki Çin, rüzgâr çiftlikleri ve büyük ölçekli güneş enerjisi santralleri yatırımları neticesinde dünyanın açık ara en büyük güneş ve rüzgâr enerjisi üreten ülkesi olmuştur. Örneğin, Çin, 2022 yılında sahip olduğu 402,9 GW'lık güneş enerjisi üretim kapasitesi ile dünya güneş enerjisi üretiminde yüzde 40'luk paya sahiptir. İkinci sıradaki ABD ise 140,7 GW üretim kapasitesi ile dünya güneş enerjisi üretiminde yüzde 9'luk paya sahiptir (SolarPower Europe 2023). Benzer bir durum rüzgâr enerjisi üretiminde de görülmektedir. Çin, 2023 yılında küresel rüzgâr kapasitesinin yüzde 65'ini karşılamıştır (Wood Mackenzie 2024). Güneş ve rüzgâr enerjisine ek olarak hidroelektrik de Çin'in yenilenebilir enerji stratejisinin kritik bir bileşeni olmaya devam etmekte ve elektrik üretimine önemli ölçüde katkıda bulunmaktadır.

Henüz emekleme aşamasında olan yeşil hidrojenin önümüzdeki yıllarda hem küresel çapta hem de Çin'de yeşil enerji dönüşümünün temel taşlarından biri olması beklenmektedir. Yenilenebilir enerji kullanılarak suyun elektrolizi yoluyla üretilen yeşil hidrojen, sanayi üretimin, ulaşım sektörünün ve enerji depolamanın karbondan arındırılmasında kilit bir çözüm olarak görülmektedir. Çinli firmalar, ülkenin zengin yenilenebilir enerji kaynaklarına sahip Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi ve İç Moğolistan gibi bölgelerinde inşa etmeyi planladıkları büyük yeşil hidrojen tesisleri ile hem ülkenin hidrojen talebini yeşil hidrojen ile karşılamayı hem de hidrojen teknolojisinde öncü konuma sahip olmayı amaçlamaktadır.

Teknolojik yenilik, Çin'in yeşil enerji ve hidrojen sektörlerini yönlendirmesinde çok önemlidir. Fotovoltaik teknolojisi, rüzgâr türbini verimliliği ve elektrolizör teknolojisindeki ilerlemeler, yenilenebilir enerji ve

yeşil hidrojeni maliyet açısından daha rekabetçi hale getirmektedir. Çin devletinin KİT'lere ve özel sektöre sunduğu teşvikler sayesinde Çinli üreticiler, yeşil enerji teknolojilerinin maliyetlerini ciddi oranlarda düşürmüş ve küresel temiz teknoloji tedarik zincirlerinde hakim konuma yükselmişlerdir. Öyle ki Çinli üreticilerin küresel güneş pili üretimindeki payı yüzde 89, küresel rüzgar tribünü makine yeri üretimindeki payı yüzde 67 ve küresel hidrojen elektrolizörü üretimindeki payı yüzde 70'tir (Dlouhy 2024). Çin aynı zamanda ulaşım sektöründen kaynaklanan emisyonları azaltarak daha geniş yeşil enerji hedefleriyle uyumlu olan elektrikli araç üretiminde de liderdir. Tüm bu gelişmeler bir yandan azalan maliyetler nedeniyle küresel düzeyde yenilenebilir enerji devrimine katkıda bulunurken, diğer yandan Çin'in küresel tedarik zincirlerindeki payını Avrupalı ve ABD'li üreticilerin aleyhine olacak şekilde kazanması nedeniyle AB ve ABD ile sorunlar yaşamasına yol açmaktadır. Bunun neticesinde AB ülkeleri ve özellikle de ABD kendi pazarlarını Çin menşeli ürünlere karşı korumaya başlamışlardır. 2008 Küresel Mali Krizin ardından başlayan ve Covid-19 salgını ile şiddetlenen jeoekonomik parçalanma, ABD ile Çin arasındaki ticaret savaşı ile daha da belirginleşmiş ve küresel ekonomik bütünleşme tersine dönmeye başlamıştır.

Bu çerçevede çalışma, Çin'in devlet destekli yeşil dönüşüm stratejisini ele almakta ve bu stratejinin jeoekonomik parçalanmaya ne derecede etki ettiğini incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, yeşil dönüşüm, yenilenebilir enerji, küresel tedarik zincirleri, jeoekonomik parçalanma

İklim Değişikliğiyle Küresel Mücadele: Nereden Nereye?

Fulya KÖKSOY

Doç. Dr., Batman Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

En kısa hâliyle değişim ve dönüşüm sürecini ifade eden küreselleşme olgusu, üzerinde en çok tartışılan kavramlardan biridir. Özellikle 1980’li yıllarla beraber etkisini büyük ölçüde hissettiren küreselleşme; ekonomiden siyasete, çevreden sosyo-kültüre, teknolojiden güvenliğe kadar çok farklı alanlarda kendini göstermektedir. Birbirinden farklı alanlarda hissedilen ve olumlu etkilere yol açan küreselleşme, beraberinde birçok problemin de ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ekonomik, siyasi veya güvenliğe ilişkin sorunlar kadar önem arz eden ve küreselleşmeyle beraber uluslararası çözüm aranması gereken bir diğer problem de iklim değişikliğidir.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda acil önlem alınmazsa pek çok olumsuz sonuca neden olacak birçok küresel sorun bulunmaktadır. Su, gıda ve enerji güvenliği, nüfus artışı, çarpık kentleşme, bulaşıcı hastalıklar, uluslararası güvenlik sorunları, terör vb. sorunlar küresel riskler skalasında yer almaktadır. Küresel iklim değişikliği ise küresel riskler arasında acil müdahale gerektiren günümüzün en başat sorunlarından biridir. Söz konusu sorunun hem küresel, ulusal ve yerel boyutu hem de farklı alanları (sağlık, ekonomi, nüfus, yaşam standartları vb.) etki altına alması noktasında dünyanın karşıya karşıya kaldığı diğer sorunlardan bir nebze olsun ön plana çıkması ve soruna yönelik çok daha acil bir çözüm sağlanması gerektiği görülmektedir. Nitekim tehdit altında olan bir bütün olarak yerkürenin tamamıdır. Öte yandan, diğer küresel sorunlardan izole edilerek analiz edilemeyen iklim değişikliği, birçok sektörü/alanı etkileyen ve diğer küresel sorunlarla keşişen bir problemdir. Topyekûn canlıların yaşamını, sağlığını, beslenme koşullarını etkileyen söz konusu sorun aynı zamanda tarım, sanayi, ulaşım, enerji gibi sektörlerle beraber turizm sektörünü de etkisi altına almaktadır. Panelin odak noktalarından biri olan turizm sektörü ise tüm dünyada hızla büyüyen ve her geçen gün gelişim gösteren bir alanı teşkil etmektedir. Mevzubahis turizm sektörü, II. Dünya Savaşı akabinde iyiden iyiye gelişim gösteren, kültürlerarası etkileşime hız veren, evrensel bir yönü bulunan, yabancı sermaye girişi ve döviz girdisi sağlamasıyla ekonomik büyümeye, istihdama, uluslararası uyum ve barışa katkı sunan ve uluslararası ilişkilerde etkin bir yumuşak güç aracı olma niteliğini haiz bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu minvalden hareketle panel kapsamındaki iki bildiri ekseninde, iklim değişikliği-turizm ilişkisi odağı üzerinden özellikle 1990’lardan itibaren küresel tehdit

kategori altında ele alınan iklim değişikliğinin turizm endüstrisine ve turizm endüstrisinin iklim değişikliğine olan etkisi analiz edilecektir. Söz konusu iki analiz öncesinde betimsel analiz yöntemiyle ortaya konan bu çalışma ise iklim değişikliğine yönelik küresel mücadelede küresel aktörler tarafından atılan adımlara ve bu adımların ne derece işlevsel olduğuna odaklanarak, diğer iki bildiri öncesinde genel bir çerçeve ortaya koymaktadır. Bir diğer ifadeyle geçmişten günümüze mevzu bahis mücadele sürecindeki yasal mevzuat ortaya konulup, küresel iklim değişikliğiyle mücadelede önem teşkil eden Paris İklim Anlaşmasıyla son durumda ne aşamaya gelindiğine ilişkin bir analiz yapılmaktadır. Bu noktada, küresel bir soruna çözüm sağlanması için herhangi bir sorunun bir diğeri üzerindeki etkisinin göz ardı edilmemesi anlayışı çerçevesinde küresel iklim değişikliğiyle mücadele ederken sürdürülebilir küresel bir çözüm sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, İklim Krizi, İklim Değişikliğiyle Küresel Mücadele, Paris İklim Anlaşması

Küresel İklim Değişikliğine Seyahat ve Turizm Endüstrisinin Etkileri

E. Ozan Aksöz

Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü

Seyahat ve turizm endüstrisi, küresel iklim değişikliğine neden olan uygulamaları barındırmaktadır. Seyahat ve turizm endüstrisi, özellikle havacılık ve karayolu taşımacılığı yoluyla sera gazı emisyonlarını artırmaktadır. Turizm faaliyetleri sırasında enerji tüketimi, otellerde ve diğer konaklama yerlerinde kullanılan kaynaklar, doğaya yapılan müdahaleler ve atık yönetimi gibi faktörler de çevresel etkileri artırmaktadır.

Çalışmanın kapsamı, seyahat ve turizm endüstrisinin çeşitli bileşenlerinin iklim değişikliği üzerindeki etkilerini ayrıntılı bir şekilde ele almayı içermektedir. Bu kapsamda, aşağıdaki konulara odaklanılacaktır:

- 1. Sera Gazı Emisyonları ve Enerji Tüketimi:** Havacılık ve karayolu taşımacılığı başta olmak üzere, turizm endüstrisinin çeşitli alt sektörlerinin neden olduğu sera gazı emisyonları ve enerji tüketimi analiz edilecektir. Ulaşım sektörü, turizmin en büyük karbon ayak izine sahip bileşeni olarak değerlendirilecektir.
- 2. Konaklama ve Tesis Yönetimi:** Oteller, tatil köyleri ve diğer konaklama tesislerinin enerji kullanımı, su tüketimi ve atık yönetimi gibi çevresel etkileri incelenecektir. Yeşil binalar ve enerji verimliliği konusundaki uygulamalar değerlendirilecektir.
- 3. Doğal Kaynakların Kullanımı ve Koruma:** Turizm faaliyetlerinin doğal kaynaklar üzerindeki etkileri, doğa koruma alanları ve ekoturizm uygulamaları çerçevesinde ele alınacaktır. Doğal habitatların korunması ve biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesi konusundaki yaklaşımlar incelenecektir.
- 4. Sürdürülebilir Turizm Uygulamaları:** Turizm endüstrisinin iklim değişikliği üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla benimseyebileceği sürdürülebilir turizm uygulamaları ve politikalar ele alınacaktır. Bu bağlamda, çevre dostu ulaşım seçenekleri, yenilenebilir enerji kullanımı, atık azaltma stratejileri ve çevre bilincini artırmaya yönelik eğitim programları değerlendirilecektir.

5. **İklim Değişikliğinin Turizm Üzerindeki Etkileri:** İklim değişikliğinin turizm destinasyonları üzerindeki potansiyel etkileri, örneğin deniz seviyesinin yükselmesi, ekstrem hava olayları ve ekosistem değişiklikleri gibi konular incelenecektir. Ayrıca, bu etkilerin turizm endüstrisine nasıl yansıtacağı ve sektörün bu değişikliklere nasıl uyum sağlayabileceği konuları tartışılacaktır.

Yukarıda sıralananlar çerçevesinde, seyahat ve turizm endüstrisinin küresel iklim değişikliği üzerindeki etkileri derinlemesine analiz edilecek ve sürdürülebilirlik açısından atılması gereken adımlar belirlenecektir. Çalışmanın amacı, hem endüstri profesyonellerine hem de politika uygulayıcılara, turizm sektörünün çevresel etkilerini azaltmak için gerekli stratejileri ve uygulamaları sunmaktır.

İklim değişikliğine karşı duyarlılık, sürdürülebilir turizm uygulamalarının benimsenmesini ve çevre dostu politikaların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Ayrıca, iklim değişikliğinin turizm endüstrisi üzerindeki olumsuz etkileri, destinasyonların cazibesinin azalması ve doğal afetlerin artması gibi sorunlar da sektörü tehdit etmektedir. Bu bağlamda, seyahat ve turizm endüstrisinin sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seyahat ve Turizm, Küresel iklim değişikliği, Sürdürülebilir turizm, Çevresel etki

Küresel İklim Krizinin Turizm Endüstrisi Üzerindeki Etkileri

M. Onur GÜLBAHAR

Prof. Dr., Batman Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü

Küresel ısınma, özellikle 2000'lerin başından itibaren dünya gündemini en fazla işgal eden konulardan biri haline gelmiştir. Küresel iklim değişikliğinin kaynakları konusunda sayısız bilimsel araştırma yapılmış ve yapılmakta olup, bu araştırmaların bulguları artan sera gazı salımının en önemli etken olduğuna işaret etmektedir. Küresel ısınmanın sebeplerine karşı yürütülen uluslararası çalışmalara öncülük eden Birleşmiş Milletler, yayınladığı birçok raporda, alınması gereken bireysel ve makro tedbirleri ortaya koymaktadır. Dünyanın her bölgesinin ve tüm ekonomik sektörlerin, şu veya bu şekilde, az veya çok olmak üzere küresel ısınmadan etkileneceği dile getirilmektedir. Halen bu durumun etkilerinden zarar gören ve ileride de yıkıcı sonuçlarından en fazla etkilenecek sektörlerden biri de turizmdir. Özellikle 19. yüzyıl sonlarından itibaren artan sıcaklık sonucu buzulların erimesiyle deniz seviyeleri yükselmiştir. Yıllar içinde Bangladeş, Maldiv Adaları, Pakistan ve Endonezya'da meydana gelen toprak kayıpları, küresel ısınmanın bir sonucu olarak görülmektedir. Aynı nedenle, Pasifik Okyanusu'nda bazı adalar okyanus suları altında kaybolmuş, bazıları büyük sel felaketleriyle karşılaşmış ve buralarda birçok yapı yıkılmış veya harap olmuştur. Tüm bu konulara dikkat çeken uzmanlar, örneğin destinasyonların ve konseptlerin değişmesi sonucu günümüz turizm merkezlerinin cazibelerini yitirebileceğini öngörmektedirler. Bazı bilim adamları ise, birçok bölgede turizm mevsiminin uzaması ve deniz suyu sıcaklığının artması gibi olumlu gelişmelerin de olacağını tahmin etmektedirler. Dünyanın hangi bölgelerinde hangi turizm türlerinin yok olacağı, yerlerini hangilerinin alacağı, yani küresel ısınma dolayısıyla turizm türlerinin ne şekilde yer değiştireceği gibi konular, turizmin geleceğini öngörmek ve buna göre stratejiler belirlemek bakımından önemlidir. Bu konularda bugüne kadar çeşitli kurum, kuruluş ve bilim adamı görüşlerini açıklamışlardır. Küresel ısınmanın seyahat ve turizm üzerinde olası etkilerine karşı önlem alınmasının yanı sıra, Türkiye gibi turizm ülkelerinin yetkilileri, ileride oluşacak duruma sektörü hazırlamalıdır. Konuya ilgi çekmek amacıyla, dünyaca ünlü simalar, bu küresel tehdide karşı düzenlenen kampanyalarda yer almaktadır. Konunun önemi ve olası etkileri ne kadar büyük olursa olsun, şu anki kampanya ve uluslararası çabalar, uluslararası bilinç ve gerekli girişimleri sağlamak

bakımından yetersiz görülmektedir. Tüm bu konulara yer verilecek olan mevcut çalışmada, seyahat ve turizm endüstrisi ve özellikle Türk turizmi ile ilgili çözüm önerileri getirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Küresel İklim Krizi, Sera Gazları, Kyoto Protokolü, Seyahat ve Turizm, Türk Turizmi

Soykırım Sözleşmesi'nin Gazze'de Uygulanması Davası

Mehmet Emin ÇAĞIRAN

Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

İsrail'in 7 Ekim olayları akabinde Gazze'de başlatmış olduğu askeri operasyonlarda binlerce kişinin ölümüne sebep olarak ağır bir insani krizin yaşanması üzerine Güney Afrika Uluslararası Adalet Divanı'na başvurmuş, 1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'ne aykırı davranarak İsrail'in Gazze'de soykırım işlediği iddiasında bulunmuştur. Başvuruda ayrıca durumun aciliyeti ve telafi edilemez kayıpların yaşandığı gerekçesiyle Divan'dan ihtiyati tedbirler alınması talep edilmiştir. Divan İsrail'in Soykırım Sözleşmesini ihlal etmeme, Sözleşme'de yer alan fiileri önleme, soykırımı teşvik edenlerin cezalandırılması ve Gazze'lilere insani yardımların ulaşmasının sağlanması gibi İsrail'e Sözleşmeden doğan yükümlülükleri hatırlatılarak bazı tedbirler alınmasına karar vermiştir. Divan'ın ihtiyati tedbir kararı alırken tarafların her birinin haklarını korumak adına hassas bir denge gözetmesi gerekmektedir. Güney Afrika'nın iddialarının temelinde İsrail'in eylemlerinin soykırım suçunu oluşturması yer almaktadır. Dolayısıyla da İsrail Soykırım Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemekte ve Sözleşmenin tarafı olarak da Güney Afrika'nın erga omnes partes hakkını ihlal etmektedir. Güney Afrika Divan'dan ihtiyati tedbir olarak İsrail'in Gazze'deki operasyonların derhal durdurmasına ilişkin bir karar almasını talep etmiştir. Bu iddialara karşılık olarak İsrail soykırım suçunu kabul etmemekte ve Gazze'de gerçekleştirilen askeri operasyonların 7 Ekim saldırılarına karşı kendisini ve vatandaşlarını koruma amaçlı gerçekleştirildiğini iddia etmektedir. İsrail'in iddialarının temelinde BM Şartı'nın 51.maddesinde açıkça düzenlenen meşru müdafaa hakkının uluslararası hukuka uygun bir şekilde kullanılması yer almaktadır. Bundan dolayı da İsrail askeri operasyonların durdurulması talebini uluslararası hukuktan doğan hakkın kullanımına zarar vereceği iddiasıyla tenkit etmiştir.

Bu çalışmada 26 Ocak ve 28 Mart'ta Divan tarafından alınan tedbirlerin kapsamı, yerindeliği, Divan'ın yetkisi, Soykırım Sözleşmesinin uygulanması gibi meseleler ele alınacaktır. Çalışma her ne kadar Divan'ın örnek olayda almış olduğu tedbirler üzerinden değerlendirmeler içerecek olsa da Divan'ın tedbir

kararları alma yetkisi, tedbir kararlarının hukuki temelleri ve dayandığı temel esaslar ile kararların bağlayıcılığı üzerine genel tespitlere de yer verilecektir. Bu konuda Divan'ın daha önce aldığı bazı kararlar da incelenecek ve Divan içtihatının ihtiyati tedbir kararları üzerinden tutarlılığı analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Soykırım Davası, Soykırım Sözleşmesi, Filistin, İsrail

7 Ekim Gazze Olaylarında Yaşanan Soykırım Karşısında Küresel ve Bölgesel Uluslararası Örgütlerin İşlevsizliği

Metin ÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

7 Ekim 2023'te başlayan Hamas eylemlerine karşı İsrail'in başlattığı askerî harekât asker-sivil, bebek-çocuk-yetişkin ayrımı yapmaksızın Filistin halkına yönelik topyekun bir saldırıya dönüştü. İsrail tarafından çoğu çocuk ve kadın binlerce Filistinlinin katledilmesi, güvenli alan ilan edilen kampların bombalanması, bedeni ve zihinsel onarılamaz ciddi zararların verilmesi, asgari yaşam koşullarına erişimlerin dahi engellenerek kasıtlı olarak zor yaşam koşullarına zorlanması soykırım iddialarını gündeme getirdi.

Soykırım BM Sistemi'nin en ağır suçu olarak kabul edilmektedir. 1948 Soykırımı Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi'yle hukuki altyapısı oluşturulan "soykırım yasağı", aynı zamanda uluslararası hukukun amir hükümlerinden (jus cogens) birisidir. Dolayısıyla soykırım yasağına ilişkin uluslararası hukuk nazarında herhangi bir şüphe bulunmamakta, uluslararası kamuoyunda soykırım açıkça suç olarak kabul edilmektedir.

Uluslararası metinler ve yargı organlarının kararları çerçevesinde İsrail'in Gazze'de gerçekleştirdiği eylemlerin soykırım olduğuna ilişkin uluslararası kamuoyunda güçlü bir kanaat oluşmuş durumdadır. Özellikle Güney Afrika Cumhuriyeti'nin İsrail'in Gazze'deki saldırılarını "soykırım suçu" iddiasıyla Uluslararası Adalet Divanı'na taşınması, Divan'ın 26 Ocak, 16 Şubat, 28 Mart ve 24 Mayıs 2024'te dört kez ihtiyati tedbir kararı alarak İsrail'in saldırgan eylemlerini derhal durdurmasına karar vermesi, bu kanaati daha da güçlendirdi. Soykırım tartışmaları bir tarafa, İsrail'in uluslararası siyasette en önemli destekçisi olan ABD'de dahi yapılanların çok ciddi insanlık suçu olduğu, insan hakları ihlali olduğuna ilişkin güçlü bir kamuoyu oluşmuş durumdadır.

Buna karşılık kolektif güvenliğin sağlayıcısı BM ile bölgesel güvenlik ve işbirliğini sağlamayı hedefleyen Arap Ligi ve İslâm İşbirliği Teşkilatı'ndan İsrail'in eylemlerini sonlandıracak somut adımlar bir türlü gelmemiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında "uluslararası barış ve güvenliğin korunması" amacıyla kurulan BM'ye, uluslararası barışın tehdidi, bozulması ve saldırı eylemi durumunda BMGK aracılığıyla bazı tedbirleri alma yetkisi tanınmıştır. Kısaca "kolektif güvenlik" sistemi olarak tanımlanan bu süreçte

BMGK, BM Şartı'na göre krizin muhataplarını geçici önlemlere uymaya çağırabilir (md.40), silahlı kuvvet kullanımını içermeyen (md.41) veya içeren tedbirler alabilir (md.42). BMGK 7 Ekim Olaylarının başlamasından bugüne 2712, 2720 ve 2728 sayılı üç karar almış, kararlarda çatışmaların acilen sona ermesi, ateşkes ilan edilmesi, insan yardım koridorları oluşturulması gibi acil tedbirleri kararlaştırmıştır. Ancak bu kararlara rağmen İsrail insanlığa karşı suç teşkil eden saldırılarına devam etmiştir. Dolayısıyla BM kolektif güvenlik sorumluluğunu 7 Ekim Olaylarından yerine getirememiştir.

İslâm İşbirliği Teşkilatı'nın (İİT) 7 Ekim Olayları ve sonrasındaki siyaseti oldukça eleştirilmektedir. Çünkü varlık sebebi Kudüs ve Filistin meselesi olan İİT İsrail'in 8 Ekim'de hedef gözetmeden başlattığı hava saldırısından ancak bir ay sonra, 11 Kasım 2023'te 8. Olağanüstü İslâm Zirvesi'ni toplayabilmiştir. Arap Ligi'yle ortak düzenlenen Zirvede İsrail açıkça kınanmış ve acil ateşkes çağrısı yapılmış, Gazze'de ateşkesi sağlamak amacıyla Türkiye'nin de yer aldığı bir Temas Grubu oluşturulmuş; ancak İsrail'i caydırıcı herhangi bir somut girişim ya da yaptırım kararı çıkmamıştır. İslâm dünyasını uluslararası alanda temsil eden İİT'nin ve Filistin'in de üyesi olduğu Arap Ligi'nin İsrail'e karşı sert üsluplu açıklamalarına, alınan sınırlı girişimler ve desteğe rağmen, boykot, ambargo, barış gücü benzeri bir inisiyatif alamaması, somut girişimde bulunmaması ciddi eleştirilere neden olmuştur.

Bu sunumda BM, Arap Ligi ve İİT'nin 7 Ekim Olayları karşısında politik söylemlerle yetinip, somut çözüm önerileri geliştirememesi “uluslararası alanda temel değerler ve normların değil, halen eski düzenin reelpolitik anlayışının baskın olduğunu göstermesi yönüyle” eleştirel bir değerlendirme yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 7 Ekim Gazze Olayları, Soykırım, Uluslararası Örgütlerin İşlevsizliği

Uluslararası Bireysel Cezai Sorumluluk: Eski Düzendeki Bir Paradigma Değişimi Mi?

Mehmet CİĞER

Arş. Gör. Dr., Munzur Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası hukukun ilkel bir hukuk düzeni olduğuna dair genel kabul literatüre yerleşmiş durumdadır. Uluslararası hukuk normlarının bir yasama organı tarafından değil uluslararası hukukun süjeleri tarafından belirlenmesi, uluslararası yargı önüne gitmenin devletlerin rızasına bağlı olması, yargı organının kararını infaz edecek etkili bir mekanizmanın olmayışı gibi unsurlar, uluslararası hukuka 'ilkel' nitelmesi yapılmasında ilk akla gelen sebeplerdir.

Bireyin ilkel olarak nitelenen bu hukuk düzeninde bile kendine yer bulabilmesi ancak insan haklarının tedrici gelişimiyle mümkün olabilmiştir. İnsan haklarının uluslararası hukuka nüfuz etmesiyle birlikte birey bazı hakların sahibi olabilmiş daha da önemlisi uluslararası alanda bu hakların korunmasını talep edebilir olmuştur. Bu gelişme, en azından insan hakları alanında, devletin mutlak egemenliği anlayışının giderek terk edildiğini göstermektedir.

Birey -hak temelli de olsa- uluslararası hukuk düzeninde kendine yer edindikten sonra doğal bir sonuç olarak, bu hukuk düzeninin yükümlülükleriyle de karşılaşmak durumunda kalmıştır. Devletlerarası ilişkiler mantığı üzerine dayalı eski düzende sadece devletlerin sorumlu olabileceği/tutulabileceği anlayışından farklı olarak Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) kurulmasıyla birlikte artık bireysel cezai sorumluluk da teorik ve pratik olarak mümkün hale gelmiştir.

UCM'ye büyük devletlerin taraf olmaması, mahkemenin herkese karşı etkili işleyip işlemediği, kararlarının uygulanmasında karşılaşılan birtakım güçlükler bir yana bırakılırsa, ortada işleyen bir yargı mekanizması ve normatif bir yapı mevcuttur. Bireysel cezai sorumluluğun mümkün olması, sadece devletin, dolayısıyla devletin şahsında bütün bir halkın topluca sorumlu tutulduğu uluslararası hukuk düzeninin, eskiye nazaran oldukça ileri bir aşamaya geçmesine işaret etmektedir. Bu yeni normatif yapıda, gelişmiş olarak nitelendirebileceğimiz ulusal hukuk düzenlerindeki gibi kolektif sorumluluğun yerini bireysel sorumluluk almaktadır.

Uluslararası hukuk alanındaki bu normatif ilerleme, bir yandan 7 Ekim olayları ile başlayan ve eski düzendeki devletin sorumluluğu anlayışının bir

yansıması olarak Güney Afrika'nın UAD önünde İsrail'e karşı soykırım davası açması, diğer yandan, UCM Başsavcısının Hamas örgütünden bazı isimlerle birlikte İsrail Başbakanı ve Savunma Bakanı hakkında tutuklama emri çıkarması birlikte değerlendirildiğinde, eski düzenin eskisi gibi kalmadığı artık yeni bir ilerleme safhasına veya yeni bir düzene girilebileceğinin işaretleri olarak görülebilir.

Bu çalışmada ad hoc mahkemeler ve UCM'de soykırım suçuyla ilgili bireysel cezai sorumluluk kararlarından hareketle uluslararası hukuk alanında bireysel cezai sorumluluğun tezahürü ve bu tezahürün uluslararası hukuk düzenine etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Soykırım, İsrail, Uluslararası Ceza Mahkemesi, Bireysel Cezai Sorumluluk, Uluslararası Adalet Divanı

Soykırım Suçu Bağlamında Uluslararası Hukukun Tedrici Gelişimi

Semra AKSU

Arş. Gör. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Güney Afrika'nın 29 Aralık 2023'te İsrail'in Gazze Şeridindeki Filistinlilere karşı 1948 Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini ihlal ettiği iddiasıyla Uluslararası Adalet Divanı'na yapmış olduğu başvuru sonucunda Divan'ın Mayıs 2024 sonu itibariyle dört defa geçici tedbir kararı almasına rağmen İsrail'in soykırım niteliğindeki eylem ve ihmallerine tüm hızıyla devam ediyor olması uluslararası hukukun ve uluslararası yargı mekanizmalarının soykırım suçunun önlenmesi ve cezalandırılması hususundaki etkililiği ile ilgili ciddi soru işaretleri ortaya çıkarmıştır. Soykırım Birleşmiş Milletler ile kurulan yeni uluslararası düzenin en temel değerlerine aykırı olduğu kabul edilen bir suçtur. Bu sebeple devletler vakit geçirmeden 1948'de Soykırım Sözleşmesini yapmışlardır. Soykırım yasağı aynı zamanda bir buyruk kuralın (jus cogens) konusudur. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde Avrupa'dan Afrika ve Asya'ya soykırım yasağının ihlal edildiği olaylar meydana gelmiştir. Uluslararası hukukun uluslararası toplumun ortak değerini koruyan, bütün devletlere herkese karşı (erga omnes) soykırım yasağına uyma yükümlülüğü getiren bu denli önemli bir kuralın ihlalinde harekete geçebilecek ve ihlali durduracak ve sonuçlarını ortadan kaldıracak Güvenlik Konseyi gibi siyasi organların çalışmasını başta büyük güçler olmak üzere devletlerin takdirine bırakması ve Uluslararası Adalet Divanı gibi yargısal çözüm üretebilecek organların yetki kullanmasını ilgili devletlerin kabulüne bırakması önemli bir eksikliktir. Bir yandan uluslararası toplumun ortak değerlerinden ve bunları koruyan normatif düzenlemelerden bahsederken öte yandan jus cogens kuralların uygulanmasını mutlak egemenlik anlayışının hakim olduğu dönemlerdeki mekanizmalar ve usul kurallarına göre yapmaya çalışmak tam da "Yeni dünya eski düzen" ima ettiği bir durum ortaya çıkarmaktadır. Son Gazze olaylarında soykırım iddialarının UAD tarafından ele alınması – her ne kadar geçici kararlar kağıt üstünde kalsa da – İsrail ve Güney Afrika'nın daha önceden Soykırım Sözleşmesindeki zorunlu yargı yetkisini kabul etmiş olmaları sayesindedir. Aksi takdirde Gazze'de yaşananlar uluslararası yargının konusu olmayacaktı. Yazımızda uluslararası hukukun bu "orantısız" gelişmesi ve halkların ve insanların hayati çıkarlarının korunmasında çoğu kez etkisizliği açıkça görülen pasifliğinin sebepleri Gazze olayları örneğinden hareketle değerlendirilmektedir. Bu çalışmanın amacı da soykırım suçunun önlenmesi ve

cezalandırılması hususunda uluslararası hukukun gelişimini incelemektir. Bu bağlamda Soykırım Sözleşmesi'nin ve Divan kararlarının eleştirel analizi yapılarak mevcut yasal çerçevenin zayıf yönlerini, sınırlarını ve eksikliklerini ortaya koyarak uluslararası hukukun tedrici gelişiminin önündeki engeller tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası hukukun tedrici gelişimi, Uluslararası Adalet Divanı, Soykırım Sözleşmesi, Soykırım Suçu

2024 Avrupa Parlamentosu Seçimleri - Sağ ve Sol Populizmler Nasıl Karşılaştırılabilir?

Suna G. Aydemir

Dr. Öğr. Üyesi, Türk-Alman Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Philipp Decker

Dr. Öğr. Üyesi, Türk-Alman Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslar üstü (supranational) bir birlik inşası projesi olarak Avrupa Birliği'nin (AB) meşruiyet sorunu, Euro ve göçmen krizleri, Covit Pandemisi ve Ukrayna-Rusya savaşı gibi birbirini izleyen gelişmeler içerisinde derinleşmektedir. "Avrupa şüpheciliği" Avrupa halkları arasında yayılmakta ve pekişmektedir. Bu çalışma, iki temel tespitten hareket eder: Çok katmanlı (iktisadi, siyasi, hukuki, sosyal ve kültürel...) bir entegrasyon girişimi olan AB (neo-)liberal bir Avrupa tahayyülüne yaslanmaktadır. Buna karşılık "Avrupa şüpheciliği", birbirinden epeyce farklı eleştirileri, liberalizm karşıtı bir reaksiyonerlikte birbirine eklemeyen bir ruh durumunun adıdır. Ancak, çalışmanın hipotezine göre, bu reaksiyoner ruh hali ve muhalefet pratiği içinden gelişen önce sağ, yeni yeni de sol popülist siyasetçi ve siyasal partiler bugün, reaksiyonerliğe sapanmak ve AB'ye yönelik tasfiye söylemini tekrarlamaktan daha ileri bir noktaya sıçramak durumundalar. Zira, gerek ülkelerindeki gerekse AB içindeki siyasal organlarda varlıkları artık süreklileşmiştir ve güçlenme eğilimindedir.

Bu çalışma, hipotezini testetmek amacıyla 2024 Haziran'ında gerçekleşecek olan Avrupa Parlamentosu seçimlerini, sağ ve sol popülist siyasetlerin ürettiği söylem ve politikaları izlemek üzere öne çıkarmaktadır. Çalışmanın teorik ve yöntemsel çerçevesini, post-marksist popülizm kuramı ve Essex ekolü söylem analizi çizmektedir. Bu çerçeve içerisinde (Neo-)Liberal olana alternatif bütünlüklü Avrupa tahayyülleri artık söz konusumu mudur? Söz Cevap "evet" ise bunlar nasıl içeriklendirilmişlerdir? Sorularına cevap aranacaktır.

Çalışmanın empirik kısmını, seçimlere Almanya'dan katılan "Almanya İçin Alternatif Partisi" (sağ popülist, AFD), "Sara Wagenknecht Birlik Partisi" (sol popülist, BSW) ile Avusturya'dan katılan "Avusturya Özgürlük Partisi" (Sağ

popülist FPÖ) ve “Avusturya Komünist Partisi”nin seçim kampanyaları oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Söylem analizi, sağ popülizm, sol popülizm, Avrupa Parlamentosu seçimleri

Dün, Bugün ve Gelecekte Aşırı Sağ: Benzerlikler ve Farklılıklar

Klevis KOLASI

Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, 20. yüzyılın ilk yarısındaki faşist hareketler ile günümüz aşırı sağ hareketleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları incelemektedir. Çalışmanın ana sorunsalı, günümüz (post-faşist) aşırı sağ hareketlerinin, klasik faşizmin bir yeniden canlanması mı yoksa neoliberal küreselleşme çağında kapitalizmin organik krizi bağlamında şekillenmiş özgün bir siyasal olgu mu olduğunu araştırmaktır. Bu bağlamda, ırkçılık, komplo teorileri, Yahudi karşıtlığı, göçmen karşıtlığı, demokrasi karşıtlığı, komünizm düşmanlığı, anti-entelektüalizm, sistem eleştirisi, emperyalizm ve sınıfsal çatışmaların kültürel alana taşınması gibi temalar mercek altına alınacaktır.

Çalışmanın temel argümanı, günümüz aşırı sağ hareketlerinin, iki savaş arası dönemdeki faşizme benzer şekilde, yerleşik muhafazakâr yönetici sınıfların (1815-1914 ve 1980-günümüz) kapitalizmin krizini yönetmede başarısız olmasına, yani hegemonya krizine, bir tepki olarak geliştiğidir. Ancak, klasik faşizm birikim sorunlarını şiddetli bir yayılmacı emperyalizm yoluyla çözmeyi amaçlarken, günümüz aşırı sağ hareketleri korumacı ve egemenlikçi politikalara yönelmiştir. Bu çerçevede, çalışma, aşırı sağ hareketlerin gelecekte açık bir emperyalizmi desteklemeye yönelip yönelmeyecekleri sorusunu da tartışmaktadır.

Günümüz aşırı sağ ile 1930'lardaki faşist hareketler arasında birçok ideolojik paralellik bulunmaktadır. Her iki hareket de kitlesel bir tabana sahip olup güçlü bir şekilde milliyetçilik ve yabancı düşmanlığına dayanmaktadır. Ancak günümüz aşırı sağ hareketleri, 1930'lardaki gibi açık bir biyolojik ırkçılıktan ziyade, göçmen karşıtlığı ve kültürel milliyetçiliği ön plana çıkarmaktadır. Faşist hareketlerin Yahudi karşıtlığı, günümüzde İslamofobi ve göçmen karşıtlığı ile yer değiştirmiştir; özellikle Müslüman göçmenler "kültürel yozlaşmanın" sorumlusu olarak hedef gösterilmektedir. Komplo teorileri de günümüz aşırı sağının belirgin özelliklerinden biridir; faşist hareketlerin "Yahudi komploları" veya "Yahudi-Bolşevizm" anlatıları, günümüzde "küresel elitler" veya "derin devlet" teorileri ile ikame edilmiştir.

Sınıfsal açıdan, faşizm ve günümüz aşırı sağ, her iki dönemde de toplumdaki ekonomik ve sosyal eşitsizlikleri ve hiyerarşileri doğallaştırmak için

sınıflar arası gerilimleri kültürel alana taşımıştır. Klasik faşizm, sınıfsal çatışmaların nedenini “Yahudi-Bolşevizm” veya “Kızıl Veba” olarak nitelendirdiği dış ve iç düşmanlara atfederken, modern aşırı sağ, halkın birliğini tehdit eden unsurlar olarak göçmenleri ve küreselleşmenin sembolü haline gelen, halktan kopuk elitleri hedef almaktadır. Ayrıca, komünizm ya da sol karşıtlığı hem faşizmin hem de modern aşırı sağın temel unsurlarından biridir. Günümüz aşırı sağ hareketleri, "sistem karşıtı" bir söylem geliştirirken, solun kültürel ve politik etkilerini zayıflatmayı amaçlamaktadır.

Öte yandan, faşizm ile günümüz aşırı sağ arasında önemli bir fark bulunmaktadır. Faşistler, 1930'larda komünizmin "virüsü" (devrim tehdidi) karşısında liberalizmin yeterli bir bağımsızlık sağlayamadığı gerekçesiyle kendilerini “totaliter” bir "ilaç" olarak sunmuşlardır. Buna karşın, günümüz aşırı sağ hareketleri, 1980'lerden itibaren yaşanan yapısal dönüşümler bağlamında zaten merkeze (hatta sağa) kaymış olan solu "kültürel Marksizm" ile suçlamakta ve temel eleştirilerini, solun aile gibi geleneksel kurumları ortadan kaldırmaya ve cinsiyet rollerini değiştirmeye çalıştığını göstermeye odaklanmaktadır. Bu eleştiriler, solun toplumsal normları zayıflatarak ulusal ve kültürel kimlikleri tehdit ettiği iddiasını içermekte ve aşırı sağın toplumsal muhafazakarlığına zemin hazırlamaktadır.

Sınıfsal destek açısından bakıldığında, faşizm genellikle küçük burjuvaziden kitlesel destek almış, bu kesim modernleşmenin yarattığı belirsizlikler ve Ekim Devrimi'nin yarattığı tehdit karşısında faşist hareketlere yönelmiştir. Ayrıca, filo-faşist olarak tanımlanabilecek geleneksel yönetici sınıflardan (toprak sahipleri ve kilise) da destek görmüştür. Buna karşın, günümüz aşırı sağ hareketleri, özellikle işçi sınıfının belirli fraksiyonlarından önemli destek almaktadır. Küresel kapitalizmin getirdiği ekonomik belirsizlikler ve sosyal eşitsizlikler, işçi sınıfının bir kısmını aşırı sağa yöneltmiştir. Solun zayıfladığı, işçi sınıfının parçalandığı ve prekaryalaştığı bir ortamda, aşırı sağ güçlü bir alternatif olarak görülmektedir.

Aşırı sağın kapitalizmin organik krizi ile ilişkisi de dikkate değerdir. Bu hareketler, küreselleşmenin olumsuzluklarını eleştirirken, sistem eleştirilerinin sınırlılığı dikkat çekicidir. Neoliberal küreselleşme karşıtı söylemler geliştiren aşırı sağ hareketler, kapitalizmin yapısal sorunlarını aşmaya yönelik radikal çözümlerden kaçınmakta, bunun yerine bu krizlerin suçunu göçmenlere, elitlere veya küresel komplolara atmaktadırlar.

Faşizm ve günümüz aşırı sağın emperyalizmle ilişkisi de önemli bir farklılıktır. 1930'ların faşist rejimleri açık bir emperyalist yayılma politikası izlerken, günümüz aşırı sağ hareketleri, yayılmacı emperyalist arzular yerine korumacı ve egemenlikçi politikalara yönelmiştir. Ancak, Avrupa ve Amerika'daki aşırı sağ hareketlerin Rusya ile geliştirdikleri ilişkiler dikkat

çekicidir; bu durum, günümüz aşırı sağının uluslararası ilişkilerdeki daha karmaşık dinamiklerini ortaya koymaktadır.

Demokrasi karşıtlığı açısından, klasik faşizm liberal demokrasiyi açıkça reddederken, günümüz aşırı sağ hareketleri demokrasiyi zayıflatmayı ve içini boşaltmayı hedefler, ancak demokratik çerçeveyi tamamen reddetmezler. Bu hareketler, seçimler yoluyla iktidara gelmeyi ve demokratik kurumları içeriden dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Faşizmde olduğu gibi 'totaliter' bir yönetimden ziyade, günümüz aşırı sağ, demokrasiyi kendi amaçlarına hizmet edecek şekilde yeniden yapılandırma çabası içindedir.

Bu çerçevede çalışma, tarihsel-sosyolojik karşılaştırma ve eleştirel söylem analizi yöntemlerini kullanarak, günümüz aşırı sağının klasik faşizmle benzer ve farklı yönlerini ortaya koymaktadır. Özellikle ABD ve Avrupa'daki aşırı sağ hareketler üzerinden yapılacak karşılaştırmalar, bu hareketlerin ideolojik dönüşümünü ve çağdaş politik koşullar karşısındaki stratejik konumlanmalarını inceleyecektir. Çalışma ayrıca, günümüz aşırı sağının kapitalizmin krizini manipüle ederek sistemin yapısal sorunlarını örtme ve toplumsal gerilimleri kendi lehine çevirme çabalarını değerlendirirken, aşırı sağ hareketlerin gelecekte yayılcı bir emperyalizmi veya emperyalistler arası savaşları desteklemeye evrilip evrilmeyeceğinin sosyo-ekonomik ve siyasi koşullarını da tartışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Sağ, Faşizm, Post-faşizm, Kapitalizmin Organik Krizi

Eskiden Yeniye Değişim Dönemlerinde Toplumsal Hareketlerin Etkisi

Yavuz YILDIRIM

Doç. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Uluslararası sistemi etkileyen değişimler, yerel düzeydeki toplumsal değişim taleplerinden etkilenmektedir. Feodalizmden modernizme ve post-modernizme, küreselleşme etkisinin yayılmasında, yakın dönemin post-siyaset ve post-demokrasi tartışmalarında çeşitli eylem ve protestoların belirleyici eşik olduğu görülebilir. En bilindik örnekleriyle Fransız Devrimi, Paris Komünü, Bolşevik Devrimi, ulusal kurtuluş mücadeleleri, feminizm, çevre hareketi kısa ve uzun vadede geçen 200 yılı etkileyen sonuçlar doğurmuştur. 21. Yüzyılın başlarında küreselleşme-karşıtı/karşı-küreselleşme hareketi, renkli devrimler olarak bilinen çeşitli örnekler, değişim trendlerinin yansımaları olarak görülebilir. Keza, 2010'lerden itibaren ikinci kuşak karşı-küreselleşme hareketleri olarak görülebilecek Arap Baharı, İşgal Et, Öfkeli hareketleri sonrasında Sarı Yelekliler'den Siyahların Hayatı Önemlidir'e ve pandemi dönemindeki karantina ya da aşı karşıtı protestolara kadar pek çok örnek uluslararası siyasetin tartışma başlıklarını etkilemiştir. Yerel konuların küresel etkileşime girdiği bu örneklerde, düzenli eylem ve protestolar halkın taleplerini, değişim ya da direnme isteklerini ortaya koymuştur.

Hareketlerin genel seyrine bakıldığında akla dayalı yasalar ve hukuksal düzenleme taleplerinden duygusal birliklere, dayanışma ağlarına doğru devam eden akış, lidersiz, merkezsiz, tek bir düşünceye dayanmayan yer yer dağınık ama postmodern dönemin (a)normallerine uyan biçimde, parçanın bütünü etkilediği bir bağlamda devam etmektedir.

Bu çalışmada hareketlerin değişim çizgisi ile uluslararası siyasetteki gerginlikler ve dönüşen uluslararası düzenin ortak noktalarına dair bir çerçeve çıkarılacaktır. Çeşitli örneklerle detaylandırılacak olan çalışmanın ana hatlarını vermek gerekirse, eylem ve protestolar ekonomi konusunda küresel örgütlerden yerel iktidarlara, demokrasi tartışmasında küresel taleplerden yerel korunmaya, şiddet kullanımında barışçıl gösterilerden çatışma eğilimine doğru bir değişim göstermektedir. Bu değişim yönünün temel nedeni, çözülemeyen sorunlar karşısında artan tepkiler ve bunun kanallı olacağı rasyonel ve örgütsel bir çizginin olmamasıdır. Buna karşılık duygular, dönemlik patlamalar ve dağınık söylemler öne çıkmaktadır. Bu argümanlar çerçevesinde eylemlerdeki öne çıkan slogan ve repertuar incelenecektir.

ABD'deki 2019 Başkanlık seçimlerinden sonra, seçimlere Rusların müdahale ettiği ve seçimin çalındığı iddiasıyla gerçekleşen Capitol baskınında da görüldüğü gibi, geçmiş değerler, komplo teorileri ve internet söylentileri hareketleri tetiklemeye başlamıştır. Şiddet kullanma eğilimi yükselmiş; bu çerçevede eylem ve protestoların kimi zaman polisle kimi zaman taraflar arasındaki çatışmaya evrildiği de gözlenmektedir. Bu eylemleri kendine temel alacak merkez siyasetin önemli derecede yıpranması, yerleşik partilere ya da siyasetçilere güvensizlik, radikal talepler, ayrılıkçı ve ayrımcı söylemler doğurmaktadır.

DTÖ, IMF, AB gibi örgütlere ve ekonomik küreselleşmeye tepkilerin tetiklediği neoliberalizm etkisindeki eylemler de daha milliyetçi, içe kapanmacı, yabancı düşmanı çizgiye doğru evrilmektedir. Anarşizmin ilham verdiği kurumlarda ve partilerden uzak durma eğilimi, yeni kurulan ya da güçlenen sağ popülist partilerin denetimine geçen hareketlere dönüşmeye başlamaktadır.

1968 döneminde devrim, iktidar ve sınıfsal mücadele hedeflerinden koparak kimlik, kültür, tekil talepler, cinsiyet ve gündelik hayat eksenin kayan hareketlerin genel çizgisi, 1980'lerde sivil toplum mücadeleleri, 2000'lerin başında küresel gelişmeler karşı tepkiye odaklanmıştı. Arap Baharı'nı çıpa almak gerekirse 2010 sonra hareketlerde ise postmodern dönemin parçanın bütüne göre öne çıkan bütün özelliklerini görmek mümkündür. Bugün hareketleri büyük bir başlık altında toplamak daha zordur. Bunun temel nedeni de uluslararası sistemi belirleyecek bir ana aktörün olmamasıdır. Ne Batı/Kuzey, demokrasi, insan hakları eksenini, ne de Doğu/Güney, sömürge karşıtı mücadele, bağımsızlık mücadeleleri hareketleri ana hat olarak belirlemektedir. Sonuçta bu dağınık hattın umut verici bir dönüşümü taşıma ihtimali azalmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Hareketler, Protesto Eylemleri, Uluslararası Siyaset, Siyaset Sosyolojisi

Sağ-Popülist Hükümetlerin İnsan Hakları Rejimlerine Riayeti

Tuğba BAYAR

Dr., Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Sağ popülist yönetimler, hukukun üstünlüğü endekslerinde gerilemenin yanı sıra uluslararası sözleşmeler hukukuna riayette de dejenerasyon sergiliyorlar. Uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülüklerini yerine getirmede istek ve/veya kabiliyetleri azalıyor. Bu araştırma projesi, popülist yönetimlerin uluslararası hukuka yönelik direnişlerini insan hakları bakımından irdelemektedir. Liberal uluslararası ilişkiler teorilerinden, spesifik olarak (liberal) uluslararası insan hakları rejimleri teorilerinden hareketle, bu araştırma projesinin hipotezi, popülist yönetimlerin uluslararası hukukun insan hakları alanında yoğun olarak riayetsizlik sergiliyor olmalarıdır. Projenin temel araştırma sorusu: Popülist hükümetler uluslararası insan hakları rejimlerden doğan hangi tür yükümlülüklerine hangi hallerde ve ne oranda riayetsizlik etmektedirler? Bu soruların yanıtlanması yöntemsel yaklaşım insan hakları rejimlerinin sistemik, kategorik ve mukayeseli olarak incelemesine yöneliktir. Bu inceleme teorik ve ampirik açılarından ele alınmayı gerektirmektedir. Teorik incelemenin temeli, uluslararası rejimler teorileridir. Ampirik bakımdan ise temel metodolojik yaklaşım örnek olay analizine dayanmaktadır. Temel veri kaynakları ve veri toplama süreçlerine safhasında nirengi (*triangulation*) tekniği uygulanarak çalışma üç ayrı kanaldan beslenecektir. Birincisi, evrak incelemesi (*document review*) safhası. Bu aşamada gazete arşivleri, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Konseyi ve benzeri uluslararası örgütlerin açık kaynaklarından faydalanarak anılan ülkelerdeki popülist hükümetlerin uluslararası sözleşme hukukuna yönelik riayetsizlikleri bir veri seti oluşturacak şekilde terkip edilecektir. İkincil olarak, riayetsizliğin sebeplerini doğrudan ve/veya dolaylı olarak ortaya koyan verilerin toplanması noktasında için lider demeçleri gibi malzemelere erişim için evrak incelemesi yürütülecektir. Üçüncül olarak ise, odak grup görüşmeleri (*focus group interviews*) ile seçkin mülakatları (*elite interviews*) yapılarak örneklem ülkelerinin uzmanları ile uluslararası hukuk, uluslararası ilişkiler ve diplomasi alanında önde gelen kişilerin deneyimlerine başvurulacaktır.

Anahtar Kelimeler: insan hakları, popülizm, uluslararası sözleşmeler, sözleşme riayeti, uluslararası hukuk

CIPS'in RMB'nin Uluslararasılaşmasına Etkisi

Ali Karahan KAYA

Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Çin, 2008 finansal krizinden bu yana para birimini uluslararasılaştırmak amacıyla pek çok faaliyette bulunmuştur. Bu faaliyetlerin arasında swap anlaşmaları yapmak, yuan takas merkezleri kurmak ve Kuşak Yol Projesi gibi projeleri kullanmak sayılabileceği gibi Batı'nın uluslararası ödemeler altyapısını ve rezerv para olan doları yüksek oranlarda kullanarak hayata geçirdiği yaptırımların da yuanın uluslararasılaşmasına katkıda bulunduğu iddia edilebilir. Bu dönemde Cross-Border Interbank Payment System'in (CIPS) uluslararası kullanımının yuanın uluslararası kullanımına paralel olarak artmasına şahit olunmaktadır. Sunulan tebliğde ortadaki korelasyonun yönünü tespit etmek, yani CIPS'in kullanımının yuanın uluslararasılaşmasına mı yol açtığı, yuanın uluslararasılaşmasının mı CIPS'in kullanımının artmasına sebebiyet verdiği, yoksa CIPS'in kullanımının artmasıyla yuanın uluslararasılaşması arasında bir sebep-sonuç ilişkisinin olup olmadığını tespit edilmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: CIPS, Yuan, Rezerv Para, SWIFT, Dolar, Çin, Yaptırımlar, Yatırımlar

* Lisans öğrencilerinin, Mülkiye Uluslararası İlişkiler Bölümü ve USEİM tarafından düzenlenen "Uluslararası İlişkiler ve Yeni Teknolojiler" temalı çalıştay çerçevesinde hazırladıkları çalışmaların yer aldığı oturumda sunulmuştur.

Yapay Zekâ Teknolojisinin Uluslararası İlişkiler Üzerindeki Etkilerine İlişkin Bir Literatür Taraması

Elif Naz POLAT

Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışmanın amacı, yapay zekâ teknolojisindeki gelişmelerin uluslararası siyaset üzerindeki etkilerini konu alan akademik çalışmaların incelenmesi ve değerlendirilmesidir. Bu amaçla, yapay zekanın uluslararası ilişkilere yönelik etkilerini konu alan akademik çalışmalar incelenmiştir ve bunun sonucunda literatürde bir ayrışma tespit edilmiştir. Akademik çalışmaların bir kısmı, yapay zekâ teknolojisinin uluslararası rekabeti yoğunlaştıracağını öne sürmektedir. Diğer çalışmalar ise yapay zekâ teknolojisinin uluslararası iş birliğini artırmaya yönelik kullanılabileceğini savunmaktadır. Bu çalışmada; yapay zekanın uluslararası rekabeti yoğunlaştıracağını öne süren çalışmalar, uluslararası rekabet odaklı yaklaşım başlığı altında sınıflandırılmıştır. Yapay zekanın barışçıl amaçlarla kullanılabilmesini savunan çalışmalar ise uluslararası iş birliği odaklı yaklaşım başlığı altında sınıflandırılmıştır. Uluslararası rekabet odaklı yaklaşım başlığı altında; otonom silahların güç dengesini bozarak silahlanma yarışını tetikleyeceğini ve siber güvenlik tehditlerinin devletler arasında güvensizlik ortamı yaratacağını öne süren çalışmalar ile ABD ve Çin arasındaki yapay zekâ teknolojisi geliştirme rekabetine odaklanan çalışmalar konumlandırılmıştır. Uluslararası iş birliği odaklı yaklaşım başlığı altında ise uluslararası rekabetin derinleşmesi ihtimaline odaklanan çalışmaların öngördüğü tehditlerin uluslararası düzenleyici kurumlar ve normlar aracılığı ile aşılabileceğini öne süren çalışmalar konumlandırılmıştır. Bu kategorideki çalışmalar, diplomasi ve küresel iş birliği temalarını ön plana almakta ve yapay zekâ teknolojisinin küresel iletişim tekniklerini geliştirerek diplomasiyi ve küresel iş birliğini geliştireceğini öne sürmektedir. Bu iki yaklaşım değerlendirilirken, yeni bir teknolojinin uluslararası ilişkileri mevcut konjonktür doğrultusunda etkileyeceği varsayımı üzerinden hareket edilmiştir. Mevcut uluslararası konjonktür göz önünde bulundurulduğunda, kısa vadede rekabet odaklı yaklaşımın geçerli olması beklenmiştir. Günümüzde ABD ve Çin arasındaki rekabetin yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Bu rekabet ortamında, yapay zekâ teknolojisinin rekabeti yoğunlaştıracak şekilde faaliyet göstermesi mümkündür. Ancak bahsedildiği üzere yapay zekanın uluslararası iş birliğini geliştirmeye yönelik işlevleri de mevcuttur. Buradan hareketle; rekabetin yoğun olmadığı bir uluslararası konjonktürde, yapay zekâ teknolojisinin iş birliğini

geliştirmesi beklenebilir. Sonuç olarak her iki yaklaşımın da geçerli yönlerinin bulunduğuna ve yapay zekâ teknolojisinin uluslararası ilişkileri, uluslararası konjonktüre bağlı olarak etkileyeceğine karar verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yapay zeka, uluslararası siyaset, siber tehditler

* Lisans ğrencilerinin, Mülkiye Uluslararası İlişkiler Bölümü ve USEİM tarafından düzenlenen “Uluslararası İlişkiler ve Yeni Teknolojiler” temalı alıştay çerçevesinde hazırladıkları çalışmaların yer aldığı oturumda sunulmuştur.

Yeni Medyanın Kamuoyuna ve Dış Politikaya Etkisinin Değerlendirilmesi: Rusya-Ukrayna Savaşı Örneği

Muhammet Ali ÇİFCİ

Lisans Öğrencisi, Ankara Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Her geçen gün sosyal hayatımızda daha fazla yer sahibi olan yeni medyanın siyasi olaylarda etki sahibi olduğunu söylemek fazlasıyla mümkündür. Peki yeni medya, evvela bireyler arasındaki etkileşimi dolayısıyla da toplum içindeki dinamikleri nasıl etkilediğini anlamlandırmakta söz konusu etkiyi tanımlamakla olabilir. Evvela yeni medyanın kendisini farklılaştıran en önemli niteliği öz bakımından etkileşime dayalı olmasıdır. Bu farklılık; bilginin gelişimini, dönüşümünü ve kullanılabilirliğini etkiler. Geleneksel medyada, yani gazete veya televizyon gibi iletişim araçlarının kullanıcısı olan sıradan bir dinleyici veya okuyucunun iletişimi yönlendirmesi ve bilginin akışını şekillendirmesi pekte mümkün değildir. Yeni medya bu duvarı kırar ve medya kullanıcısına edilgen bir kişiden etkin bir kişi olma olanağını sunar. İletişimin böylece dönüşmesinin sonucunda ise kişi başkalarının düşüncelerini kendi başına etkileme şansını kazanırken bu bağlamda başkalarının da -kitlesele olarak- okudukları veya gördüklerinden etkilenme oranı da o kadar artar zira iletişim fazlasıyla hızlanmış haldedir. Öte yandan rastgele bir kişinin kendi etki alanına sahip olması ile internetin getirdiği kısmi anonim olma hali birleşince geleneksel medyada kabul görmeyecek ve sözü edilmeyecek düşüncelerin mevki ve güç bulmasını sağlar. Nitekim Rusya-Ukrayna Savaşı'nda da bu iletişim dinamiğini görmekteyiz. Zamanında uçaklar aracılığıyla düşman cephesine atılan savaş posterleri günümüzün tweetlerine dönüşmüştür. Her iki tarafta bir yandan kendi düşüncesini gerek kendi cephesinde sağlamlaştırmaya ve sonrasında ise karşının konumunu zayıflatıp kendininkini ortaya çıkartmaya çalışmakta ve bunun sonucunda yeni medya üzerinden bir mücadeleye girilmektedir. Twitter, Facebook ve Instagram gibi sosyal medya mecralarının Rusya'da yasaklanması bunun örneğidir. Yine aynı şekilde bu platformlar üzerinden Rusya'ya karşı yapılan kısıtlamalarda aynı doğrultudandır. Bahsedildiği üzere geleneksel medyanın rolü ulusal alanda etkili olmaya devam etse de uluslararası alandaki etkisi kısıtlı kalmaktadır zira yapısı gereği düşman olarak tanımladığı ülkeye sızması pekte mümkün değildir. Bu yüzdendir ki bu savaşta; "influencerlardan", "troll botlarına" ve yeni medya gazetecilerine kadar pek çok kişi kitleleri etkilemek için kullanılmaktadır. Öte yandan yeni medyada ulusal alanda da karşıt

düşünceler için bir ortam oluşmasına olanak sağlayan bu etkileşim savaşı etkilemek için önemli araçken, etik olarak da farklı bir amaç sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni Medya, Geleneksel Medya, Propaganda, Karşı Propaganda, Yumuşak Güç, Savaş, Rusya, Ukrayna

* Lisans öğrencilerinin, Mülkiye Uluslararası İlişkiler Bölümü ve USEİM tarafından düzenlenen “Uluslararası İlişkiler ve Yeni Teknolojiler” temalı çalıştay çerçevesinde hazırladıkları çalışmaların yer aldığı oturumda sunulmuştur.

Bölgeselleşme, Yerelleşme, Küreselleşme

Pelin Erbil İYİBİL

Yüksek Lisans Öğrencisi, Hitit Üniversitesi, Siyaset ve Sosyal Bilimler

Küreselleşme dünyayı ekonomik, kültürel, toplumsal, siyasal yönlerden bütünleştirici, birleştirici etkisi yanında erk paylaştırıcı/dağıtıcı/çözücü etkisi sebebiyle çelişkili bir süreç olarak tanımlanabilir. Ulus devlet fonksiyonlarının sorgulandığı küreselleşme sürecinde devletler, bir yandan kendi arzularıyla egemenliklerini üst bir organizasyona devrederek bölgesel entegrasyona yönelmekteyken diğer yandan devletler, yerelleşme adı altında ulus altı temelde merkezi erklerini yerel birimlerle paylaşmaktadırlar. Dolayısıyla ulus üstü yapılanmalarla devlet erkinin aşındırıldığı bu süreç aynı zamanda çoğulculuk ilkesi çerçevesinde, katılımcı demokrasinin, yönetişimin önemsendiği, özgürlüklerin temel alındığı, sürdürülebilir kalkınma ve verimlilik çerçevesinde bir yönetim ilkesinin benimsendiği yerleşen bir dünyayı işaret etmektedir. Her ne kadar küreselleşme sürecinin ulus devleti yok edeceği endişesi hakim olsa da sürecin ulus devletleri, kültürleri, milletleri, dinleri yok etmediği var olanlara yenilerini eklediği, hatta yerel ticareti ve yerel kültürleri ön plana çıkardığı görülmektedir. Bölgeselleşme entegrasyonlarına yönelen ulus devletlerin aynı zamanda yerelleşme eğilimleri göstermesi, küreselleşmenin hem bölgeselleşme hem yerelleşme hareketleriyle karşılıklı etkileşim halinde olduğunu gösterir. Bu etkileşimin olumlu ve olumsuz çıktıları vardır. Dolayısıyla “küreselleşme”, “bölgeselleşme”, “yerelleşme” gibi kavramların, tamamen olumlu ya da tamamen olumsuz olduğunu söylemek doğruyu yansıtmayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bölgeselleşme, Yerelleşme, Küreselleşme.

Küresel Kapitalizmde ve Küresel Yönetişimde Brics: Brics Neden Küresel Güney Açısından Uluslararası Düzendeki Değişime Dair Bir Umut Değildir?

Nisa Nur ATEŞ

Yüksek Lisans (Mezun), Milli Savunma Üniversitesi, Uluslararası Güvenlik ve Terörizm

Soğuk Savaş'ın son bulmasının ardından demode bulunmaya başlanan Üçüncü Dünya nosyonunun yerini alan Küresel Güney kavramsallaştırması, (Küresel) Kuzey (ya da Batı) ülkeleri ile karşılaştırıldığında toplumsal, ekonomik ve politik yönden farklı bir gelişim seyri içerisinde bulunan, bu (Küresel) Kuzey/Batı ülkelerinin yakaladığı gelişmişlik düzeyine erişememiş ve kendi aralarında da gelişmişlik ya da ekonomik, siyasi ve sosyal yapı bakımından ayrımlar bulunan ulus devletleri ve onların halklarını ifade eden bir tanımdır. Ekonomik, siyasi ya da sosyal yapılarındaki ayrımlar sebebiyle birbiriyle çatışan çıkarlara ve farklı değerlere sahip olan ve aralarında sömürgecilğe maruz kalmış fakat dekolonizasyon süreçleri ile bağımsızlığını kazanmış ulus devletlerin ve onların halklarının da bulunduğu bu ulus devletler grubu ve halklar topluluğu, toplumsal ve ekonomik yapı bakımından ondan farklı dönüşümler geçiren (Küresel) Kuzey/Batı ülkeleriyle karşıt iki kampı temsil etmektedir. Karşıt kampta yer alan (Küresel) Kuzey/Batı ülkelerinin siyasal bir tasarı olarak mevcut uluslararası düzeni oluşturan kural ve pratiklerin belirlenmesi ve uygulanması sürecini domine etmesini eleştirmektedir. Ona göre mevcut uluslararası düzeni meydana getiren kural ve pratikler ulus devletler ve halkları açısından daha adil, dayanışmayı esas alan ve eşitlikçi kural ve pratikler olmalı ve kendisinin uluslararası kararların alınmasında (daha) etkin olduğu bir yön doğrultusunda reforme edilmelidir.

Küresel Güney'in açıklanan formda bir uluslararası düzenin inşasına yönelik arzusu 2008 yılında başlayan küresel ekonomik krizin akabinde Washington Konsensüsü'nün sorgulanmasıyla ve belirli ölçülerde etkilenmelerine rağmen bu krizi ekonomik büyüme politika ve modelleriyle atlatan dört Küresel Güney ülkesinin daha evvel kendilerine atfedilen isimde bir yapılanmayı resmi hâle getirmesiyle cisimleşti. BRIC ismindeki bu yapılanma Brezilya'nın, Rusya'nın, Hindistan'ın ve Çin'in küresel yönetişimde ve küresel kapitalizm sisteminde kolektif formda hareket etmek ve aktif rol oynamak üzere kurdukları enformel bir oluşumdur. 2011 senesinde Güney Afrika'nın katılımı ile BRICS adını alan, Ocak 2024'te beş ülkenin daha katılmasıyla BRICS+ olarak isimlendirileceği düşünülen bu oluşum uluslararası sistemde kararların

alımında ve politikaların belirlenip uygulanmasında çok taraflılığı savunmaktadır. Günümüz küresel yönetişiminin finansal sisteminin ve siyasi işleyişinin değiştirilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Küresel ekonomide artırmış olduğu payına dayanarak uluslararası meselelerin tartışılmasında ve çözümünde aktif bir siyaset izlemek ve uluslararası örgütlerin ve platformların yapılarında değişikliğe gidilmesini önermek yoluyla da bu iddiayı desteklemektedir. Bu kapsamda BRICS ülkeleri toplumsal refah, küresel krizler, dış politika, kültür, sağlık, ekonomi ve bilim ve teknoloji gibi birçok alanda dayanışmayı ve iş birliğini geliştirecek ilişkiler kurmakta, kimi zaman ise bu ilişkileri kurumsallaştırıp diğer ülkelere karşı bu alanlarda ortak bir tutum geliştirmektedir. Ancak sıralanan eylemleri ile mevcut küresel yönetişime ve kapitalizme bir alternatif oluşturma çabasında olduğu anlaşılan BRICS yapılanmasının sürdürülebilir bir küresel yönetişimi hayata geçirmesinin önünde engeller bulunmaktadır. Söz konusu engellerin BRICS ülkelerinin ülkesel ölçekte ve BRICS yapılanması ölçeğinde küresel kapitalizme nasıl entegre olduğu üzerinden nitel olarak ve BRICS ülkelerine ilişkin literatür taraması vasıtasıyla açıklanacağı bu çalışmada, BRICS ülkelerinin küresel eşitsizliği/eşitsizlikleri, kapitalizmi ve onun sınıflı toplum yapısını beslediği, bu sebeple küresel kapitalizme bir red imkânı yaratmayıp ona alan açtığı ve Küresel Güney açısından uluslararası düzende değişimi gerçekleştiremeyeceği sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: BRICS, BRICS+, Küresel Yönetişim, Küresel Kapitalizm, Küresel Güney, Küresel Kuzey, Üçüncü Dünya.

Yapay Zekâ ve Sosyal Medyanın Uluslararası Hukuk ve İnsan Hakları ile İlişkisi: Hindistan Seçimleri Örneği

Betül Gültekin ALBAYRAK

Dr. Öğretim Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Günümüzde uluslararası hukukun etki etmediği alan neredeyse yoktur. Teknolojinin gelişmesi her alanı etkilediği gibi, uluslararası hukuku da etkilemekte ve ikisi birçok noktada kesişmektedir. Yapay zekâ teknolojileri ve sosyal medyanın kullanımının artması, insan hakları hukuku ve dolayısıyla da uluslararası hukuku ilgilendiren bazı sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Teknolojik gelişmeler ve uluslararası hukuk ile ilgili yapılan çalışmalarda genellikle otonom silah sistemleri ile insancıl hukuk ilişkisi, internetin devletler tarafından kısıtlanmasının ifade özgürlüğü bağlamında değerlendirilmesi, siber saldırılar ve devletin sorumluluğu gibi konular incelenmiştir. Ancak yapay zekâ ile yanıltıcı görsellerin artık neredeyse herkesin kullanabileceği programlar tarafından üretilebilmesi ve bu görsellerin manipülasyon amacı ile kullanılması yeni bir olgudur. Benzer şekilde sosyal medyanın artık Dünya nüfusunun büyük bölümü tarafından ulaşılabilir olması ve bahsi geçen yapay zekâ ile üretilmiş görsellerin bu mecralarda sunulması birtakım insan hakları ihlallerine zemin oluşturmaktadır. En son 2024 Hindistan seçimlerinde, yapay zekâ ile üretilen görsellerin dini azınlıklara karşı kin ve nefreti besleyen, ayrımcılığı körükleyen öğeler içermesi ve bu görsellerin sosyal medya araçları üzerinden siyasi partiler tarafından servis edilmesi insan hakları konusunda endişelere neden olmuştur. Hindistan seçimleri örneği üzerinden yapay zekâ ve sosyal medyanın uluslararası hukuk ve insan hakları ile ilişkisinin tartışılacağı bu çalışmada, öncelikle din ve vicdan hürriyeti, kanaat ve ifade özgürlüğü, ayrımcılık yasağı, seçme özgürlüğü ve azınlık hakları gibi haklar bahsi geçen bağlam içerisinde incelenecektir. Bu hakların ne şekilde ihlal edilmiş olabileceği ve Hindistan'ın hakların ihlalini önlemeye yönelik aldığı (ya da alması gereken) önlemler tartışılacaktır. Konunun insan hakları boyutunun ötesinde uluslararası kamu hukukunu ilgilendiren birtakım hususlar da içerdiği kanaatiyle, Avrupa Birliği'nin Dijital Hizmetler Yasası'na benzer düzenlemelerin uluslararası hukuk sistemine aktarılabilirliği tartışılacaktır. Yapay zekâ teknolojilerinin ve sosyal medya platformlarının yanıltıcı görseller ve bilgiler aracılığı ile insanlığa zarar verecek şekilde kullanılmasının önlenmesine yönelik bir genel nitelikli uluslararası antlaşmanın

gerekliliğinden bahsedilecektir. Bu noktada devletlerin bu konudaki sorumluluğuna ilişkin bazı değerlendirmeler yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yapay zeka, sosyal medya, insan hakları, uluslararası hukuk, Dijital Hizmetler Yasası.